

მანია ახალაძე

უსაფუძვლო გამდიდრება

(2005-2018 წლის I ნახევარი)

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო
საქმეთა პალატის პრაქტიკის ანალიზი

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ეროვნული სასამართლო
პრაქტიკის შესწავლისა და განზოგადების განყოფილება

თბილისი 2019

რედაქტორი
სანდრო ჯორჯენაძე

სტილისტ-რედაქტორი
სოფიო მამულაშვილი

ტიქნიკური რედაქტორი
მარიკა მაღალაშვილი

© საქართველოს უზენაესი სასამართლო, 2019

ISBN 978-9941-8-0909-5

შემოკლებანი

- ა.შ. – ასე შემდეგ
- გვ. – გვერდი
- მუხ. – მუხლ(ებ)ი
- სკ – საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი
- სსკ – საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი
- სუს(გ) – საქართველოს უზენაესი სასამართლოს (გადან-ყვეტილება, განჩინება)

საკიებელი

თავი I	
შესავალი	5
თავი II	
შესრულების კონდიქცია (მუხ. 976-981)	9
თავი III	
ხელყოფის კონდიქცია (მუხ. 982-985)	98
თავი IV	
ბანუული ხარჯების კონდიქცია (მუხ. 986-987)	136
თავი V	
სამი პირის ურთიერთობები (მუხ. 988-990)	154
თავი VI	
ბენერალური დათქმა (მუხ. 991)	165
თავი VII	
სამართლებრივი დასკვნა	171

თავი I

შესავალი

ვალდებულებითი სამართლის ერთ-ერთ ინსტიტუტს უსაფუძვლო გამდიდრება წარმოადგენს. უსაფუძვლო გამდიდრების სამართლის ინსტიტუტს მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია კონტინენტური ევროპის სამოქალაქო მართლწესრიგებში. ის, რასაც შემსრულებელი მიმღებს გადასცემს უსაფუძვლოდ, მაგალითად, არანამდვილი ხელშეკრულების საფუძველზე, მიმღებმა უნდა დაუბრუნოს გამცემს შესრულების კონდიქციით, ასევე, სხვის უფლებებში ჩარევის გზით მითვისებულ ც მიმთვისებელმა უნდა დააბრუნოს ხელყოფის კონდიქციით. შესრულებისა და ხელყოფის კონდიქციები ის მთავარი ინსტრუმენტებია, რომლებიც ემსახურება ქონების უსაფუძვლო მოძრაობის უკუქცევას.¹

უსაფუძვლო გამდიდრების სამართალი ფესვებს რომის სამართლიდან იღებს. ამ პრინციპის კლასიკური ფორმულირება, **სამართლიანობის ბუნებიდან გამომდინარე არავის აქვს სხვის ხარჯზე გამდიდრების უფლება**, ეკუთვნის რომაელ იურისტს – პომპონიუსს. ამ ფართო ფორმულირების ფარგლებში ეს სხვა არაფერია თუ არა **სამართლიანობის ზოგადი წესი**. ამის მიხედვით განვითარებული ცალკეული მოთხოვნის უფლებებს დღესაც რომის სამართალში გათვალისწინებული საპროცესო სახეების მიხედვით (*legis actio per conditionem*) „კონდიქციებს“ (უსაფუძვლო გამდიდრებიდან წარმოშობილი მოთხოვნა) უწოდებენ.² კრედიტორის მოთხოვნის უფლება არ არის დაფუძნებული მოვალის მიერ რომელიმე ხელშეკრულების დარღვევაზე. იგი შედარებით აბსტრაქტულია. ამიტომ ძველი რომის სამოქალაქო სამართალში ცნობილ აბსტრაქტულ სარჩელებთან მსგავსების გამო, უსაფუძვლო გამდიდრების შედეგად წარმოშობილ ვალდებულებებსაც ლიტერატურაში კონდიქციურ ვალდებულებებს უწოდებენ.³

¹ რუსიაშვილი გ., უსაფუძვლო გამდიდრების სამართალი, შესრულების კონდიქცია, თბ, 2017, 16.

² შნიტგერი ჰ., შატბერაშვილი ლ., უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმათა კომენტარი, 976, 1, GCCC.GE, 27.06.2018.

³ შენგელია რ., საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, მეოთხე ნიგნი, ტომი 2, 353.

ყველა მართლწესრიგი სამართლის სუბიექტთა ქცევის წესს კეთილსინდისიერების პრინციპზე აფუძნებს და ამ პრინციპს ნორმატიულ კონცეფციად განიხილავს. კეთილსინდისიერების ინსტიტუტი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია სამოქალაქო სამართლისათვის და იგი მთლიანად კერძო სამართლის უმთავრეს პრინციპს წარმოადგენს. ამისი ნათელი დადასტურებაა სამოქალაქო კოდექსის (შემდგომში: სკ-ის) მე-8 მუხლის მესამე პუნქტის დანაწესი, რომლის შესაბამისად სამართლებრივი ურთიერთობის მონაწილენი ვალდებული არიან, კეთილსინდისიერად განახორციელონ თავიანთი უფლებები და მოვალეობანი. გარდა აღნიშნულისა, კერძო სამართლებრივ ურთიერთობათა კეთილსინდისიერად წარმართვის ვალდებულებას სამოქალაქო კოდექსის არაერთი ნორმა ზოგჯერ პირდაპირ ადგენს, ხოლო ნორმათა უმრავლესობა, მართალია, პირდაპირ არ უთითებს მასზე, მაგრამ მაინც მას ეფუძნება. კეთილსინდისიერების პრინციპის ძირითადი ფუნქცია სამართლიანი შედეგების მიღება და ამავდროს, აშკარად უსამართლო შედეგის თავიდან აცილებაა, რაც პირდაპირ უკავშირდება სამოქალაქო ურთიერთობათა სტაბილურობასა და სიმყარეს. **სწორედ კეთილსინდისიერების პრინციპს ემყარება უსაფუძვლოდ გამდიდრების ინსტიტუტი**, რომლის მიზანს წარმოადგენს საფუძვლის გარეშე, უსამართლოდ შეძენილი ქონების (ნამატი, უპირატესობა, უფლება, შეღავათი) ამოღება, ანუ სამართლებრივი ნონასწორობის აღდგენა. ამ ინსტიტუტის უმთავრესი ნიშანია „ვითომ-კრედიტორის“ მიერ ქონების მიღება და, შესაბამისად, მისი გამდიდრება სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე.

ქართული სამართლის კონდიქციების სისტემა ყველაზე მეტად გერმანულ მოდელს ენათესავება, რაც, რა თქმა უნდა, შემთხვევითი არ არის. ქართული უსაფუძვლო გამდიდრების სამართალი წარმოადგენს თითქმის უცვლელ ასლს 1981 წელს ჰაიდელბერგის უნივერსიტეტის პროფესორ დეტლეფ კონიგის მიერ შემუშავებული პროექტისა, თუმცა გერმანიაში ის ძალაში არ შესულა. ქართველმა კანონმდებელმა ეს პროექტი თითქმის უცვლელად გადმოიღო.⁴

უსაფუძვლო გამდიდრების სამართალი კონიგის პროექტში დაყოფილია ოთხ ნაწილად. პირველი ნაწილი ეძღვნება შესრულების კონ-

⁴ რუსიაშვილი გ., უსაფუძვლო გამდიდრების სამართალი, შესრულების კონდიქცია, თბ, 2017, 80.

დიქციას, მეორე ნაწილი ხელყოფის კონდიქციას, მესამე ნაწილი ხარჯების კონდიქციას (ხარჯების კონდიქცია წარმოადგენს გვარობით ცნებას დანახარჯებისა და რეგრესის კონდიქციისთვის), ხოლო უკანასკნელ ნაწილში მოწესრიგებულია სამ პირს შორის წარმოშობილი კონდიქციური ურთიერთობა.⁵

შესრულების კონდიქცია, შეიძლება მივიჩნიოთ, როგორც არანამდვილი შესრულების შედეგების უკუქცევის ინსტრუმენტი (სკ-ის 976-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი), ხელყოფის კონდიქცია აბსოლუტური სამართლებრივი სიკეთეების დაცვის ინსტრუმენტი (სკ-ის 982-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი), დანახარჯების კონდიქცია, სხვის ნივთზე განეული დანახარჯების ანაზღაურების ინსტრუმენტი (სკ-ის 987-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი) და რეგრესის კონდიქცია, როგორც სხვისი შეცდომით დაფარული ვალის უკან მოთხოვნის საშუალება (სკ-ის 986-ე მუხლი).

შესრულების კონდიქცია აწესრიგებს არანამდვილი ხელშეკრულების უკუქცევას და ამგვარად წარმოადგენს სახელშეკრულებო სამართლის დანამატს. ხელყოფის კონდიქცია არის დელიქტური და ვინდიკაციური სამართლის დანამატი, ხოლო დანახარჯებისა და რეგრესის კონდიქცია კონკურირებს დავალების გარეშე სხვისი საქმეების შესრულებასთან და ასევე მის დანამატს. პროექტის ბოლო დანაწესში მოწესრიგებულია სამ პირს შორის წარმოშობილი კონდიქციური ურთიერთობები (სკ-ის 988-990-ე მუხლები) და გენერალური დათქმა (სკ-ის 991-ე მუხლი), რომელიც იმ გამონაკლის შემთხვევებში გამოიყენება, როდესაც სხვა დანაწესის გამოყენების სფეროში არ ექცევიან.⁶

წინამდებარე კვლევა უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმათა დანაწესების (გამიჯვნის პრინციპის) გათვალისწინებით, ასევე, მეტი სიცხადისა და თვალსაჩინოებისთვის, სწორედ მითითებული სტრუქტურის მიხედვით, აზოგადებს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2005-2018 წლების პირველი ნახევრის გადანყვეტილებებს.

სასამართლო პრაქტიკა არ არის განებივრებული უსაფუძვლო გამდიდრებიდან გამომდინარე მატერიალურ-სამართლებრივი საფუძ-

⁵ იქვე, 81.

⁶ იქვე, 81.

ვლებით აღძრული სარჩელებით, რაც განპირობებულია არა ამგვარი ხასიათის დავების იშვიათობით, არამედ იმ გარემოებით, რომ ამ ნორმებს, მისი შინაარსის არაერთგვაროვანი განმარტების გამო, მოსარჩელე მხარე მხოლოდ უკიდურეს შემთხვევებში მიმართავს.⁷ გასათვალისწინებელია, რომ უსაფუძვლო გამდიდრების სამართლის რთული თემატიკა ყოველთვის არ ტოვებს ადგილს მარტივად აღქმადი დანაწესებისათვის.⁸

მითითებულ მიზეზთან ერთად, ქართული სამოქალაქო კოდექსის საკმაოდ „ახალგაზრდა ასაკისა“ და ქვეყანაში სამოქალაქო ბრუნვის განვითარების დინამიკის გათვალისწინებით უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმათა გამოყენების შესახებ ქართული სასამართლო პრაქტიკა შედარებით მწირია და ამ სფეროში ბევრ სამართლებრივ პრობლემას, რომლის გასაღები სასამართლო პრაქტიკის ხელშია არ ან ვერ პასუხობს.

ურთიერთობის სამართლებრივი კვალიფიკაცია სასამართლოს პრე-როგატივაა. მოსამართლე ვალდებულია, სამართლებრივად სწორად შეაფასოს საქმის ფაქტობრივი გარემოებები. სასამართლო პრაქტიკის განზოგადების საფუძველზე ისეთი საკითხების კვლევა როგორცაა: უსაფუძვლო გამდიდრების ცნება, შესრულებისა და ხელყოფის კონდიქცია, უკუქცევის ფარგლები, სასყიდლიანი და უსასყიდლო განკარგვა, სხვის ქონებაზე ხარჯების განწევა, უსაფუძვლო გამდიდრებიდან გამომდინარე დავებზე მოთხოვნათა ადეკვატური მატერიალურ-სამართლებრივი კვალიფიკაცია, მოთხოვნის საფუძველთა კონკურენცია და სხვა, ხელს შეუწყობს სწორი და ერთგვაროვანი სასამართლო პრაქტიკის ჩამოყალიბებას, რაც საბოლოოდ სწრაფი, ეფექტური და სამართლიანი მართლმსაჯულების განხორციელებას განაპირობებს.

⁷ ბერეკაშვილი დ., უსაფუძვლო გამდიდრების ინსტიტუტის მომწესრიგებელ ნორმათა ინტეგრაცია სასამართლო პრაქტიკაში, 2008, 3.

⁸ რუსიაშვილი გ., უსაფუძვლო გამდიდრების სამართალი, შესრულების კონდიქცია, თბ., 2017, 82.

თავი II

შესრულების კონდიქცია (მუხ. 976-981)⁹

ერთ-ერთი საქმის¹⁰ ფაბულის მიხედვით, მოსარჩელესა (მენარდე) და მოპასუხეს (შემკვეთი) შორის არსებობდა ნარდობის ხელშეკრულება. მოსარჩელემ მოპასუხის სატვირთო ვაგონი შეაკეთა. მოგვიანებით მოპასუხემ მოსარჩელის ტერიტორიაზე რეკლამაციური მიზეზით (ექსპლოატაციაში გამოვლენილი ნუნი) შეიყვანა იმავე ნომრის მქონე სატვირთო ვაგონი (შემდეგში: რეკლამაციური სატვირთო ვაგონი).

მხარეებმა შეადგინეს მიღება-გადაცემის აქტი, რომლის მიხედვითაც მოპასუხის მიერ მოსარჩელისთვის გადაცემული რეკლამაციური ვაგონი არსებითად განსხვავდებოდა ადრე შეკეთებული ვაგონისაგან და იყო ორი სხვადასხვა ვაგონი, რის საფუძველზეც, რეკლამაციური ვაგონი შეუკეთებლად დაუბრუნდა მოპასუხეს.

რეკლამაციურ ვაგონზე, მოპასუხემ მოსარჩელეს, გადაცემიდან დაბრუნებამდე პერიოდზე დაარიცხა 24 საათზე მეტი მომსახურების საფასური, რომელიც უაქცეპტო ფორმით ჩამოინერა მოსარჩელის ანგარიშიდან და გადაერიცხა მოპასუხეს.

მოსარჩელემ მოპასუხის მიერ კომპანიაზე ე.წ. „რეკლამაციური მიზეზით ახსნილ“ ვაგონზე 24 საათზე მეტი მომსახურების სახით

⁹ შესრულების კონდიქციის შემთხვევაში პირს, რომლის ქონებაც შემცირდა, შესრულებით სურდა თავისი ვალდებულებით-სამართლებრივი ვალდებულების შესრულება. შესრულების მიმღები იმის გამო გამდიდრდა უსაფუძვლოდ, რადგან არ არსებობდა ან გაუქმდა ვალდებულებითსამართლებრივი ვალდებულება. ვინაიდან არ არსებობს ხელშეკრულებიდან გამომდინარე უსაფუძვლოდ მიღებული ქონებრივი სიკეთის დაბრუნების მოთხოვნის უფლება, მსგავსი მოთხოვნის უფლების არსებობა საჭიროებს კანონისმიერ მონესრიგებას. ხელშეკრულებების უკუქცევის სხვა გზას წარმოადგენს წესები ხელშეკრულებიდან გასვლის შესახებ. ყურადღება უნდა მიექცეს იმას, რომ ერთმანეთს არ ეწინააღმდეგებოდეს ერთი მხრივ, ხელშეკრულებიდან გასვლის წესების მიხედვით უკუქცევა (მუხ. 352) და მეორე მხრივ, უსაფუძვლო გამდიდრების სამართლის მიხედვით გამდიდრების დაბრუნება. მითითებულია შნიტგერი ჰ., შატბერაშვილი ლ., უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმათა კომენტარი, 976, 1, ველი 6,4., GCCC.GE, 27.06.2018.

¹⁰ სუს განჩინება, 2 მაისი, 2017, №ას-419-392-2017.

დარიცხული თანხის უკან დაბრუნება მოითხოვა, იმ საფუძველით, რომ რეკლამაციური ვაგონი არ წარმოადგენდა ნარდობის ხელშეკრულების საგანს (შეკეთებულ ვაგონს), რის გამოც არ არსებობდა მითითებული თანხის მოპასუხისათვის გადახდის საფუძველი. საკასაციო პალატამ სააპელაციო სასამართლოს დასკვნები არსებითად სწორად მიიჩნია და აღნიშნა, რომ, **ვინაიდან არ დადასტურდა მხარეთა შორის ნარდობის ხელშეკრულების ფარგლებში სადავო ვაგონის ხარვეზიანი შეკეთების ფაქტი, შესაბამისად, რეკლამაციაც განხორციელდა არასწორად.** მოპასუხემ მოსარჩელის ანგარიშიდან 130 162 ლარი ვალდებულებით-სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე ჩამოიწერა (არ არსებობდა ნარდობის ხელშეკრულებით გათვალისწინებული 24 საათზე მეტი მომსახურების დარიცხვის ფაქტობრივი საფუძველი), რის გამოც მოპასუხე უსაფუძვლოდ გამდიდრდა. საკასაციო სასამართლო დაეთანხმა სააპელაციო სასამართლოსეულ კვალიფიკაციას, რომ **თანხის უკან დაბრუნების მოთხოვნა სკ-ის 976-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტიდან (პირს, რომელმაც სხვას ვალდებულების შესასრულებლად რაიმე გადასცა, შეუძლია, მოსთხოვოს ვითომ კრედიტორს (მიმღებს) მისი უკან დაბრუნება, თუ ვალდებულება გარეგნობის ბათილობის ან სხვა საფუძვლის გამო არ არსებობს, არ წარმოიშობა ან შეწყდა შემდგომში) და ამავე კოდექსის 979-ე მუხლის პირველი ნაწილიდან გამომდინარეობს (უკან დაბრუნების მოთხოვნა ვრცელდება შეძენილზე, მიღებულ სარგებელზე, ასევე, სხვა ყველაფერზე, რაც მიმღებმა შეიძინა მიღებული საგნის განადგურების, დაზიანების ან ჩამორთმევის სანაცვლო ანაზღაურების სახით).**

საინტერესოა სასამართლო პრაქტიკა შესრულების კონდიქციის მომწესრიგებელი ნორმების გამოყენების თაობაზე იმ დავებში, სადაც მოთხოვნის უზრუნველყოფის საშუალება საბანკო გარანტიაა.

სასამართლომ, ერთ შემთხვევაში მიიჩნია რა პრინციპალის ვალდებულება შესრულებულად, შესრულების კონდიქციის მომწესრიგებელი ნორმების საფუძველზე ბენეფიციარს, პრინციპალის სასარგებლოდ, დააკისრა ამ უკანასკნელის მიერ გარანტისათვის გადახდილი თანხა, ხოლო, მეორე შემთხვევაში, ვალდებულების არაჯეროვნად შემსრულებელ პრინციპალს, უარი უთხრა მის მიერ გადახდილი თანხის დაბრუნებაზე. (ქვემოთ განხილულია ეს საქმეები).

სხვა საქმის¹¹ მიხედვით, ხელშეკრულების საფუძველზე მხარეებს შორის წარმოიშვა ნასყიდობის სამართლებრივი ურთიერთობა (სკ-ის 477-ე მუხლი), რაც მათ ანიჭებდა საქონლის მიწოდებისა და საზღაურის ანაზღაურების უფლება-ვალდებულებას.¹² გამყიდველმა (მიწოდებელმა, პრინციპალმა) მყიდველს (შემსყიდველს, ბენეფიციარს) წარუდგინა საბანკო გარანტია. გარანტორმა ბენეფიციარის მოთხოვნა, პრინციპალის მიერ ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულებების დარღვევის გამო, საგარანტიო თანხის ჩარიცხვის თაობაზე დააკმაყოფილა და შემდეგ რეგრესის წესით პრინციპალისგან მოითხოვა გადახდილი თანხის ანაზღაურება. პრინციპალმა მოთხოვნა დააკმაყოფილა, შემდეგ კი, სარჩელი აღძრა ბენეფიციარის მიმართ მის მიერ გარანტისათვის გადახდილი თანხის დაკისრების მოთხოვნით, იმ საფუძველზე, რომ ვალდებულება ჯერონად შესრულდა. ქვედა ინსტანციის სასამართლოებმა სარჩელი დააკმაყოფილეს. საკასაციო სასამართლომ ბენეფიციარის საკასაციო საჩივარი განუხილველად დატოვა დაუშვებლობის გამო და აღნიშნა, რომ ბენეფიციარის სამართლებრივი პრეტენზია, გარანტიის ამოქმედებისათვის პრინციპალის მხრიდან ვალდებულების დარღვევაზე მითითებით, უმართებულოა (სკ-ის 361.3, 879-ე, 880-ე მუხლები), რადგან პრინციპალის მიერ სახელშეკრულებო ვალდებულებები არ დარღვეულა. საკასაციო პალატამ განმარტა, რომ სკ-ი **საბანკო გარანტიას განიხილავს, როგორც მოთხოვნის უზრუნველყოფის ერთ-ერთ საშუალებას, რომელიც სხვა უზრუნველყოფის საშუალებებისაგან განსხვავდება თავისი დამოუკიდებლობით, არააქცესორულობით, რაც გულისხმობს იმას, რომ ძირითადი ვალდებულება-ხელშეკრულება, რომლის უზრუნველსაყოფადაც საბანკო გარანტია გაიცა, გავლენას ვერ ახდენს ამ უკანასკნელზე. საბანკო გარანტია შესასრულებელია გაცემული პირობების ფარგლებში ბენეფიციარის მოთხოვნისთანავე, მიუხედავად იმისა, არსებობს თუ არა ძირითადი ვალდებულებიდან გამომდინარე შესაგებელი. პალატის მითითებით, მოცემულ საქმეზე დადგენილი ფაქტობრივი გარემოება პრინციპალის მხრიდან ნაკისრი ვალდებულების ჯეროვანი შესრულების თაობაზე, აგრეთვე, გარანტორის მიერ საგარანტიო პირობების დაცვა (ვადა, წარდგენის ფორმა, შესაგებლის გამოყენების შეუძლებ-**

¹¹ სუს განჩინება, 10 თებერვალი, 2017, საქმე №ას-1217-1176-2016.

¹² სუს განჩინება, 10 თებერვალი, 2017, საქმე №ას-1217-1176-2016.

ლობა) საგარანტიო თანხის გადახდა და აღნიშნული თანხის რეგრესული წესით უკუმოთხოვნა (სსკ-ის 890-ე), ქმნის ვარგის სამართლებრივ საფუძველს **ბენეფიციარის მხრიდან უსაფუძვლოდ მიღებულის უკან დასაბრუნებლად სკ-ის 385-ე, 976.1. „ა“, 991-ე მუხლების საფუძველზე.**

სხვა საქმეში,¹³ მოსარჩელესა და მოპასუხეს შორის დაიდო მოძრავი ნივთის ნასყიდობის ხელშეკრულება. მოსარჩელემ (გამყიდველმა) თავისი ვალდებულება მოპასუხის (მყიდველის) წინაშე უზრუნველყო საბანკო გარანტიით. ხელშეკრულება მიწოდების ვადების დარღვევისათვის შეიცავდა შეთანხმებას პირგასამტეხლოს გადახდის შესახებ, კერძოდ, ყოველ ვადაგადაცილებულ დღეზე ხელშეკრულების ღირებულების 0.2%-ს. მოსარჩელემ გადააცილა ვალდებულების შესრულების ვადას, თუმცა საბოლოოდ შეასრულა ვალდებულება და პირგასამტეხლოც გადაიხდა. მოპასუხემ, ხელშეკრულების არაჯეროვანი შესრულების გამო, ბანკს მოსთხოვა საბანკო გარანტიის თანხის გადარიცხვა, რაც ამ უკანასკნელმა დააკმაყოფილა.

სააპელაციო სასამართლომ გადაწყვეტილების გამოტანის დროს **სარჩელის დაკმაყოფილების მიზნებისათვის** იხელმძღვანელა სკ-ის 976-ე მუხლით და მიიჩნია, რომ, ვინაიდან მოსარჩელემ მხოლოდ მიწოდების ვადა დაარღვია, რისთვისაც გადაიხდა პირგასამტეხლო, ამით მხარეთა შორის სამართლებრივი ურთიერთობა შეწყდა და საბანკო გარანტიის თანხის მიღებით მოპასუხე უსაფუძვლოდ გამდიდრდა. **სააპელაციო სასამართლოს აზრით,** საბანკო გარანტიის გადახდა ეწინააღმდეგება სამართლიანობისა და თანასწორობის პრინციპს და ინვესს მოპასუხის უსაფუძვლოდ გამდიდრებას. მიუხედავად იმისა, რომ საბანკო გარანტია გამოუთხოვად ვალდებულებას წარმოადგენს და გარანტორს ეკისრება ბენეფიციარის წინაშე მისი შესრულების ვალდებულება, თუკი ბენეფიციარის დაკმაყოფილების შემდეგ აღმოჩნდება, რომ ბენეფიციარსა და პრინციპალს შორის არსებული ხელშეკრულებიდან გამომდინარე ბენეფიციარის მოთხოვნა შესრულდა (პრინციპალმა დააკმაყოფილა ბენეფიციარის მოთხოვნა), შეწყდა სხვა საფუძველით ან ბათილია, წარმოიშობა ვითარება, როდესაც ბენეფიციარი საბანკო გარანტიიდან იღებს დაკმაყოფილებას ისე, რომ საერთოდ არ გა-

¹³ სუს გადაწყვეტილება, 01 თებერვალი, 2017, საქმე №ას-1038-999-2016.

აჩნია ძირითადი ხელშეკრულებიდან გამომდინარე მოთხოვნის სამართლებრივი საფუძველი. საბანკო გარანტიის არააქცესორული ხასიათი არ ნიშნავს იმას, რომ ბენეფიციარი უფლებამოსილია, დაიტოვოს მსგავსი შესრულება. ასეთ შემთხვევაში დგება უსაფუძვლოდ გადახდილის უკან დაბრუნების საკითხი, რომლის მოთხოვნის უფლებაც პრინციპალს გააჩნია სკ-ის 976 „ა“ მუხლის საფუძველზე.

საკასაციო პალატამ ახალი გადაწყვეტილებით არ დააკმაყოფილა რა სარჩელი, არ გაიზიარა ქვემდგომი სასამართლოს მოტივაცია მოპასუხის უსაფუძვლო გამდიდრებასთან დაკავშირებით. პალატამ განმარტა, რომ კანონმდებლობა საბანკო გარანტიას განიხილავს, როგორც მოთხოვნის უზრუნველყოფის ერთ-ერთ საშუალებას, რომელიც სხვა უზრუნველყოფის საშუალებებისაგან განსხვავდება თავისი დამოუკიდებლობით-არააქცესორულობით, რაც გულისხმობს იმას, რომ ძირითადი ვალდებულება-ხელშეკრულება, რომლის უზრუნველსაყოფადაც საბანკო გარანტია გაიცა, გავლენას ვერ ახდენს ამ უკანასკნელზე. საბანკო გარანტია შესასრულებელია გაცემული პირობების ფარგლებში ბენეფიციარის მოთხოვნისთანავე, მიუხედავად იმისა, არსებობს თუ არა ძირითადი ვალდებულებიდან გამომდინარე შესაგებელი. საბანკო გარანტიის დამოუკიდებლობას ძირითადი, უზრუნველყოფილი ვალდებულებისაგან (პრინციპალსა და ბენეფიციარს შორის არსებული ვალდებულება), განაპირობებს მისი არააქცესორული ბუნება. თავად საბანკო გარანტია წარმოადგენს დამოუკიდებელ ვალდებულებას (სკ-ის ის 881-ე მუხლი). პრინციპალის ძირითადი ვალდებულების გაბათილება, შეწყვეტა ან სამართლებრივი ვითარების სხვაგვარი შეცვლა, თავისთავად არ გამოიწვევს საბანკო გარანტიის მოქმედების შეწყვეტას, ამიტომაც საბანკო გარანტიაში მკაფიოდ უნდა აისახოს მისი დაკმაყოფილების წინაპირობები.

განსახილველ საქმეში, გარანტი ბენეფიციარის წინაშე კისრულობდა უპირობო ვალდებულებას, „მიმნოდებლის მიერ ხელშეკრულების პირობების დარღვევის საფუძველზე შემსყიდველის პირველივე წერილობითი მოთხოვნისთანავე 5 საბანკო დღის განმავლობაში გადაეხადა გარანტიით გათვალისწინებული თანხა. **საბანკო გარანტია რაიმე დათქმას პირგასამტეხლოს ჩათვლის ან გაქვითვის შესახებ არ ითვალისწინებდა.**

პალატამ მიიჩნია, რომ ბენეფიციარმა გარანტიის მოქმედების ვა-

დაში წარუდგინა გარანტს წერილობითი მოთხოვნა პრინციპალის მიერ ძირითადი ვალდებულების ჯეროვანი შესრულების დარღვევის გამო და მოითხოვა საგარანტიო თანხის ანაზღაურება, რითაც შეასრულა გარანტიით გათვალისწინებული ვალდებულება (სკ-ის 885-ე მუხლის პირველი ნაწილი). ამდენად, ვლინდება საბანკო გარანტიით ნაკისრი ვალდებულების შესრულების განმაპირობებელი ყველა ნანამძღვარი:

- ა) საბანკო გარანტიის ხელშეკრულების არსებობა, რომლითაც ბანკი უზრუნველყოფდა ხელშეკრულების შესრულებას პრინციპალის მიერ ვალდებულების შეუსრულებლობის შემთხვევაში;
- ბ) პრინციპალის მიერ ნაკისრი ვალდებულების დარღვევის ფაქტი, რაც საკმარისი საფუძველია საბანკო გარანტიის ამოქმედებისათვის;
- გ) საბანკო გარანტიით დადგენილ ვადაში ბენეფიციარის მოთხოვნის წარდგენა გარანტორისათვის.

საკასაციო პალატის მითითებით, პირგასამტეხლოს ანაზღაურება პრინციპალის მიერ არ წარმოადგენს საბანკო გარანტიის მოთხოვნის დაკმაყოფილებაზე უარის თქმის საფუძველს, რადგან ამგვარ შეთანხმებას გარანტია არ ითვალისწინებდა და იგი არც საბანკო გარანტიის იურიდიული ბუნებიდან არ გამომდინარეობს.

საკასაციო პალატამ იხელმძღვანელა რა სკ-ის 385-ე, 976.1. „ა“, 991-ე მუხლებით, მოსარჩელის მითითება მოპასუხის უსაფუძვლო გამდიდრებისა და მისი მხრიდან მიღებული თანხის დაბრუნების თაობაზე უვარგის სამართლებრივ საფუძველად მიიჩნია.

მნიშვნელოვანი და არაერთგვაროვანია უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკა უსაფუძვლო გამდიდრების, კერძოდ, შესრულების კონდიციის მომწესრიგებელი ნორმებით იმ ურთიერთობების სამართლებრივი კვალიფიკაციის თაობაზე, რომელიც ჩუქების ან ნასყიდობის ხელშეკრულებათა საფუძველზე ქონების იძულებით გადაცემას უკავშირდება. აღსანიშნავია დავები, სადაც მოსარჩელები (როგორც ფიზიკური, ისე იურიდიული პირები) მოპასუხე-სახელმწიფოსაგან იძულების გამო საჩუქრად გადაცემული ქონების დაბრუნებასა და ზიანის ანაზღაურებას მოითხოვენ. საქმეთა ფაბულა მსგავსია და განხილ-

ვის შედეგი თითქმის ერთი და იგივეა იმ თვალსაზრისით, რომ მოსარჩელეთა მოთხოვნა დაკმაყოფილდა. კერძოდ, უსაფუძვლოდ გადაცემული ქონება დაუბრუნდა მოსარჩელეებს, ხოლო ქონების დაბრუნების შეუძლებლობის შემთხვევაში მოპასუხეს დაეკისრა მისი ღირებულება. მხოლოდ სამართლებრივი კვალიფიკაცია არცთუ თანმიმდევრულია. როგორც წესი, უმრავლეს შემთხვევაში სასამართლომ გადაწყვეტილება დააფუძნა სკ-ის 54-ე, 976.1. „ა“, 979.2.-ე, 978-ე მუხლებზე. არათანმიმდევრულობა გამოიხატა იმაში, რომ სადავო გარიგების ბათილად ცნობის სამართლებრივ საფუძვლად ერთ საქმეში სასამართლომ მიუთითა მხოლოდ სკ-ის 54-ე მუხლი (თუმცა აღნიშნა, რომ ასევე განხორციელებულია სკ-ის 85-ე-86-ე მუხლების შემადგენლობა, მაგრამ, საკასაციო პალატის მოსაზრებით, გამოყენებული უნდა იქნას სკ-ის 54-ე მუხლით გათვალისწინებული სამართლებრივი დანაწესი), სხვა საქმეში განაცხადა, რომ სადავო გარიგების ბათილობის მიზნებისათვის იკვეთება, როგორც იძულება (სკ-ის 85-ე და 86-ე მუხლები) ისე ამორალურობა (სკ-ის 54-ე მუხლი).¹⁴

სამოქალაქო საქმეში¹⁵ სარჩელის საგანს ჩუქების ბათილობა და ზიანის ანაზღაურება წარმოადგენდა. სადავო ჩუქების ხელშეკრულების საფუძველზე მოსარჩელემ სახელმწიფოს უსასყიდლოდ საკუთრებაში გადასცა ხაზობრივი ნაგებობა – გაზსადენი. სააპელაციო სასამართლომ დაადგინა, რომ სადავო ჩუქების ხელშეკრულებით დაირღვა, როგორც კანონით დადგენილი წესები და აკრძალვები, ასევე – საჯარო წესრიგი, ვინაიდან გარიგება დაიდო არა თავისუფალი ნების პირობებში, არამედ საჯარო მოხელის მიერ სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტების შედეგად.

სასამართლომ აღნიშნა, რომ, ვინაიდან ჩუქების საგანი აღარ ირიცხება სახელმწიფოს საკუთრებად და იგი კერძო პირის საკუთრებაა. შესაბამისად, ვერ პირვანდელი მდგომარეობა ვერ აღდგება. სასამართლომ გადაწყვეტილების სამართლებრივ საფუძვლად გამოიყენა სკ-ის 976-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ პუნქტი, ასევე, სკ-ის 979-ე მუხლის მეორე ნაწილი (თუ უკან დაბრუნება შეუძლებელია გადაცემული საგნის მდგომარეობის გამო ან, თუ

¹⁴ იხილე ქვემოთ კვლევაში კონკრეტული შემთხვევები.

¹⁵ სუს განჩინება, 25 მაისი, 2016, საქმე №ას-225-215-2016.

მიმღებს რაიმე მიზეზით არ შეუძლია საგნის უკან დაბრუნება, მაშინ მან უნდა აანაზღაუროს მისი საერთო ღირებულება) და მოპასუხე-ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს დააკისრა ჩუქების ხელშეკრულების საგნის ღირებულება მოსარჩელის სასარგებლოდ.

საკასაციო სასამართლომ გაიზიარა სააპელაციო სასამართლოს დასკვნები საქმის ფაქტობრივ გარემოებებსა და სამართლებრივ კვალიფიკაციასთან დაკავშირებით და მიუთითა, რომ აიძულეს ჩუქების ხელშეკრულების დადება მოსარჩელეს იძულებას, რომელიც ამავდროულად, მართლსაწინააღმდეგო მოქმედებაცაა, რადგანაც ამ დროს ირღვევა საჯარო წესრიგი-სამოქალაქო ბრუნვის ფუნდამენტური პრინციპები (სკ-ის 54-ე მუხლი). მოცემულ შემთხვევაში, შეილახა მოსარჩელის საკუთრების უფლება – მისი კუთვნილი, ხაზობრივი ნაგებობა – გაზსადენი, გადავიდა სახელმწიფო საკუთრებაში. ამდენად, მართალია, სკ-ის 54-ე და 85-86.1-ე მუხლებით გათვალისწინებული ორივე შემადგენლობა განხორციელებულია, მაგრამ კონკრეტულ შემთხვევაში, საკასაციო პალატის მოსაზრებით, გამოყენებული უნდა იქნეს სკ-ის 54-ე მუხლით გათვალისწინებული სამართლებრივი დანაწესი.

საკასაციო პალატამ განმარტა, რომ **კონდიქციური ვალდებულების წარმოშობისათვის უნდა გამოიკვეთოს ერთი პირის გამდიდრება მეორის ხარჯზე და ასეთი გამდიდრება სამართლებრივ საფუძველს მოკლებულია, რომელიც ან თავიდანვე არ არსებობდა, ან შემდგომში მოიშალა. ამასთან, მნიშვნელობა არა აქვს იმ გარემოებას, თუ რისი შედეგია უსაფუძვლო გამდიდრების ფაქტი – თავად დაზარალებულის მოქმედების, გამდიდრებულის მოქმედების თუ მესამე პირთა მოქმედების შედეგად მათი ნების საწინააღმდეგოდ, ასევე, არ აქვს მნიშვნელობა ამ სამართალურთიერთობაში მონაწილე სუბიექტთა ბრალეულობას, კეთილსინდისიერებასა და მათ მიერ განხორციელებული მოქმედებების მართლზომიერებასა თუ მართლწინააღმდეგობას. კონდიქციური ვალდებულების არსებობის სამართლებრივი საფუძვლით, სარჩელის დასაკმაყოფილებლად მნიშვნელოვანია, დადგინდეს მხოლოდ ობიექტური შედეგი, რაც გულისხმობს ერთი პირის მიერ მეორე პირის ხარჯზე რაიმე სამართლებრივი სიკეთის შექმნას (დაზოგვას) შესაბამისი სამართლებრივი საფუძვლის არსებობის გარეშე, ასევე, აუცილებელია გამდიდრება სხვის ხარჯზე, რის შედეგადაც ერთი პირის ქონება მეორე პირის ქონების შესაბამისი შემცირების ხარჯზე**

იზრდება.

საკასაციო პალატის აზრით, უსაფუძვლო გამდიდრების ინსტიტუტის ნორმები აღჭურვილია დაცვითი ფუნქციით, უზრუნველყოფს რა არაუფლებამოსილი სუბიექტისაგან უსაფუძვლოდ მიღებული ქონების ამოღებას და მისი უფლებამოსილი პირისათვის გადაცემას. შედეგობრივი თვალსაზრისით, სამართლისათვის არავითარი მნიშვნელობა არ აქვს, თუ რა საშუალებით გამდიდრდა პირი – მიიღო თუ დაზოგა ქონება. ფაქტი ერთია – ვითომ კრედიტორის ქონებრივ სფეროში აღმოჩნდა ქონება, რომელსაც იქ არსებობის სამართლებრივი საფუძველი არ გააჩნია და, აქედან გამომდინარე, ექვემდებარება უფლებამოსილი პირისათვის დაბრუნებას.

საკასაციო პალატამ მიიჩნია, რომ უსაფუძვლო გამდიდრების მიზანი არის სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე შექმნილი ქონების (რომელშიც უნდა ვიგულისხმეთ უფლების ან გარკვეული შეღავათის, უპირატესობის) ამოღება, რითაც უნდა უზრუნველყოფილ იქნეს სამართლიანობის აღდგენა, ანუ იმ მდგომარეობის აღდგენა, რომელიც იარსებებდა არაუფლებამოსილი პირის მიერ დაზარალებულის ხარჯზე გარკვეული შეღავათის, უფლების, უპირატესობის მიღებამდე. შესაბამისად, შეცილების განხორციელების მომენტიდან, მოსარჩელის მიერ ნების გამოვლენა ითვლება ბათილად, რაც გულისხმობს იმ სამართლებრივი შედეგის გაუქმებას, რაც ამ გარიგებას მოჰყვა. სარჩელის დაკმაყოფილების მიზნებისათვის არსებითია სკ-ის 978 მუხლი („პირს, რომელიც მეორე პირს გადასცემს რაიმეს არა ვალდებულების შესასრულებლად, არამედ იძულების ან მუქარის საფუძველზე, შეუძლია, მოითხოვოს მისი უკან დაბრუნება, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა მიმღებს უფლება ჰქონდა გადაცემულზე“) და 979-ე მუხლის მე-2 ნაწილი (თუ უკან დაბრუნება შეუძლებელია გადაცემული საგნის მდგომარეობის გამო ან... მაშინ მან უნდა აანაზღაუროს მისი საერთო ღირებულება..).

აღსანიშნავია, რომ მოცემულ დავაში მოპასუხემ წამოაყენა მოთხოვნის შემაფერხებელი შესაგებელი და მიუთითა მოთხოვნის ხანდაზმულობაზე, რაც საკასაციო პრეტენზიის საგანიც იყო. საკასაციო პალატამ მიიჩნია, რომ გარიგების ბათილობის ხანდაზმულობაზე კასატორის მსჯელობა არ წარმოადგენს, სამართლებრივად ვარგის პრეტენზიას, გამომდინარე იქიდან, რომ შეცილებისა და ხანდაზმულობის ვადები განსხვავებული სამართლებრივი ცნებე-

ბია. არც სკ-ის 54-ე მუხლით გათვალისწინებული უცილოდ ბათილი გარიგების ბათილად ცნობას, არც უსაფუძვლო გამდიდრებიდან გამომდინარე უკუმოთხოვნას არ გააჩნია სამოქალაქო კოდექსის სახელმწიფოებო, უძრავ ნივთებთან დაკავშირებული ან სხვა რაიმე სპეციალური ხანდაზმულობის ვადები. შესაბამისად, მათ მიმართ მოქმედებს ხანდაზმულობის საერთო – 10-წლიანი ვადა, რაც მოსარჩელეს ჩუქების ხელმწიფოების დადებიდან სარჩელის აღძვრამდე, დაცული აქვს.

ზემოთ მითითებული საქმის ანალოგიურად გადაწყვეტილება და-ვა¹⁶ ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროსა (მო-პასუხე) და მოსარჩელეს შორის, რომელშიც ეს უკანასკნელი, სა-მინისტროსათვის მუქარის გავლენით გადაცემული გაზსადენის ჩუ-ქების გამო, მიყენებული ზიანის ანაზღაურებას ითხოვდა.

სააპელაციო სასამართლომ დადგენილად მიიჩნია, რომ ჩუქების ხელმწიფოების დადებისას მოსარჩელეს ფაქტობრივად არ სურ-და ნივთის განკარგვა, ხოლო გარეგნულად გამოვლენილი ნება არ ასახავდა ნების გამომვლენის ნამდვილ, შინაგან, მოტივირებულ ნებას, რაზეც მიუთითებდა ის გარემოება, რომ გარიგება დაიდო საჯარო მოხელის მიერ სამსახურებრივი უფლებამოსილების გა-დამეტების შედეგად. ჩუქების ხელმწიფოების დადების მიზნით მოსარჩელის იძულების ფაქტი კი, სააპელაციო სასამართლოს მო-საზრებით, ადასტურებს მართლსაწინააღმდეგო მოქმედებას, რომლითაც ირღვევა საჯარო წესრიგი. პალატამ დაადგინა, რომ, მოცემულ შემთხვევაში, შეილახა მოსარჩელის საკუთრების უფ-ლება – მისი კუთვნილი უძრავი ქონება გადავიდა სახელმწიფოს საკუთრებაში. სააპელაციო სასამართლოს აზრით, გაფორმებული ჩუქების ხელმწიფოების ბათილობა და აღნიშნული ბათილი გა-რიგების საფუძველზე მოსარჩელის საკუთრებიდან უძრავი ნივ-თის გასვლა უდავოდ მეტყველებს, რომ მოსარჩელეს, უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმებიდან გამომდინარე, უნდა წარმოშობოდა ნივ-თის უკან დაბრუნების მოთხოვნის უფლება, თუმცა რამდენადაც მითითებული ნივთი განკარგულია მესამე პირთა სასარგებლოდ, ე.ი. შეუძლებელია მისი დაბრუნება, სკ-ის 979-ე მუხლის მე-2 ნაწი-ლის დანაწესიდან გამომდინარე, იგი უფლებამოსილია, მოითხო-ვოს ნივთის საერთო ღირებულების ანაზღაურება. **პირველი ინ-**

¹⁶ სუს განჩინება, 31 იანვარი, 2017, №ას-761-729-2016.

**სტანციის სასამართლომ დააკმაყოფილა სარჩელი და გადან-
ყვეტილების სამართლებრივ საფუძვლად მიუთითა სკ-ის 54-ე,
976.1. „ა“, 979.2-ე მუხლებზე. გადანყვეტილება უცვლელად და-
ტოვა როგორც სააპელაციო, ასევე - საკასაციო სასამართლომ.**

ერთ-ერთ საქმეში¹⁷ მოსარჩელემ უძრავი ქონება აჩუქა სახელმწი-
ფოს (ხელშეკრულება გაფორმდა საკრებულოს წარმომადგენელ-
თან). მოგვიანებით კი, სარჩელი აღძრა მუნიციპალიტეტის მიმართ
ჩუქების ბათილად ცნობისა და სადავო უძრავ ქონებაზე საკუთრე-
ბის აღდგენის მოთხოვნით. სააპელაციო სასამართლოს გადანყვე-
ტილებით სარჩელი დაკმაყოფილდა. დადგენილი ფაქტობრივი გა-
რემოებების სამართლებრივი შეფასებისას სააპელაციო სასამარ-
თლომ იხელმძღვანელა სკ-ის 54-ე, მე-8.3 მუხლებით და მიიჩნია,
რომ ყოველთვის, როცა გარიგების ერთ-ერთი მონაწილე არის სა-
ხელმწიფო, რომელიც, მისი სტატუსიდან და შესაძლებლობებიდან
გამომდინარე, მიიჩნევა გარიგებაში ე.წ. „ძლიერ მხარედ“, ამ გარი-
გების დადებისას მხარეთა შორის ურთიერთობაში ნდობისა და კე-
თილსინდისიერების სტანდარტი ძალიან მაღალი უნდა იყოს, გან-
საკუთრებით მაშინ, როცა ამკარაა, რომ უმეტესწილად სწორედ
სახელმწიფო იღებს სარგებელს გარიგებიდან, „სუსტი მხარის“ (კერ-
ძო პირის) ხარჯზე, ამიტომ ამგვარი „სუსტი მხარისაგან“ გარიგე-
ბის ბათილობაზე მითითებისას, სწორედ სახელმწიფოს ეკისრება
მტკიცების ტვირთი – დაადასტუროს, რომ გარიგება შეესაბამება
კანონით დადგენილ წესს (ანუ – დაცულია მხარეთა კერძო ავტო-
ნომიის პრინციპი და უზრუნველყოფილია სკ-ის 319-ე მუხლის 1-
ლი ნაწილით განმტკიცებული, ხელშეკრულების დადებისა და მისი
პირობების თავისუფლად განსაზღვრის უფლება), არ ეწინააღმდე-
გება საჯარო წესრიგს (ანუ – საზოგადოებრივი მართლწესრიგის
შემადგენელ ფუნდამენტურ, სოციალური და ეკონომიკური სამარ-
თლიანობის და სტაბილურობის განმაპირობებელ სიკეთებს) და
ზნეობის ნორმებს (ანუ – საზოგადოებაში საყოველთაოდ აღიარე-
ბულ ფასეულობებს და გონიერი, სამართლიანი, ობიექტური ადა-
მიანისათვის დამახასიათებელ ქცევის წესებს). მოპასუხემ ვერ და-
ამტკიცა, რომ იგი, სადავო ჩუქების დადებისას, მოქმედებდა კე-
თილსინდისიერად, კანონით დადგენილი წესების შესაბამისად, და
რომ, მოსარჩელეს ნამდვილად სურდა „სადავო ქონების“ მისთვის
უსასყიდლოდ გადაცემა.

¹⁷ სუს განჩინება, 28 აპრილი, 2017, №ას-224-213-2017.

საკასაციო სასამართლომ დაუშვებლად ცნო რა მოპასუხის (მუნიციპალიტეტის) საკასაციო საჩივარი, გაიზიარა სააპელაციო სასამართლოს მოსაზრება, რომ სასარჩელო მოთხოვნის, რასაც ჩუქების ხელშეკრულების ბათილად ცნობა წარმოადგენდა, დაკმაყოფილებას საფუძვლად დაედო მესაკუთრის ნამდვილი ნების არარსებობა, შესაბამისად, სასამართლომ სწორად იხელმძღვანელა სკ-ის 54-ე მუხლით მისი ბათილად ცნობის მიზნებისათვის.

საკასაციო პალატამ გაიზიარა სააპელაციო სასამართლოს დასკვნა ჩუქების ხელშეკრულების დადების მიზნით მოსარჩელზე იძულების განხორციელების თაობაზე და განმარტა, რომ **სადავო გარეგნის ბათილობის მიზნებისათვის იკვეთება, როგორც იძულება (სკ-ის 85-ე და 86-ე მუხლები) ისე, ამორალურობა (54-ე მუხლი) და მიიჩნია, რომ ბათილად ცნობის შედეგად, სადავო უძრავი ქონების უკან დაბრუნების სამართლებრივ ნაწილში, მოთხოვნა უნდა დაკმაყოფილდეს კონდიქციური ვალდებულების მომწესრიგებელი ნორმების დაცვითი ფუნქციის ფარგლებში (სკ-ის 978-ე მუხლი).**

ეროვნული სასამართლო პრაქტიკის განზოგადების თვალსაზრისით, არაერთ საინტერესო დასკვნასა და მოსაზრებას (მათ შორის უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმების გამოყენებასთან დაკავშირებით) შეიცავს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს დიდი პალატის გადაწყვეტილება.¹⁸

რეზონანსულ საქმეში, რომელიც დიდი პალატის განხილვის საგანი გახდა, მოსარჩელეთა მოთხოვნას ტელეკომპანიის წილებზე იძულებით დადებული ნასყიდობის ხელშეკრულებების ბათილად ცნობა და საკუთრების უფლების აღდგენა/დაბრუნება წარმოადგენდა. დიდი პალატის გადაწყვეტილებით მოსარჩელეთა მითითებული მოთხოვნა დაკმაყოფილდა, სასამართლომ გააუქმა სადავო წილებზე მოპასუხეთა რეგისტრაცია და მათ მესაკუთრედ მოსარჩელები ცნო.

სამივე ინსტანციის სასამართლომ დააკმაყოფილა მოსარჩელეთა მოთხოვნა, თუმცა მათ მოთხოვნის დაკმაყოფილების სხვადასხვა სამართლებრივ საფუძვლებზე მიუთითეს.

¹⁸ სუს დიდი პალატის გადაწყვეტილება, 2 მარტი, 2017, №ას-664-635-2016.

სააპელაციო სასამართლომ, სკ-ის 8.3, 319.1 მუხლებზე მითითებით, აღნიშნა, რომ **სკ-ის 54-ე მუხლი** ამორალურ გარიგებებთან მიმართებით შეიცავს მხოლოდ იმ დათქმას, რომ იგი არის გარიგება, რომელიც არღვევს ზნეობის ნორმებს. განსხვავებით გავლენის ბოროტად გამოყენების შედეგად ან იძულებით დადებული გარიგებებისაგან (სკ-ის 55-ე, 85-ე მუხლები), **გარიგების ამორალურად მიჩნევისათვის აუცილებელი არ არის იმ გარემოებათა დადგენა-დადასტურება, რამაც განაპირობა ამ გარიგების დადება. საკმარისია, არსებობდეს დისპროპორცია ხელშეკრულების მხარეების მიერ ნაკისრ ვალდებულებათა შორის, რომ სასამართლომ იგი მიიჩნიოს ამორალურ გარიგებად.** შესაბამისად, შეუძლებელია, გარიგების ამორალური ბუნების გამორიცხვა იმის გამო, რომ არ დგინდება ერთ მხარეზე მეორე მხარის მიერ განხორციელებული იძულების ფაქტი.¹⁹

სააპელაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ საქალაქო სასამართლომ გამოიყენა კანონი, რომელიც უნდა გამოეყენებინა, კერძოდ, სკ-ის 976-991-ე მუხლები უსაფუძვლო გამდიდრების შესახებ. „ზოგადი წესის მიხედვით, გარიგების მონაწილეებმა ერთმანეთს უნდა დაუპრუნონ ყველაფერი, რაც მათ ბათილი გარიგებით მიიღეს, თუმცა ამ წესიდან მრავალი გამონაკლისი არსებობს, ამიტომ სამოქალაქო კოდექსი ამ საკითხებს აწესრიგებს უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმების საფუძველზე“.²⁰

დიდმა პალატამ მოსარჩელეთა მოთხოვნის სამართლებრივ საფუძვლად კონდიქციური სამართლის ნორმების გამოყენება უსაფუძვლოდ ჩათვალა. პალატამ აღნიშნა, რომ, განსახილველ შემთხვევაში, ზიანი გამოვლენილია და ის გამონვეულია მოსარჩელეთა საკუთრების ხელყოფით. ქვედა ინსტანციის სასამართლოებმა სარჩელში მითითებულ ფაქტებსა და მოსარჩელეთა ახსნა-განმარტებებს არ მისცეს სწორი იურიდიული კვალიფიკაცია. მოსარჩელემ, როგორც სარჩელში, ისე სასამართლო განხილვის დროს, დანვრილებით აღწერა მასზე განხორციელებული იძულება და ნების გამოვლენაში აშკარა და უხეში ჩარევის შედეგად მოსარჩელე-

¹⁹ სუს დიდი პალატის გადაწყვეტილება, 2 მარტი, 2017, საქმე №ას-664-635-2016. &99.14.

²⁰ სუს დიდი პალატის გადაწყვეტილება, 2 მარტი, 2017, საქმე №ას-664-635-2016. &99.16.

თა „უპირობოდ დაცული ფასეულობის“, საკუთრების ხელყოფის გარემოებები.²¹

დიდმა პალატამ განმარტა,²² რომ ის სამართლებრივი შედეგი, რომლის მიღწევაც სურს მოსარჩელეს (ტელეკომპანიის წილებზე საკუთრების უფლების აღდგენა/დაბრუნება), ამ უკანასკნელის მიერ მითითებული ფაქტობრივი გარემოებების გათვალისწინებით, სკ-ის 992-ე („პირი, რომელიც სხვა პირს მართლსაწინააღმდეგო, განზრახი ან გაუფრთხილებელი მოქმედებით მიაყენებს ზიანს, ვალდებულია, აუნაზღაუროს მას ეს ზიანი“), 998-ე (“თუ ზიანის დადგომაში მონაწილეობს რამდენიმე პირი, ისინი პასუხს აგებენ, როგორც სოლიდარული მოვალეები. ზიანისათვის პასუხს აგებს არა მარტო ის, ვინც იგი უშუალოდ მიაყენა, არამედ ისიც, ვინც ის დაიყოლია ან მისი ხელშემწყობი იყო, ასევე ისიც, ვინც შეეგნებულა ისარგებლა სხვისთვის მიყენებული ზიანით”) და 408.1-ე („იმ პირმა, რომელიც ვალდებულია, აანაზღაუროს ზიანი, უნდა აღადგინოს ის მდგომარეობა, რომელიც იარსებებდა, რომ არ დამდგარიყო ანაზღაურების მავალდებულბელი გარემოება“) მუხლების შემადგენლობიდან გამომდინარეობს.

დიდმა პალატამ არ გაიზიარა რა სააპელაციო სასამართლოს შეფასება სკ-ის 54-ე მუხლის განმარტების თაობაზე, აღნიშნა, რომ ამ ნორმას ავტონომიური ფუნქცია არ გააჩნია, ის დეფინიციურია და კონკრეტულ სამართლებრივ შედეგს არ ითვალისწინებს.²³ გასაჩივრებული განჩინებით, სააპელაციო სასამართლომ ზნეობის სანინააღმდეგოდ, გასაკიცხ ქმედებად მიიჩნია მხარეთა შორის გაფორმებული ხელშეკრულებები ნასყიდობის ფასის შეუსაბამობის გამო. დიდი პალატის განმარტებით, მარტოდენ გარიგების ამორალურობის ზოგადი ნორმის გამოყენება არასაკმარისია და ამ ნორმის სააპელაციო სასამართლოსეული ინტერპრეტაცია არადამაჯერებელი, რადგანაც ეწინააღმდეგება სამოქალაქო ბრუნვის პრინციპებს. დიდი პალატის აზრით, მცდარია სააპელაციო სასამართლოს შეფასება, რომ სკ-ის 54-ე მუხლი, ამორალურ გარიგებებთან მიმართებით, შეიცავს მხოლოდ იმ დათქმას, რომ იგი არის

²¹ სუს დიდი პალატის გადაწყვეტილება, 2 მარტი, 2017, საქმე №ას-664-635-2016. &190.

²² იქვე, &184.

²³ სუს დიდი პალატის გადაწყვეტილება, 2 მარტი, 2017, საქმე №ას-664-635-2016. &208.

გარიგება, რომელიც არღვევს ზნეობის ნორმებს და გავლენის ბოროტად გამოყენების შედეგად ან იძულებით დადებული გარიგებებისაგან (სკ-ის 55-ე და 85-ე მუხლებისაგან) განსხვავებით, მისი ამორალურად მიჩნევისათვის აუცილებელი არ არის იმ გარემოებათა დადგენა-დადასტურება, რამაც განაპირობა მისი დადება. ასეთი განმარტება ეწინააღმდეგება ხელშეკრულების დადებისა და მისი შინაარსის განსაზღვრის თავისუფლების პრინციპს. სააპელაციო სასამართლოს იმ დასკვნის გაზიარება, რომ „საკმარისია, არსებობდეს დისპროპორცია ხელშეკრულების მხარეების მიერ ნაკისრ ვალდებულებათა შორის“, რათა გარიგება ამორალურად იქნეს მიჩნეული, ხელს შეუშლის სამოქალაქო ბრუნვის ნორმალურ განვითარებასა და სტაბილურობას, რადგანაც ხელშეკრულების არაკეთილსინდისიერ მხარეს, სათანადო წინაპირობების არარსებობის პირობებშიც კი, შეეძლება, უარი თქვას ხელშეკრულებაზე.²⁴

დიდმა პალატამ აღნიშნა, რომ მესაკუთრის მიერ ნივთზე საკუთრების (მფლობელობის) დაკარგვისას, მისი კანონით დაცული ინტერესების დაცვა შესაძლოა, როგორც სანივთო (სავინდიკაციო), ისე ვალდებულებით – სახელშეკრულებო და არასახელშეკრულებო (დელიქტური) ან კონდიქციური სარჩელებით.²⁵ (მოთხოვნის საფუძველთა კონკურენცია). **მოთხოვნის საფუძველთა კონკურენციის დროს, მოთხოვნის სამართლებრივ საფუძველთაგან ერთ-ერთის გამოყენება სასამართლოს უფლებამოსილება და ვალდებულებაა**²⁶.

²⁴ სუს დიდი პალატის გადაწყვეტილება, 2 მარტი, 2017, საქმე №ას-664-635-2016. &208.

²⁵ სუს დიდი პალატის გადაწყვეტილება, 2 მარტი, 2017, საქმე №ას-664-635-2016. &222.

²⁶ სუს დიდი პალატის გადაწყვეტილება, 2 მარტი, 2017, საქმე №ას-664-635-2016. &220. იქვე მითითებულია: ლ. ჭანტურია, „სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი“, თბ., 2011, 132; ჰ. ბილინიგი/პ.ლუტრინგვაუსი, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის ცალკეული მოთხოვნის საფუძვლების სისტემური ანალიზი“, თბილისი-ბრემენი, 2004-2009, 14., ქ. ქოჩაშვილი, „მოთხოვნის საფუძველთა კონკურენცია უკანონო მფლობელობიდან ნივთის გამოთხოვისას“, თბ., 2012, 280; ს.ჩაჩავა, „მოთხოვნების და მოთხოვნის საფუძვლების კონკურენცია კერძო სამართალში“, სად.ნაშრ., თსუ, 2010, 39; ს.პენშელი, „სამოქალაქო კაზუსების დამუშავების მეთოდოლოგია“, თბ., 2009, 84; ბ.ზოიძე, „სახელშეკრულებო და არასახელშეკრულებო პასუხისმგებლობა სამოქალაქო სამართლებრივი რეგულირების მექანიზმი“, თბ., 1984, 194.

დიდი პალატის აზრით,²⁷ „თუკი იძულებისა და მოტყუების საფუძველზე, შემცირებელ პირს ადგება ზიანი, ასეთ შემთხვევაში, როგორც იძულება, ისე, მოტყუება უნდა განვიხილოთ არა მარტო, როგორც გარიგების ბათილობის სახელშეკრულებო გარემოებანი, არამედ, როგორც დაუშვებელი მოქმედებანიც...“ „იძულება იმდენად ამკარად და უხეშად ხელყოფს ნების თავისუფლების მდგომარეობას, რომ ზოგჯერ იგი დელიქტის სახესაც ღებულობს“, „...შესაბამისად, უნდა გამოვიყენოთ 408-ე და 992-ე მუხლების წესები. ზიანის ანაზღაურება უნდა მოხდეს მისგან დამოუკიდებლად, ნების გამოვლენა შეცირებულია თუ არა. ამდენად, მოთხოვნა ზიანის ანაზღაურებაზე შეიძლება წარდგენილი იქნეს ერთწლიანი ვადის გასვლის შემდეგაც“.²⁸ დიდმა პალატამ მიიჩნია, რომ კანონით დადგენილ ვადაში შეცილების განუხორციელებლობის შემთხვევაშიც, თუკი იკვეთება პირის ნების თავისუფალ ფორმირებაში ამკარად და უხეში ჩარევა, დაზარალებულს უფლება აქვს, ზიანის ანაზღაურებაზე მოთხოვნა დააფუძნოს დელიქტურ ნორმებს.²⁹

დიდი პალატის დასკვნით, მოსარჩელეებს უფლება აქვთ, წილის რეგისტრირებულ მესაკუთრეებს, რომლებიც სოლიდარული მოვალეები არიან, მოსთხოვონ ზიანის ნატურით ანაზღაურება (სკ-ის 465-ე და 998.2-ე მუხლები).³⁰

მოსარჩელეების მოთხოვნის (წილებზე საკუთრების უფლების აღდგენა (დაბრუნება)), გათვალისწინებით, დიდმა პალატამ სასამართლო პრაქტიკაზე დაყრდნობით³¹/³² აღნიშნა, რომ აღძრულია მიკუთვნებითი (აღსრულებითი) სარჩელი. მოთხოვნის საფუძვლების დადგენისა და შემოწმების შემდეგ გარიგებების ბათილობა ფაქ-

²⁷ სუს დიდი პალატის გადაწყვეტილება, 2 მარტი, 2017, საქმე №ას-664-635-2016. &202.

²⁸ ზოიძე ბ., „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი“, წიგნი პირველი, თბ, 2001, 246, 252.

²⁹ სუს დიდი პალატის გადაწყვეტილება, 2 მარტი, 2017, საქმე №ას-664-635-2016. &213.

³⁰ სუს დიდი პალატის გადაწყვეტილება, 2 მარტი, 2017, საქმე №ას-664-635-2016. &228.

³¹ სუს დიდი პალატის 2016 წლის 17 მარტის განჩინების დასკვნები 55-56-ე პუნქტებში, საქმე №ას-121-117-2016.

³² სუს დიდი პალატის გადაწყვეტილება, 2 მარტი, 2017, საქმე №ას-664-635-2016. &233.

ტობრივ წინაპირობად უნდა იქნეს მიჩნეული და არა დამოუკიდებელ მოთხოვნად. შესაბამისად, გადაწყვეტილების სარეზოლუციო ნაწილში სწორედ აღსრულებითი სარჩელის განხილვის შედეგი და არა კონკრეტულ გარიგებათა ბათილად ცნობა მიეთითება, რადგან თავისთავად გარიგების ბათილად ცნობა არ იწვევს რაიმე იურიდიულ შედეგს, თუკი წმინდა სამართლებრივი თვალსაზრისით აღიარებითი სარჩელი არ იხილება.

მოსარჩელის მოთხოვნის სამართლებრივი საფუძვლის შემოწმება სასამართლოს პრეროგატივაა, შესაბამისად, სასამართლოს მიერ კანონის ნორმის მოძიება, რომელიც განსაზღვრული შემადგენლობის ნიშნების არსებობისას ერთ მხარეს ანიჭებს უფლებას, მეორე მხარისაგან მოითხოვოს შესრულება, მოქმედება ან თავის შეკავება, არ საჭიროებს ამ მოთხოვნის იურიდიული შედეგის მიღწევის თვალსაზრისით, კონკრეტული გარიგებისა თუ აქტის ბათილად ცნობის მოთხოვნის დამოუკიდებლად დაყენებას.³³

საქმის ფაბულის მიხედვით,³⁴ სესხის ხელშეკრულებით მოსარჩელემ (ფიზიკური პირი) მოპასუხეს (საწარმო) ასესხა თანხა იმ პირობით, რომ გარკვეული პერიოდის შემდეგ, როცა ეს უკანასკნელი დაფარავდა საბიუჯეტო დავალიანებასა და საბანკო ანგარიშებს გაათავისუფლებდა, უზრუნველყო საკუთარი ქონების განაწილება გამსესხებელზე. ნილები მსესხებელსა და გამსესხებელს შორის გადანაწილებული უნდა ყოფილიყო შენატანი თანხის პროპორციულად, რაც უნდა დადასტურებულიყო წესდებაში სათანადო ცვლილებების შეტანითა და საჯარო რეესტრში რეგისტრაციით.

პალატამ მიიჩნია, რომ კონკრეტულ შემთხვევაში დადებულია გარიგება ნებაზე დამოკიდებული პირობით, რომელიც სკ-ის 92-ე მუხლით ბათილია. საბოლოოდ, სარჩელი მოპასუხისათვის გადაცემული თანხის დაკისრების მოთხოვნით დაკმაყოფილდა სკ-ის 976-ე მუხლის საფუძველზე.

ერთ საქმეში³⁵ უძრავი ქონების ელექტრონული აუქციონის წესით სასყიდლიანი სარგებლობის უფლებით მოსარჩელეს იჯარით გადა-

³³ სუს დიდი პალატის გადაწყვეტილება, 2 მარტი, 2017, საქმე №ას-664-635-2016. &234.

³⁴ სუს განჩინება, 27 მარტი, 2014, №ას-914-872-2013.

³⁵ სუს განჩინება, 25 იანვარი, 2017, საქმე №ას-1033-994-2016.

ევკა მოპასუხის მიწის ნაკვეთი. მოგვიანებით, მხარეებს შორის ვალდებულებით-სამართლებრივი ურთიერთობა შეწყდა სარგებლობის უფლებით გადაცემული უძრავი ქონების ნივთობრივი ნაკლის გამო. ხელშეკრულების შეწყვეტის შემდეგ მოსარჩელემ მოპასუხის ანგარიშზე შეცდომით ჩარიცხა საიჯარო ქირა. სასამართლომ სარჩელი, სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე ჩარიცხული თანხის დაბრუნების მოთხოვნით, დააკმაყოფილა სკ-ის 976-ე მუხლის საფუძველზე.

სხვა საქმეზე³⁶ სასამართლომ მემკვიდრეების სარჩელი დააკმაყოფილა სკ-ის 976-ე, 385-ე მუხლების საფუძველზე და მოპასუხეს დააკისრა მამკვიდრებლის მიერ მისთვის ჩარიცხული თანხა. საქმის ფაქტობრივი გარემოებების მიხედვით მოპასუხე არ უარყოფს მამკვიდრებლის მიერ მის პირად ანგარიშზე თანხის ჩარიცხვის ფაქტს, მაგრამ განმარტავს, რომ აღნიშნული თანხა მან ასესხა მამკვიდრებელს, რაც მოგვიანებით ამ უკანასკნელმა გადაიხადა. სასამართლომ მხოლოდ ბანკში თანხის ჩარიცხვის დამადასტურებელი ქვითრის საფუძველზე, რომელშიც ჩარიცხვის მიზნობრიობა არ იყო მითითებული, სესხის სახელშეკრულებო-სამართლებრივი ურთიერთობა არ მიიჩნია დადასტურებულად. საკასაციო პალატამ სკ-ის 361-ე მუხლით დაშვებული პრეზუმციის გაზიარების შესაძლებლობა გამოიკისრა, რადგანაც მოსარჩელემ შეძლო ამ პრეზუმციის გაქარწყლება. რაც შეეხება საკითხს, შედის თუ არა სამკვიდრო მასაში სადავო თანხა, პალატამ აღნიშნა, რომ, როდესაც შესრულების მიმღები ვერ ადასტურებს შესრულების სამართლებრივი საფუძველით მიღებას, ბუნებრივია, შესრულებას არ გააჩნია საფუძველი და სააპელაციო სასამართლოს გადანყვეტილება მოსარჩელეთა სასარგებლოდ მოპასუხისთვის შესრულების კონდიქციის მარეგულირებელი ნორმებით თანხის დაკისრების შესახებ უცვლელად დატოვა.

სასამართლოს განმარტება საინტერესოა სკ-ის 980-ე მუხლთან დაკავშირებით.

საქმის ფაბულის მიხედვით,³⁷ მოსარჩელეებმა შეიძინეს უძრავი ქონება (მიწის ნაკვეთი) და მასზე ააგეს კომერციული დანიშნულების შენობა. გამყიდველს საკუთრების უფლება ქონებაზე სასამართლოს გადანყვეტილების საფუძველზე ჰქონდა მოპოვებული, რომელიც ნასყიდობის ხელშეკრულების დადებისა და შემძენის მიერ

³⁶ სუს განჩინება, 13 იანვარი, 2017, საქმე №ას-1116-1073-2016.

³⁷ სუს განჩინება, 30 სექტემბერი, 2016, საქმე №ას-318-303-2016.

ხარჯების განწევის შემდეგ ბათილად იქნა ცნობილი. თბილისის საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიის გადაწყვეტილებით, ბათილად იქნა ცნობილი ასევე გამყიდველსა და მოსარჩელეებს შორის სადავო ქონების ნასყიდობის ხელშეკრულება. გადაწყვეტილება შევიდა კანონიერ ძალაში. სადავო ქონება დაუბრუნდა ყოფილ მესაკუთრეს-სახელმწიფოს. სასარჩელო მოთხოვნა მოსარჩელეთა (მფლობელების) მიერ სადავო ნაკვეთზე აგებული შენობის საბაზრო ღირებულების მოპასუხისათვის (სახელმწიფოსათვის) დაკისრება.

სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილებით სარჩელი სრულად დაკმაყოფილდა. სასამართლომ დაადგინა, რომ უძრავი ქონების შეძენისას მოსარჩელები წარმოადგენდნენ კეთილსინდისიერ შემძენებს, მათ სადავო შენობის აშენებაზე განიეს ხარჯები, თუმცა, მოსარჩელეთა საკუთრების უფლების წარმომშობი დოკუმენტის (ნასყიდობის ხელშეკრულების) სასამართლოს მიერ ბათილად ცნობის გამო, სახელმწიფოს სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე გადაეცა მფლობელების ხარჯით აშენებული კომერციული ფართი, რასაც შედეგად მიწის მესაკუთრის უსაფუძვლო გამდიდრება მოჰყვა. საკაცო სასამართლომ მოსარჩელები კეთილსინდისიერებად მიიჩნია კასატორის პრეტენზიის სანაღმდეგოდ და გაიზიარა გასაჩივრებული გადაწყვეტილების სამართლებრივი დასაბუთება იმის თაობაზე, რომ კეთილსინდისიერება წარმოადგენს სამართლის საკითხს, აქვე განმარტა, რომ დადგენა იმისა, პირი ამა თუ იმ მოვლენის მიმართ არის თუ არა კეთილსინდისიერი, სწორედ იურიდიული მნიშვნელობის მქონე ფაქტების შეფასების შედეგად უნდა დადგინდეს. (სასამართლომ მიუთითა სკ-ის 106.ბ. ქვეპუნქტზე).³⁸

³⁸ სსკ-ის 106-ე მუხლის „ბ“ ქვეპუნქტის თანახმად, განსახილველ დავაში მონაწილე მხარეების მიმართ სხვა სამოქალაქო საქმეზე მიღებული, კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილების სამოტივაციო ნაწილით დადგენილი ფაქტისათვის პრეიუდიციული ძალის მინიჭების საკითხის გადაწყვეტისას სასამართლო უნდა დარწმუნდეს იმაში, რომ კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილების სარეზოლუციო ნაწილი ეფუძნება იმ ფაქტებს, რომლებიც იურიდიულად ამართლებენ მას. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ეს ფაქტები პრეიუდიციულად არ მიიჩნევა და ისინი უნდა შევიდნენ მტკიცების საგანში, ასევე, გასათვალისწინებელია სსკ-ის 266-ე მუხლის დათქმა, რომლის თანახმადაც, გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლის შემდეგ მხარეებს, აგრეთვე მათ უფლებამონაცვლებს არ შეუძლიათ, ხელახლა განაცხადონ სასამართლოში იგივე სასარჩელო მოთხოვნები იმავე საფუძველზე, აგრეთვე, სადავო გახადონ სხვა პროცესში გადაწყვეტილებით დადგენილი ფაქტები და სამართლებრივი ურთიერთობანი.

ნასყიდობის ხელშეკრულება, როგორც კანონის ამკრძალავი ნორმის საწინააღმდეგოდ დადებული, სკ-ის 54-ე მუხლისა და სარკინიგზო კოდექსის სპეციალური ნორმების საფუძველზე მიჩნეული იქნა უცილოდ ბათილად (რამდენადაც კანონით დადგენილი წესის ხელყოფის შედეგად დადებული გარიგების შედეგი სავალდებულოა, მათ შორის, სასამართლოსათვის), რომლის წინააღმდეგაც შემძენი ვერ დაიცვა სკ-ის 185-ე მუხლით გათვალისწინებულმა კეთილსინდისიერების ინსტიტუტმა, რაც დასტურდება კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილებით.

ამდენად, არარა ნების გამოვლენის პირობებში, საჯარო რეესტრში განხორციელებული ჩანაწერის მიმართ (რომელსაც გამსხვისებლის უფლების დამდგენ დოკუმენტად სასამართლოს გადაწყვეტილება ედო) მოსარჩელეთა სუბიექტურმა დამოკიდებულებამ ვერ შეაფერხა ნამდვილი მესაკუთრის (სახელმწიფო) უფლებების აღდგენა. სასამართლომ აღნიშნა, რომ კეთილსინდისიერება არც ფაქტის და არც სამართლებრივი ურთიერთობის კატეგორიას არ მიეკუთვნება (სსკ-ის 266-ე მუხლი), ამდენად, სკ-ის 8.3 მუხლის კონტექსტში, მიუხედავად ბათილი გარიგების შედეგების სავალდებულო ძალისა, მესამე პირის ნდობა დაცული უნდა იყოს, რაც მისთვის მეორადი მოთხოვნის უფლების რეალიზაციის შესაძლებლობაში ვლინდება.

პალატამ ნაწილობრივ გაიზიარა კასატორის სამართლებრივი არგუმენტაცია იმის თაობაზე, რომ ქვემდგომმა სასამართლომ სკ-ის 980-ე მუხლზე დაყრდნობით არასწორად დააკმაყოფილა სარჩელი. პალატის დასკვნით, სააპელაციო სასამართლომ დავის გადასაწყვეტად სწორად გამოიყენა მოთხოვნის დამფუძნებელი ნორმა-სკ-ის 980-ე მუხლი,³⁹ მაგრამ არასწორად განმარტა იგი, რაც საქმის ხელახლა განსახილველად სააპელაციო სასამართლოში დაბრუნების საფუძველი გახდა.

³⁹ პალატამ განმარტა, რომ სამოქალაქო დავის სწორად გადაწყვეტას მნიშვნელოვნად განაპირობებს მოთხოვნის სამართლებრივი საფუძვლის ზუსტად განსაზღვრა, რაც სასამართლოს პრეროგატივაა, თუმცა, ასევე არანაკლებ მნიშვნელოვანია სასამართლომ მართებული დადგინოს დავის გადაწყვეტისათვის არსებითი მნიშვნელობის მქონე ფაქტების (მტკიცების საგანში შემავალი ფაქტების) ამომწურავი ჩამონათვალი, რათა მთელი სამართალწარმოება საძიებელ ფაქტებზე იქნეს ორიენტირებული. სამართალწარმოების ამ ამოცანის მიღწევა შესაძლებელია იმგვარად, რომ სასამართლომ უნდა მოძებნოს სამართლის ნორმა, რომელიც მიესადაგება განსახილველ

პალატამ მიიჩნია, რომ მოსარჩელები წარმოადგენენ ბათილი განკარგვის საფუძველზე მიღებული ნივთის კეთილსინდისიერ, თუმცა არამართლზომიერ მფლობელებს, რაც დღის წესრიგში აყენებს **მოთხოვნის სამართლებრივი საფუძვლის კონკურენციას: დავა გამომდინარეობს პოსესორული თუ კონდიქციური ურთიერთობიდან.** სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით მფლობელობა დიფერენცირებულია ობიექტური და სუბიექტური ფაქტორების მიხედვით (სკ-ის 160-ე-164-ე მუხლები), კანონი მიჯნავს კეთილსინდისიერი მფლობელის მოთხოვნასა (160-ე-161-ე მუხლები) და მართლზომიერი მფლობელის მოთხოვნას (162-ე მუხლი), ასევე, არაუფლებამოსილი კეთილსინდისიერი მფლობელის ვალდებულებებსა (163-ე მუხლი) და არაკეთილსინდისიერი მფლობელის ვალდებულებებს (164-ე მუხლი), ამასთან ერთად, გასათვალისწინებელია, რომ კეთილსინდისიერი (არაკეთილსინდისიერი) მფლობელობის ინსტიტუტში, არსებობს განსხვავებები კეთილსინდისიერი მფლობელისა და არაუფლებამოსილი კეთილსინდისიერი მფლობელის უფლება-ვალდებულებებში. სკ-ის 163-ე მუხლის ძალით, როდესაც არამართლზომიერი კეთილსინდისიერი მფლობელისგან ნივთის ვინდიცირება განხორციელდება, ნივთის დაბრუნების მოთხოვნის წაყენებამდე მფლობელს ეკუთვნით ნივთისა და უფლების ნაყოფი. მასვე შეუძლია, უფლებამოსილ პირს მოსთხოვოს იმ გაუმჯობესებისა და ხარჯების ანაზღაურება, რაც ნივთზე კეთილსინდისიერი მფლობელობის დროს იქნა გაღებული და რაც არ არის კომპენსირებული ამ ნივთით სარგებლობითა და მისგან მიღებული ნაყოფით. მფლობელის ბრალით მიუღებელი ნაყოფის ღირებულება უნდა გამოიქვითოს. იგივე წესი ვრცელდება ისეთ გაუმჯობესებებზე, რომელთა შედეგადაც გაიზარდა ნივთის ღირებულება, თუკი გაზრდილი ღირებულება ნივთის დაბრუნების მომენტისათვის ჯერ კიდევ არსებობდა. რაც შეეხება კანონისმიერი ვალდებულების (კონდიქცია) ფარგლებში კეთილსინდისიერი არამართლზომიერი

შემთხვევას (მოსარჩელის მიერ მითითებულ ფაქტობრივ გარემოებებს). მოთხოვნის მარეგულირებელი ნორმის აღწერილობით ნაწილში მოცემული აბსტრაქტული წინამძღვრები წარმოადგენს მტკიცების საგანში შემავალი ფაქტების ამომწურავ ჩამონათვალს, ამ გზით სასამართლომ უნდა შეამოწმოს სარჩელის დასაბუთებულობა, რაც გამოიხატება შემდეგში: უნდა შემოწმდეს მოსარჩელის მიერ მითითებული ფაქტები პასუხობს თუ არა გამოსაყენებელი ნორმის ელემენტებს (შემადგენლობას). აქვე საგულისხმოა, რომ დამფუძნებელი ნორმის მოძიებისას სასამართლო არ არის შეზღუდული მხარეთა სამართლებრივი მოსაზრებებით.

მფლობელის უფლებრივ მდგომარეობას, მას სკ-ის **980-ე** მუხლის პირველი ნაწილი არეგულირებს. მითითებული ნორმა ითვალისწინებს კონდიქციური ვალდებულების განსაკუთრებულ შემთხვევას, როცა ქონების უსაფუძვლოდ მიმღებს, **იგი სამუდამოდ შექენილად მიაჩნდა და ამასთან დაკავშირებით განსაზღვრული ხარჯები გაიღო ამ ქონების გაუმჯობესებისათვის ან წარმოეშვა ქონებრივი დანაკლისი**. უფლებამოსილი პირის გამოჩენის შემთხვევაში, მიმღები მოვალეა, დააბრუნოს ქონება, მაგრამ მას უფლება აქვს, მოითხოვოს განეული ხარჯების ან მიღებული ქონებრივი დანაკლისის ანაზღაურება. **მიმღების მიერ განეული ხარჯები ანაზღაურებას ექვემდებარება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მოვალე (პირი, რომელსაც დაუბრუნდა ქონება) ამით გამდიდრდა. თუ გამდიდრების ფაქტი არ არსებობს, მაშინ მხოლოდ ხარჯების განევა არ წარმოშობს კონდიქციურ ვალდებულებას**. გამდიდრების ფაქტის დასადგენად უნდა გაირკვეს, თუ რა სახით იყო ნივთი გადაცემული და რა სახით ბრუნდება იგი, ანუ უნდა დადგინდეს გამდიდრების ხარისხი. ამ ფაქტის დადგენა აუცილებელია, რადგან განეული ხარჯები უნდა ანაზღაურდეს გამდიდრების ოდენობის შესაბამისად, ამასთან, **კონდიქციურმა მოთხოვნამ არ უნდა გამოიწვიოს გამდიდრებული პირის ქონების იმაზე მეტად შემცირება, რითაც იგი გამდიდრდა**. ანაზღაურების ვალდებულება გამორიცხულია, თუ გადაცემული საგანი არ იძლევა იმის საფუძველს, რომ იგი მიჩნეულ იქნეს სამუდამოდ შექენილად.

ერთ-ერთ საქმეში,⁴⁰ სადაც გადაცემული საგანი უძრავ ქონებას წარმოადგენდა, საკასაციო პალატამ განმარტა, რომ ასეთი ქონება სამუდამოდ შექენილად შეიძლება მივიჩნიოთ იმ შემთხვევაში, თუ მიმღები ამ ქონების შესაკუთრედ იყო რეგისტრირებული საჯარო რეესტრში, რადგანაც საჯარო რეესტრში უძრავი ქონების მოსარჩელის სახელზე რეგისტრაცია, იძლეოდა იმის საფუძველს, რომ მოსარჩელეს იგი სამუდამოდ შექენილად მიეჩნია.

საკასაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ სასარჩელო მოთხოვნის საფუძველად მითითებული ფაქტების გათვალისწინებით, სკ-ის **980-ე მუხლის** გამოყენებით, სააპელაციო სასამართლომ სწორად გადაჭრა მოთხოვნის სამართლებრივი საფუძველის კონკურენციის საკით-

⁴⁰ სუსგ 30 ოქტომბერი, 2015, №ას-303-285-2014. ასევე, სუსგებები: 26 ივლისი, 2005, №ას-243-565-05, 31 იანვარი, 2012 წელი, №ას-1245-1265-2011.

ბი, თუმცა არასწორად განმარტა იგი, კერძოდ, სააპელაციო სასამართლომ ისე დააკმაყოფილა სასარჩელო მოთხოვნა ქონების საბაზრო ღირებულების ანაზღაურების თაობაზე, რომ არ დაუდგენია გამდიდრების ფაქტის არსებობა და მისი ოდენობა, რამდენადაც **სამართლებრივ სიკეთეთა უსაფუძვლო გადანაცვლების შედეგად ქონებრივი წონასწორობის აღდგენას კანონმდებელი უკავშირებს ფულად ანაზღაურებას, რომელიც განისაზღვრება მფლობელის (დაზარალებულის) მიერ ფაქტობრივად განეული დანახარჯებით გამოწვეული გამდიდრებით და არა ამ დანახარჯების საფუძველზე განხორციელებული გაუმჯობესების საბაზრო ღირებულებით.** ამ მხრივ, სასამართლოს არ გაუთვალისწინებია მოპასუხის მიერ შესაგებელში გამოთქმული შედავება, ისე დაეყრდნო საქმეში წარმოდგენილ ექსპერტიზის დასკვნას შენობის ღირებულების განსაზღვრის თაობაზე, რაც კონდიქციური სარჩელის მოთხოვნებიდან არ გამომდინარეობს.

საქმის ფაბულის მიხედვით,⁴¹ მოსარჩელემ მოპასუხისგან აუქციონზე შეიძინა მიწის ნაკვეთი, რაშიც გადაიხადა 10000 ლარი. მოგვიანებით, სასამართლოს გადანყვეტილებით ნასყიდობის ხელშეკრულება გაბათილდა. მოსარჩელემ მოითხოვა მოპასუხეზე მის მიერ მიწის ნაკვეთის შესყიდვისთვის გადახდილი 10000 ლარის დაბრუნება. ქვემდგომმა სასამართლოებმა სარჩელი შესრულების კონდიქციის მომწესრიგებელი ნორმებით დააკმაყოფილეს. მოპასუხე მოთხოვნის გამომრიცხველი შესაგებლით აპელირებდა შემძენის არაკეთილსინდისიერებაზე და მიუთითებდა, რომ მას ბრალი არ მიუძღვის ხელშეკრულების ბათილად ცნობაში. (სასამართლოს გადანყვეტილებით შემძენი არ წარმოადგენდა კეთილსინდისიერს და, გადახდის ვალდებულების შეუსრულებლობის გამო, როგორც აუქციონში გამარჯვებულ პირის უფლებები ნაკვეთის შესყიდვასთან დაკავშირებით ბათილი იყო). **სასამართლოს განმარტებით, კონდიქციური ვალდებულებისას კვლევას არ საჭიროებს გარიგების ბათილად ცნობის საფუძვლები ერთ-ერთი მხარის ბრალეული მოქმედების გამოვლენასთან მიმართებით, რადგან გარიგების ბათილად ცნობის პირობებში უფლებამოსილი პირის მოთხოვნის შემთხვევაში, მიღებული უპირობო დაბრუნებას ექვემდებარება.**

შესრულების კონდიქციიდან გამომდინარე ვალდებულებისას,

⁴¹ სუს განჩინება, 16 სექტემბერი, 2016, საქმე №ას-565-540-2016.

მოვალის პასუხისმგებლობისგან გათავისუფლების ან გამდიდრების კრედიტორის უფლების გამომრიცხველ გარემოებად კანონის არცერთი დანაწესი ამ ურთიერთობის სუბიექტთა დამოკიდებულებას არ აღგენს, უფრო კონკრეტულად, კონდიქციური ვალდებულების არსებობისას, არ გაითვალისწინება არც კონტრაქტის კეთილსინდისიერება და არც ბრალეულობა. ამ ვალდებულების მიზანი სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე გადანაცვლებულ მატერიალურ/არამატერიალურ ქონებრივ სიკეთეთა ისე აღდგენაა, რომელიც იარსებებდა, რომ არ შექმნილიყო კონდიქციური ვალდებულების მახასიათებელი წინაპირობები. ქონებრივი წონასწორობის აღდგენის მიზნით, კანონი განსაზღვრავს უსაფუძვლოდ გადაცემულის დაბრუნებას, რათა ხელი შეეწყოს სტაბილურ სამოქალაქო ბრუნვას და ბრუნვის მონაწილე რომელიმე მხარე იმგვარ მდგომარეობაში არ აღმოჩნდეს, რომელსაც სამართლებრივი წინაპირობები გამდიდრების ეტაპზე არ გააჩნია. საკასაციო პალატის შეფასებით, სააპელაციო პალატამ მართებულად მოიძია მოთხოვნის დამფუძნებელი ნორმა – სკ-ის 976-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი, მართებულად დაადგინა მისი შემადგენელი ელემენტების არსებობა: მოპასუხის გამდიდრება, ამის შესატყვისად მოსარჩელის ქონებრივი დანაკლისი და მატერიალურ სიკეთეთა ამგვარი გადაცვლების უსაფუძვლობა.

ერთ-ერთ საქმეში⁴² მოსარჩელემ განმარტა, რომ მან ძალაში შესვლელი ხელშეკრულების საფუძველზე, ერთი მხრივ, განახორციელა გარკვეული ღირებულების სარემონტო სამუშაოები, ხოლო, მეორე მხრივ, შეიძინა და დაუმონტაჟა მოპასუხეს 441 758,63 ლარის ღირებულების ნივთი. ვინაიდან განხორციელებულ შესრულებას ნამდვილი ხელშეკრულება არ ედო საფუძველად, **მოსარჩელემ მოითხოვა როგორც შესრულების, ისე გადაცემული ნივთის ღირებულების ანაზღაურება.** აღნიშნულის საპირისპიროდ, მან სააპელაციო სასამართლოს სხდომაზე განმარტა და საკასაციო საჩივრით დაადასტურა, რომ მას საჭიერო ამომრთველი არ დაუმონტაჟებია, ამასთან, მისი ქონებრივი დანაკლისი ნივთის შესაძენად გაწეული ხარჯი და არა ნივთია, რომლითაც მისი მიმღები გამდიდრდა. მიუხედავად ნივთით სარგებლობის ფაქტისა მოსარჩელის და-

⁴² სუს განჩინება 9 სექტემბერი 2016, საქმე №ას-710-680-2016. (ამავე საქმეზე იხილე სუს განჩინება, 22 აპრილი, 2016, №ას-344-329-2016.)

ნაკლის ნარმოადგენს შეძენის დროისათვის განეული ხარჯი. სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილებით სარჩელი განეული სამუშაოს ანაზღაურების ნაწილში დაკმაყოფილდა, ხოლო დასამონტაჟებელი საჰაერო ამომრთველების ღირებულების დაკისრების ნაწილში არ დაკმაყოფილდა. საკასაციო სასამართლომ უცვლელად დატოვა რა სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება, მიუთითა, რომ შესრულების კონდიქციიდან გამომდინარე, გამდიდრების კრედიტორის მოთხოვნა უსაფუძვლოდ გადაცემულის უკან დაბრუნება შეიძლება იყოს, უპირველესად, უნდა შემომდეს რამდენადაა შესაძლებელი ამ ნივთის დაბრუნება (სკ-ის 976.1 მუხლის „ა“ ქვეპუნქტი და 979.1 მუხლი) და მისი ღირებულების ანაზღაურებაზე მსჯელობა მხოლოდ მას შემდეგაა დასაშვები, თუ დამტკიცდება, რომ უკან დაბრუნება შეუძლებელია გადაცემული საგნის მდგომარეობის ან სხვა მიზეზის გამო (სკ-ის 979.2 მუხლი), ამდენად, შეიძლება ითქვას, რომ სკ-ის 979-ე მუხლის პირველი ნაწილი ადგენს კონდიქციური ვალდებულების ფარგლებს, ხოლო მე-2 ნაწილით მონესრიგებულია უსაფუძვლოდ გადაცემული ქონების კომპენსაციის გადახდის ვალდებულება, თუკი თავად გადაცემული სიკეთის დაბრუნება შეუძლებელია, ასეთ შემთხვევაში, კომპენსაციის ოდენობა განისაზღვრება ანაზღაურების მოთხოვნის უფლების ნარმოშობის დროის მიხედვით.

სასამართლომ აღნიშნა, რომ კონდიქციური მოთხოვნის კრედიტორმა (მოსარჩელემ) ხელშეკრულების ფარგლებში შეიძინა და დაუმონტაჟა მოვალეს ნივთი, რასაც შესაგებლით არ დაეთანხმა მოპასუხე და განმარტა, რომ ნივთის გადაცემით იგი არ გამდიდრებულა, იგი დასაწყობებულია და მას არ მოუხმარია. საკასაციო პალატამ მითითებული გარემოების გათვალისწინებით სკ-ის 976.1 მუხლის „ა“ ქვეპუნქტის, 979.1 მუხლისა და სსკ-ის 102.1 მუხლის საფუძველზე დაასკვნა, რომ გადაცემული ნივთის ღირებულების ანაზღაურების მოთხოვნის ნაწილში მოსარჩელის მტკიცების ტვირთს ნარმოადგენდა სწორედ იმის დადასტურება, რომ ნივთი მართლაც დაამონტაჟა, ამ დამონტაჟების შედეგად გაუმჯობესდა მოვალის ქონებრივი მდგომარეობა და მან დაზოგა შესაბამისი მატერიალური სახსრები არა უსარგებლოდ გადაცემული ნივთით, არამედ მისი ექსპლუატაციით.

საკასაციო პალატამ განმარტა, რომ უსაფუძვლო გამდიდრე-

ბის საკითხის მარეგულირებელი არცერთი ნორმა არ ადგენს კრედიტორის უფლებადამცავ იმგვარ დანაწესს, რომელიც ქონებრივი წონასწორობის აღდგენას კრედიტორის სუბიექტური ინტერესის შესაბამისად დაადგენდა (შესრულების კონდიქციის მიზანი უსაფუძვლოდ გადაცემულის დაბრუნებაა და კომპენსაცია მხოლოდ კანონით გათვალისწინებული ობიექტური წინაპირობების არსებობისასა და დასაშვებია). კანონის ამგვარი ნება ემყარება სახელშეკრულებო თავისუფლების პრინციპს, რომლის ფარგლებშიც კონტრაქტის თავადაა განხორციელებული შესრულების ნეგატიური შედეგების რისკის მატარებელი. იმ შემთხვევაში, თუკი დადგინდება, რომ ვითომ კრედიტორს გადაცემული ქონებით არ უსარგებლია, ნივთი ობიექტურად არსებობს, რის გამოც შესაძლებელია მისი დაბრუნება, მაშინ კონდიქციური ვალდებულების არსის საპირისპიროდ, ნივთის ღირებულების დაკისრება არა უსაფუძვლო გამდიდრების გათანაბრებას, არამედ მოვალის მდგომარეობის გაუმართლებელ გაუარესებას გამოიწვევს.

სხვა საქმეში⁴³ მოსარჩელე მოპასუხისგან ითხოვს დავალებისა და სესხის ხელშეკრულების საფუძველზე გადაცემული თანხების ანაზღაურებას. მოპასუხემ მოთხოვნის დამაბრკოლებელი შესაგებლით სარჩელი არ ცნო და განაცხადა, რომ მას მოსარჩელესთან მითითებული ხელშეკრულებები არ გაუფორმებია. უცხოეთიდან გადმორიცხული თანხები მისი ანგარიშიდანაა გამოტანილი და მას ეკუთვნის. ქვემდგომი ინსტანციის სასამართლოებმა სარჩელი არ დააკმაყოფილეს, იმ საფუძველით, რომ მოსარჩელემ ვერ დაადასტურა მოპასუხესთან დავალებისა და სესხის სახელშეკრულებო ურთიერთობის არსებობა. საკასაციო სასამართლომ გაიზიარა სააპელაციო სასამართლოს მსჯელობა და განმარტა, რომ **პირი, რომელიც სხვის სასარგებლოდ ახორციელებს შესრულებას, ვალდებულია, დაამტკიცოს, რომ ამ შესრულებით მონიანაღმდეგე მხარეს მის მიმართ ვალდებულება წარმოეშვა. ამ წესიდან გამონაკლისი არის მხოლოდ შესრულება სამართლებრივი საფუძველის გარეშე, რადგან ვალდებულების არარსებობის მტკიცება, ჩვეულებრივ, ობიექტურად, შეუძლებელია.**

იმისათვის, რომ სასამართლომ იმსჯელოს უსაფუძვლო გამდიდ-

⁴³ სუს განჩინება, 29 ივლისი, 2016, საქმე №ას-177-170-2016.

რებით წარმოშობილი ვალდებულების არსებობის შესახებ, აუცილებელია, მოსარჩელემ თავისი მოთხოვნა, სწორედ, ამ ფაქტს დააყრდნოს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, სასამართლო არ არის უფლებამოსილი, საკუთარი ინიციატივით, შეცვალოს სარჩელის სამართლებრივი საფუძველი. ეს დაარღვევს, არა მარტო დისპოზიციურობისა და შეჯიბრებითობის პრინციპებს, არამედ მთლიანად შეცვლის მხარეთა პროცესუალურ მდგომარეობას – **თუ ვალდებულებიდან გამომდინარე შესრულებისას მტკიცების ტვირთი მოსარჩელეს აკისრია, ხოლო მოპასუხეს, მხოლოდ ფაქტების მითითების ტვირთი აქვს – უსაფუძვლო გამდიდრებით წარმოშობილ ურთიერთობებში, ვალდებულების არსებობის მითითებისა და მისი მტკიცების ტვირთიც მოპასუხეს ეკისრება. თუ მოსარჩელე მოთხოვნის საფუძვლად ვალდებულებას უთითებს, თავად არის ამ მითითებისა და, აქედან გამომდინარე, შესაბამისი სამართლებრივი შედეგების რისკის მატარებელი.**

სამოქალაქო დავაში მოსარჩელის მოთხოვნას⁴⁴ წარმოადგენდა 2011 წლის 2 თებერვალს გამოვლენილი ცალმხრივი ნების (რომლის საფუძველზეც მიწის ნაკვეთები გადავიდა სახელმწიფოს საკუთრებაში) ბათილობიდან გამომდინარე, სადავო მიწის ნაკვეთებზე საკუთრების უფლების დაბრუნება. ამ მოთხოვნის სამართლებრივი საფუძველია სკ-ის 978-ე მუხლი და 979-ე მუხლის პირველი ნაწილის პირველი წინადადება: „პირს, რომელიც მეორე პირს გადასცემს რაიმეს არა ვალდებულების შესასრულებლად, არამედ იძულების ან მუქარის საფუძველზე, შეუძლია, მოითხოვოს მისი უკან დაბრუნება, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა მიმღებს უფლება ჰქონდა გადაცემულზე“... „უკან დაბრუნების მოთხოვნა ვრცელდება შექმნილზე...“..

საკასაციო პალატამ მიიჩნია, რომ სააპელაციო სასამართლომ საკმარისად არ გამოიკვლია მოსარჩელის ნების ნამდვილობის წინაპირობები, კერძოდ, დაცული იყო თუ არა ნების გამოვლენის თავისუფლების უზრუნველყოფისათვის შესაბამისი პირობები, პროკურატურა მოსარჩელეზე ფსიქოლოგიურად ხომ არ ზემოქმედებდა და ქონებაზე უარი შექმნილმა ვითარებამ ხომ არ განაპირობა? საკასაციო სასამართლო არ დაეთანხმა სააპელაციო პალატის დასკვნას, რომ, რადგანაც მუქარა და ძალადობით ქონების დათმობის

⁴⁴ სუს განჩინება 28 ივნისი, 2016, №ას-42-42-2016.

იძულება სისხლის სამართლის წესით დასჯადი ქმედებაა, სამოქალაქო სამართალწარმოების ფარგლებში და გამამტყუნებელი განაჩენის არ არსებობის პირობებში, ამ გარემოებების დადგენა შეუძლებელია. რასაკვირველია, კანონიერ ძალაში შესული განაჩენის არსებობის შემთხვევაში, მოსარჩელე დელიქტით მიყენებული ზიანის ანაზღაურებას მოითხოვდა გამარტივებული წარმოების წესით [სსკ-ის XXXIV თავი] და მას სამტკიცებელი ექნებოდა მხოლოდ მიყენებული ზიანის მოცულობა, რადგანაც ყველა სხვა გარემოება ისედაც დამტკიცებულად ჩაითვლებოდა [სსკ-ის 309²⁰.2 მუხლი], მაგრამ, მოცემულ შემთხვევაში, მისი მოთხოვნა არა დელიქტს, არამედ უსაფუძვლო გამდიდრებას ეფუძნება და, აქედან გამომდინარე, სწორედ სამოქალაქო სამართალწარმოების წესით უნდა დადგინდეს სკ-ის 978-ე მუხლით გათვალისწინებული ის ფაქტობრივი ნაწინამძღვრები რომელთა განხორციელებაც სარჩელით მოთხოვნილ სამართლებრივ შედეგს განაპირობებს. პალატის აზრით, თუ დადგინდება, რომ სადავო მინის ნაკვეთებზე საკუთრება მოპასუხემ მესამე პირთა არამართლზომიერი მოქმედების შედეგად დაკარგა, ანუ მას ჰქონდა უფლება გადაცემულზე, მაშინ სკ-ის 978-ე მუხლის ბოლო წინადადების საფუძველზე მოთხოვნა თავისთავად გამოირიცხება.

ერთ-ერთ საქმეში,⁴⁵ სადაც დავის საგანია ფულადი ვალდებულების შესრულება მოსარჩელეებმა მოითხოვეს მოპასუხეთათვის იმ თანხის დაკისრება, რომელსაც ბიზნეს-საქმიანობის ხელშესაწყობად ურიცხავდნენ მათ. მოსარჩელეებმა გადარიცხული თანხების დაბრუნების სამართლებრივ საფუძვლად დაასახელეს **სესხის ხელშეკრულებიდან გამომდინარე ვალდებულებითსამართლებრივი ურთიერთობა**.

ქვემდგომმა სასამართლოებმა სარჩელი დააკმაყოფილეს. სააპელაციო სასამართლომ მოსარჩელეთა მიერ მოპასუხეებისათვის სხვადასხვა დროს თანხების გადაცემა სესხის ხელშეკრულებიდან გამომდინარე ვალდებულებით-სამართლებრივ ურთიერთობად შეაფასა. ფულადი ვალდებულების არსებობის/თანხის დაბრუნების მოთხოვნის მიზნებისათვის კი, სააპელაციო პალატამ იხელმძღვანელა სკ-ის 361-ე მუხლის მეორე ნაწილისა და 427-ე მუხლით და მიიჩნია, რომ მოპასუხეებს ჰქონდათ სარჩელით მოთხოვ-

⁴⁵ სუს განჩინება, 25 მაისი, 2016, №ას-74-71-2016.

ნილი დავალიანება.

საკასაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ კასატორთა მიერ სსკ-ის 393-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული დასაშვები (დასაბუთებული) საკასაციო პრეტენზიაა წარდგენილი, **რაც სააპელაციო სასამართლოს მიერ სკ-ის 623-ე მუხლის არასწორ გამოყენებასა და განმარტებაში გამოიხატა.**

საქმის მასალებით დადგენილია მოსარჩელეთა მიერ მოპასუხეთათვის სადავო თანხების ჩარიცხვის ფაქტი. გადარიცხვის დანიშნულება-მიმდინარე ხარჯები. ფული დაბრუნებული არ არის. სადავოა გასაჩივრებული გადანყვეტილების სამართლებრივი საფუძველი. საკასაციო სასამართლომ აღნიშნა, რომ მოპასუხებთან სესხის ხელშეკრულებიდან გამომდინარე ვალდებულებითსამართლებრივი ურთიერთობის არსებობის მტკიცების ტვირთი მოსარჩელეებს ეკისრებოდათ, მით უფრო, რომ იმ პირობებში, როდესაც მოპასუხემ დაადასტურა თანხის სარჩელში მითითებული ოდენობით მიღების ფაქტი და სადავოდ **გახადა მხოლოდ თანხის გადაცემის მიზნობრიობა (სასესხო ურთიერთობის არსებობა).**

საკასაციო სასამართლომ აღნიშნა, რომ, მოცემულ შემთხვევაში, მოსარჩელებმა წარმოადგინეს სადავო თანხის გადმოგზავნის გზით მოპასუხეებისათვის თანხის გადაცემის დამადასტურებელი მტკიცებულება (ფულადი გზავნილის გადარიცხვის ამსახველი ამონაწერი), თუმცა მასში რაიმე მინიშნება/მითითება არ არის მხარეთა შორის სასესხო ვალდებულების არსებობაზე. პირიქით, გადახდის დანიშნულებად მითითებულია – **მიმდინარე ხარჯები.** შესაბამისად, იმ პირობებში, როდესაც სადავოა თანხის გადაცემის დანიშნულება (სამართალურთიერთობის კვალიფიკაციისათვის) მხოლოდ მოპასუხეთა სახელზე სადავო თანხის გადმოგზავნისა და ამ თანხის მიღების ფაქტით, არ შეიძლება, დადასტურდეს მხარეთა შორის სასესხო ვალდებულების არსებობა.

საკასაციო პალატის მოსაზრებით, სესხის ზეპირი ხელშეკრულების არსებობაზე მითითებისას უნდა ვლინებოდეს არა მხოლოდ თანხის გადაცემა, არამედ ის ფაქტობრივი გარემოებაც, რომ თანხის მიმღებმა მისი დაბრუნების ვალდებულება იკისრა. სწორედ ამ გარემოების არსებობა განაპირობებს ხელშეკრულებიდან გამომდინარე საპირისპირო ვალდებულების – სესხის ანაზღაურების

მოთხოვნის უფლებას. საკასაციო სასამართლომ უმართებულოდ მიიჩნია სააპელაციო სასამართლოს დასკვნა იმის თაობაზე, რომ მოსარჩელის მტკიცების ტვირთს შეადგენდა მოპასუხისათვის თანხის გადაცემის დადასტურება, რაც თავად ვალდებულების არსებობას გულისხმობს (სკ-ის 361-ე მუხ.)

საკასაციო სასამართლომ დადგინდა ფაქტობრივ გარემოებათა გათვალისწინებით, რომლის წინააღმდეგ საპროცესო ნორმების დარღვევის თვალსაზრისით წარდგენილი არ არის დასაშვები საკასაციო პრეტენზია, მიიჩნია, რომ მოსარჩელეთა მოთხოვნის დაკმაყოფილების მატერიალურსამართლებრივ საფუძველს სწორედ მოპასუხეთა უსაფუძვლო გამდიდრების ფაქტი და, აქედან გამომდინარე, სკ-ის 976-ე მუხლის შესაბამისად, სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე მიღებულის უკან დაბრუნება წარმოადგენს. საკასაციო პალატამ განმარტა, რომ კონდიქციური ვალდებულების წარმოშობისათვის ერთი პირი უნდა მიდრეკილი იყოს მეორის ხარჯზე სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე, რომელიც ან თავიდანვე არ არსებობდა, ან შემდგომში მოიშალა. ამასთან, მნიშვნელობა არა აქვს იმ გარემოებას თუ, რის შედეგად წარმოიქმნა უსაფუძვლო გამდიდრების ფაქტი – თავად დაზარალებულის მოქმედების, გამდიდრებულის მოქმედების თუ მესამე პირთა მოქმედების შედეგად ან განხორციელდა იგი მათი ნების საწინააღმდეგოდ. ასევე, არა აქვს მნიშვნელობა ამ სამართალურთიერთობაში მონაწილე სუბიექტთა ბრალეულობას, კეთილსინდისიერებასა და მათ მიერ ჩადენილი მოქმედებების მართლზომიერებასა თუ მართლწინააღმდეგობას. კონდიქციური ვალდებულების არსებობის სამართლებრივი საფუძვლით, სარჩელის დასაკმაყოფილებლად მნიშვნელოვანია, დადგინდეს მხოლოდ ობიექტური შედეგი, რაც გულისხმობს ერთი პირის მიერ მეორე პირის ხარჯზე რაიმე სამართლებრივი სიკეთის შექმნას (დაზოგვას) შესაბამისი სამართლებრივი საფუძვლის არსებობის გარეშე, ასევე, აუცილებელია, რომ გამდიდრება მოხდეს სხვის ხარჯზე, რის შედეგადაც ერთი პირის ქონება მეორე პირის ქონების შესაბამისი შემცირების ხარჯზე იზრდება.

უსაფუძვლო გამდიდრების ინსტიტუტის ნორმები აღჭურვილია დაცვითი ფუნქციით, უზრუნველყოფს რა არაუფლებამოსილი სუბიექტისაგან უსაფუძვლოდ მიღებული ქონების ამოღებას და მისი უფლებამოსილი პირისათვის გადაცემას. შედეგობრივი თვალსაზრისით, სამართლისათვის არავითარი მნიშვნელობა არ აქვს, თუ რა

საშუალებით გამდიდრდა პირი – მიიღო თუ დაზოგა ქონება. ფაქტი ერთია – ვითომ კრედიტორის ქონებრივ სფეროში აღმოჩნდა ქონება, რომელსაც იქ არსებობის სამართლებრივი საფუძველი არ გააჩნია და, აქედან გამომდინარე, ექვემდებარება უფლებამოსილი პირისათვის დაბრუნებას.

საკასაციო პალატის აზრით, უსაფუძვლო გამდიდრების მიზანი არის სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე შექმნილი ქონების (უფლებების ან გარკვეული შეღავათის, უპირატესობის) ამოღება, რითაც უნდა უზრუნველყოფილ იქნეს სამართლიანობის აღდგენა ანუ იმ მდგომარეობის აღდგენა, რომელიც იარსებებდა არაუფლებამოსილი პირის მიერ დაზარალებულის ხარჯზე გარკვეული შეღავათის, უფლების, უპირატესობის მიღებამდე.

ამდენად, სკ-ის 976-ე მუხლი აწესრიგებს ისეთ შემთხვევებს, როდესაც შემსრულებელი ასრულებს ფაქტობრივად არარსებულ ვალდებულებას, რაც იწვევს პირვანდელი მდგომარეობის აღდგენას მითითებული ნორმის დანაწესიდან გამომდინარე.

საბოლოოდ, საქმეზე დადგენილი ფაქტობრივი გარემოებების ერთობლივი შეფასების შედეგად, საკასაციო პალატამ დაასკვნა, რომ, განსახილველ შემთხვევაში, მოპასუხეები უსაფუძვლოდ გამდიდრდნენ, ხოლო სარჩელის დაკმაყოფილებას წარდგენილი შესაგებელი არ აბრკოლებს, რადგანაც მასში არაა მითითება დაბრუნების კონდიქციის შემაფერხებელ სკ-ის 976-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“ და „გ“ ქვეპუნქტებში მითითებული რომელიმე წანამძღვრების არსებობაზე.

სხვა დავაში⁴⁶ მოსარჩელე ითხოვს მისი პირადი საბანკო ანგარიშიდან გადარიცხული თანხის მოპასუხისათვის დაკისრებას. **მოცემულ საქმეზე სააპელაციო სასამართლოს მიერ დადგენილია ფაქტობრივი გარემოება იმის თაობაზე, რომ მხარეებს შორის სანოტარო ბიუროში გაფორმდა ნასყიდობის ხელშეკრულება, რომლითაც მოპასუხემ 23,500 აშშ დოლარის გადახდის სანაცვლოდ შეიძინა ბინა. უძრავი ქონება საჯარო რეესტრში აღირიცხა მოპასუხის საკუთრების უფლებით. ხელშეკრულების 3.1 მუხლის მიხედვით, მყიდველმა გამყიდველს ნასყიდობის ფასი სრულად გადაუხადა ხელშეკრულების სანოტარო წესით დამოწმებამდე, გამ-**

⁴⁶ სუს განჩინება, 20 მაისი, 2016, №ას-184-171-2015.

ყიდველმა კი, მიიღო ნასყიდობის ფასი. ხელშეკრულება ხელმოწერილია უშუალოდ მხარეთა მიერ, ასევე, დადგენილია, რომ **ნასყიდობის საფასური** (23,000 აშშ დოლარი) ნაღდი ანგარიშსწორების გზით **სწორედ ხელშეკრულების გაფორმების დღეს** ჩაირიცხა გამყიდველის ანგარიშზე. შემოსავლის ორდერში **თანხის შემტან პირად დაფიქსირებულია მოსარჩელე. სარჩელითა და საკასაციო საჩივრით მოსარჩელე სადავოდ ხდის გამყიდველის ანგარიშზე შემტანილ 23,000 აშშ დოლარზე (ნასყიდობის საფასური) საკუთრების უფლებას და აღნიშნავს, რომ** სადავო თანხის გარკვეული ნაწილი თავისი დანაზოგს, ხოლო სხვა ნაწილი – პირველი მუდლისაგან დანატოვარი.

სააპელაციო პალატამ დაასკვნა, რომ საქმეზე დადგენილი ფაქტობრივი გარემოებები არ ქმნიდა თანხის დაბრუნების და, შესაბამისად, სარჩელის დაკმაყოფილების სკ-ის 978-ე, 991-ე მუხლებით გათვალისწინებულ ფაქტობრივ-სამართლებრივ საფუძველს. **სახელდობრ, სააპელაციო პალატის მოსაზრებით**, იმ პირობებში, როდესაც ნაყიდი უძრავი ქონება შეიძინა მოპასუხემ, არ დგინდებოდა, რომ რეალურად უძრავი ნივთის ნასყიდობისას გარეგნობის ერთ-ერთ მხარეს წარმოადგენდა მოსარჩელე და ბინის გამყიდველისათვის საბანკო ოპერაციით გადარიცხულ თანხაზე ვრცელდებოდა მოსარჩელის საკუთრების უფლება, მარტოოდენ საბანკო ოპერაციაში მოსარჩელის მონაწილეობა კი, არ იყო სარჩელის დაკმაყოფილებისა და მოპასუხისათვის ამ თანხის დაკისრების საკმარისი საფუძველი, რაც **სარჩელს წარუმატებელს ხდიდა.**

საკასაციო პალატის განმარტებით, საქმეზე დადგენილი ფაქტობრივი გარემოების კერძოდ, იმის გათვალისწინებით, რომ – 23,000 აშშ დოლარი ნაღდი ანგარიშსწორების გზით ხელშეკრულების გაფორმების დღეს ჩაირიცხა გამყიდველის ანგარიშზე, ხოლო შემოსავლის ორდერში თანხის შემტან პირად დაფიქსირებულია მოსარჩელე – ამოქმედდა პრეზუმფცია სადავო თანხის კუთვნილების შესახებ მოსარჩელის სასარგებლოდ. შესაბამისად, საპირისპირო მტკიცების ტვირთი, რომლითაც გამოირიცხებოდა სადავო თანხაზე მოსარჩელის საკუთრების უფლება, მოპასუხის მხარეზეა, რომელიც სადავო თანხის მოსარჩელის პირად ანგარიშზე მოხვედრის გარემოებას არასარწმუნოდ ხსნის. საკასაციო პალატამ მიიჩნია, რომ, მოცემულ შემთხვევაში, კასატორმა დასაბუთებული (დასაშვები) საკასაციო პრეტენზია წარადგინა, რაც საქმის განმხილველი სააპელაციო

სასამართლოს შემადგენლობის მიერ სკ-ის 991-ე მუხლის არასწორ გამოყენებასა და განმარტებაში გამოიხატა.

საკასაციო პალატამ მიუთითა სკ-ის 317-ე მუხლის პირველ ნაწილზე, რომლის თანახმად, ვალდებულების წარმოშობისათვის აუცილებელია მონაწილეთა შორის ხელშეკრულება, **გარდა იმ შემთხვევებისა**, როცა ვალდებულება წარმოიშობა ზიანის მიყენების (დელიქტის), უსაფუძვლო გამდიდრების ან კანონით გათვალისწინებული სხვა საფუძვლებიდან. ამავე კოდექსის 976-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით კი, დადგენილია ქცევის იმგვარი წესი, რომლის თანახმად, პირს, რომელმაც სხვას ვალდებულების შესასრულებლად რაიმე გადასცა, შეუძლია, მოსთხოვოს ვითომ-კრედიტორს (მიმღებს) მისი უკან დაბრუნება, თუ: ვალდებულება, გარიგების ბათილობის ან სხვა საფუძვლის გამო, არ არსებობს, არ წარმოიშობა, ან შეწყდა შემდგომში. ნორმის მიზნიდან გამომდინარეობს ერთმნიშვნელოვანი დასკვნა იმის თაობაზე, რომ **კონდიქციური ვალდებულების წარმოშობისათვის ერთი პირი უნდა მდიდრდებოდეს მეორის ხარჯზე სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე.**

საკასაციო სასამართლომ მიიღო რა სააპელაციო სასამართლოში საქმის ხელახლა განსახილველად დაბრუნების გადაწყვეტილება, აღნიშნა, რომ საქმეზე დადგენილი ფაქტობრივი გარემოებების, სახელდობრ, იმის გათვალისწინებით, რომ ნასყიდობის ხელშეკრულების საფუძველზე მოპასუხემ 23,500 აშშ დოლარის გადახდის სანაცვლოდ შეიძინა უძრავი ქონება, რომელიც საჯარო რეესტრში აღირიცხა მოპასუხის საკუთრების უფლებით; აგრეთვე, იმ გარემოების გათვალისწინებით, რომ ხელშეკრულების მიხედვით, მყიდველმა გამყიდველს ნასყიდობის ფასი სრულად გადაუხადა ხელშეკრულების სანოტარო წესით დამონმებაამდე, გამყიდველმა კი, მიიღო ნასყიდობის საფასური (23,000 აშშ დოლარი), რომელიც უნაღდო ანგარიშსწორების გზით მის საბანკო ანგარიშზე ჩაირიცხა 2013 წლის 25 თებერვალს; შემოსავლის ორდერში თანხის შემტან პირად დაფიქსირებულია მოსარჩელე, **გამოსაკვლევია, მოსარჩელის საბანკო ანგარიშიდან გადარიცხული სადავო თანხის (23,000 აშშ დოლარის) დაბრუნების კონდიქციის არსებობა, უსაფუძვლო გამდიდრების მომწესრიგებელი სსკ-ით გათვალისწინებული სამართლებრივი საფუძვლით.**

საკასაციო სასამართლომ მიუთითა, რომ იმ გარემოების გათვალის-

წინებითაც, რომ ნასყიდობის ხელშეკრულებიდან წარმოშობილი მყიდველის ვალდებულება ნასყიდობის საფასურის სრულად გადახდის შესახებ (სკ-ის 477-ე მუხლი) შესრულდა მოსარჩელის პირადი საბანკო ანგარიშიდან თანხის გადარიცხვით, ხოლო მხარეებს სადავოდ არ გაუხდიათ ნასყიდობის ხელშეკრულებიდან წარმოშობილი იურიდიული შედეგი (ანუ ნასყიდობის საგანზე მოპასუხის საკუთრების უფლების წარმოშობა), საქმის განმხილველმა **სააპელაციო სასამართლოს შემადგენლობამ უნდა შეამოწმოს ხომ არ გამოიკვეთა სკ-ის 371-ე მუხლის შემადგენლობა, რომლის საკანონმდებლო დანაწესი ითვალისწინებს უფლებამოსილი პირის მიმართ ვალდებულების შესრულებას მესამე პირის მიერ, ამ ურთიერთობის მომწესრიგებელ დამფუძნებელ ნორმებთან ერთობლივად. ამასთან, დასადგენია ფაქტობრივი გარემოებები, რომლებიც შექმნის ობიექტურ, რეალურ სურათს სადავო თანხის მოპასუხის ვალდებულების შესასრულებლად გადარიცხვასთან დაკავშირებით. გამომდინარე იქიდან, რომ ყოველი შესრულება გულისხმობს ვალდებულების არსებობას (სკ-ის 361-ე მუხლი), თუ არ დგინდება მხარეთა შორის ვალდებულების არსებობა (სკ-ის 317-ე მუხლი) და აღნიშნული არც სახელშეკრულებო ურთიერთობის არსიდან გამომდინარეობს, მაშინ მოთხოვნის სამართლებრივი საფუძვლის კვლევისათვის არსებითია უსაფუძვლო გამდიდრების სამართლებრივი საფუძვლების ძიება.**

პრაქტიკულ შემთხვევაში,⁴⁷ სასამართლომ დაადგინა მხარეთა შორის ფორმალურცველი გარიგების, უძრავი ნივთის ნასყიდობის, დადების ფაქტი. სასამართლომ ასეთი გარიგება დადების მომენტიდან ბათილად მიიჩნია [სკ-ის 59.1-ე, 61.1-ე, 328-ე და 183-ე მუხლები] და აღნიშნა, რომ მოსარჩელემ მოპასუხის წინაშე შეასრულა არარსებული ვალდებულება – სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე გადასცა მას 12 500 აშშ დოლარი. საკასაციო სასამართლოს აზრით, გარიგება ნამდვილი გახდებოდა, თუ მას დაასტურებდნენ მხარეები, რადგანაც იგი არ ეწინააღმდეგებოდა ზნეობის ნორმებსა და საჯარო წესრიგის მოთხოვნებს, მაგრამ არ დადასტურებულა, მოპასუხის მხრიდან საპასუხო ნების არარსებობის გამო, მაშინ როდესაც მოსარჩელე მზად იყო, დაედასტურებინა ბათილი გარიგება, რასაც, ბუნებრივია, შედეგად მოჰყვებოდა არსებული სამართლებრივი ხარვეზის გამოსწორება (სკ-ის 61-ე მუხლის მეოთხე ნა-

⁴⁷ სუს განჩინება, 11 მარტი, 2016, №ას-1005-949-2015.

ნილი). მოსარჩელემ მოთხოვნის გამომრიცხველი გარემოებების არარსებობის პირობებში (სკ-ის 976-ე მუხლის მეორე ნაწილი) საგნებით მართებულად მოითხოვა გადაცემულის უკან დაბრუნება, რადგანაც ამის შედეგად მოპასუხე გამდიდრდა (სკ-ის 976-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტისა და 979-ე მუხლის პირველი ნაწილი). შესაბამისად, ზემოთ მითითებული საფუძვლით სარჩელი დაკმაყოფილდა. მოპასუხეს დაეკისრა მოსარჩელის მიერ სახლის შესაძენად გადაცემული 12500 აშშ დოლარის გადახდა. ამავე საქმეში საყურადღებოა, რომ სასამართლომ უსაფუძვლოდ ჩათვალა მოპასუხის მოთხოვნის განხორციელების შემაფერხებელი შესაგებელი და მიუთითა, რომ მოსარჩელეს მოთხოვნის უფლება წარმოეშვა იმ მომენტიდან, როცა მისთვის ცნობილი გახდა, რომ მოპასუხე კანონისმიერი მემკვიდრეობის უფლების საფუძველზე უძრავი ქონების მესაკუთრედ აღრიცხვის მიუხედავად, დანაპირების შესრულებასა და მოპასუხისათვის კანონით დადგენილი წესით უძრავ ნივთზე საკუთრების გადაცემას არ აპირებდა. (სკ-ის 130-ე მუხლი). საქმის მასალების მიხედვით სარჩელი წარდგენის გათვალისწინებით მოთხოვნა არაა ხანდაზმული და, აქედან გამომდინარე, განხორციელებადია.

სამოქალაქო საქმეში⁴⁸ მოსარჩელემ მოითხოვა მოპასუხისათვის ბანკის მემგობით გადარიცხული 9200 ევროს დაკისრება. მოპასუხემ თანხა მიიღო. ამ უკანასკნელმა, ზეპირი განმარტების გარდა, ვერ წარადგინა მტკიცებულებები, რომლებიც დაადასტურებდა მხარეთა შეთანხმებას, რომ მოსარჩელის მიერ გადარიცხული თანხა წარმოადგენდა ე.წ. „ლატარიის“ (*ყოფით ურთიერთობებში, ურთიერთდახმარების მიზნით, პირთა მიერ თანხის შეგროვება და მისი გაცემა ლატარიის მოთამაშე (მონაწილე) პირებზე, მათივე შეთანხმებით, რიგითობით*) შედეგს და ის არ უნდა დაბრუნებულიყო. ამასთან, მხარეებმა ვერც ის გარემოება ვერ დაადასტურეს, რომ სადავო თანხა სესხის ხელშეკრულებიდან გამომდინარეობდა. სასამართლომ აღნიშნა, რომ მოპასუხის მეუღლეს, რომელიც ჩაბმულ იქნა საქმის განხილვაში მესამე პირად, დამოუკიდებელი მოთხოვნის გარეშე, ჰქონდა საპროცესო შესაძლებლობა, წარედგინა მტკიცებულებები იმის შესახებ, რომ სადავო თანხა თავად ეკუთვნოდა. მიუხედავად ამისა, ვერც მოპასუხემ და ვერც მისმა მეუღლემ სასამართლოს ვერ წარუდგინეს მტკიცებულებები თანხის

⁴⁸ სუს განჩინება, 29 დეკემბერი, 2015, №ას-1051-991-2015.

კუთვნილებასთან დაკავშირებით. მოსარჩელემ მოპასუხედ დაასახელა პირი, რომელმაც უშუალოდ მიიღო მოსარჩელის მიერ, ბანკის მეშვეობით, გადარიცხული თანხა, შესაბამისად, **სასამართლომ მიიჩნია, რომ მოპასუხე იყო ის პირი, ვისაც უნდა ემტკიცებინა თანხის მიღების სამართლებრივი საფუძველი**, რადგან სხვა გარემოებები, მაგალითად, სესხის ხელშეკრულების არსებობა მოსარჩელესა და მოპასუხის მეუღლეს შორის ან ამ უკანასკნელისათვის თანხის კუთვნილება, არ იყო დადასტურებული საქმის მასალებით. სასამართლომ დადგენილად მიიჩნია შემდეგი ფაქტობრივი მოცემულობა: 1) მოპასუხის მიერ აღიარებული იყო მოსარჩელისაგან სადავო თანხის მიღების ფაქტობრივი გარემოება. 2) მოპასუხემ სსკ-ის მე-4, 102-ე მუხლის შესაბამისად, თავისი მტკიცებების ფარგლებში, ვერ დაადასტურა თანხის კუთვნილების ფაქტი და 3) არ დგინდებოდა მოპასუხის მიერ მოსარჩელისაგან 3900 ევროს მიღების ვალდებულებით სამართლებრივი საფუძველი. აღნიშნულიდან გამომდინარე, სასამართლომ მიიჩნია, რომ სასარჩელო მოთხოვნის მატერიალურსამართლებრივ საფუძველს წარმოადგენდა მოპასუხის უსაფუძვლო გამდიდრება, კერძოდ, სკ-ის 976-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი, რომელიც აწესრიგებს ისეთ შემთხვევებს, როდესაც შემსრულებელი ახორციელებს ფაქტობრივად არარსებულ ვალდებულებას, რაც იწვევს პირვანდელი მდგომარეობის აღდგენას. განსახილველ შემთხვევაში კი, მოპასუხე სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე თანხის მიღებით უსაფუძვლოდ გამდიდრდა.

საქმის მასალების მიხედვით,⁴⁹ მოსარჩელემ მოპასუხეთა მიმართ აღძრული სარჩელით 8000 აშშ დოლარის ანაზღაურება, ხოლო თანხის გადახდამდე უძრავი ნივთით სარგებლობის უფლების მინიჭება მოითხოვა. მოსარჩელის განმარტებით, მან პირველი მოპასუხისგან შეიძინა სადავო უძრავი ნივთი ზეპირი გარიგების საფუძველზე რისთვისაც მას 8000 აშშ დოლარი გადაუხადა. მოსარჩელე ზეპირი ნასყიდობის გარიგების დადების შემდეგ დაეუფლა ბინას, მიაშენა და ჩაატარა კაპიტალური რემონტი. მოგვიანებით, პირველმა მოპასუხემ სადავო ბინა მეორე მოპასუხეს მიჰყიდა. ქვემდგომი სასამართლოების გადანყვეტილებით სარჩელი ნაწილობრივ დაკმაყოფილდა, კერძოდ, პირველ მოპასუხეს (ყოფილი მესაკუთრე) დაეკისრა მოსარჩელის მიერ გადაცემული თანხის 8000 აშშ დოლა-

⁴⁹ სუს განჩინება, 23 დეკემბერი, 2015, №ას-329-314-2015.

რისა და მიშენებისა და კაპიტალური რემონტის ხარჯის, 7000 აშშ დოლარის. შესაბამისი ლარის ანაზღაურება, სარჩელი მეორე მოპასუხისათვის მიშენებისა და რემონტის ხარჯის დაკისრებისა და ბინით სარგებლობის უფლების მინიჭების თაობაზე არ დაკმაყოფილდა. სააპელაციო სასამართლომ უძრავი ნივთის ნასყიდობის ზეპირი გარიგება სკ-ის 183-ე, 59-ე მუხლების საფუძველზე ბათილად ჩათვალა და პირველი მოპასუხისათვის სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე გადაცემული თანხის, 8000 აშშ დოლარის დაბრუნების მოთხოვნის დამფუძნებელ ნორმად სკ-ის 976-ის პირველი ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი მიიჩნია. რაც შეეხება დანახარჯების ანაზღაურებას, სასამართლომ მოთხოვნის დამფუძნებელ ნორმად 987-ე მუხლი განსაზღვრა. **საკასაციო სასამართლომ უცვლელად დატოვა სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება** და გაიზიარა მისი მოსაზრება მეორე მოპასუხის (სადავო ბინის ამჟამინდელი მესაკუთრის) მიმართ მოსარჩელის პრეტენზიების უსაფუძვლობაზე. სასამართლომ საქმის მასალებით დადგენილად მიიჩნია, რომ მეორე მოპასუხემ (ბინის შემძენმა) სადავო ქონება მისი საბაზრო ღირებულების შესაბამის ფასად შეიძინა მას შემდეგ, რაც ბინის რეკონსტრუქცია და რემონტი უკვე ჩატარებული იყო. აღნიშნული ნიშნავს, რომ მოსარჩელეს შემძენის ქონებაზე არ გაუნევია ხარჯი და ეს უკანასკნელი ამ ხარჯით არ გამდიდრებულია. შესაბამისად, ბინის ამჟამინდელი მესაკუთრისათვის, მოსარჩელის სასარგებლოდ, თანხის დაკისრების საფუძველები არ არსებობდა. სააპელაციო პალატამ აღნიშნა, რომ სკ-ის 163-ე მუხლის მესამე ნაწილით მინიჭებული უფლებამოსილება პირმა შეიძლება, გამოიყენოს მხოლოდ ანაზღაურებაზე ვალდებული პირის მიმართ. მითითებულიდან გამომდინარე, მეორე მოპასუხე (მესაკუთრე) არ არის ვალდებული, მოსარჩელეს თანხა გადაუხადოს და, შესაბამისად, მის მიმართ მოსარჩელე ე.წ. დაკავების უფლებას ვერ გამოიყენებს.

სააპელაციო პალატის მოსაზრებით, ასეც რომ არ იყოს, დაკავების უფლება აქვს ნივთის კეთილსინდისიერ მფლობელს. კეთილსინდისიერი მფლობელი კი არის პირი, რომელმაც არ იცოდა და არც შეიძლებოდა, სცოდნოდა სამართლებრივი საფუძვლის ხარვეზის არსებობა. **პირი, რომელიც ქონებას უცილოდ ბათილი გარიგების საფუძველზე იძენს, არ შეიძლება კეთილსინდისიერ მფლობელად ჩაითვალოს, რადგან მისთვის გარიგების ნაკლი იმთავითვე, ობიექტურად ცნობილია,** ამიტომ მოსარჩელე სადავო ქონე-

ბის კეთილსინდისიერი მფლობელი არ არის და იგი ნივთის დაკავების უფლებასაც ვერ გამოიყენებს.

განსახილველ საქმეში,⁵⁰ სასამართლომ დადგენილად მიიჩნია მხარეთა შორის სასესხო ურთიერთობის არსებობა, რომლის ფარგლებშიც მოსარჩელეს (მსესხებელს) ნაკისრი ვალდებულება არ შეუსრულებია. **მხარეები შეთანხმდნენ სადავო ქონების გადაცემის გზით ვალდებულების გაქვითვაზე, რის შედეგადაც გაფორმდა უძრავი ქონების ნასყიდობის ხელშეკრულება.** გამსესხებელმა შეიძინა მსესხებლის უძრავი ქონება, რომელიც შემდეგში გაასხვისა მესამე პირზე. სასამართლომ მიუთითა, რომ აღნიშნული ნასყიდობის ხელშეკრულება, რომლის ბათილობაც იყო სარჩელით მოთხოვნილი, წარმოადგენდა კანონის მოთხოვნათა შესაბამისად დადებულ ნამდვილ გარიგებას და არ არსებობდა მისი სკ-ის 56-ე მუხლით ბათილად ცნობის საფუძველი, თავის მხრივ, ამ გარიგების ნამდვილობა უსაფუძვლოს ხდიდა სასარჩელო მოთხოვნას მოპასუხეებს (გამსესხებელსა და მესამე პირს) შორის დადებული გარიგების ბათილად ცნობის შესახებ.

საკასაციო სასამართლომ უცვლელად დატოვა სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება სარჩელის დაკმაყოფილებაზე უარის თქმის შესახებ და არ გაიზიარა მოსარჩელის (კასატორის) მოსაზრება, რომ არატოლფასი ღირებულების სიკეთეთა გადანაცვლება არ შეიძლებოდა, ნამდვილ გარიგებად მიჩნეულიყო. საკასაციო პალატამ განმარტა, რომ სკ-ის 427-ე მუხლით დადგენილია ვალდებულების შეწყვეტის ზოგადი წესი კრედიტორის სასარგებლოდ შესრულება, ამავე კოდექსის 428-ე მუხლი კი, ითვალისწინებს ვალდებულების შეწყვეტას კრედიტორის მიერ სხვა შესრულების მიღებით. ასეთ შემთხვევაში, სავალდებულოა კრედიტორის თანხმობა სხვა შესრულების მიღებაზე. მითითებული ნორმა არ ეწინააღმდეგება სკ-ის 319-ე მუხლის პირველი ნაწილით განმტკიცებულ ხელშეკრულების თავისუფლების პრინციპს-კერძო სამართლის სუბიექტებს შეუძლიათ, კანონის ფარგლებში თავისუფლად დადონ ხელშეკრულებები და განსაზღვრონ ამ ხელშეკრულებათა შინაარსი. მათ შეუძლიათ, დადონ ისეთი ხელშეკრულებებიც, რომლებიც კანონით გათვალისწინებული არ არის, მაგრამ არ ეწინააღმდეგება მას. თუ საზოგადოების ან პიროვნების არსებითი ინტერესების

⁵⁰ სუს განჩინება, 11 დეკემბერი, 2015, №ას-881-831-2015.

დაცვისათვის ხელშეკრულების ნამდვილობა დამოკიდებულია სა-ხელმწიფოს ნებართვაზე, მაშინ ეს უნდა მოწესრიგდეს ცალკე კა-ნონით. თავის მხრივ, ნების გამოვლენა (რომელიც, მოცემულ შემ-თხვევაში, სხვა შესრულების მიღებაზე კრედიტორის თანხმობაა), ამავე კოდექსის 50-ე მუხლის თანახმად, გარიგებაა, რომელიც სრუ-ლად ექცევა ზემოხსენებული ნორმების მოწესრიგების სფეროში.

საკასაციო პალატამ სსკ-ის 248-ე მუხლზე დაყრდნობით (სასამარ-თლოს უფლება არა აქვს, მიაკუთვნოს თავისი გადაწყვეტილებით მხარეს ის, რაც მას არ უთხოვია, ან იმაზე მეტი, ვიდრე ის მოით-ხოვდა), აღნიშნა, რომ, ვინაიდან მოცემულ შემთხვევაში, სასარ-ჩელო მოთხოვნა გარიგების ბათილად ცნობაა და სასამართლო ამ მოთხოვნის ფარგლებს ვერ გასცდება, თუმცა გასათვალისწინებე-ლია, რომ პროცესის ძირითადი პრინციპების: დისპოზიციურობისა და შეჯიბრებითობის (სსკ-ის მე-3 და მე-4 მუხლები) დაცვით, **თუ-კი დამტკიცდება არატოლფასი ღირებულების სიკეთეთა გადა-ნაცვლების (დარღვეული ვალდებულებისა და გადაცემული ქო-ნების ღირებულება) გზით კრედიტორის უსაფუძვლოდ გამდიდ-რება, კონდიქციური ვალდებულების მარეგულირებელი შესა-ბამისი საფუძვლიდან გამომდინარე, მოსარჩელეს გააჩნია შე-საძლებლობა, მოითხოვოს უსაფუძვლოდ განეული დანახარ-ჯების ანაზღაურება (სსკ-ის 976-991-ე მუხლები).**

პრაქტიკულ მაგალითში,⁵¹ მოსარჩელემ სამი მოპასუხის წინააღ-მდეგ აღძრული სარჩელით მოითხოვა მას და მეორე და მესამე მო-პასუხეს შორის ვალის აღიარების ხელშეკრულების ბათილად ცნო-ბა, მას და პირველ მოპასუხეს შორის დავალების ხელშეკრულების შეწყვეტილად ცნობა და პირველი მოპასუხისათვის გადაცემული თანხის დაბრუნება. მეორე და მესამე მოპასუხე ერთობლივ საქმი-ანობას ეწეოდნენ და ძირითადად აშენებდნენ საცხოვრებელ ფარ-თებს. პირველი მოპასუხე არ წარმოადგენდა ერთობლივი საქმიან-ობის მონაწილეს. სააპელაციო სასამართლომ დააკმაყოფილა რა სარჩელი პირველი მოპასუხისათვის მოსარჩელის მიერ გადაცემუ-ლი თანხის დაკისრების მოთხოვნით, დაადგინა, რომ მოსარჩელემ პირველ მოპასუხეს გადასცა 50 000 აშშ დოლარი, რასაც პირველი მოპასუხეც აღიარებს. სააპელაციო სასამართლომ მიუთითა, რომ არ დასტურდება პირველი მოპასუხის მიერ მოსარჩელისაგან მი-

⁵¹ სუს განჩინება, 9 ივნისი, 2016, №ას-920-870-2015.

ღებულის 50 000 აშშ დოლარის მეორე და მესამე მოპასუხეებზე გადაცემის ან სამშენებლო მიზნით გამოყენების ფაქტი.

საკასაციო სასამართლომ უცვლელად დატოვა სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება და აღნიშნა, რომ იმ პირობებში, როდესაც მოსარჩელე უთითებს, რომ მან პირველ მოპასუხეს 50 000 აშშ დოლარი მშენებლობისათვის გადასცა და პირველი მოპასუხეც არ უარყოფს ამ თანხის მიღებას, პირველი მოპასუხის მტკიცების ტვირთს წარმოადგენს იმ გარემოების დადასტურება, რომ მისთვის გადაცემულ თანხას ჰქონდა სხვა დანიშნულება, კერძოდ, წარმოადგენდა არა სამშენებლო მიზნით გადაცემულ, არამედ, სკ-ის 371-ე მუხლის შესაბამისად, მის მიმართ მეორე და მესამე მოპასუხეების ვალდებულების შესასრულებლად გადახდილ თანხას. მეორე და მესამე მოპასუხეების მიერ მოსარჩელის ან პირველი მოპასუხის სასარგებლოდ ვალის აღიარება ამ გარემოების (მათი დავალებით მოსარჩელის მიერ პირველი მოპასუხისათვის თანხის გადაცემის) დამადასტურებელ მტკიცებულებას არ წარმოადგენს, რადგან ვალის არსებობის აღიარებით ახალი ხელშეკრულება იდება, რაც იმას ნიშნავს, რომ ვალის აღიარების ხელშეკრულებით დგინდება ახალი დამოუკიდებელი ვალდებულებითსამართლებრივი ურთიერთობა, წარმოიშობა ახალი მოთხოვნა, მიუხედავად ძველი ვალდებულებითსამართლებრივი ურთიერთობის არსებობისა თუ ნამდვილობისა. ახალი ვალდებულებითსამართლებრივი ურთიერთობის სამართლებრივი ძალა არ არის დამოკიდებული ძველი ურთიერთობის სამართლებრივ ძალასა და შინაარსზე.

საკასაციო სასამართლომ გაიზიარა სააპელაციო სასამართლოს დასკვნა, რომ პირველმა მოპასუხემ მოსარჩელისაგან 50 000 აშშ დოლარი შესაბამისი ვალდებულებით-სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე მიიღო და აღნიშნა, რომ მოსარჩელის მიერ პირველი მოპასუხისათვის თანხის გადაცემის ფაქტი ექცევა სკ-ის 976-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით მონესრიგების რეჟიმში და მიღებული შესრულება ექვემდებარება დაბრუნებას სკ-ის 976-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტის შესაბამისად.

სასამართლოს განმარტებით, აღნიშნული ნორმის დანაწესიდან გამომდინარე, ვალდებულების წარმოშობისათვის აუცილებელია, რომ ერთი პირი გამდიდრდეს მეორის ხარჯზე და ასეთი გამდიდრება მოკლებული იყოს იურიდიულ საფუძველს, რომელიც ან თავიდანვე არ არსებობს, ან შემდგომში იშლება. ამას-

თან, მნიშვნელობა არ აქვს რისი შედეგია უსაფუძვლო გამდიდრების ფაქტი – თავად დაზარალებულის მოქმედების, გამდიდრებულის მოქმედების, თუ მესამე პირთა მოქმედების ან განხორციელდა თუ არა მათი ნების საწინააღმდეგოდ. ასევე არ აქვს მნიშვნელობა ამ სამართალურთიერთობაში მონაწილე სუბიექტთა ბრალეულობას, კეთილსინდისიერებასა და მათი მოქმედებების მართლზომიერებას თუ მართლწინააღმდეგობას. სარჩელის დასაკმაყოფილებლად მნიშვნელოვანია მხოლოდ ობიექტური შედეგი – ერთი პირის მიერ მეორე პირის ხარჯზე რაიმე სამართლებრივი სიკეთის შექმნა (დაზოგა) შესაბამისი სამართლებრივი საფუძვლის არსებობის გარეშე. აუცილებელია, რომ გამდიდრდეს სხვის ხარჯზე, რის შედეგადაც, ერთი პირის ქონება იზრდება მეორე პირის ქონების შემცირების ხარჯზე.

უსაფუძვლო გამდიდრების ფაქტის არსებობის შემთხვევაში, იგულისხმება, რომ პირმა ქონება მიიღო (შეიძინა) შესაბამისი იურიდიული საფუძვლის გარეშე, რის გამოც აღნიშნული შენაძენი ექვემდებარება უფლებამოსილი პირისათვის დაბრუნებას. უსაფუძვლო გამდიდრების შესახებ ნორმები აღჭურვილია დაცვითი ფუნქციით, უზრუნველყოფს რა არაუფლებამოსილი სუბიექტისაგან უსაფუძვლოდ მიღებული ქონების ამოღებას და მისი უფლებამოსილი პირისათვის გადაცემას. შედეგობრივი თვალსაზრისით, სამართლისათვის არ არის მნიშვნელოვანი, რა საშუალებით გამდიდრდა პირი – მიიღო თუ დაზოგა ქონება. ფაქტი ერთია, ვითომ კრედიტორის ქონებრივ სფეროში აღმოჩნდა ქონება, რომელსაც იქ არსებობის იურიდიული საფუძველი არ გააჩნია და, აქედან გამომდინარე, ექვემდებარება უფლებამოსილი პირისათვის დაბრუნებას.

მოცემული დავის⁵² ფარგლებში მოსარჩელემ მოითხოვა მოპასუხეთათვის თანხის დაკისრება იმ საფუძვლით, რომ მხარეთა შორის ერთობლივი საქმიანობა შეწყდა და თანხის ნაწილი წარმოადგენს ერთობლივი საქმიანობის წილს, ხოლო თანხის გარკვეული ნაწილი მოპასუხეებს სესხად გადაეცათ. მოსარჩელეთა მოთხოვნით მოპასუხეებს უნდა დაჰკისრებოდათ მიუღებელი შემოსავალიც. ქვემდგომი სასამართლოების მიერ სარჩელი დაკმაყოფილდა.

⁵² სუს განჩინება, 9 ოქტომბერი, 2015, საქმე №ას-873-835-2014.

გასაჩივრებული განჩინების დასკვნები ემყარება იმ გარემოებებს, რომ მოსარჩელის მიერ თანხების საქართველოში გადმორიცხვისა და ადრესატების მიერ მათი მიღების ფაქტი სადავოს არ წარმოადგენდა. მოსარჩელე სარჩელს აფუძნებდა მხარეთა შორის ერთობლივი საქმიანობისა და სესხის სამართლებრივ ურთიერთობებზე. ერთობლივ საქმიანობაში მოსარჩელის შენატანს წარმოადგენდა ფულადი ვალდებულების შესრულება, ხოლო მოპასუხეების შენატანს - ძირითადად სამუშაოს შესრულება, ასევე, მოსარჩელის მიერ სესხად გადაცემული თანხის ამხანაგობაში შეტანა. მოპასუხეებმა დაადასტურეს თანხის მიღების ფაქტი, მათი განმარტებით, მოსარჩელის მიერ გადმორიცხული თანხა არა სესხისა და ერთობლივი საქმიანობის, არამედ მხარეთა შორის აშშ-ში ბიზნესსაქმიანობის წილის ნასყიდობის საფასური იყო. სააპელაციო პალატის დასკვნით, მოპასუხეებმა ვერ დაადასტურეს შესაგებელში მითითებული გარემოებები (წილის ნასყიდობის ხელშეკრულების დადება და თანხის ამ ნასყიდობის საფასურში გადარიცხვა), ხოლო, რადგანაც ერთობლივი საქმიანობა შეწყდა, სასამართლომ ჩათვალა, რომ არსებობდა უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმების საფუძველზე ვითომ-კრედიტორების მიერ მიღებული შესრულების დაბრუნების წინაპირობები.

საკასაციო პალატამ გაიზიარა ქვემდგომი სასამართლოების მსჯელობა მოთხოვნის საფუძვლიანობის თაობაზე და მიიჩნია, რომ **გამოვლინდა შესრულების კონდიქციიდან გამომდინარე თანხის დაკისრების წინაპირობები, შესაბამისად, სასამართლომ მართებულად იხელმძღვანელა სკ-ის 976-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით.** ამავე კოდექსის 981-ე მუხლის მე-2 ნაწილიდან გამომდინარე, თუ მიმღები არ იღებს სარგებელს, რომელიც მას შეეძლო, მიეღო მეურნეობის სათანადოდ გაძლოლის შედეგად, მაშინ ანაზღაურების მოვალეობა ეკისრება იმ შემთხვევაში, თუ მას ბრალი მიუძღვის. ფულად ვალზე გადახდილ უნდა იქნეს პროცენტი. საგნიდან მიღებული შემოსავალი უნდა დაბრუნდეს. სააპელაციო სასამართლომ განმარტა, რომ **სკ-ის 981-ე მუხლის მე-2 ნაწილის მე-2 წინადადებით გათვალისწინებულ ფულად ვალზე პროცენტის გადახდის ვალდებულების წარმოშობის დროს არსებობს კანონის იმპერატიული დათქმა, რომელიც დაკავშირებულია ამ ქონების (ფულის) თავისებურებებთან, ფულადი ვალდებულებისას უნდა გათვალისწინდეს ამ ქონების უნიკალური თვისება, რაც ნიშნავს იმას, რომ ფულადი სახსრე-**

ბი, როგორც საყოველთაო ეკვივალენტი, შესაძლებელია, გაცვლილ იქნეს ქონებრივი ურთიერთობების თითქმის ნებისმიერ ობიექტზე, რასაც აქვს სასყიდლიანი ხასიათი ანუ ფულადი სახსრების საშუალებით შეიძლება, დაიფაროს თითქმის ყველა ვალი. ზუსტად ამ თვისებიდან გამომდინარე, ივარაუდება, რომ ფულად საშუალებებს ყოველთვის შეუძლია, მოუტანონ სარგებელი მის მესაკუთრეს. ამგვარი ქონების მიღებისას, უსაფუძვლო გამდიდრების ინსტიტუტის მიხედვით, მისმა მიმღებმა, სკ-ის 102-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, უნდა დაადასტუროს, რომ ამ ქონებამ (ფულმა) მას არანაირი სარგებელი არ მოუტანა, რაშიც მას ბრალი არ მიუძღვის. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ივარაუდება, რომ შესაძლებელი იყო ფულად სახსრებს მოეტანა მიმღებისათვის სარგებელი, რაც მან ბრალეულად არ მიიღო მისი არასათანადოდ გაძლოლის შედეგად. საკასაციო სამართლოს შეფასებით, სააპელაციო პალატამ, ფულად ურთიერთობაში თავად ფულის განსაკუთრებული უნარის გათვალისწინებით, სავსებით მართებულად განსაზღვრა პროცენტის დაკისრების საკითხი, ხოლო კასატორთა მითითება ბრალეული პასუხისმგებლობის პრინციპზე არ გაიზიარა, რადგანაც სკ-ის 394-ე, 408-ე, 992-ე, 411-ე და 412-ე მუხლები სახელშეკრულებო ვალდებულების დარღვევას ან დელიქტით გამონვეული ზიანის ანაზღაურებას არეგულირებენ. როგორც ერთი, ისე მეორე შემთხვევა განსხვავდება კონდიქციური ვალდებულებისაგან, სადაც პასუხისმგებლობა მითითებული ნორმებისაგან განსხვავებულად წესრიგდება.

გასაჩივრებული გადაწყვეტილებით⁵³ სააპელაციო პალატამ, როგორც ძირითად, ისე შეგებებულ სარჩელზე დაადგინა, რომ, სკ-ის 317-ე მუხლის პირველი ნაწილის შესაბამისად, მხარეთა ვალდებულება უსაფუძვლო გამდიდრების სამართლებრივი ურთიერთობიდან გამომდინარეობდა, კერძოდ, მოსარჩელესა და მოპასუხეს შორის სახელშეკრულებო ურთიერთობა არ დასტურდებოდა, ასევე, დადგენილად ცნო, რომ შეგებებული სარჩელის ავტორს (მოპასუხეს) სესხის ხელშეკრულების ფარგლებში არ გადაუცია მოთხოვნილი თანხები მოსარჩელისათვის.

საკასაციო სასამართლომ სარჩელში მითითებული ფაქტობრივი გარემოებების ფორმალური საფუძვლიანობის შესწავლის გზით, და-

⁵³ სუს განჩინება, 2 ოქტომბერი, 2015, №ას-1068-1021-2014.

უშვა ვარაუდი, რომ შესაძლოა, იკვეთება შესრულების კონდიქცი-
იდან გამომდინარე თანხის დაკისრების მოთხოვნა და აღნიშნა, რომ
ამ კუთხით სააპელაციო პალატამ მართებულად მიუთითა სკ-ის 976-ე
მუხლის „ა“ ქვეპუნქტზე. საკასაციო პალატის მოსაზრებით, შეს-
რულების კონდიქციის მიზნებისათვის, შესრულებაში იგულის-
ხმება სხვა პირის ქონების შეგნებულად და მიზანმიმართულად
გაზრდა, ვინაიდან ამით ვალდებულება უნდა შესრულდეს. შეს-
რულების კონდიქციისას შემსრულებელი ახორციელებს არარ-
სებული, ბათილი ან არშემდგარი ვალდებულების შესრულებას.
ასეთ შემთხვევაში, მოსარჩელემ უნდა მიუთითოს და დაამტკი-
ცოს ფაქტობრივი გარემოებები იმის თაობაზე, რომ ვლინდება
მოთხოვნის მარეგულირებელი ნორმის შემდეგი ელემენტები:
შესრულება (სამართლებრივი სიკეთის ვითომ-კრედიტორისათ-
ვის გადაცემა). ამ შესრულების განხორციელების ფაქტობრი-
ვი საფუძველი, ანუ რა ვალდებულებას მოიაზრებდა მოსარჩე-
ლე, როდესაც მიმღებს გადასცემდა ქონებას. გადაცემის ფაქ-
ტობრივი საფუძველის არარსებობა/შენწყვეტა.

საკასაციო სასამართლოს მოსაზრებით, უდავოდაა გასათვალის-
წინებელი ის გარემოება, რომ **უსაფუძვლო გამდიდრების ნორ-
მები გამოიყენება მოთხოვნის სხვა საფუძველთან სუბსიდიუ-
რად.**⁵⁴ სასამართლომ მიუთითა, რომ, მიუხედავად იმისა, თუ რამ-
დენად აბათილებს და უარყოფს მოპასუხე შესაგებლით მოთხოვ-
ნის წარმოშობის საფუძველს, ეს არ ათავისუფლებს მოსარჩელეს,
ამტკიცოს შესრულების კონდიქციის ფაქტობრივი შემადგენლო-
ბა, ანუ მოსარჩელემ საწინააღმდეგოდ უნდა მიუთითოს და დაამტკი-
ცოს ფაქტობრივი გარემოება, თუ რა სამართლებრივი ურთიერთ-
ბიდან გამომდინარეობდა მისგან თანხების გადახდა, სხვაგვარად
რომ ვთქვათ, არსებულ ვითარებაში მოსარჩელემ უნდა გააქარ-
წყლოს სკ-ის 361-ე მუხლის პირველი ნაწილით დაშვებული კანო-
ნისმიერი პრეზუმფცია, რომლის თანახმადაც ყოველი შესრულება
გულისხმობს ვალდებულების არსებობას. საკასაციო სასამართლომ
სსკ-ის 412-ე მუხლის საფუძველზე საქმე დააბრუნა სააპელაციო

⁵⁴ რაც იმას ნიშნავს, რომ, თუ არსებობს სასარჩელო მოთხოვნის შესაძლო
დაკმაყოფილების სახელშეკრულებო ან სხვა კანონისმიერი საფუძველი
(მოთხოვნათა კონკურენცია), უსაფუძვლო გამდიდრების სამართლის ნორ-
მების, როგორც მოთხოვნის საფუძველის გამოყენება, ბოლოს უნდა გან-
ხორციელდეს, ანუ მას შემდეგ, რაც გამოირიცხება მოთხოვნის დაკმაყო-
ფილება სახელშეკრულებო ან სხვა კანონისმიერი საფუძველებიდან.

სასამართლოში იმ მოტივაციით, რომ სააპელაციო სასამართლომ თანხების სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე გადაცემის ფაქტის დადგენისას, სკ-ის 105-ე მუხლის მოთხოვნათა დაცვით, არ შეუსწავლია საქმის მასალები, არ გამოუკვლევია და დამაჯერებლად არ უარუყვია ფაქტობრივი გარემოება მხარეთა შორის სამართლებრივი ურთიერთობის არსებობის თაობაზე.

ერთ საქმეში⁵⁵ მოსარჩელე მოპასუხისათვის თანხის დაკისრებას ითხოვდა იმ საფუძვლით, რომ 200 000 ლარი მოპასუხის მიერ გარანტისაგან მიღებულ იქნა უსაფუძვლოდ. სარჩელი უარყოფილ იქნა. სკ-ის 385-ე, 976.1. „ა“ და 991-ე მუხლების დეფინიციიდან გამომდინარე, სასამართლომ მიუთითა, რომ კონდიქციური სარჩელის საფუძვლიანობის შეფასებისას უნდა დადგინდეს: არსებობდა თუ არა შესრულების მიღების საფუძველი. სასამართლომ აღნიშნა, რომ რადგან დადგენილია პრინციპალის (გამყიდველის მხრიდან) ნასყიდობის ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულებების დარღვევის ფაქტი, დგინდებოდა, რომ, ბენეფიციარის მიერ გარანტისაგან გარანტიის ვადაში მოთხოვნილი 200 000 ლარი გარანტის მიერ გადახდილი იყო შესაბამისი საფუძველით. ამდენად, **არ არსებობდა კონდიქციური მოთხოვნის დაკმაყოფილების წინამძღვრები.**

პალატამ დამატებით მიუთითა სკ-ის 881-ე მუხლზე (რომლის თანახმად, საბანკო გარანტიით გათვალისწინებული გარანტის ვალდებულება ბენეფიციარის წინაშე მათ შორის ურთიერთობისას არ არის დამოკიდებული იმ ძირითად ვალდებულებაზე, რომლის შესრულების უზრუნველსაყოფადაც არის ის გაცემული, მაშინაც კი, როცა გარანტია შეიცავს მითითებას ამ ვალდებულებაზე) და განმარტა, რომ სამოქალაქო კოდექსი საბანკო გარანტიას განიხილავს, როგორც მოთხოვნის უზრუნველყოფის ერთ-ერთ საშუალებას, რომელიც სხვა უზრუნველყოფის საშუალებებისაგან განსხვავდება თავისი დამოუკიდებლობით – არააქცესორულობით, რაც გულისხმობს იმას, რომ ძირითადი ვალდებულება – ხელშეკრულება, რომლის უზრუნველსაყოფადაც საბანკო გარანტია გაიცა, გავლენას ვერ ახდენს ამ უკანასკნელზე. საბანკო გარანტია შესასრულებელია გაცემული პირობების ფარგლებში ბენეფიციარის მოთხოვნისთანავე, მიუხედავად იმისა, არსებობს თუ არა ძირითადი ვალდებულე-

⁵⁵ სუს განჩინება, 28 სექტემბერი, 2015, №ას-871-833-2014.

ბიდან გამომდინარე შესაგებელი.

შესაბამისად, თუ არსებობს დადგენილი ოდენობით თანხაზე შეთანხმებული საბანკო გარანტია და შეთანხმება მის გადახდაზე პრინციპალის მიერ ნებისმიერი ვალდებულების დარღვევისას, ასევე, ვლინდება პრინციპალის მიერ ვალდებულების დარღვევა, გარანტს არ ევალება და არა აქვს უფლება, შეაფასოს დარღვევის სიმძიმე და თავად განსაზღვროს დარღვევის თანაზომიერი თანხის ოდენობა ბენეფიციარისათვის გადასახდელად.

განსახილველ შემთხვევაში, სააპელაციო სასამართლომ დადგენილად მიიჩნია, რომ საბანკო გარანტიის მოქმედების ვადაში ბენეფიციარის მიერ წარდგენილი მოთხოვნის საფუძველზე გარანტმა მართებულად გასცა საბანკო გარანტიით გათვალისწინებული თანხა 200 000 ლარი და არ არსებობს ამჟამად ბენეფიციარისაგან ამ თანხის უკან მოთხოვნის საფუძველი. რადგან არ არსებობს ამ ძირითადი მოთხოვნის დაკმაყოფილების წინამძღვრები, საფუძველს მოკლებულია სარჩელი 160 000 ლარზე დარიცხული წლიური პროცენტის დაკისრების ნაწილშიც.

სამოქალაქო დავაში⁵⁶ მოსარჩელემ მოითხოვა მოპასუხისათვის პერიოდულად სესხად გადაცემული თანხების დაკისრება. მოპასუხემ სარჩელი არ ცნო და განმარტა, რომ სადავო თანხები მას მოსარჩელემ გადასცა საჩუქრად, რის გამოც მათი უკან დაბრუნების საფუძველი არ არსებობდა. საკასაციო სასამართლომ აღნიშნა, რომ სასესხო ურთიერთობის სადავოობის შემთხვევაში, უნდა ვლინდებოდეს არა მხოლოდ თანხის გადაცემა, არამედ, ის ფაქტობრივი გარემოებაც, რომ თანხის მიმღებმა მისი დაბრუნების ვალდებულება იკისრა. საკასაციო პალატის მოსაზრებით, როდესაც დადგენილია თანხის გადაცემის ფაქტი და არ დგინდება მისი დაბრუნების ვალდებულება, უსაფუძველო გამდიდრების ნორმებით გამოთხოვა გამორიცხულია და **მოპასუხის პოზიციის სასარგებლოდ მოქმედებს სკ-ის 361-ე მუხლით დადგენილი ვალდებულების არსებობის პრეზუმფცია** (ყოველი შესრულება გულისხმობს ვალდებულების არსებობას), რომლის გაბათილებაც მოსარჩელემ, მოცემულ შემთხვევაში, ვერ შეძლო. აქედან გამომდინარე, **საკასა-**

⁵⁶ სუს გადაწყვეტილება, 01 ივლისი, 2015, საქმე №ას-6-6-2015.

**ციო პალატამ უსაფუძვლოდ მიიჩნია სარჩელი, როგორც სა-
ხელშეკრულებო, ასევე ვალდებულების გარეშე (სკ-ის 976-ე –
991-ე მუხ.) გადაცემულის მოთხოვნის საფუძვლითაც.**

საკასაციო პალატამ ფაქტობრივი გარემოებების ანალიზის საფუძ-
ველზე დაასკვნა, რომ მხარეთა შორის არსებული ურთიერთობა
ყალიბდებოდა წლების განმავლობაში და ეფუძნებოდა ახლობლუ-
რი, თითქმის ოჯახური ურთიერთობების პრინციპს. ამის გათვალის-
წინებით, საკასაციო პალატამ მიიჩნია, რომ მოსარჩელეს გააჩნდა
საკმარისი მორალური საფუძველი, გამოეხატა მოპასუხის მიმართ
კეთილგანწყობილი დამოკიდებულება და აღნიშნული აესახა თუნ-
დაც ჩუქების ხელშეკრულების დადებაში (სკ-ის 524-ე მუხ.), რაც
გამორიცხავს საპასუხო შესრულების ვალდებულებას და თავის-
თავად მისი უკან დაბრუნების მოთხოვნის უფლებასაც.

სამოქალაქო დავაში⁵⁷ მხარეები არიან და-ძმა. მოსარჩელემ (და)
მოპასუხეს (ძმა) გადასცა 10 000 ლარი. ფულის გადაცემის მიზანს
წარმოადგენდა საცხოვრებელი ბინის შეძენა. მოპასუხემ გადაცე-
მული თანხით შეიძინა საცხოვრებელი ბინა, რომელშიც ცხოვრობს
მოსარჩელე მოპასუხის ქალიშვილთან ერთად.

სააპელაციო სასამართლოს გადანყვეტილებით სარჩელი მოპასუ-
ხისათვის გადაცემული თანხის დაბრუნების შესახებ დაკმაყოფილ-
და შესრულების კონდიქციის მარეგულირებელი ნორმებით. საკა-
საციო სასამართლომ გაიზიარა სააპელაციო სასამართლოს დას-
კვნები და მოსაზრებები საქმის ფაქტობრივ გარემოებებსა და სა-
მართლებრივ საფუძვლებზე და გადანყვეტილება უცვლელად და-
ტოვა.

საქმის მასალების მიხედვით მოსარჩელე სარჩელში უთითებს, რომ
მხარეთა შორის დაიდო დავალების ხელშეკრულება, რომლის სა-
ფუძველზეც მან მოპასუხეს გადასცა 10 000 ლარი, რათა ამ უკა-
ნასკნელს მოსარჩელისთვის შეეძინა ბინა, ხოლო მოპასუხემ თა-
ვისი შესაგებელი დააფუძნა იმ გარემოებაზე, რომ მოსარჩელემ მას
10 000 ლარი გადასცა საჩუქრად იმ მიზნით, რომ მოპასუხეს თა-
ვისთვის ეყიდა ბინა, სადაც სიცოცხლის ბოლომდე იცხოვრებდა
მოსარჩელე.

⁵⁷ სუს განჩინება, 01 ივლისი, 2015, №ას-507-481-2015.

სააპელაციო პალატამ აღნიშნა, რომ მოცემულ შემთხვევაში შესაძლოა, არსებობდეს მოთხოვნის დაკმაყოფილების როგორც სახელშეკრულებო, ისე კანონისმიერ საფუძველი, თუმცა მოთხოვნათა კონკურენციის პრინციპიდან გამომდინარე, უპირველეს ყოვლისა, გამოკვლეულ უნდა იქნეს მოთხოვნის სახელშეკრულებო საფუძველები.

სკ-ის 361-ე მუხლის პირველი ნაწილის, 709-ე, 715-ე მუხლების მიხედვით, სააპელაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ კონკრეტულ შემთხვევაში უდავოა თანხის გადაცემის ფაქტი და გადაცემის მიზანი, ხოლო სადავოა, ვისთვის უნდა შექმნილიყო ბინა (ვის საკუთრებად უნდა აღრიცხულიყო შექმნილი ბინა).

სააპელაციო პალატამ გაიზიარა პირველი ინსტანციის სასამართლოს მსჯელობა, რომ კონკრეტულ შემთხვევაში მოსარჩელემ ვერ უზრუნველყო მისი მტკიცების ტვირთის სათანადოდ რეალიზება და შესაბამის მტკიცებულებებზე მითითებით ვერ დაამტკიცა ზემოაღნიშნული სადავო ფაქტობრივი გარემოება, თუმცა, მიუხედავად აღნიშნულისა, **მოსარჩელის მოთხოვნა თანხის დაკისრების თაობაზე, შესაძლოა, განხორციელდეს უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმების საფუძველზე**, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც მოპასუხე დაამტკიცებს მხარეთა შორის სხვა სახელშეკრულებო ვალდებულებით-სამართლებრივი ურთიერთობის არსებობას.

სკ-ის 524-ე მუხლის შესაბამისად, სააპელაციო პალატის მოსაზრებით, იმ გარემოების მტკიცების ტვირთი, რომ მოსარჩელემ მოპასუხეს 10 000 ლარი საჩუქრად გადასცა, ამ უკანასკნელის მხარეზეა, რაც მოპასუხემ კვალიფიციურად ვერ განახორციელა. იმ პირობებში, როდესაც მოსარჩელე ცხინვალიდან დევნილი მწილის ქალბატონია, რომელსაც არ გააჩნია საკუთარი საცხოვრებელი სახლი და რეგისტრირებულია სოციალურად დაუცველი ოჯახების მონაცემთა ერთიან ბაზაში, ჰყავს ობოლი შვილიშვილები, სააპელაციო პალატამ მოპასუხისთვის 10 000 ლარის ჩუქების ფაქტი სარწმუნოდ არ ჩათვალა, მით უმეტეს, რომ სადავო ბინაში შექმნიდან ცხოვრობს მოსარჩელე.

სასამართლოს მითითებით, იმის გათვალისწინებით, რომ მხარეთა მხრიდან სათანადოდ ვერ დამტკიცდა სახელშეკრულებო საფუძველები, სასარჩელო მოთხოვნა უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმებზე დაყრდნობით უნდა განხორციელდეს.

სკ-ის 976-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტის შესაბამისად, სააპელაციო პალატამ განმარტა, რომ **უსაფუძვლო გამდიდრება სუბსიდიური ხასიათისაა**.⁵⁸ გარდა ამისა, მითითებული საფუძვლით პირის მოთხოვნის დაკმაყოფილებისათვის უნდა არსებობდეს გარკვეული კუმულაციური წინაპირობები.⁵⁹

სააპელაციო პალატამ დაადგინა, რომ მოსარჩელეს მოპასუხისათვის თანხის გადაცემის ვალდებულება არ გააჩნდა, შესაბამისად, მოპასუხე გადაცემული 10 000 ლარით უსაფუძვლოდ გამდიდრდა, რის გამოც ამ უკანასკნელმა მიღებული უკან უნდა დააბრუნოს.

ერთ-ერთ საქმეში⁶⁰ მხარეთა შორის დადებული ე.წ. თანხის სესხების შესახებ ხელშეკრულება ორი პუნქტისაგან შედგებოდა. ხელშეკრულების 1.1. პუნქტის მიხედვით, შპს თანახმა იყო, კომერციული საქმიანობის გაფართოებისა და შემდგომში სტაბილური მუშაობის გარანტიის მიზნით, ესესხა თანხა ფიზიკური პირისაგან. გარიგების მეორე ნაწილის მიხედვით, გამსესხებელი მოითხოვდა გარკვეული პერიოდის შემდგომ, კერძოდ: როცა დაიფარებოდა შპს-ს საბიუჯეტო დავალიანება და სათანადოდ საბანკო ანგარიშების განთავისუფლება, უზრუნველყო საკუთარი ქონების განაწილება გამსესხებელზე. წილები მსესხებელსა და გამსესხებელს შორის უნდა გადანაწილებულიყო შენატანი თანხის პროპორციულად, რაც დადასტურდებოდა წესდებაში სათანადო ცვლილებების შეტანითა და საჯარო რეესტრში რეგისტრაციით. მოსარჩელემ (გამსესხებელმა) მოითხოვა მოპასუხისათვის (მსესხებელი-შპს) გადაცემული თანხის დაკისრება.

პალატის მოსაზრებით, მხარეთა შორის დადებული ზემოხსენებული გარიგება სკ-ის 92-ე მუხლით გათვალისწინებულ ბათილ გარიგებას წარმოადგენდა, რადგან იგი მხარეთა ნებაზე იყო დამოკიდებული.

⁵⁸ იხ. 54-ე სქოლიო.

⁵⁹ კერძოდ: მოპასუხის გამდიდრება; მოპასუხის გამდიდრების შესატყვისად მოსარჩელის ქონებრივი დანაკლისი; მატერიალურ სიკეთეთა ამგვარი გადანაცვლების უსაფუძვლობა. რომელიმე ამ პირობის არარსებობა გამოირიცხავს უსაფუძვლო გამდიდრების საფუძველზე პირის მოთხოვნის დაკმაყოფილებას, ამიტომ, მას შემდეგ, რაც გამოირიცხება სასარჩელო მოთხოვნის დაკმაყოფილების სახელშეკრულებო ან სხვა კანონისმიერი საფუძველი, თითოეული მათგანის არსებობა ერთობლივად უნდა დადგინდეს.

⁶⁰ სუს განჩინება, 27 მარტი, 2014, №ას-914-872-2013.

პალატამ განმარტა, რომ განსხვავებით ასეთი სახის გარიგებისაგან ნამდვილი პირობითი გარიგება სამომავლო და უცნობ მოვლენაზე იყო დამყარებული (სკ-ის 90-ე მუხლი) და მისი შესრულებაც და შეუსრულებლობაც უშუალოდ იყო დაკავშირებული ამ მოვლენასთან. ასეთ დროს გარიგების მხარეებს პირობის მართვა არ შეეძლოთ, რაც დამახასიათებელი იყო ნებაზე დამოკიდებული გარიგებისათვის. სააპელაციო სასამართლომ მიუთითა, რომ შეუძლებელი იყო სამომავლო და უცნობ მოვლენად მიჩნეულიყო განსახილველ ხელშეკრულებაში მითითებული დებულებები იმის თაობაზე, რომ ნასესხები თანხით შეძენილ ქონებას შპს მხოლოდ მაშინ გაუნაწილებდა გამსესხებელს, როცა მას აღარ ექნებოდა საგასახადო ვალდებულებები, ამასთან, გაათავისუფლებდა თავის საბანკო ანგარიშებსაც.

პალატამ აღნიშნა, რომ ნამდვილი პირობითი გარიგების დროს მხარეებს სამომავლო და უცნობი მოვლენის მართვა არ შეუძლიათ, ამასთან, სავალდებულო იყო ორივე პირობის კუმულაციურად არსებობა, ხოლო მხარეთა ნებაზე დამოკიდებული პირობითი გარიგების მართვა კი ხელშეკრულების მონაწილე მხარეებს შეეძლოთ, ამიტომაც ამგვარ გარიგებას კანონმდებელი ბათილ გარიგებად მიიჩნევდა.

გამომდინარე იქედან, რომ მხარეებმა ურთიერთშორის ბათილი გარიგება დადეს, პალატამ მიიჩნია, რომ მოსარჩელეს უნდა დაბრუნებოდა ის, რაც მან ამ გარიგების საფუძველზე გადასცა ვითომ კრედიტორს, ანუ მიმღებს სკ-ის 976.1.ა. მუხლის საფუძველზე.

სხვა დავაში⁶¹ თანხის გამცემი მოსარჩელე ითხოვს, გადაცემულის უკან დაბრუნებას, იმ მოტივით, რომ მას მოპასუხის მიმართ რაიმე შესრულების ვალდებულება არ გააჩნდა. მოცემულ დავაში ვერც მოსარჩელე ამტკიცებს თანხის გასესხებას კანონით გათვალისწინებული მტკიცებულებებით (სკ-ის 624-ე მუხლი) და ვერც მოპასუხე ვერ ამტკიცებს მოსარჩელისგან სადავო თანხის მათ შორის არსებული ვალდებულების შესრულების მიზნით მიღებას (სკ-ის 624-ე მუხლი, 429-ე-431-ე მუხლები). აღნიშნულიდან გამომდინარე, საკასაციო სასამართლომ არ გაიზიარა სააპელაციო პალატის დასკვნა მხარეთა შორის სასესხო ვალდებულებითსამართლებრივი ურ-

⁶¹ სუს განჩინება, 24 მაისი, 2011, №ას-23-18-2011.

თიერთობის არსებობის შესახებ.

საკასაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ განსახილველ დავაში მხარეთა შორის ვალდებულება უსაფუძვლო გამდიდრებიდან, კერძოდ, სკ-ის 976.1.ა. მუხლის საფუძველზეა წარმოშობილი. მოსარჩელემ მოპასუხეს სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე გადასცა 1999 ევრო. ვინაიდან მოპასუხე ვერ ადასტურებს თანხის მიღების კანონიერ საფუძველს და ამ ფაქტის მტკიცების ტვირთი კანონით მას ევალებოდა, ხოლო თანხის გადაცემის ფაქტი უდავოა, მოპასუხეს უნდა დაეკისროს უსაფუძვლოდ მიღებული თანხის უკან დაბრუნება.

საქმის მასალებით⁶² დადგენილია, რომ მოსარჩელემ 2004 წელს, ბინის ნასყიდობის მიზნით, მოპასუხეს გადასცა 5000 აშშ დოლარი. მოსარჩელემ დაიწყო ბინით სარგებლობა და განია გარკვეული ხარჯები. მოგვიანებით, 2008 წელს, მოპასუხემ გადაიფიქრა ბინის გაყიდვა და სადავო ბინა თავის სახელზე დაირეგისტრირა საჯარო რეესტრში. მოსარჩელემ მოითხოვა მოპასუხისათვის გადაცემული ბინის ნასყიდობის თანხის, ამ უკანასკნელის ქონების გაუმჯობესებისათვის განეული ხარჯებისა და გადაცემული თანხის, 5000 აშშ დოლარის 2,5%-ის, როგორც მიყენებული ზიანის ანაზღაურება.

პირველი ინსტანციის სასამართლომ სარჩელი დააკმაყოფილა. სააპელაციო სასამართლომ ნაწილობრივ გააუქმა საქალაქო სასამართლოს გადაწყვეტილება და მოსარჩელეს უარი უთხრა მიყენებულ ზიანის ანაზღაურებაზე.

პალატამ სრულად გაიზიარა აპელანტის პრეტენზია მოცემულ სამართალურთიერთობაზე სკ-ის 981-ე მუხლის მეორე პუნქტის არასწორად შეფარდებასთან დაკავშირებით და განმარტა, რომ მითითებული ნორმა უნდა განიმარტოს ამ მუხლის პირველ პუნქტთან ერთად, რომელიც აღნიშნული ვალდებულების წარმოშობას უკავშირებს ქონების მიმღების ბრალს – განზრახვას ან უხემ გაუფრთხილებლობას. ასეთ შემთხვევაში წარმოიშობა ვალდებულება ზიანის მიყენებისათვის და არა ქონების უსაფუძვლო შექმნის ან დაზოგვისათვის. სწორედ ზემოაღნიშნული ედება საფუძვლად განსახილველი მუხლის პირველი ნაწილის ნორმას, რომლის მიხედვითაც ქო-

⁶² სუს განჩინება, 11 ივლისი, 2011, №ას-188-177-11.

ნების უსაფუძვლოდ მიმღებს ზიანის ანაზღაურებისათვის პასუხისმგებლობა მხოლოდ მაშინ დაეკისრება, თუ ქონების მიღებისას იცოდა ან უხეში გაუფრთხილებლობის გამო, უცნობი იყო ქონების სამართლებრივი საფუძვლის ხარვეზის არსებობა და ამის შესახებ მოგვიანებით შეიტყო. სააპელაციო სასამართლოს აზრით, მოცემულ შემთხვევაში, მითითებული წინაპირობები არ არსებობს, რადგან მოპასუხე ვარაუდობდა, რომ მას მოსარჩელემ გადაუხადა ბინის ნასყიდობის საფასური. შესაბამისად, სასამართლომ მიიჩნია, რომ, კონკრეტულ შემთხვევაში, არ არსებობს სკ-ის 981-ე მუხლის მეორე პუნქტით მონესრიგებული ურთიერთობა, რადგან მოსარჩელეს მოპასუხისათვის 5000 აშშ დოლარი არ გადაუცია უნაცვალგებოდ, მან ეს თანხა მოპასუხეს გადასცა გარიგების საფუძველზე, რის საფუძველზეც მფლობელობაში მიიღო მოპასუხის კუთვნილი საცხოვრებელი ბინა. პალატამ აღნიშნა, რომ უსაფუძვლოა სარჩელის მოთხოვნაც მოპასუხისათვის მიუღებელი შემოსავლის სახით მითითებული თანხის იმ საპროცენტო განაკვეთის დაკისრების შესახებაც, რასაც მოსარჩელე მიიღებდა ამ თანხის ბაკში შეტანით, შესაბამისად, არასწორად იქნა გამოყენებული სკ-ის 411-ე და 412-ე მუხლებიც. პალატის დასკვნით, უსაფუძვლოა გასაჩივრებული გადანყვეტილების მოსაზრება იმის შესახებ, რომ მოპასუხეს უნდა გაეთვალისწინებინა, რომ, ვალდებულების გარეშე თანხის განკარგვის გამო, მოსარჩელეს მიადგებოდა ზიანი, რადგან ის სხვაგვარად გამოიყენებდა თანხას და მიიღებდა სარგებელს იმ პირობებში, როდესაც მოპასუხე ვარაუდობდა მისთვის თანხის გადაცემას იყო ნამდვილი უფლების საფუძველზე.

საკასაციო სასამართლომ არ გაიზიარა სააპელაციო პალატის ზემოაღნიშნული დასკვნა და მოცემულ საქმეზე დადგენილი ფაქტობრივი გარემოებების სამართლებრივი შეფასებით განმარტა, რომ მოდავე მხარეთა შორის ფორმის დაუცველად დადებული უცილოდ ბათილი გარიგების შედეგად წარმოშობილია კანონისმიერი ვალდებულებით-სამართლებრივი ურთიერთობა (სკ-ის 59-ე, 316-317-ე მუხლები), რომლის ძალითაც მხარეები ვალდებული არიან, აღადგინონ პირვანდელი მდგომარეობა და ერთმანეთს დაუბრუნონ ის, რაც მათ არარა გარიგებით მიიღეს. ასეთ სამართლებრივ შედეგს ითვალისწინებს სკ-ის 976-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი, რომლის თანახმად, პირს, რომელმაც სხვას ვალდებულების შესასრულებლად რაიმე გადასცა, შეუძლია, მოსთხოვოს ვითომ-კრედიტორს (მიმღებს) მი-

სი უკან დაბრუნება, თუ ვალდებულება, გარიგების ბათილობის ან სხვა საფუძვლის გამო, არ არსებობს, არ წარმოიშობა ან შეწყდა შემდგომში.

საკასაციო სასამართლომ მსგავს დავაზე მიღებულ გადაწყვეტილებაზე⁶³ დაყრდნობით მიუთითა, რომ სკ-ის 981-ე მუხლის მე-2 ნაწილის მე-2 წინადადებით გათვალისწინებულ ფულად ვალზე პროცენტის გადახდის ვალდებულება იმპერატიულია, რაც დაკავშირებულია ამ ნივთის (ფულის) თავისებურებებთან. **ამ ქონების (ფულის) უნიკალური თვისებიდან გამომდინარე, ივარაუდება, რომ ფულად საშუალებებს ყოველთვის შეუძლია, მოუტანოს სარგებელი მის მესაკუთრეს.** ამდენად, ისეთი ქონების მიღების დროს, როგორცაა ფული, უსაფუძვლო გამდიდრების ინსტიტუტის მიხედვით, მისმა მიმღებმა, სკ-ის 102-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, უნდა დაადასტუროს, რომ ამ ქონებამ (ფულმა) მას არანაირი სარგებელი არ მოუტანა, რაშიც მას ბრალი არ მიუძღვის, ანუ მისთვის შეუძლებელი იყო ამ ქონებიდან სარგებლის მიღება. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ივარაუდება, რომ შესაძლებელი იყო, ფულად სახსრებს მოეტანა მიმღებისათვის სარგებელი, რაც მან ბრალეულად არ მიიღო მისი არასათანადოდ გაძლოლის შედეგად.

საკასაციო სასამართლოს აზრით, ყოველგვარ დასაბუთებასაა მოკლებული სააპელაციო პალატის დასკვნა, რომ, კონკრეტულ შემთხვევაში, არ არსებობს სკ-ის 981-ე მუხლის მეორე პუნქტით მონესრიგებული ურთიერთობა, რადგან მოსარჩელეს მოპასუხისათვის 5000 აშშ დოლარი არ გადაუცია უნაცვალგებოდ, მან ეს თანხა მოპასუხეს გადასცა გარიგების საფუძველზე, რის საფუძველზეც მფლობელობაში მიიღო მოპასუხის კუთვნილი საცხოვრებელი ბინა. მხარეებს სადავოდ არ გაუხდიათ ის გარემოება, რომ თანხის გადაცემა უძრავი ნივთის ნასყიდობის მიზნით განხორციელდა, თუმცა ნასყიდობაზე შეთანხმება გარიგებისთვის კანონით სავალდებულო წერილობითი ფორმის დაცვის გარეშე შედგა. სკ-ის 183-ე მუხლის მოთხოვნათა შესაბამისად, მოსარჩელეს უძრავ ნივთზე საკუთრება არ შეუძენია, რის გამოც მხარეთა ზეპირი შეთანხმება ნივთის ნასყიდობაზე ბათილია.

სკ-ის 981-ე მუხლის პირველი ნაწილით, თუ მიმღებმა მიღებისას

⁶³ მითითებულია სუს განჩინება, 20 ივნისი, 2007, №ას-24-379-07.

იცოდა ან, უხეში გაუფრთხილებლობის გამო, მისთვის უცნობი იყო სამართლებრივი საფუძვლის ხარვეზის არსებობა და ამის შესახებ მოგვიანებით შეიტყობს ან გადაცემის თაობაზე მოთხოვნა მიღებულია სასამართლო წარმოებაში, მაშინ მიმღებს ეკისრება პასუხისმგებლობა ხარვეზის თაობაზე ცნობების მიღების ან სასამართლო წარმოებაში გადაცემის დროიდან 979-ე მუხლის პირველი და მეორე ნაწილების, 980-ე მუხლის, ასევე, ქვემოთ მოყვანილი წესების საფუძველზე.

აღნიშნული ნორმა არაუფლებამოსილ მიმღებს ზიანის ანაზღაურების ვალდებულებას აკისრებს მაშინ, როდესაც სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე სხვისი ქონებრივი სიკეთის დაუფლებისას იცოდა ან უხეში გაუფრთხილებლობით არ იცოდა მიღებული სამართლებრივი საფუძვლის ხარვეზიანობა. შესაბამისად, მოპასუხეს თანხის გადაცემისთანავე უნდა სცოდნოდა უძრავი ნივთის შეძენისათვის კანონით იმპერატიულად დადგენილი სავალდებულო წინაპირობების (გარიგების წერილობითი ფორმა და საჯარო რეგისტრში რეგისტრაცია) დაუცველად დადებული გარიგების საფუძველზე მიღებული ფულის არაკანონიერების შესახებ. საკასაციო სასამართლო მიიჩნევს, რომ მოპასუხეს არ გააჩნდა რაიმე საფუძველი, ევარაუდა, რომ სადავო თანხა ნამდვილი უფლების საფუძველზე იყო გადაცემული. ამ დასკვნას ადასტურებს მოცემულ საქმეზე უდავოდ დადგენილი ფაქტობრივი გარემოება, რომ მოპასუხეს 2004 წლიდან მიღებული აქვს მოსარჩელისგან ბინის ნასყიდობის 5000 აშშ დოლარი, სადავო ბინა კი, 2008 წლიდან საკუთრების უფლებით რეგისტრირებულია მოპასუხის სახელზე.

სასამართლოს აზრით, მოპასუხეს უნდა გაეთვალისწინებინა, რომ ვალდებულების გარეშე მოსარჩელის ქონების, ფულის სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე განკარგვის გამო, მოსარჩელეს მიადგებოდა ზიანი, ხოლო მოპასუხე სხვისი ქონებით – ფულით უკანონო სარგებლობით უსაფუძვლოდ გამდიდრდა.

სხვა საქმის ფაბულის მიხედვით⁶⁴ საცხოვრებელ სახლს რამდენიმე თანამესაკუთრე ჰყავს. რადგან შენობა სიძველისა და დიდთოვლობის გამო ინგრეოდა, ერთ-ერთმა თანამესაკუთრემ (შემდეგში, მოსარჩელემ) 1999 წელს შესთავაზა დანარჩენ თანამესაკუთრეებს, ერთად დაენწყით სახლის აღდგენითი სამუშაოები, რაზედაც

⁶⁴ სუს განჩინება, 4 ოქტომბერი, 2011, №ას-649-610-2011.

უარი მიიღო. ამის შემდეგ მან თანამესაკუთრეებს კუთვნილი საზიარო სახლის ოთახების შესყიდვა შესთავაზა, რაზედაც მათგან მიიღო ხელწერილები წილზე უარის თქმის თაობაზე. მოსარჩელის საცხოვრებელი სახლის თანამესაკუთრეებს თავიანთი უფლება საზიარო საცხოვრებელ სახლზე არ დაუთმიათ კანონით გათვალისწინებული წესით, ანუ ქონება არ გადაუფორმებიათ საჯარო რეესტრში რეგისტრაციის გზით, ე.ი. საზიარო უფლება არ გაუქმებულა. მოსარჩელემ საზიარო სახლის აღდგენა საკუთარი ხარჯებით დაიწყო 1999 წლის აგვისტოში და დაასრულა 2000 წელს. საზიარო საგანს თავად უვლიდა და პატრონობდა და შენახვისათვის საჭირო ღონისძიებები დამოუკიდებლად შეასრულა.

საკასაციო პალატამ სკ-ის 59-ე მუხლის პირველი ნაწილით მიიჩნია, რომ თანამესაკუთრეებს მათ მიერ გაცემული ხელწერილებით მოსარჩელისთვის არ დაუთმიათ თავიანთი წილები, თუმცა, ხელწერილებიდან გამომდინარე, უშვებდა რა სამართლებრივ შეცდომას, მოსარჩელეს შეექმნა რწმენა იმისა, რომ იგი სადავო სახლის ერთადერთი მესაკუთრე იყო, რის გამოც განია მნიშვნელოვანი ხარჯი, ფაქტობრივად, დანგრეული სახლის აღსადგენად. **პალატის აზრით, აღნიშნულიდან გამომდინარე, ჩნდება ვარაუდი იმისა, რომ მოსარჩელეს უსაფუძვლო გამდიდრების მარეგულირებელი ნორმებიდან გამომდინარე, აქვს შესაძლებლობა, მოითხოვოს განუული დანახარჯების ანაზღაურება.**

სასამართლომ აღნიშნა, რომ უსაფუძვლო გამდიდრების საფუძვლით პირის მოთხოვნის დაკმაყოფილებისათვის უნდა ვლინდებოდეს გარკვეული კუმულაციური წინაპირობები, კერძოდ: მოპასუხე უნდა გამდიდრდეს, მოპასუხე უნდა გამდიდრდეს მოსარჩელის ქმედების შედეგად, ქმედებასა და შედეგს შორის უნდა არსებობდეს მიზეზობრივი კავშირი, მოპასუხის გამდიდრება, როგორც შედეგი, უნდა იყოს უკანონო, ანუ მას არ უნდა ჰქონდეს კანონისმიერი შესაძლებლობა, კომპენსაციის გარეშე მიითვისოს აღნიშნული ქონება.

საქმეზე დადგენილი ფაქტების ანალიზით ეჭვგარეშეა, რომ თანამესაკუთრეებმა მოსარჩელის ქმედებათა შედეგად ნახეს მნიშვნელოვანი სარგებელი, ანუ, ზემოთ დასახელებული მოპასუხის გამდიდრება და მიზეზობრივი კავშირი მოსარჩელის ქმედებასა და მოპასუხის გამდიდრებას შორის უდავოდ არსებობს, თუმცა წინაპირობების არსებობა ჯერ კიდევ არ ნიშნავს მოთხოვნის დაკ-

მაყოფილების გარდაუვალობას. საკასაციო სასამართლომ უსაფუძვლო გამდიდრების სუბსიდიურ ხასიათზე მითითებით **დაასკვნა, რომ** მხარეთა შორის რაიმე სახის სახელშეკრულებო ურთიერთობა არ წარმოშობილა, ასევე არ დგინდება არც უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმებით მოთხოვნის კანონიერება და არც დავალების გარეშე სხვისი საქმეების შესრულება, თუმცა მოსარჩელის განმარტება ამ ვალდებულებათა არსებობის ნიშნებს შეიცავს. **სასამართლომ გამორიცხა რა უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმების საფუძველზე ვალდებულების წარმოშობა, განმარტა, რომ, განსახილველ შემთხვევაში, არ არსებობს არც დავალების გარეშე სხვისი საქმეების შესრულების საფუძველზე წარმოშობილი ვალდებულება.** კერძოდ, დავალების გარეშე სხვისი საქმეების შესრულება გულისხმობს ისეთ შემთხვევას, როდესაც შემსრულებელი სხვის საქმეებს წარმართავს ისე, რომ საამისოდ არც მოვალეობა და არც უფლებამოსილება არ აქვს. აღნიშნულთან დაკავშირებით, აღსანიშნავია, რომ მოსარჩელეს ჰქონდა უფლებამოსილება, დანარჩენ თანამესაკუთრეთა ნებართვის გარეშეც აღედგინა სადავო სახლი, სკ-ის 956-ე მუხლის მე-2 ნაწილიდან გამომდინარე, შესაბამისად, იგი არ იყო არაუფლებამოსილი პირი და არ ასრულებდა „სხვის“ საქმეებს, თუმცა ობიექტურად ასეც რომ ყოფილიყო დავის გადაწყვეტისას დავალების გარეშე სხვისი საქმეების შესრულების წესები მაინც ვერ იქნებოდა გამოყენებული, რადგან, სუბიექტურად მოსარჩელე მოქმედებდა რწმენით, რომ იგი ასრულებდა თავის და არა სხვის საქმეს, რაც, სკ-ის 975-ე მუხლიდან გამომდინარე, გამორიცხავს 969-974-ე მუხლების გამოყენების შესაძლებლობას.

საბოლოოდ, საკასაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ მოცემული დავა საზიარო უფლებებისა და სოლიდარული ვალდებულების ნორმებით (სკ-ის 953-ე, 956-ე, 960-ე, 463-ე, 464-ე, 473-ე) უნდა მოწესრიგდეს, ვინაიდან, მოდავე მხარეთა შორის ურთიერთობა სწორედ ამ საფუძველზე წარმოიშვა.

ზემოაღნიშნული ნორმების ანალიზით სასამართლომ დაასკვნა, რომ სხვა მოწილეთა თანხმობის გარეშე საგნის შენახვისათვის საჭირო ღონისძიებების ჩატარებასა და განუული ხარჯების ანაზღაურებას კანონის მითითებული ნორმები ითვალისწინებს, შესაბამისად, მოსარჩელის მოთხოვნა განუული ხარჯების ანაზღაურების თაობაზე კანონიერია და უნდა დაკმაყოფილდეს.

ერთ-ერთი საქმის ფაბულის მიხედვით,⁶⁵ მოსარჩელე მოპასუხეებს, ზეპირი გარიგების საფუძველზე, შეუთანხმდა, რომ 70000 აშშ დოლარად შეიძენდა მათ კუთვნილ ბინას. ვინაიდან მოსარჩელემ დათქმულ ვადაში ვერ შეძლო თანხის მთლიანად გადახდა, ნასყიდობის ხელშეკრულება მხარეებს შორის არ გაფორმდა და ბინა დაუბრუნდა მოპასუხეებს. მოსარჩელემ მოითხოვა გადახდილი 60000 აშშ დოლარის უკან დაბრუნება.

თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის გადაწყვეტილებით სარჩელი დაკმაყოფილდა ნაწილობრივ, მოპასუხეებს სოლიდარულად დაეკისრათ 53 866 აშშ დოლარის ეკვივალენტი ლარის გადახდა, მოპასუხეთა შეგებებული სარჩელი, ერთი წლის განმავლობაში სადავო სახლის სასტუმროდ გამოყენების შედეგად მიღებული სარგებლის – 69000 აშშ დოლარის, ასევე, სახლის არასწორი ექსპლუატაციის გამო, მიყენებული ზარალის დაკისრების მოთხოვნით, არ დაკმაყოფილდა. სააპელაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ მოსარჩელეს არ წარუდგენია მტკიცებულება, რომელიც დაადასტურებდა, რომ მან მოპასუხეებს გადაუხადა არა მათ მიერ აღიარებული 17 200 აშშ დოლარი, არამედ 60 000 აშშ დოლარი. **სააპელაციო პალატამ მიუთითა, რომ მხარეთა შორის არსებობს კონდიქციური ვალდებულებითი ურთიერთობა, რომელიც გულისხმობს უსაფუძვლოდ მიღებული ქონების დაბრუნებას.** სააპელაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ 1997 წლის ოქტომბრიდან, ე.ი ზეპირი გარიგების დადების მომენტიდან მხარეთათვის ცნობილი იყო, მათ შორის ბინის ნასყიდობის ხელშეკრულება არ იდებოდა კანონის მოთხოვნათა შესაბამისად. აქედან გამომდინარე, სასამართლომ მიიჩნია, რომ მოპასუხეები 1997 წლის ოქტომბრიდან უსაფუძვლოდ ფლობენ თანხას, რომელიც უნდა დაბრუნდეს იმ სარგებლით, რომელიც მათ მიიღეს ან უნდა მიეღოთ თანხის სწორად გამოყენებით. შეგებებულ სარჩელთან დაკავშირებით, სააპელაციო სასამართლომ დაადგინა, რომ მოსარჩელე სადავო ბინას ფლობდა ერთი წლის მანძილზე და იყენებდა სასტუმროდ. სასამართლოს მოსაზრებით, მოპასუხეებმა ვერ დაადასტურეს, რომ მოსარჩელემ ბინის სასტუმროდ გამოყენებით 41 400 აშშ დოლარის სარგებელი მიიღო.

საკასაციო სასამართლომ დააკმაყოფილა მოპასუხეთა (ბინის მესაკუთრეთა) საკასაციო საჩივარი, გაუქმა გასაჩივრებული გადან-

⁶⁵ სუს განჩინება, 20 ივნისი, 2007, № ას-24-379-07.

ყვეტილება და საქმე ხელახლა განსახილველად დააბრუნა სააპელაციო სასამართლოში.

საკასაციო პალატამ ჩათვალა, რომ სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება მოპასუხეთათვის 53 866 აშშ დოლარის დაკისრების ნაწილში სწორია.

საკასაციო პალატის აზრით, სააპელაციო სასამართლომ სწორად გამოიყენა და განმარტა სკ-ის 976-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი (*პირს, რომელმაც სხვას ვალდებულების შესასრულებლად რაიმე გადასცა, შეუძლია, მოსთხოვოს ვითომ-კრედიტორს (მიმღებს) მისი უკან დაბრუნება, თუ ვალდებულება გარიგების ბათილობის ან სხვა საფუძვლის გამო არ არსებობს, არ წარმოიშობა ან შეწყდა შემდგომში*). უძრავი ნივთის ნასყიდობის ხელშეკრულების არარსებობის გამო მხარეთა შორის არ წარმოიშობილა სამართლებრივი ურთიერთობა და ამდენად, სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე მიღებული მხარეებმა უნდა დაუბრუნონ ერთმანეთს. ამასთან ერთად, საკასაციო პალატამ განმარტა, რომ უსაფუძვლოდ გამდიდრების ინსტიტუტის მიზანს წარმოადგენს უსაფუძვლოდ, უსამართლოდ შეძენილი ქონების ამოღება, ანუ სამართლებრივი ნონასწორობის აღდგენა, გაუმართლებლად შეძენილ ქონებაში იგულისხმება შეღავათის, უპირატესობის, უფლების ამოღება, ე.ი. ქონებრივი ნამატის ამოღება იმ პირის სასარგებლოდ, რომლის ხარჯზეც სხვა პირის ქონება გაიზარდა და არა ქონებრივი დანაკლისის შექცება. აღნიშნული მიუთითებს იმაზე, რომ ქონება გადავიდა სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე. ანუ, ერთი მხრივ, ვალდებულების გარეშე გადაეცა თანხა, ხოლო, მეორე მხრივ-ბინა. სკ-ის 976-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებულ ფრაზაში – „რაიმე გადასცა“ ივარაუდება ერთი მხარის ხარჯზე მეორე მხარის გამდიდრება. კონკრეტულ შემთხვევაში სადავო ურთიერთობის ორივე მხარე უსაფუძვლოდ გამდიდრდა.

საკასაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ იმის გათვალისწინებით, რომ მოპასუხეები სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე ფლობდნენ მოსარჩელისგან მიღებულ თანხას, სააპელაციო სასამართლომ მოპასუხეთათვის მიღებულ თანხაზე პროცენტის დაკისრების ნაწილში სწორად იხელმძღვანელა სკ-ის 981-ე მუხლის მე-2 ნაწილით.

საკასაციო პალატამ აღნიშნა, რომ სკ-ის 981-ე მუხლის მე-2 ნაწილის მნიშვნელობის განხილვისას უსაფუძვლო გამდიდრების ინ-

სტიტუტში, უპირველეს ყოვლისა, უნდა დახასიათდეს იურიდიული პასუხისმგებლობის თავისებურება, კერძოდ, უსაფუძვლო გამდიდრების ინსტიტუტისათვის დამახასიათებელია იურიდიული პასუხისმგებლობის უფლება – აღდგენითი ფუნქცია, როდესაც უსაფუძვლო გამდიდრების შედეგად წარმოშობილი ვალდებულებები აკისრებს ვალდებულ პირს კრედიტორის ადრინდელი ქონებრივი მდგომარეობის აღდგენას. უსაფუძვლო გამდიდრების ინსტიტუტთან დაკავშირებით განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება სკ-ის 981-ე მუხლის მე-2 ნაწილს.

განსახილველი მუხლის პირველი ნაწილი უთითებს პასუხისმგებლობის თავისებურებებზე, რომლებიც უკავშირდება ამავე კოდექსის 979-ე მუხლის პირველი და მე-2 ნაწილებით, 980-ე მუხლით და ამავე კოდექსით გათვალისწინებულ სხვა წესებს.

საკასაციო პალატამ განმარტა, რომ სკ-ის 981-ე მუხლი ითვალისწინებს ზიანის ანაზღაურების ვალდებულებას ანუ ადგენს პასუხისმგებლობის ზომას მიმღების ბრალის არსებობისას. ამ შემთხვევაში უნდა განისაზღვროს იურიდიული პასუხისმგებლობის წინაპირობები, კერძოდ, აღნიშნული მუხლის პირველი ნაწილი ანესრიგებს ზიანის ანაზღაურებასთან დაკავშირებულ ვალდებულებას, რომლის თანახმად, თუ მიმღებმა მიღებისას იცოდა ან, უხეში გაუფრთხილებლობის გამო, მისთვის უცნობი იყო სამართლებრივი საფუძვლის ხარვეზის არსებობა და ამის შესახებ მოგვიანებით შეიტყობს ან გადაცემის თაობაზე მოთხოვნა მიღებულია სასამართლო წარმოებაში, მაშინ მიმღებს ეკისრება ვალდებულება ხარვეზის თაობაზე ცნობების მიღების ან სასამართლო წარმოებაში გადაცემის დროიდან, ანუ აღნიშნული ნორმის გამოყენების სამართლებრივი წინაპირობებია შემდეგი: ზიანის არსებობა; მიმღებმა იცოდა ან უხეში გაუფრთხილებლობის გამო მისთვის უცნობი იყო სამართლებრივი საფუძვლის ხარვეზის არსებობა, ან გადაცემის თაობაზე მოთხოვნა მიღებულია სასამართლო წარმოებაში. ამ შემთხვევაში კუმულაციურად უნდა არსებობდეს ზიანის, არამართლზომიერი ქმედებისა და მასში მიმღების ბრალის შესახებ არსებული იურიდიული ფაქტები. **ეს ისეთი შემთხვევაა, როდესაც უსაფუძვლო გამდიდრების მოვალე უფრო მკაცრ პასუხისმგებლობას ექვემდებარება, ვიდრე მხოლოდ მიღებულის დაბრუნება.**

საკასაციო პალატამ კონკრეტულ შემთხვევაში, სადავო ურთიერთობის თავისებურებიდან გამომდინარე, ყურადღება გაამახვილა

სკ-ის 979-ე მუხლის პირველ და მე-2 ნაწილებზე, რომლებიც ითვალისწინებს როგორც იურიდიული პასუხისმგებლობის უფლებააღდგენით (მათ შორის საკომპენსაციო), ასევე, „საჯარიმო“ ფუნქციებს. ამ შემთხვევაში აღნიშნული პასუხისმგებლობის დაკისრებისათვის, ზემოაღნიშნულის გარდა, უნდა არსებობდეს უსაფუძვლოდ მიღებული ქონებით შექმნილი მიღებული სარგებელი, აგრეთვე, ყველა ის გარემოება, რაც მიუთითებს მიღებული საგნის განადგურებით, დაზიანებით ან ჩამორთმევით მიღებულ ანაზღაურებაზე, ასევე იურიდიული ფაქტები, რომლებიც მიუთითებს გადაცემული საგნის დაბრუნების შეუძლებლობაზე.

პალატის დასკვნით, სკ-ის 981-ე მუხლის მე-2 ნაწილი ასევე, ითვალისწინებს იურიდიული პასუხისმგებლობის ე.წ. „საჯარიმო“ და უფლებააღდგენით (ამ შემთხვევაში საკომპენსაციო) ფუნქციას. აღნიშნული მუხლით გათვალისწინებული პასუხისმგებლობის უმთავრესი განსხვავება ისაა, რომ მისი რეალიზაციისას დაზარებულს უნდა აუნაზღაურდეს ის სარგებელი, რომელიც მიმღებმა ვერ მიიღო მეურნეობის არასათანადოდ გაძლოლის გამო და ამაში მიმღებს მიუძღვის ბრალი. კონკრეტულ შემთხვევაში, გასათვალისწინებელია მხედველობაში მისაღებია ის შემოსავალი, რომელიც უნდა მიღებულიყო სამოქალაქო ბრუნვის ნორმალური განვითარების შემთხვევაში. ამდენად, ყურადღება გამახვილებულია მიმღების, ანუ უსაფუძვლოდ გამდიდრებული პირის შესაძლებლობებზე, კერძოდ, აღნიშნული ნორმის კვალიფიკაციისათვის უნდა არსებობდეს გარემოება, როდესაც ქონების მიმღებს მისი ნორმალური სამეურნეო გაძლოლის შემთხვევაში შეეძლო, მიეღო სარგებელი, მაგრამ ეს არ გააკეთა ბრალეული ქმედებით. ამ შემთხვევაში მტკიცების ტვირთის მატარებელია დაზარალებული, რომელმაც უნდა დაადასტუროს მიმღების ბრალი მიღებული ქონების არასათანადოდ გაძლოლისა და ამის შედეგად მოგების მიუღებლობის შესახებ ფაქტობრივი გარემოებები სსკ-ის 102-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად.

ბრალის განმსაზღვრელი კრიტერიუმები, უპირველეს ყოვლისა, დაკავშირებულია თვით ამ ქონების თავისებურებებთან, მისი ბრუნვაუნარიანობასთან და „საშუალო“ მესაკუთრის მიერ ამ ქონების ჩვეულებრივი სამეურნეო მიზნებით მოხმარებასთან ანუ, ამ ქონების თავისებურებებიდან გამომდინარე, შესაძლებელი უნდა იყოს „საშუალო“ მესაკუთრის მიერ მისმა სათანადო სამეურნეო გაძლოლამ მას მოუტანოს სარგებელი. „საშუალო“ მესაკუთრეში

ივარაუდება მესაკუთრე, რომელსაც შეუძლია, მიიღოს ამ ქონებიდან სარგებელი თავისი პირადი და განსაკუთრებული თვისებების გარეშე. სარგებელი, რომელიც შესაძლებელია მიღებულ იქნეს ამ ქონების ჩვეულებრივი მოხმარების შედეგად, მაგრამ განსხვავებული შემთხვევაა სკ-ის 981-ე მუხლის მე-2 ნაწილის მე-2 წინადადებით გათვალისწინებულ ფულად ვალზე პროცენტის გადახდის ვალდებულების წარმოშობის დროს.

პალატის განმარტებით, კანონის ნორმა იმპერატიულად მოითხოვს, რომ ფულად ვალზე გადახდილ უნდა იქნეს პროცენტი. აღნიშნული იმპერატიულობა დაკავშირებულია ამ (ფულის) ქონების თავისებურებებთან, რაც უნდა განვასხვავოთ სხვა ქონებრივი ურთიერთობების ობიექტებისაგან, კერძოდ, როდესაც ყურადღებას ვამახვილებთ ფულად საშუალებებზე (ფულზე) უნდა გავითვალისწინოთ ამ ქონების უნიკალური თვისება, რაც ნიშნავს იმას, რომ ფულადი სახსრები, როგორც საყოველთაო ეკვივალენტი შესაძლებელია გაცვლილ იქნეს ქონებრივი ურთიერთობების თითქმის ნებისმიერ ობიექტზე, რომლებსაც აქვთ სასყიდლიანი ხასიათი ანუ ფულადი სახსრების საშუალებით შეიძლება დაიფაროს თითქმის ყველა ვალი. ზუსტად ამ ქონების უნიკალური თვისებიდან გამომდინარე, ივარაუდება, რომ ფულად საშუალებას ყოველთვის შეუძლია მოუტანოს სარგებელი მის მესაკუთრეს. ამდენად, ისეთი ქონების მიღების დროს როგორცააჭფული, უსაფუძვლო გამდიდრების ინსტიტუტის მიხედვით, მისმა მიმღებმა, სსკ-ის 102-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, უნდა დაადასტუროს, რომ ამ ქონებამ (ფულმა) მას არანაირი სარგებელი არ მოუტანა, რაშიც მას ბრალი არ მიუძღვის, ანუ მისთვის შეუძლებელი იყო ამ ქონებიდან სარგებლის მიღება. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ივარაუდება, რომ შესაძლებელი იყო ფულად სახსრებს მოეტანა მიმღებისათვის სარგებელი, რაც მან ბრალეულად არ მიიღო მისი არასათანადოდ გაძლოლის შედეგად. ზუსტად ამ ქმედების შედეგად მიუღებელი შემოსავალი, რაც უნდა მიღებულიყო ფულადი სახსრების სათანადო გაძლოლის გზით, წარმოადგენს მიყენებულ ზიანს. ამრიგად, განსახილველი ნორმა განსხვავდება უსაფუძვლო გამდიდრების ინსტიტუტისათვის დამახასიათებელი საერთო მიზნისაგან. აღნიშნული ნორმა ითვალისწინებს ისეთ შემთხვევას, როდესაც უსაფუძვლოდ გამდიდრებულ პირს ეკისრება მიუღებელი ქონების ანაზღაურება.

საკასაციო პალატამ მიიჩნია, რომ პროცენტის დაკისრების ნაწილ-

ში არსებობს ყველა ის სამართლებრივი წინაპირობა, რომელიც აუცილებელია სკ-ის 981-ე მუხლის მეორე ნაწილის გამოყენებისათვის, კერძოდ, მოსარჩელისგან მოპასუხეთა მიერ უსაფუძვლოდ (ბათილი გარეგების საფუძველზე) თანხის მიღების ფაქტი, ამ თანხის დაუბრუნებლობის ფაქტი, ამ ქონების (ფულის) არასათანადო გაძლოლით სარგებლის მიუღებლობის ფაქტი, რაშიც ბრალი მიუძღვის მიმღებს, მოსარჩელისთვის ზიანის მიყენების ფაქტი, რაც გამოიხატა სარგებლის მიუღებლობაში, რომელიც მათ (მოპასუხეებმა) ბრალეულად ვერ მიიღეს მეურნეობის არასათანადო გაძლოლის შედეგად.

საკასაციო პალატის განმარტებით, მოპასუხეთა შეგებებული სარჩელის გათვალისწინებით, განსახილველი სამართლებრივი ურთიერთობა გულისხმობს არა იმ შემოსავალს, რომელსაც მიიღებდა ბინის მოსარგებლე, არამედ ამ ბინის სარგებლობით უკვე მიღებულ სარგებელს. საკასაციო პალატამ მიიჩნია, რომ კონდიქციურ მოთხოვნათა ინსტიტუტის გათვალისწინებით არ არის დაცული მხარეთა ქონებრივი ბალანსი. კონკრეტულ შემთხვევაში, ფულად ვალზე პროცენტის დაკისრების შესახებ მოთხოვნის სწორ შეფასებასთან ერთად სასამართლომ სამართლებრივად სწორად უნდა შეაფასოს ქონებიდან მიღებული სარგებლის შესახებ კონდიქციური მოთხოვნების საფუძვლიანობა. საქმის ხელახლა განსახილველად დაბრუნების საფუძველი გახდა სააპელაციო სასამართლოს მიერ მოსარჩელის მიერ ბინის სასტუმროდ გამოყენებისას მიღებული სარგებლის ოდენობის დადგენა.

სხვა საქმეში⁶⁶ სასამართლომ დადგენილად მიიჩნია, მოსარჩელის მიერ შპს-ს ანგარიშზე თანხის შეტანა. სასამართლო კოლეგიამ გაიზიარა მოსარჩელის პოზიცია, რომ **წინამდებარე დავა ვალდებულებითი სამართლის ინსტიტუტთან-უსაფუძვლო გამდიდრებასთანაა დაკავშირებული.**

სასამართლოს მოსაზრებით, კანონმდებელი უსაფუძვლო გამდიდრების ცნებას არ გვთავაზობს, მაგრამ თავად ამ ინსტიტუტის მნიშვნელობისა და შინაარსის მიხედვით უსაფუძვლო გამდიდრება ანესრიგებს იმ ურთიერთობას, რომლებიც აღმოცენდება ერთი პირის მიერ, იმ ქონების სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე შექმნის შედეგად, რომელიც სხვა პირის კუთვნილებაა (სკ 976.1 მუხლი).

⁶⁶ სუს განჩინება, 1 აპრილი, 2005, №ას-1441-1560-04.

კოლეგიამ დადასტურებულად მიიჩნია, რომ მოსარჩელის ქონება (ფული) ყოველგვარი სამართლებრივი საფუძვლებისა თუ წანამძღვრების გარეშე აღმოჩნდა არაუფლებამოსილ პირთან, ამ შემთხვევაში მოპასუხებთან (მოპასუხეები შპს-ს დამფუძნებლები არიან). მოსარჩელეს ეგონა, რომ აღნიშნული თანხის შეტანით იგი ზრდიდა თავის წილს შპს-ში. ამგვარი ფიქრის საფუძველს კი, მას თავად მოპასუხეთა პოზიცია და შეთავაზება აძლევდა.

„მენარმეთა შესახებ“ კანონი, სახელდობრ, 46.7 მუხლი (ადრე მოქმედი რედაქცია), მკაცრად არეგულირებდა პარტნიორთა მიერ დამატებითი შენატანების განხორციელების წესსა და რიგს. ამ დანაწესის თანახმად, დამატებითი შენატანების განხორციელების შესახებ გადაწყვეტილების მიღება პარტნიორთა კრების განსაკუთრებულ კომპეტენციას განეკუთვნებოდა და ეს ფუნქცია არ შეიძლებოდა გადასცემოდა არც ცალკეულ პარტნიორებს და არც პარტნიორთა ჯგუფს.

ვინაიდან პარტნიორის მიერ ზემოაღნიშნული დამატებითი შენატანის თაობაზე არ არსებობდა პარტნიორთა კრების გადაწყვეტილება, მოსარჩელის მოქმედებას სამართლებრივი საფუძველი თუ წანამძღვარი არ ჰქონია, ანუ არ არსებობდა საწარმოს მიერ მოსარჩელის ქონების (ამ შემთხვევაში ფულის) მიღების სამართლებრივი საფუძველი. კოლეგიის აზრით, კონკრეტულ შემთხვევაში ვლინდება უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმათა საფუძველზე წარმოშობილი ვალდებულების არსებობის სამართლებრივი წანამძღვრები. სახელდობრ, მიმღები გამდიდრდა შემსრულებლის ხარჯზე, რაც გამოიხატა მისი ქონების შექენაში ან დაზოგვაში. უდავოა, რომ მოპასუხებმა შეიძინეს (მიიღეს) მოსარჩელის ქონება (ფული). ამ ქონების შექენას კანონიერი საფუძველი არ ჰქონია. მიმღების უკანონო გამდიდრებით ზიანი მიაღგა შემსრულებელს, რაც გამოიხატა მისი ქონების შემცირებასა და შემდგომი სარგებლის მიუღებლობაში. ამასთან კონკრეტულ შემთხვევაში პირდაპირი უშუალო მიზეზობრივი კავშირი არსებობს მოპასუხეთა უსაფუძვლო გამდიდრებასა და მოსარჩელისათვის მიყენებულ ზიანს შორის.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, სასამართლომ კანონიერად მიიჩნია, სკ-ის 976.1. „ა“ მუხლის საფუძველზე მოპასუხეებისათვის მათ მიერ მოსარჩელისაგან უკანონოდ, სამართლებრივი საფუძველის გარეშე მიღებული თანხის დაკისრება, ხოლო, სკ-ის 979-ე მუხლის მიხედვით,

აღნიშნული შემოსავლით მიღებული სარგებლის ანაზღაურება.

მოპასუხეთა განმარტებით, სადავო თანხა ხორბლის შესაძენად სა-
წარმოდან მესამე პირზე გაიცა, ამიტომ სასამართლომ, სკ-ის 981-ე
მუხლის შესაბამისად, მოსარჩელის მოთხოვნა დამატებითი სარ-
გებლის მიღებაზე, რომელიც მეურნეობის სათანადო გაძღოლის
შედეგად იქნებოდა მიღებული, კანონშესაბამისად ჩათვალა. თუ
მიმღები ვერ იღებს სარგებელს, რომელიც მას შეეძლო მიეღო მე-
ურნეობის სათანადო გაძღოლის შედეგად, მაშინ მას ანაზღაურე-
ბის მოვალეობა ეკისრება. ჰკოლეგიამ მიიჩნია, რომ მესამე პირის
მიერ აღნიშნული თანხის დაბრუნება უთუოდ მოახდენდა გავლე-
ნას საწარმოს შემოსავლებზე, მათ შორის-იმ თანხის ოდენობაზეც,
რისი მიღების უფლებაც მოსარჩელეს გააჩნდა.

ერთ-ერთ საქმეში⁶⁷ მოსარჩელემ მოითხოვა მოპასუხისათვის გა-
დაცემული თანხის დაკისრება. საქმის მასალებით, მხარეები 2011
წლიდან იცნობენ ერთმანეთს, დაკავშირებულნი იყვნენ საერთო
სამეწარმეო საქმიანობით და ინანილებდნენ მიღებულ მოგებას. მო-
სარჩელის მიერ წარდგენილი ხელწერილის შინაარსით არ დადას-
ტურდა ის გარემოება, რომ მიღებული თანხა სამეწარმეო საქმი-
ანობიდან მიღებული მოგებაა, რასაც ხელწერილი ადასტურებდა.
შესაბამისად, სასამართლომ არ გაიზიარა მოპასუხის მტკიცება,
რომ ხელწერილში მითითებული თანხები, რომლის გასწვრივაც მო-
პასუხის ხელმოწერაა, წარმოადგენდა საერთო სამეწარმეო საქმი-
ანობიდან მიღებულ მოგებას.

სააპელაციო სასამართლომ იხელმძღვანელა სკ-ის 316-ე მუხლით,
317-ე მუხლის პირველი ნაწილით, 976-ე-991-ე მუხლებით. სააპელა-
ციო პალატამ მიიჩნია, რომ მოსარჩელის მიერ მოპასუხისათვის თან-
ხის გადაცემის ფაქტი ვალდებულებითსამართლებრივი საფუძვლის
გარეშე, სკ-ის 976-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით წეს-
რიგდება და, შესაბამისად, მიღებული შესრულება ექვემდებარება
დაბრუნებას. საკასაციო სასამართლომ გაიზიარა სააპელაციო სასა-
მართლოს დასკვნები და მოსაზრებები საქმის, როგორც ფაქტობ-
რივ გარემოებებზე, ისე, სამართლებრივ კვალიფიკაციაზე.

სხვა საქმეში⁶⁸ სარჩელით მოთხოვნილი იყო საქართველოს ფინანს-

⁶⁷ სუს განჩინება, 27 დეკემბერი, 2017, №ას-929-869-2017.

⁶⁸ სუს განჩინება, 11 ოქტომბერი, 2017, №ას-665-621-2017.

სთა სამინისტროსათვის 600 000 ლარის დაკისრება, ხოლო მოთხოვნის ფაქტობრივ საფუძველს ქმნიდა 2010 წლის 12 ივლისის თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის №1/ბ-693-10 განაჩენის აღსრულების მიზნით სახელმწიფო ბიუჯეტში ჯარიმის თანხის გადახდა. მოსარჩელე მიუთითებდა, რომ მას სასჯელის საბოლოო სახედ და ზომად დაუდგინდა 11 წლით თავისუფლების აღკვეთა, ასევე, დამატებით სასჯელად, სკ-ის 210-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტის თანახმად, განესაზღვრა 600 000 ლარის გადახდა, რომელიც მან გადარიცხა სახელმწიფო ბიუჯეტში. მოგვიანებით კი, თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2013 წლის 2 აგვისტოს №1ა/გ-1830-13 განაჩენით სკ-ის 210-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით განსაზღვრულმა სასჯელმა შთანთქა ამავე მუხლით განსაზღვრული ნაკლებად მძიმე სასჯელი (ჯარიმის 600 000 ლარის გადახდა). მოსარჩელის განცხადებით, მსჯავრდებულის მიერ გადახდილ ჯარიმაზე სახელმწიფოს არ გააჩნდა საკუთრების მოპოვების სამართლებრივად ვარგისი საფუძველი, რის გამოც, სადავო თანხაზე საკუთრების უფლება კვლავ მოსარჩელეს უნდა დაბრუნებოდა.

სააპელაციო სასამართლოს გადანყვეტილებით, მოპასუხე-ფინანსთა სამინისტროს დაეკისრა 600000 ლარის გადახდა. სააპელაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ, მართალია, თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2010 წლის 12 ივლისის განაჩენით არსებობდა ფულადი ვალდებულების შესრულების საფუძველი, თუმცა ეს ვალდებულება შემდგომში შეწყდა. მოთხოვნის დაკმაყოფილებას სამართლებრივ საფუძველად დაედო სკ-ის 976-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი და ზოგადი ნორმა სამართლებრივი ურთიერთობის მონაწილეთა ქცევის კეთილსინდისიერების შესახებ (მე-8 მუხლის მე-3 ნაწილი).

საკასაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ, განსახილველ შემთხვევაში, იმგვარი მოცემულობა, რომ მოსარჩელემ უფლების დასაცავად აღძრა სამოქალაქო სარჩელი, ხოლო სააპელაციო სასამართლომ სარჩელის დაკმაყოფილების შესახებ განჩინების უცვლელად დატოვების დასაბუთებისას იხელმძღვანელა სკ-ის 976-ე-991-ე მუხლებით, ვერ გახდება დავის სამოქალაქო წესით განსჯადად მიჩნევის საფუძველი.

საკასაციო პალატამ იმის გათვალისწინებით, რომ თანხა, რომლის

დაკისრებასაც მოსარჩელე მოითხოვდა მოპასუხისათვის გადახდილ იქნა სახელმწიფო ბიუჯეტში კანონიერ ძალაში შესული განაჩენის აღსრულების მიზნით (ჯარიმის თანხა), აღნიშნა, რომ მატერიალური თვალსაზრისით, კერძოსამართლებრივ ნორმებთან შესაბამისობის კუთხით ექვემდებარებოდა შემოწმებას ადმინისტრაციული წესით. **სარჩელის სამართლებრივი საფუძველი თანხის უკან დაბრუნების შესახებ არ გამომდინარეობდა სამოქალაქო კანონმდებლობიდან, რამდენადაც შესამოწმებელი იყო განაჩენის აღსრულების საკითხი, რომელსაც საერთო არაფერი აქვს სამოქალაქო კანონმდებლობასთან. საბოლოოდ, საქმე ხელახლა განსახილველად დაუბრუნდა თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატას, საქმის განსჯადობის წესების დაცვით იმავე სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატისათვის გადაცემის საკითხის გადასაწყვეტად.**

სამოქალაქო დავაში⁶⁹ დადგენილი ფაქტობრივი გარემოებების გათვალისწინებით სააპელაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ მოპასუხე გამდიდრდა მოსარჩელის ხარჯზე.

სასამართლომ აღნიშნა, რომ, სკ-ის 976-991-ე მუხლებიდან გამომდინარე, პირის ქონების გაზრდა ან დაზოგვა სხვა პირის ხარჯზე კანონით ან ხელშეკრულებით გათვალისწინებული საფუძვლის გარეშე, წარმოადგენს უსაფუძვლო გამდიდრებას და წარმოშობს უსაფუძვლოდ შექცევის ან დაზოგილი ქონების უფლებამოსილი პირისათვის გადაცემის ვალდებულებას. მოცემულ ნორმათა ძირითადი დებულება ისაა, რომ სხვა პირის ხარჯზე მიღებული სარგებლის (რაც შეიძლება გამოიხატოს ქონების დაზოგვაშიც) უკან დაბრუნების ვალდებულება წარმოიშობა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ეს პირი ამით გამდიდრდა.

სააპელაციო სასამართლოს მოსაზრებით, მოპასუხის უსაფუძვლო გამდიდრების ფაქტი ისაა, რომ მოსარჩელის უძრავ ქონებას 2008 წლის 20 ოქტომბრიდან 2011 წლის 10 ივნისამდე პერიოდში, მესაკუთრის ნების სანინალმდევოდ, არამართლზომიერად ფლობდა და სარგებლობდა მოპასუხე. აღნიშნული ფაქტობრივი გარემოება კი, თავის მხრივ, წარმოშობდა მოპასუხის უკანონო მფლობელობის პერიოდში დაზოგილი ქონების (უძრავი ქონების სარგებლობისათვის გადასახდელი ქირის) უფლებამოსილი პირისათვის გადა-

⁶⁹ სუს განჩინება, 3 ოქტომბერი, 2013, №ას-460-436-2013.

ცემის ვალდებულებას.

სააპელაციო სასამართლომ მიუთითა სკ-ის 317-ე მუხლის პირველ ნაწილზე და განმარტა, რომ კანონმდებელი ვალდებულების წარმოშობის საფუძველად მიიჩნევს კანონს ან გარიგებას. შესაბამისად, როდესაც დგება უსაფუძვლო გამდიდრების გამო შექმნილი ქონების (შელავათის, უპირატესობის, უფლების) ამოღების და ამგვარად, ქონებრივი წონასწორობის, „სამართლიანობის“ აღდგენის საკითხი, პირველ რიგში, უნდა დადგენილიყო, თუ რამდენია შელავათი, რითაც ისარგებლა ქონების არამართლობიერმა მფლობელმა. აუდიტის დასკვნის საფუძველზე მოპასუხეს დაეკისრა ქირის, ყოველთვიურად 200 აშშ დოლარის, საერთო ჯამში 6305.6 აშშ დოლარის გადახდა მოსარჩელის სასარგებლოდ.

ერთ-ერთი საქმის⁷⁰ ფაბულის მიხედვით, მოსარჩელემ საქმიანობის განხორციელების მიზნით გადაწყვიტა მოპასუხისაგან მიწის ნაკვეთის შექმნა. 2011 წლის 15 სექტემბერს მოსარჩელემ მოპასუხეს გადაურიცხა უძრავი ქონების ღირებულების ნაწილი, რის შემდეგაც მხარეთა შორის უნდა შემდგარიყო გარიგება და შექმნილ უძრავ ქონებაზე საკუთრების უფლების საჯარო რეესტრში რეგისტრაცია. მიუხედავად აღნიშნულისა, მოპასუხემ გარიგება არ გააფორმა, 2011 წლის 3 ოქტომბერს მიმართა საჯარო რეესტრის ეროვნულ სააგენტოს მის კუთვნილ მიწის ნაკვეთზე საკუთრების უფლების მიტოვების რეგისტრაციის თხოვნით. ამით მოპასუხემ განკარგა და სახელმწიფოს საკუთრებაში აღირიცხა მიწის ნაკვეთი, რომლის შექმნასაც მოსარჩელე აპირებდა. სარჩელი მოპასუხისათვის უკვე გადახდილი თანხის დაბრუნების დაკისრების მოთხოვნით დაკმაყოფილდა, მოპასუხეს მოსარჩელის სასარგებლოდ დაეკისრა 33 000 ლარის გადახდა.

პალატამ დადასტურებულად მიიჩნია ის გარემოება, რომ მოსარჩელემ მოპასუხეს, მის საკუთრებაში არსებული სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის ნაკვეთის შექმნის მიზნით, წინასწარ, ნასყიდობის ფასის ანგარიშში ჩაურიცხა 33000 ლარი, რომელიც **არაბე, არამედ ავანსია**. სასამართლომ გადაწყვეტილება სკ-ის 976-ე მუხლზე დააფუძნა.

განსახილველ დავაში⁷¹ მოსარჩელემ მოპასუხეთათვის (მესაკუთ-

⁷⁰ სუს განჩინება, 25 ივნისი, 2013, №ას-448-424-2013.

⁷¹ სუს განჩინება, 29 დეკემბერი, 2011, №ას-1075-1105-2011.

რის მემკვიდრეთათვის) ნივთის გაუმჯობესებისათვის გაღებული ხარჯის დაკისრება მოითხოვა. საქმის მასალების მიხედვით, მოსარჩელე ზეპირად შეუთანხმდა უძრავი ნივთის მესაკუთრეს ნივთის შესყიდვაზე, მაგრამ ნასყიდობის ხელშეკრულება არ გაფორმებულა და საჯარო რეესტრში არ დარეგისტრირებულა. მოსარჩელემ ნივთი გაარემონტა. სააპელაციო პალატამ მიიჩნია, რომ შესრულებული სარემონტო სამუშაოების შედეგად უძრავი ნივთის ღირებულება არსებითად გაიზარდა. მესაკუთრის მემკვიდრეებმა მიიღეს შესრულებული სამუშაოები და შედეგად გაზრდილი ღირებულების მქონე ქონება სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე, რამაც მათი გამდიდრება გამოიწვია.

პალატამ სკ-ის 980-ე და 981-ე მუხლის მუხლის პირველი ნაწილების თანახმად, მიიჩნია, რომ, თუ მიმღებისათვის ცნობილი იყო სამართლებრივი საფუძვლის ხარვეზის არსებობა, მას ეზღუდება უფლება, მოითხოვოს ხარჯებისა და დანაკლისის ანაზღაურება – ნეესი, რომლის მიხედვითაც, მიმღები უფლებამოსილია, მოითხოვოს ხარჯების ანაზღაურება, გამოიყენება მაშინ, თუ საგანი იძლევა იმის საფუძველს, რომ იგი მიჩნეულ იქნეს სამუდამოდ შექცნილად, თუმცა **სასამართლომ ჩათვალა, რომ სკ-ის 164-ე მუხლი, რომელიც არაკეთილსინდისიერ მფლობელს ანიჭებს უფლებას, მოითხოვოს ხარჯების ანაზღაურება და ამავე კოდექსის 980-981-ე მუხლები ერთმანეთს არ გამორიცხავს, არამედ – ავსებს. უფრო ზუსტად, სკ-ის 164-ე მუხლი პირს ანიჭებს მოთხოვნის უფლებას, ხოლო 980-ე და 981-ე მუხლები განსაზღვრავს ამ მოთხოვნის ფარგლებს.** ანალოგიურად წესრიგდება დელიქტური ვალდებულებიდან წარმოშობილი სამართლებრივი ურთიერთობები (სკ-ის 992-ე და 414-ე-415-ე მუხლები).

სააპელაციო პალატის მითითებით, მართალია, უსაფუძვლოდ გაწეული ხარჯის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება აქვს არაკეთილსინდისიერ მფლობელსაც, მაგრამ იმ შემთხვევაში, თუ მისთვის ცნობილია (ან უნდა იყოს ცნობილი) სამართლებრივი საფუძვლის ხარვეზი, მისი მოთხოვნის ფარგლები მცირდება. ზეპირი გარიგება უძრავი ქონების შექცენის თაობაზე, ცხადია, საერთოდ არ ქმნის ქონების შექცენილად მიჩნევის საფუძველს და ამის თაობაზე, თავიდანვე ცნობილი იყო მოსარჩელისათვის. ამდენად, სკ-ის 981-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, მას ეკისრება პასუხისმგებლობა ბათილი გარიგების საფუძველზე უძრავი ქონების დაუფლების მომენტიდან.

შესაბამისად, სასამართლომ შეამცირა მოსარჩელის სასარგებლოდ ასანაზღაურებელი თანხის ოდენობა (რადგან მოსარჩელე თანაბარნილად არის პასუხისმგებელი) და მის მიერ მისაღები თანხა განსაზღვრა ქონების გაზრდილი ღირებულების 1/2-ით.

ერთ-ერთ საქმეში⁷² მოპასუხის კანონიერი წარმომადგენლის მიმართ აღძრული სარჩელით მოითხოვა უძრავი ნივთის ნასყიდობის ხელშეკრულებით გათვალისწინებული და გადახდილი 10000 აშშ დოლარის დაბრუნება; ნასყიდობისა და იპოთეკის ხელშეკრულებების რეგისტრაციასთან დაკავშირებული ხარჯის, ასევე, იპოთეკური სესხის პროცენტის მოპასუხისათვის დაკისრება. ქვემდგომი ინსტანციის სასამართლოებმა სარჩელი დააკმაყოფილეს.

საქმის მასალების მიხედვით, გამყიდველსა (მოპასუხე) და მყიდველს (მოსარჩელე) შორის სანოტარო წესით გაფორმდა უძრავი ქონების ნასყიდობის ხელშეკრულება, რომლის თანახმად, მოპასუხემ მოსარჩელეს მიჰყიდა საცხოვრებელი სახლი და დამხმარე ნაგებობა 10000 აშშ დოლარად;

მოსარჩელემ საჯარო რეესტრში საკუთრების უფლებით დაირეგისტრირა საცხოვრებელი სახლი და დამხმარე ნაგებობა, რამაც საშუალება მისცა საკრედიტო დაწესებულებიდან გამოეტანა ბინის შესაძენი თანხა, რომლის უზრუნველსაყოფად იპოთეკით დაიჯირთა შეძენილი უძრავი ქონება. რაიონული სასამართლოს გადანყვეტილებით მოპასუხე აღიარებულ იქნა ქმედუუნაროდ და დაენიშნა მეურვე. რაიონული სასამართლოს გადანყვეტილებით ნასყიდობის ხელშეკრულება გაბათილდა. სასამართლო სადავო საკითხის გადანყვეტისას დაეყრდნო სსიპ ლევან სამხარაულის სახელობის სასამართლო ექსპერტიზის ეროვნული ბიუროს დასკვნას, რომლის თანახმად ხელშეკრულების დადების დროს, შიზოტოპური აშლილობის შედეგად მოპასუხეს არ შეეძლო, გაეცნობიერებინა თავისი ქმედების მნიშვნელობა ან გაეკონტროლებინა იგი.

სააპელაციო სასამართლომ იხელმძღვანელა სკ-ის 976-ე მუხლით და აღნიშნა, რომ, უძრავი ნივთის ნასყიდობის ხელშეკრულების ბათილობის გამო, ხელშეკრულებით მიღებული სარგებელი მხარეებმა ერთმანეთს უნდა დაუბრუნონ.

სააპელაციო სასამართლომ განმარტა, რომ პირის ქმედუუნარი-

⁷² სუს განჩინება, 12 დეკემბერი, 2011, №ას-1590-1588-2011.

ნობა ქმნის სკ-ის 58-ე მუხლის (ძველი რედაქციით) თანახმად, გარიგების ბათილობის საფუძველს, თუმცა ეს გარიგება არ ათავისუფლებს პირს უსაფუძვლოდ მიღებული თანხის დაბრუნებისა და მეორე მხარის მიერ განეული ხარჯების ანაზღაურების ვალდებულებისაგან.

სააპელაციო სასამართლომ ჩათვალა, რომ მოცემული შემთხვევის კვალიფიკაციისათვის, პირველი ინსტანციის სასამართლოს უნდა გამოეყენებინა სკ-ის 980-ე მუხლი. სააპელაციო სასამართლოს განმარტებით, უსაფუძვლო გამდიდრების შედეგად წარმოშობილი ვალდებულებები აკისრებს ვალდებულ პირს – ვითომ კრედიტორს ადრინდელი ქონებრივი მდგომარეობის აღდგენას, რა დროსაც განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება სკ-ის 980-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის დისპოზიციას. ამ მუხლის დანაწესით, თუ მიმღებმა განია ხარჯები ან მას წარმოეშვა ქონებრივი დანაკლისი იმასთან დაკავშირებით, რომ საგანი სამუდამოდ შექცენილად მიაჩნდა, მაშინ იგი მოვალეა, დააბრუნოს საგანი ხარჯებისა და დანაკლისის ანაზღაურების პირობით. ეს წესი არ გამოიყენება, როცა გადაცემული საგანი არ ქმნის იმის საფუძველს, რომ იგი მიჩნეულ იქნეს სამუდამოდ შექცენილად. ნორმის შემადგენლობისათვის უნდა არსებობდეს კუმულაციური პირობა, კერძოდ, უსაფუძვლო გამდიდრება და განეული ხარჯები. **ეს ის შემთხვევაა, როდესაც უსაფუძვლო გამდიდრების მოვალე უფრო მკაცრ პასუხისმგებლობას ექვემდებარება, ვიდრე მხოლოდ მიღებულის დაბრუნება.** სასამართლომ იმის გათვალისწინებით, რომ მოსარჩელემ მოპასუხის კუთვნილი ბინის შესაძენად ბანკიდან გამოიტანა სესხი წლიური 20%-ით, რასაც იხდიდა გრაფიკის შესაბამისად, მიიჩნია, რომ აღნიშნული საბანკო სესხის გამო მოსარჩელის მიერ განეული ხარჯებისათვის პასუხისმგებელი იყო მოპასუხე, ამიტომ, სწორედ მას უნდა აენაზღაურებინა მოსარჩელისათვის პროცენტის სახით გადახდილი თანხა.

ამდენად, სააპელაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ განეული ხარჯების ანაზღაურების ნაწილში არსებობდა ყველა ის სამართლებრივი წინაპირობა, რომელიც აუცილებელია სკ-ის 980-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის გამოყენებისთვის, კერძოდ, გამოიკვეთა მოპასუხის მიერ (ბათილი გარიგების საფუძველზე) თანხის მიღების, ამ თანხის დაუბრუნებლობისა და ამ პერიოდის განმავლობაში სესხზე დარიცხული პროცენტის არსებობის ფაქტი. აღნიშნულიდან გამომდინარე, მოსარჩელის მიერ სარჩელის აღძვრის მომენტისათვის

პროცენტის სახით გადახდილი თანხის ანაზღაურების ვალდებულება მოპასუხეს უნდა დაჰკისრებოდა.

ერთ-ერთ საქმეში⁷³ მოსარჩელე (სსიპ-ის დირექტორი) მოპასუხე სსიპ-ს მიმართ ითხოვდა თანხის დაკისრებას, იმ საფუძველით, რომ დირექტორმა მის მიერ საბანკო კრედიტის ხელშეკრულების საფუძველზე აღებული თანხა თანამშრომელთა სახელფასო დავალიანების დასაფარავად გამოიყენა.

სააპელაციო სასამართლომ სარჩელი არ დააკმაყოფილა. სასამართლომ მიიჩნია, რომ არ არსებობს მოპასუხისათვის თანხის გადაცემის ვალდებულება და არც თეატრის უსაფუძვლოდ გამდიდრება.

სასამართლოს მოსაზრებით, დირექტორი საბანკო დანესებულებიდან კრედიტს იღებდა იმ მიზნისათვის, რომ გაესტუმრებინა დასაქმებულთა ერთი თვის ხელფასი, მაშინ, როდესაც სახელმწიფო დაფინანსების გზით მიღებული თანხა ფარავდა აღნიშნული წლის 12 თვის ხელფასის ოდენობას. პალატის განმარტებით, ვინაიდან, მოპასუხის დებულების მე-7 მუხლის თანახმად, დაფინანსების პირველად წყაროს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან გამოყოფილი ასიგნები წარმოადგენდა, რომლის საფუძველზეც თანამშრომელთა შრომანაზღაურდებოდა, დირექტორმა თანამშრომლებისათვის ხელფასის მიცემის გზით ის ვალდებულება შეასრულა, რომელიც მას არ ეკისრებოდა, თუმცა იგი აღნიშნული საქმის შესრულებისას ვარაუდობდა, რომ თავისი უფლებამოსილების ფარგლებში მოქმედებდა და შესაბამისად, მოკლებულია შესაძლებლობას დავალების გარეშე სხისი საქმეების შესრულების საფუძველით მოითხოვოს ზიანის ანაზღაურება. სასამართლომ მიიჩნია, რომ სადავო ურთიერთობა უსაფუძვლო გამდიდრების მარეგულირებელი ნორმებიდან გამომდინარეობს და სკ-ის 976-ე მუხლის პირველ ნაწილზე მითითებით აღნიშნა, რომ, როდესაც დირექტორმა გაუცემელი ხელფასი შემდეგი წლის ბალანსში ასახა, მას არ ჰქონდა დასაქმებულთა ხელფასის გასასტუმრებლად კრედიტის აღების ვალდებულება, უფრო მეტიც, იგი უფლებამოსილიც კი არ იყო, აელო კრედიტი ფინანსთა სამინისტროს შესაბამისი თანხმობის გარეშე. ამით მან ვალდებულების არსებობის გარეშე გადასცა თეატრის თანამშრომლებს თანხა, თუმცა სკ-ის 976-ე მუხლის საფუძველზე, აუცილებელია

⁷³ სუს განჩინება, 21 ნოემბერი, 2011, №ას-1430-1445-2011.

გაირკვეს, თუ ვის გადაეცა თანხა შესაბამისი ვალდებულების არსებობის გარეშე, ანუ ვინაა რა არის მოცემულ სამართალურ-თიერთობაში ვითომ კრედიტორი თეატრი თუ თეატრის თანამშრომლები. პალატამ დადგინილად მიიჩნია ის ფაქტი, რომ 2006 წლის დეკემბრის ხელფასის დავალიანება გადატანილ იქნა 2007 წლის წლიურ ბალანსში, რის გამოც თანამშრომლების მიმართ დავალიანება საქმის განხილვის მომენტშიც ერიცხება, შესაბამისად, თანხის მიმღებად მოპასუხე ვერ განიხილება, ვინაიდან დოკუმენტურად მოპასუხეს გაუცემელი ხელფასის სახით ვალი აქვს და დავალბული პირი ვითომ კრედიტორი არაა. შესრულება მოპასუხე ორგანიზაციის თანამშრომლებმა მიიღეს, ის შესრულება, რომლის განხორციელების ვალდებულება შემსრულებელს არ გააჩნდა და შესრულების დაბრუნებაზეც ვალდებული პირი თითოეული თანამშრომელია და არა მოპასუხე. პალატამ მიუთითა, რომ **თანამშრომლების მიერ აღნიშნული თანხის ხელფასის სახით მიღების ვარაუდი და მათი მხრიდან თანხის დაბრუნების ლეგიტიმურობა სცილდება მოცემული დავის ფარგლებს.**

სააპელაციო სასამართლომ სკ-ის 986-ე მუხლის შესაბამისად, განმარტა, მართალია, აღნიშნული ნორმა გასტუმრებული ვალის ანაზღაურების შესაძლებლობას იძლევა, თუმცა, იმისათვის, რომ გასტუმრებული ვალი ანაზღაურებას დაექვემდებაროს, აუცილებელია, დადგინდეს ვალის წარმოშობის საფუძვლები, ვალის გამსტუმრებლის პასუხისმგებლობის გამომრიცხველი გარემოებები ვალის წარმოშობაში და ვალის რეალურად გასტუმრების ფაქტი. მოცემულ შემთხვევაში, მოპასუხე ორგანიზაციის ფინანსური მართვა და ხარჯების განაწილება სწორედ დირექტორის კომპეტენცია იყო, შესაბამისად, როდესაც დირექტორი კრედიტით იმ ხარჯს ისტუმრებს, რომლის დასაფარად თანხები გამოყოფილია, სარწმუნოდ უნდა დასტურდებოდეს გამოყოფილი თანხის სიმცირე და არასაკმარისობა პირველადი ხარჯის – დასაქმებულის შრომის ანაზღაურების დასაფარად, გარდა ამისა, ვალი რეალურად უნდა იყოს გასტუმრებული, მოცემულ შემთხვევაში კი გამოვლინდა 2007 წლის ბიუჯეტში ასახული 2006 წლის დეკემბრის თვის დავალიანება, რომელიც არ დაფარულა. დირექტორისათვის თანხის დაბრუნება არც სკ-ის 986-ე მუხლის შემადგენლობის მიხედვით არის შესაძლებელი, მით უმეტეს, რომ საქმის მასალებით დადგინილია 2006 წლის დეკემბრის ხელფასის 2007 წლის ბალანსში ასახვის ფაქტი და ისიც, რომ სახელმწიფო ბიუჯეტიდან გამოყოფილი თანხები 12 თვის ხელ-

ფასის ჯამს ფარავდა.

სხვა საქმეში⁷⁴ საქალაქო სასამართლოს სარჩელით მიმართა თბილისის მერიამ მოპასუხის მიმართ. მოსარჩელემ მოითხოვა ჩუქების ხელშეკრულების ბათილად ცნობა და უსაფუძვლოდ განეული ხარჯების დაბრუნება. სამივე ინსტანციის სასამართლომ დავა არაერთხელ განიხილა. საბოლოოდ, საპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილებით სარჩელი ჩუქების ხელშეკრულების ბათილად ცნობის ნაწილში არ დაკმაყოფილდა, ამავე გადაწყვეტილებით საქალაქო სასამართლოს გადაწყვეტილება უძრავი ნივთის გაუმჯობესებაზე (რემონტზე) დახარჯული თანხის ანაზღაურების თაობაზე სარჩელის დაკმაყოფილების შესახებ დარჩა უცვლელად.

სააპელაციო სასამართლომ დადასტურებულად მიიჩნია, რომ მამკვიდრებელმა მისი საკუთრება (უძრავი ნივთი) უანდერძა მოსარჩელეს-მერიას (ქართველ ხალხს), მოგვიანებით გააუქმა აღნიშნული ანდერძი და ქონება მოპასუხეს უანდერძა, რომელსაც ანდერძის შედგენიდან ერთ თვეში აჩუქა სადავო ქონება. სასამართლომ ასევე დაადგინა მჩუქებლის ქონებაზე მოსარჩელის მიერ ხარჯების განევის (რემონტის ჩატარების) ფაქტი. მოპასუხე, გარდა იმისა, რომ ჩუქების საფუძველზე გახდა მჩუქებლის კუთვნილი უძრავი ქონების მესაკუთრე, იმავდროულად წარმოადგენდა მჩუქებლის მემკვიდრეს, ამასთან, მას მიღებული ჰქონდა სამკვიდროში შემავალი მოძრავი ქონება მჩუქებლის ფერწერული ტილოების სახით.

სააპელაციო სასამართლომ მიუთითა სკ-ის 317-ე (ვალდებულების წარმოშობისათვის აუცილებელია მონაწილეთა შორის ხელშეკრულება, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა ვალდებულება წარმოიშობა ზიანის მიყენების, უსაფუძვლო გამდიდრების ან კანონით გათვალისწინებული სხვა საფუძველებით) და სკ-ის 977-ე მუხლებზე (პირს, რომელიც მეორე პირს გადასცემს რაიმეს არა ვალდებულების შესასრულებლად, არამედ იმ მიზნით, რომ ამ უკანასკნელმა შეასრულოს ან არ შეასრულოს რაიმე მოქმედება, შეუძლია, გადაცემულის გამოთხოვა, თუ მეორე პირის მოქმედება არ შეესაბამება მოსალოდნელ მიზანს. ამავე მუხლის მე-2 ნაწილით, უკან დაბრუნების მოთხოვნა გამორიცხულია, თუ მიზნის მიღწევა თავიდანვე შეუძლებელი იყო და გადამცემმა ეს იცოდა ან გადამცემმა მიზ-

⁷⁴ სუს განჩინება, 17 ოქტომბერი, 2011, ას-1166-1186-2011.

ნის მიღწევას არაკეთილსინდისიერად შეუშალა ხელი) და განმარტა, რომ მიზნის მიუღწევლობა ასეთ შემთხვევაში უთანაბრდება ქონების მიღების უსაფუძვლობას. ამ ნორმით გათვალისწინებული შემთხვევები არაა დაკავშირებული რაიმე ვალდებულების შესრულების პირობებიდან გამომდინარე ქონების გადაცემასთან.

სააპელაციო სასამართლომ გაიზიარა თბილისის საქალაქო სასამართლოს მსჯელობა იმასთან დაკავშირებით, რომ სადავო ქონების რემონტისათვის საჭირო თანხა მერიის მიერ გადაცემულია იმ მიზნით, რომ მჩუქებლის გარდაცვალების შემდეგ, მერიას მიეღო მისივე დაფინანსებით დაფუძნებული მუზეუმი. მერიის მიზანი რომ მჩუქებლის (მამკვიდრებლის) უძრავი ქონების მუდმივ მუზეუმად ფუნქციონირებისათვის ადგილობრივ საკუთრებაში მიღება იყო, ცალსახადაა დადგენილი მუზეუმის შექმნის შესახებ დადგენილებით. მერიამ სწორედ ამ ინტერესის გამო მიიღო დადგენილება მუზეუმის შექმნისა და მისი დაფინანსების შესახებ.

სკ-ის 977-ე მუხლის მე-2 ნაწილის შესაბამისად, უკან დაბრუნების ვალდებულება არ წარმოიშობა, იმ შემთხვევაში, თუ მიზნის მიღწევა თავიდანვე შეუძლებელი იყო და გადამცემმა ეს იცოდა. განსახილველ შემთხვევაში, მიზნის მიღწევა რომ რეალური იყო, საქმეზე დადგენილი ფაქტობრივი გარემოებებიდან ირკვეოდა (საქართველოს პრეზიდენტისა და მთავრობისადმი გაგზავნილი წერილები, ანდერძი). ამდენად, სააპელაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ მჩუქებლის ქონებაზე ხარჯის განევის საფუძველი გახდა ამ ქონების მიმართ, ქალაქ თბილისის მერიის ინტერესი, რაც უკავშირდებოდა მუზეუმის მუდმივ ფუნქციონირებასა და გამჩუქებლის ქონების ადგილობრივ საკუთრებში მიღებას.

სააპელაციო სასამართლოს მოსაზრებით, თბილისის საქალაქო სასამართლომ სწორად მიიჩნია, განსახილველ შემთხვევაში, **მოპასუხის ქონებაზე განეული ხარჯის ანაზღაურების მოთხოვნის შეფასებისას, მნიშვნელოვანია ის გარემოება, რომ ხარჯი მოსარჩელის მიერ განეულია ანდერძის გაუქმებამდე, ანუ იმ დრომდე, ვიდრე მოსარჩელე ვარაუდობდა, რომ ქონება, რომელზეც გაიღო ხარჯი, მამკვიდრებლის გარდაცვალების შემდეგ, მისი საკუთრება გახდებოდა. მოსარჩელეს განეული ხარჯის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება წარმოეშვა იმ დროიდან, როდესაც მამკვიდრებელმა შეცვალა მის სასარგებლოდ**

შედგენილი ანდერძი და ცხადი გახდა, რომ მამკვიდრებლის გარდაცვალების შემდეგ, უძრავ ქონებას მერია ვერ მიიღებდა.

სააპელაციო სასამართლომ აღნიშნა, რომ სკ-ის 977-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული გარემოებები, რომლებიც გამორიცხავდა უკან დაბრუნების მოთხოვნას, განსახილველ შემთხვევაში არ დადგენილა.

იმ გარემოების გათვალისწინებით, რომ მერიამ ვერ მიაღწია მიზანს, კერძოდ, მამკვიდრებლის გარდაცვალების შემდეგ, მან ადგილობრივ საკუთრებაში ვერ მიიღო ქონება, იმის გამო, რომ გაუქმდა მერიის სასარგებლოდ შედგენილი ანდერძი, სააპელაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ მოსარჩელეს, სკ-ის 977-ე მუხლის შესაბამისად, წარმოეშვა ქონების რემონტისათვის განუხლები ხარჯების ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება, ხოლო მჩუქებელს (მამკვიდრებელს) ამ ხარჯის ანაზღაურების ვალდებულება.

სკ-ის 453-ე მუხლის თანახმად, მოვალის გარდაცვალება იწვევს ვალდებულების შეწყვეტას, თუ შესრულება შეუძლებელია მისი პირადი მონაწილეობის გარეშე. სააპელაციო სასამართლომ განმარტა, რომ მოვალის გარდაცვალება საერთო წესის მიხედვით არ იწვევს ვალდებულების შეწყვეტას, რამდენადაც გარდაცვლილის უფლებები და ვალდებულებები გადადის მემკვიდრეებზე. მოვალის გარდაცვალება მხოლოდ იმ შემთხვევაში გამოიწვევს ვალდებულების შეწყვეტას, თუ ვალდებულების შესრულება მისი პირადი მონაწილეობის გარეშე შეუძლებელია.

სააპელაციო სასამართლომ აღნიშნა, რომ მამკვიდრებელს სიკვდილის მომენტისათვის ჰქონდა მერიის მიმართ შეუსრულებელი ვალდებულება, შესასრულებელი ვალდებულების სამართლებრივი ბუნებიდან გამომდინარე, მოცემულ შემთხვევაში, მოვალის გარდაცვალების შემდეგ მისი შესრულების ვალდებულება გადადის თავის მემკვიდრეებზე.

სკ-ის 1344-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, მოპასუხე წარმოადგენდა გარდაცვლილი მჩუქებლის ანდერძისმიერ მემკვიდრეს. ამავე კოდექსის 1433-ე მუხლის თანახმად, მიღებული სამკვიდრო მემკვიდრის საკუთრებად ითვლება მემკვიდრეობის გახსნის დღიდან. 1328-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის თანახმად, სამკვიდრო ქონება შეიცავს მამკვიდრებლის როგორც ქონებრივი უფლე-

ბების, ისე მოვალეობების ერთობლიობას, რომელიც მას სიკვდილის მომენტისათვის ჰქონდა. 1484-ე მუხლის პირველი ნაწილის მიხედვით, მემკვიდრეები ვალდებული არიან მთლიანად დააკმაყოფილონ მამკვიდრებლის, კრედიტორთა ინტერესები, მაგრამ მიღებული აქტივების ფარგლებში თითოეულის წილის პროპორციულად. 316-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის პირველი წინადადების მიხედვით, ვალდებულების ძალით კრედიტორი უფლებამოსილია, მოსთხოვოს მოვალეს რაიმე მოქმედების შესრულება.

დადგენილი ფაქტობრივი გარემოებების გათვალისწინებით, სააპელაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ მოპასუხე, როგორც მამკვიდრებლის ანდერძისმიერი მემკვიდრე (რომელმაც მემკვიდრეობით მიიღო სამკვიდროში შემავალი მოძრავი ქონება – ფერწერული ტილოები), ვალდებული იყო, გადაეხადა მამკვიდრებლის კრედიტორისათვის, მერიისათვის სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე, მისი ქონების რემონტისათვის დახარჯული.

ერთ-ერთ საქმეში,⁷⁵ სადაც მოსარჩელე-მერია მოითხოვდა მოპასუხე-საწარმოსათვის უსაფუძვლოდ გადახდილი თანხის დაბრუნებას, საკასაციო სასამართლომ გააუქმა გადაწყვეტილება სარჩელის დაკმაყოფილების შესახებ და საქმე ხელახლა განსახილველად დააბრუნა სააპელაციო სასამართლოში შემდეგი მოსაზრებებით. სასამართლომ დადგენილად ცნო, რომ მხარეთა შორის გაფორმდა უძრავი ქონების გაცვლის ხელშეკრულება. შეაფასა რა სააპელაციო სასამართლოს მიერ სარჩელის დაკმაყოფილების საფუძვლად სკ-ის 976-ე მუხლის გამოყენების საკითხი, საკასაციო სასამართლომ აღნიშნა, რომ უსაფუძვლო გამდიდრების შედეგად წარმოშობილი ვალდებულებების უპირველესი ფუნქციაა კრედიტორის ადრინდელ ქონებრივ მდგომარეობაში აღდგენის სამართლებრივი უზრუნველყოფა. ქონების უსაფუძვლოდ შექენა ნიშნავს შემქენის ქონების გაზრდას სხვა პირის ხარჯზე **კანონით ან ხელშეკრულებით გათვალისწინებული საფუძვლების გარეშე**. სკ-ის 976-ე მუხლი შეიცავს სხვისთვის გადაცემული ქონების უკან დაბრუნების საფუძვლების ჩამონათვალს, კერძოდ, ქონების უკან გამოთხოვა შესაძლებელია, თუ ვალდებულება **ფაქტობრივად არ არსებობს ან გარიგება გაბათილებულია და არარსებულად ითვლება ან არსებობდა, მაგრამ შემდგომში შეწყდა**.

⁷⁵ სუს განჩინება, 4 ივნისი, 2009, №ას-839-1053-08.

საკასაციო პალატამ მიიჩნია, რომ მოსარჩელის მოთხოვნის სამართლებრივი და ფაქტობრივი საფუძვლების განხილვისას სააპელაციო სასამართლოს უნდა შეემოწმებინა, არსებობდა თუ არა ყველა ის სამართლებრივი წინაპირობა, რომელიც აუცილებელია სკ-ის 976-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტის გამოყენებისათვის. სააპელაციო სასამართლომ ერთი მხრივ, აღნიშნა მერიის მიერ მოპასუხისათვის თანხის გადაუხდელობის ფაქტი, ხოლო მეორე მხრივ, დაადგინა, რომ მერიას თანხის გადახდის ვალდებულება არ გააჩნდა. აღნიშნული დასკვნები ურთიერთგამომრიცხავი და იმდენად დაუსაბუთებელია, გადაწყვეტილების სამართლებრივი საფუძვლიანობის შემოწმება შეუძლებელია.

სამოქალაქო დავაში⁷⁶ სასამართლომ ბათილად ცნო თავდებობის ხელშეკრულება, იმ საფუძვლით, რომ თავდები, რომელმაც ბანკთან გააფორმა თავდებობის ხელშეკრულება, იურიდიულ პირად რეგისტრირებული არ ყოფილა, „მენარმეთა შესახებ“ კანონის მოთხოვნათა დაცვით, იგი არ იყო რეგისტრირებული არც საწარმოს ფილიალად „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-16 მუხლის საფუძველზე. ამიტომ თავდებობის ხელშეკრულება ბანკმა არაუფლებამოსილ პირთან გააფორმა. საკასაციო პალატამ აღნიშნა, რომ, როგორც სამოქალაქო კოდექსი, ასევე, „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონი ცალსახად განსაზღვრავს, რომ მხოლოდ კანონით დადგენილი წესით რეგისტრირებული საწარმო წარმოადგენს იურიდიულ პირს. „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის 2.5 მუხლის თანახმად, საწარმოს რეგისტრაცია სავალდებულოა. საწარმო, როგორც ამ კანონით გათვალისწინებული უფლება-მოვალეობათა სუბიექტი, წარმოიშობა მხოლოდ სამენარმეო რეესტრში რეგისტრაციის მომენტიდან, ამასთან, მხოლოდ ამავე კანონის 2.1 მუხლით გათვალისწინებული ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმით. სხვა არცერთი ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმა სამენარმეო საქმიანობის სფეროში არ ჩაითვლება იურიდიულ პირად. **თავდები წარმოადგენდა მოსარჩელე-შპს-ს სტრუქტურულ ერთეულს. სასამართლომ დააკმაყოფილა შპს-ს სარჩელი მოპასუხე-ბანკის წინააღმდეგ და ამ უკანასკნელს სკ-ის 976-ე მუხლის საფუძველზე დააკისრა სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე მიღებული თანხა.**

სააპელაციო სასამართლოს გასაჩივრებული გადაწყვეტილებით⁷⁷

⁷⁶ სუს განჩინება, 22 თებერვალი, 2008, №ას-282-611-07.

⁷⁷ სუს განჩინება, 26 დეკემბერი, 2007, №ას-474-822-07.

დადგენილია, რომ მოსარჩელემ მოპასუხეს გადასცა გარკვეული თანხა ფართის პრივატიზაციის განსახორციელებლად იმ მიზნით, რომ პრივატიზაციის შემდეგ მხარეთა შორის დაიდებოდა ნასყიდობის ხელშეკრულება. მოპასუხემ განახორციელა ფართის პრივატიზაცია, მაგრამ მხარეთა შორის ნასყიდობის ხელშეკრულება არ დაიდო. სადავო ფართი მოპასუხემ მესამე პირს მიჰყიდა, რაზეც მათ შორის გაფორმდა ნასყიდობის ხელშეკრულება. მოპასუხემ მოსარჩელეს ამ უკანასკნელის მიერ გადაცემული თანხა არ დაუბრუნა. ქვედა ინსტანციის სასამართლოებმა სარჩელი დააკმაყოფილეს. მოპასუხეს სკ-ის 976-ე მუხლის საფუძველზე მოსარჩელის სასარგებლოდ, დაეკისრა ამ უკანასკნელის მიერ სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე გადაცემული თანხა.

ერთ-ერთი საქმის⁷⁸ ფაბულის მიხედვით მოსარჩელე მოპასუხის-შპს-ს მიმართ აღძრული სარჩელით მოითხოვდა თანხის დაკისრებას იმ საფუძველით, რომ სამინისტროს ავტოსატრანსპორტო საწარმოსა და შპს-ს (პირველი საწარმო) შორის დაიდო ხელშეკრულება ერთობლივი საქმიანობის შესახებ. ხელშეკრულების თანახმად, ერთობლივი საქმიანობის განხორციელების მიზნით, პირველ საწარმოს უნდა ესარგებლა ავტოსაწარმოს ადმინისტრაციული და სხვა შენობა-ნაგებობებით, თავის მიმდებარე ტერიტორიაზე საზღვარგარეთიდან შემოსული ავტოსატრანსპორტის სადღელამისო სადგომის მოსაწყობად, ასევე, მძღოლებისა და მათი თანხმლები პირების მომსახურებისათვის. შენობა-ნაგებობების შეკეთებას ორივე მხარე აწარმოებდა ერთობლივი ფინანსებით.

მოპასუხე სამინისტროს ავტოსაწარმოს სამართალმემკვიდრეს წარმოადგენდა.

საქმის მასალებით დადგენილია, რომ პირველმა საწარმომ სამინისტროს ავტოსატრანსპორტო საწარმოში სამშენებლო-სარემონტო სამუშაოები შეასრულა, საიდანაც მოსარჩელეს დაუთმო მოპასუხის მიმართ დავალიანების მოთხოვნის უფლება.

ამდენად, პირველი საწარმო უფლებამონაცვლეს წარმოადგენდა მოსარჩელე, ხოლო სამინისტროს ავტოსატრანსპორტო საწარმოს უფლებამონაცვლეს – მოპასუხე, რაც მიუთითებდა იმაზე, რომ საერთო საქმიანობის შესახებ სახელშეკრულებო ურთიერთობის მო-

⁷⁸ სუს განჩინება, 21 ნოემბერი, 2007, №ას-643-973-07.

ნაწილები არიან მოსარჩელე და მოპასუხე. საკასაციო პალატამ აღნიშნა, რომ სააპელაციო სასამართლომ არასწორად შეაფასა ის არსებითი ნიშნები, რომლებიც დამახასიათებელია აღნიშნული ურთიერთობისათვის და ამდენად, არ განსაზღვრა ის უფლება-ვალდებულებები, რომლებიც წარმოიშვა საერთო საქმიანობის ხელშეკრულების მონაწილეებს შორის და რაც არსებითია ამ ურთიერთობის კვალიფიკაციისათვის.

საკასაციო პალატამ სააპელაციო სასამართლოს მოსაზრება იმის შესახებ, რომ მოპასუხეს არ შეიძლება, დაეკისროს პასუხისმგებლობა, რადგან პირველი საწარმოს წილი საერთო ქონებიდან განკარგა სახელმწიფომ პირველი საწარმოს ანუ თანამესაკუთრის თანხმობის გარეშე და უსაფუძვლოდ გამდიდრდა არა მოპასუხე, არამედ სახელმწიფო, დაუსაბუთებლად მიიჩნია.

საკასაციო პალატის მოსაზრებით, სააპელაციო სასამართლომ ყურადღება არ გაამახვილა იმ ფაქტობრივ გარემოებებზე, რომლითაც განისაზღვრება უსაფუძვლო გამდიდრების ინსტიტუტის თავისებურება საერთო საქმიანობის ხელშეკრულებიდან გამომდინარე ურთიერთობის დროს. საკასაციო სასამართლომ მიუთითა, რომ, უპირველეს ყოვლისა, უნდა გაირკვეს, **თუ ვინ წარმოადგენს მოვალეს კონკრეტულ დავაში, მოპასუხე თუ მისი დამფუძნებელი**. ამისათვის უნდა დადგინდეს და შეფასდეს სასარჩელო მოთხოვნის საფუძველი, უსაფუძვლო გამდიდრების სამართლებრივი წინაპირობები, ანუ კონკრეტულ შემთხვევაში, მოვალისაგან ნამატის ამოღების საფუძველი და ამ უკანასკნელის შემთხვევაში რომელი იურიდიული ფაქტები თუ იურიდიული შემადგენლობა მიუთითებს უსაფუძვლო გამდიდრების საფუძველზე (რაში გამოიხატა უსაფუძვლო გამდიდრება). იმ შემთხვევაში, თუ მოპასუხე უსაფუძვლოდ გამდიდრდა, აუცილებელია, გაიმიჯნოს იურიდიული პირის საკუთრება წილზე მისი დამფუძნებლის საკუთრებისაგან, ასევე, საზოგადოების საკუთრება საერთო საქმიანობაში არსებული მისი წილის საკუთრებისაგან.

საკასაციო პალატამ მიიჩნია, რომ სკ-ის 1507-ე მუხლის მე-3 ნაწილის გათვალისწინებით, საერთო საქმიანობის ხელშეკრულებიდან (რომელიც შეწყდა 1997 წლის ივნისში) და ასევე, უსაფუძვლო გამდიდრების ინსტიტუტიდან გამომდინარე, სამართლებრივი ურთიერთობა უნდა მოწესრიგდეს 1964 წლის 26 დეკემბრის სამოქალაქო კოდექსით, რადგან მხარეთა შორის სამართლებრივი ურთიერ-

თობიდან წარმოშობილი იურიდიული ფაქტები უკავშირდება 1997 წლის 25 ნოემბრამდე მოქმედი და ამჟამად ძალადაკარგული ნორმატიულ აქტს, კერძოდ, საქართველოს სამოქალაქო სამართლის კოდექსის 499-ე მუხლის მე-2 აბზაცის თანახმად, საერთო საქმიანობის ხელშეკრულების მონაწილეების ფულადი ან სხვა ქონებრივი შენატანები, აგრეთვე, საერთო საქმიანობის შედეგად შექმნილი და შეძენილი ქონება მათ საერთო საკუთრებას წარმოადგენს. საკასაციო პალატის აზრით, სააპელაციო სასამართლომ სწორად დაადგინა, რომ სამინისტროს ავტოსატრანსპორტო საწარმოს (რომლის უფლებამონაცვლეს წარმოადგენს მოპასუხე) მიერ საერთო საქმიანობაში შეტანილი უძრავი ქონება, შენობა-ნაგებობები თავისი მიმდებარე ტერიტორიით, ხოლო პირველი საწარმოს (რომლის სამართალმემკვიდრეს წარმოადგენს მოპასუხე) ფულადი შენატანი, რაც გამოიხატა აღნიშნულ ტერიტორიაზე მის მიერ ჩატარებული სამშენებლო-სარემონტო სამუშაოების ღირებულებაში, მხარეთა საერთო საკუთრებაა.

საკასაციო პალატის განმარტებით, მკაფიოდ უნდა გაიმიჯნოს საერთო საქმიანობის ხელშეკრულებით გათვალისწინებული ვალდებულების შესასრულებელი და ვალდებულების (სამართლებრივი საფუძვლის) გარეშე შესრულებული მოქმედებები.

აღნიშნულის გათვალისწინებით პალატამ დაასკვნა, რომ საერთო საქმიანობის მიზნით შესრულდა მოქმედებები, მათ შორის, რომლებიც დაკისრებული ჰქონდა, კონკრეტულ შემთხვევაში, პირველ საწარმოს, როგორც საერთო საქმიანობის ერთ-ერთ წევრს, საერთო მიზნის მისაღწევად, ერთ შემთხვევაში, ხოლო, მეორე შემთხვევაში, განხორციელებული მოქმედებები, რომლის დროს პირველი საწარმოს ხარჯზე მეორე საწარმო უსაფუძვლოდ გამდიდრდა.

საკასაციო პალატამ განმარტა, რომ ამ უკანასკნელ შემთხვევაში პირველი საწარმო (მისი სამართალმემკვიდრე მოსარჩელე) შეიძლება, წარმოადგენდეს კრედიტორს, როდესაც მას შეუძლია, პირადად თავის სასარგებლოდ მოითხოვოს ვალდებულების შესრულება საერთო საქმიანობის ხელშეკრულების მეორე მონაწილისაგან. ამ შემთხვევაში მნიშვნელობა ენიჭება უსაფუძვლოდ, სხვის ხარჯზე გამდიდრების ფაქტს. ამასთან ერთად, უნდა განისაზღვროს, თუ რაში გამოიხატა ამგვარი გამდიდრება და მისი საფუძველი (კონდიქციის წინაპირობები).

ანუ, ერთ შემთხვევაში პირველმა საწარმომ შეასრულა სამშენებ-

ლო-სარემონტო სამუშაოების ჩატარების თაობაზე, მეორე შემთხვევაში კი, გამოვლინდა პირველი საწარმოს ხარჯზე უსაფუძვლოდ გამდიდრება.

სააპელაციო სასამართლოს მიერ საერთო საქმიანობის შესახებ ხელშეკრულების შეწყვეტის ფაქტის დადგენის მიუხედავად, გადანყევტილებიდან არ ირკვევა აღნიშნული ფაქტი უკავშირდება თუ არა მოსარჩელის მოთხოვნას უსაფუძვლო გამდიდრების ინსტიტუტს.

საკასაციო პალატამ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის (1964 წლის 26 ივნისის რედაქცია) 486-ე მუხლის პირველი და მეორე აზნის თანახმად („პირი, რომელმაც კანონით ან ვარიგებით დადგენილი საფუძვლის ვარეშე შეიძინა ქონება სხვის ხარჯზე, მოვალეა, დაუბრუნოს უკანასკნელს უსაფუძვლოდ შეძენილი ქონება“... „ასეთი მოვალეობა წარმოიშობა იმ შემთხვევაშიც, როცა ქონების შეძენას შემდეგში საფუძველი მოაკლდა“), განმარტა, რომ უსაფუძვლოდ მიღებული ნამატის ან სხვა შეღავათის მოთხოვნის ერთ-ერთ საფუძველია შემთხვევა, როდესაც ქონების შეძენას შემდეგში საფუძველი მოაკლდა ანუ ვალდებულება შეწყდა (ან მოიშალა). ამ შემთხვევაში იგულისხმება საერთო საქმიანობის (ამხანაგობის) ხელშეკრულების შეწყვეტა, უსაფუძვლო გამდიდრების ინსტიტუტი იგულისხმობს ისეთ ვითარებას, როდესაც ვალდებულება არ არსებობს, არ წარმოიშობა ან შეწყდა შემდგომში და ამის შედეგად ამ ვალდებულების ადგილი დაიკავა კანონისმიერმა ვალდებულებითმა ურთიერთობამ. აღნიშნულის გათვალისწინებით მნიშვნელობა ენიჭება შესრულების კონდიქციას, როდესაც შესრულება არის შეგნებული და მიზანმიმართული მოქმედება, რომელიც იწვევს შესრულების მიმღების მიერ ქონებრივი შეღავათის მიღებას. აქედან გამომდინარე, გათვალისწინებული უნდა იყოს ვალდებულების შეწყვეტის (ან მოშლის) თავისებურებები, რომლის შედეგად მიმღები დარჩა გამდიდრებული.

საკასაციო სასამართლომ მიუთითა, რომ იმ შემთხვევაში, თუ ხელშეკრულების შეწყვეტა არ უდევს საფუძვლად უსაფუძვლო გამდიდრების მოთხოვნას და სასამართლომ მიიჩნია, რომ უსაფუძვლოდ გამდიდრდა სახელმწიფო, დასადგენია, სახელმწიფომ საერთო ქონების წილის განკარგვით რა შეიძინა ან დაზოგა, რამაც მოახდინა გავლენა მოსარჩელის ქონებრივ ინტერესებზე. ამ შემთხვევაში უნდა ჩანდეს, რომ დაზოგილი ქონება, მიღებული ნამა-

ტი წარმოიშვა გადამცემი პირის ქონების ხარჯზე. საკასაციო პალატამ მიიჩნია, რომ, აღნიშნული მოსაზრებით, სააპელაციო სასამართლომ ფაქტობრივად მიუთითა, ხელყოფის კონდიქციაზე. სააპელაციო სასამართლოს გადანყვეტილების ანალიზი იძლევა ვარაუდის შესაძლებლობას, რომ ხელყოფის ობიექტად სასამართლო გულისხმობს სანივთო უფლებას – საერთო ქონების წილს (წილს), რომელიც ეკუთვნის პირველ სანარმოს და რომლის განმკარგველიც არის სახელმწიფო, მაგრამ **სააპელაციო სასამართლომ არ გაარკვია რომელი შესრულებისა თუ ხელყოფის კონდიქცია უდევს საფუძვლად სასარჩელო მოთხოვნას** (ანუ მოსარჩელის მიერ საქმეში წარდგენილი მტკიცებულებები და არგუმენტები მიუთითებს მის მიერ სარემონტო-სამშენებლო სამუშაოების ჩატარების შედეგად მოპასუხის უსაფუძვლოდ გამდიდრებაზე, თუ ამ უკანასკნელის უსაფუძვლო გამდიდრებას საფუძვლად უდევს საერთო ქონებიდან წილის განკარგვა). ამ გარემოებების გარკვევას მეტად დიდი მნიშვნელობა აქვს, რადგან ისინი ახდენს გავლენას, როგორც მოპასუხის (ანუ მიმღების), ასევე, სამართლებრივი დასაბუთების განსაზღვრაზე.

საკასაციო სასამართლომ აღნიშნა, რომ, მთავარია დადგინდეს მოსარჩელის მიერ გადახდილი თანხის უკან დაბრუნების მოთხოვნის საფუძველი, კერძოდ, საერთო საქმიანობის ხელშეკრულების შეწყვეტის გამო ან სხვა საფუძველით აღნიშნული ნამატი დარჩა მიმღებს (მოპასუხეს) თუ სახელმწიფოს მიერ საერთო ქონების წილის გასხვისებით ეს უკანასკნელი გამდიდრდა, რომლის ამოღებას (მოსარჩელის მიერ დახარჯული თანხის გათვალისწინებით) ითხოვს მოსარჩელე.

საკასაციო პალატამ ყურადღება გაამახვილა იმ თავისებურებებზე, რომლებიც ახასიათებს იურიდიულ პირს, როგორც ნამატის, შეღავათის მიმღებს უსაფუძვლო გამდიდრების ინსტიტუტის თანახმად.

საკასაციო პალატამ აღნიშნა, რომ მოპასუხის პარტნიორის (სახელმწიფოს) წილი განსხვავდება მოპასუხის, როგორც საერთო საქმიანობის ხელშეკრულების მონაწილის ქონების წილისაგან, რადგან ამ წილების წარმოშობას საფუძვლად უდევს განსხვავებული სამართლებრივი წინაპირობები და წარმოადგენს საკუთრების სხვადასხვა ობიექტს.

შპს-ს პარტნიორის მიერ წილის განკარგვა გავლენას არ ახდენს თვით ამ იურიდიული პირის (მოპასუხის, როგორც საერთო საქმიან-

ნობის ხელშეკრულების ერთ-ერთი მონაწილის) პასუხისმგებლობის განსაზღვრაზე, რადგან საზოგადოების საკუთრება განსხვავდება მისი დამფუძნებლის საკუთრებისაგან. სახელმწიფოს, როგორც მოპასუხე სანარმოს დამფუძნებელს, საზოგადოებაში თავისი შენატანის გამო მხოლოდ წილზე ჰქონდა საკუთრების უფლება, ანუ ის შენატანი, რომლითაც დამფუძნებელმა (კონკრეტულ შემთხვევაში სახელმწიფომ) დააფუძნა საზოგადოება, წარმოადგენს საზოგადოების და არა დამფუძნებლის საკუთრებას.

საკასაციო სასამართლომ აღნიშნა, რომ, თუ სახელმწიფოს მიერ მოპასუხე სანარმო დაფუძნებული იყო იმ ქონებით, რომლითაც მან მონაწილეობა მიიღო საერთო საქმიანობის ხელშეკრულებით გათვალისწინებული მიზნების მიღწევაში, ამ შემთხვევაშიც საზოგადოების (მოპასუხის) საკუთრება ქონების წილზე (საერთო საქმიანობის ხელშეკრულების მონაწილეების ფულადი ან სხვა ქონებრივი შენატანები წარმოადგენს მათ საერთო საკუთრებას) განსხვავდება ამავე საზოგადოების წილზე დამფუძნებლის საკუთრებისაგან. ქონება, რომელიც საერთო საქმიანობის მიზნების განსახორციელებლად იქნა შეტანილი, საერთო საქმიანობის წევრების საერთო საკუთრებაა. სახელმწიფოს (დამფუძნებლის) მიერ საზოგადოებაში არსებული მისი წილის გასხვისება არ ნიშნავს საერთო საქმიანობაში არსებული საერთო ქონებიდან წილის გასხვისებას (წილი ამ შემთხვევაში შეიძლება დავახასიათოთ, როგორც მისი მესაკუთრის უფლება, მოითხოვოს ამ წილის შესაბამისი შემოსავალი). დამფუძნებლის მიერ საზოგადოებაში თავისი წილის განკარგვით იცვლება მხოლოდ პარტნიორი, ხოლო ქონება, რომელიც შეტანილი იყო ამ საზოგადოების დასაფუძნებლად, რჩება საზოგადოების საკუთრებად და, ამდენად, ის იურიდიულ გავლენას არ ახდენს საერთო საქმიანობის ხელშეკრულების მონაწილეების (მოსარჩელი-სა და მოპასუხის) უფლება-ვალდებულებებზე.

საკასაციო სასამართლომ დააბრუნა რა საქმე სააპელაციო სასამართლოში ხელახლა განსახილველად მიუთითა, რომ, თუ სასამართლო გადაწყვეტილებიდან ვივარაუდებთ, რომ მის დასაფუძნებლად სახელმწიფოს მიერ შეტანილი ქონებით მოპასუხე სანარმომ მონაწილეობა მიიღო საერთო საქმიანობაში, ხოლო სახელმწიფომ (დამფუძნებელმა) გაასხვისა ამ საზოგადოებაში არსებული წილი, არ ნიშნავს იმას, რომ სახელმწიფომ ამით განკარგა საერთო საქმიანობაში საზოგადოების მიერ ჩადებული საერთო ქონება და ამდენად, ეს არ შეიძლება, მიუთითებდეს სახელმწიფოს უსაფუძვლო

გამდიდრებაზე.

განსახილველ დავაში⁷⁹ მოსარჩელემ მოითხოვა მოპასუხისათვის უძრავი ნივთის გაუმჯობესებაზე დახარჯული თანხის დაკისრება. მოსარჩელის განმარტებით, მხარეები სიტყვიერად შეთანხმდნენ, მოპასუხის კუთვნილი უძრავი ნივთის ნასყიდობის ხელშეკრულების დადებაზე. ხელშეკრულების დადებაამდე მოსარჩელე დაეუფლა აღნიშნულ შენობას და მიიჩნევდა რა მას შეძენილად, გარე ფასადი და შემოგარენი გაარემონტა.

სასამართლომ სარჩელი არ დააკმაყოფილა. მოსარჩელე (კასატორი) არ მიიჩნია სკ-ის 163-ე მუხლის შესაბამისად არაუფლებამოსილ კეთილსინდისიერ მფლობელად და მიუთითა, რომ პირი შეიძლება მხოლოდ მაშინ იქნეს მიჩნეული კეთილსინდისიერ მფლობელად, თუ მას არ შეეძლო, გაეცნობიერებინა ურთიერთობის არსებული დეფექტი, ხოლო, თუ მფლობელს მოეთხოვებოდა, დაენახა მფლობელობის ხარვეზიანობა, იგი ჩაითვლება არაკეთილსინდისიერ მფლობელად. მოსარჩელეს არ შეეძლო, მიეჩნია შენობა შეძენილად სკ-ის 183-ე მუხლის მოთხოვნათა გათვალისწინებით და ამ შემთხვევაში მოეთხოვებოდა, დაენახა მისი მფლობელობის ხარვეზიანობა.

სასამართლომ აღნიშნა, რომ ფართის ყიდვის სურვილი არ წარმოშობს ფართის ფლობის მართლზომიერებას. თუ მხარეთა შორის ურთიერთობა შეფასდება, როგორც თხოვების ხელშეკრულება, სკ-ის 619-ე მუხლის თანახმად, მონათხოვრემ უნდა განიოს ნათხოვარი ნივთის მოვლისათვის საჭირო ჩვეულებრივი ხარჯები, სხვა ხარჯები კი ანაზღაურდება დავალების გარეშე სხვისი საქმეების შესრულების წესებით. გარე ფასადის რემონტი არ შეიძლება, ჩაითვალოს ნივთის მოვლისთვის საჭირო ჩვეულებრივ ხარჯებად. რაც შეეხება სხვა ხარჯებს, ამ თანხების ანაზღაურება დავალების გარეშე სხვისი საქმეების შესრულებისას, დაუშვებელია, თუ შესრულება ეწინააღმდეგება მეპატრონის ნებას ან არ შეესაბამება მის ინტერესებს (სკ-ის 974-ე მუხლი). საქმის მასალებით არ დასტურდება, რომ მეპატრონემ (მოპასუხემ) გამოხატა ნება შენობის გარე ფასადის შეკეთების თაობაზე.

საკასაციო სასამართლომ მოთხოვნის სამართლებრივ საფუძვლად არ მიიჩნია არც სკ-ის 980-ე მუხლი, ვინაიდან აღნიშნული

⁷⁹ სუს განჩინება, 26 ივლისი, 2005, №ას-243-565-05.

ნორმის საფუძველზე ხარჯებისა და დანაკლისის ანაზღაურების წესი არ გამოიყენება, როცა გადაცემული საგანი არ იძლევა იმის საფუძველს, რომ იგი მიჩნეულ იქნეს სამუდამოდ შექენილად.

სხვა საქმეში⁸⁰ სასამართლომ მოპასუხეს მოსარჩელის სასარგებლოდ დააკისრა სესხად გადაცემული თანხა 9000 ევრო, ასევე, 2000 ევრო-სკ-ის 976.1. „ა“ ქვეპუნქტის საფუძველზე, საბოლოოდ, მოპასუხეს დაეკისრა 11 000 აშშ ევრო, ასევე, ამ თანხის წლიური 10%-ის გადახდა, სარჩელის წარდგენის დღიდან გადაწყვეტილების აღსრულებამდე. მოპასუხის განმარტებით, მან 2000 ევრო მიიღო ერთობლივი სამეწარმეო საქმიანობის მიზნით შეთანხმების სარეალიზაციოდ, თუმცა, სასამართლოს დასკვნით, მოპასუხემ დაკისრებულ მტკიცებების ტვირთს ვერ გაართვა თავი და სათანადო მტკიცებულებების წარდგენით ვერ დაადასტურა მოსარჩელის მიერ მისთვის გადაცემული თანხის, ერთობლივი საქმიანობის შესახებ შეთანხმების ფარგლებში, გახარჯვის ფაქტი. სასამართლომ სკ-ის 411-ე, 412-ე მუხლების საფუძველზე განმარტა, რომ მიუღებელი შემოსავალი წარმოადგენს სავარაუდო შემოსავალს, მის დასადგენად აუცილებელია, გათვალისწინებულ იქნეს, თუ რამდენად მოსალოდნელი იყო მისი მიღება. საბაზრო ეკონომიკის პირობებში, ფული განიხილება, როგორც ყველაზე ბრუნვაუნარიანი საგანი, მისი ფლობა უპირობოდ იძლევა შემოსავლის მიღების პრეზუმფციას, შესაბამისად, **სასამართლომ სკ-ის 981.2-ე მუხლის** საფუძველზე მიიჩნია, რომ ქვემდგომმა სასამართლომ გონივრულ, სამართლიან ანაზღაურებად და მოვალისათვის სავარაუდო ზიანად მართებულად ჩათვალა გადაუხდელი თანხის წლიური 10% და მოპასუხეს სწორად დააკისრა მისი ანაზღაურება სარგებლის სახით.

პრაქტიკულ შემთხვევაში⁸¹ მოსარჩელეებმა მოითხოვეს მოპასუხეთათვის გადაცემული თანხის დაკისრება, იმ საფუძველით, რომ მოსარჩელეები შეუთანხმდნენ მოპასუხეებს შპს-ს საკუთრებაში საკუთრებაში არსებული მიწის ნაკვეთის შექენაზე (რათა შემდგომში ამ მიწის ნაკვეთზე აეშენებინათ საცხოვრებელი სახლი). მხარეებს სკ-ის 319-ე მუხლის პირველი ნაწილის, 327-ე მუხლის პირველი ნაწილის, 183-ე მუხლის, 59-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, კანონით გათვალისწინებული წერილობითი ფორმით გარიგე-

⁸⁰ სუს განჩინება, 22 სექტემბერი, 2016, №ას-439-421-2016.

⁸¹ სუს განჩინება, 22 მარტი, 2012, №ას-124-119-2012.

ბა არ დაუდიათ, რის გამოც სასამართლომ ნასყიდობის თაობაზე შეთანხმება ბათილად მიიჩნია და სკ-ის 976.1.ა. მუხლის საფუძველზე მოთხოვნა დააკმაყოფილა.

ერთ საქმეში მოსარჩელემ,⁸² რომელმაც მოითხოვა მოპასუხეთა მფლობელობის შეწყვეტა მის საკუთრებად რეგისტრირებულ საცხოვრებელ ბინაზე, აღიარა მოპასუხეთაგან საცხოვრებელი ბინის შეძენისას 4500 აშშ დოლარის მიღების ფაქტი. მოპასუხეებმა მოსარჩელის წინააღმდეგ შეგებებული სარჩელი შეიტანეს და მოითხოვეს, მათ სასარგებლოდ, მესაკუთრესთან ერთად შეძენილი უძრავი ქონების საბაზრო ღირებულების – 11,53%-ის შესაბამისი თანხის, ბინის რემონტისათვის, ასევე, კომუნალური გადასახადებისათვის გადახდილი თანხის მოსარჩელისათვის დაკისრება. **მესაკუთრის სარჩელი დაკმაყოფილდა, მოპასუხეების უკანონო მფლობელობიდან გამოთხოვილი იქნა მოსარჩელის კუთვნილი ბინა და გამოთავისუფლებული ნივთი გადაეცა მას.**

მოპასუხეთა შეგებებული სარჩელი ნაწილობრივ დაკმაყოფილდა, მოსარჩელეს (ბინის მესაკუთრეს), მოპასუხეთა სასარგებლოდ, დაეკისრა 4 500 აშშ დოლარის, ასევე, 4500 აშშ დოლარის წლიური 4%-ის გადახდა, სარჩელის აღძვრიდან ამ თანხის გადახდამდე, მაგრამ არაუმეტეს მის მიერ მოთხოვნილი 7606 აშშ დოლარისა. **ჩატარებული რემონტის ღირებულებისა და კომუნალური გადასახადების დაკისრების ნაწილში შეგებებული სარჩელი არ დაკმაყოფილდა.** სასამართლომ კომუნალური გადასახადებისათვის განეული ხარჯის ანაზღაურების შესახებ მოთხოვნა უარყო **სკ-ის 976-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტის (უკან დაბრუნების მოთხოვნა გამორიცხულია, თუ შესრულება შეესაბამება ზნეობრივ მოვალეობებს)** საფუძველზე;

სასამართლომ სკ-ის 170-ე, 172-ე, 312-ე და სსკ-ის 102-ე მუხლის საფუძველზე მიიჩნია, რომ მოპასუხეებმა ვერ უზრუნველყვეს დაკისრებული მტკიცების ტვირთის შესრულება და ვერ დაადასტურეს სადავო ნივთის ფლობის მართლზომიერი საფუძველების არსებობა.

სასამართლოს დასკვნით, მოპასუხეები სადავო ქონებას ფლობდნენ კანონისმიერი და სახელშეკრულებო საფუძვლის გარეშე, რაც გამორიცხავს მესაკუთრის მხრიდან მოპასუხეთა მიერ სადავო ბი-

⁸² სუს განჩინება, 14 დეკემბერი, 2016, №ას-493-473-2016.

ნის ფლობისას თმენის ვალდებულების არსებობას.

სასამართლომ მოდავე მხარეთა შორის ურთიერთობა უძრავი ნივთის თხოვებად დააკვალიფიცირა და, სკ-ის 615-ე, 621-ე მუხლების საფუძველზე, ნივთის გამოთხოვის მოთხოვნა და ამ ნაწილში გასაჩივრებული გადაწყვეტილება კანონიერად მიიჩნია.

სასამართლომ, სკ-ის 317-ე მუხლზე და 987-ე მუხლზე (*იმ პირს, რომელმაც შეეგნებულად ან შეცდომით ხარჯები გაწია მეორე პირის ქონებაზე, შეუძლია, მისგან მოითხოვოს თავისი დანახარჯების ანაზღაურება, თუ მეორე პირი ამით გამდიდრდა. ამავე მუხლის მეორე ნაწილის თანახმად, გამდიდრების არსებობა განისაზღვრება იმ მომენტიტ, როცა მოვალეს უბრუნდება თავისი ნივთი ან იგი ღირებულების გაზრდის შედეგად სხვაგვარად იღებს სარგებელს*) მითითებით, სააპელაციო საჩივარი ბინის სარემონტო სამუშაოებისათვის გაღებული ხარჯების ანაზღაურების შესახებ არ დააკმაყოფილა და აღნიშნა, რომ მოხმობილი ნორმის თანახმად, სხვა პირის ქონებაზე შეეგნებულად ან შეცდომით განეული ხარჯების ანაზღაურების ვალდებულება წარმოიშობა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ეს პირი ამით გამდიდრდა. თუ გამდიდრების ფაქტი არ ვლინდება, მაშინ მარტოოდენ ხარჯის განევა არ წარმოშობს კონდიქციურ ვალდებულებას. **სასამართლოს მოსაზრებით, მოცემულ შემთხვევაში, საქმის მასალებით არ დგინდებოდა იმ ფაქტობრივი გარემოებების არსებობა, რომლებიც აუცილებელი იყო ურთიერთობის სკ-ის 987-ე მუხლით კვალიფიკაციისათვის.**

სასამართლომ აღნიშნა, რომ სკ-ის 981.2-ე მუხლის დეფინიციიდან გამომდინარე, მოსარჩელემ, რომელმაც მოპასუხეთაგან მიიღო 4500 აშშ დოლარი, იმთავითვე იცოდა, რომ ბინის შესაძენად ნათესავებისაგან მიღებული თანხით, ეს უკანასკნელები ვერ გახდებოდნენ უძრავი ქონების მესაკუთრეები. უძრავ ქონებაზე საკუთრების უფლების მოპოვების წინაპირობები დადგენილია სკ-ის 183-ე მუხლით, რომლის თანახმად: „*უძრავი ნივთის შესაძენად აუცილებელია გარიგების წერილობითი ფორმით დადება და შემძენზე ამ გარიგებით განსაზღვრული საკუთრების უფლების რეგისტრაცია საჯარო რეესტრში*“, ხოლო სკ-ის 312.1-ე მუხლით „*რეესტრის მონაცემების მიმართ მოქმედებს უტყუარობისა და სისრულის პრეზუმფცია, ე.ი. რეესტრის ჩანაწერები ითვლება სწორად, ვიდრე არ დამტკიცდება მათი უზუსტობა*“.

სკ-ის 981.2-ე მუხლი სამართლებრივი სიკეთის (4500 აშშ დოლარის სახით მიღებული ქონების) მიმღების (ამ შემთხვევაში მოსარჩელის), კუთვნილი ნორმაა, რომელიც კონკრეტულ უძრავ ქონებას, მისი ღირებულების გათვალისწინებით, ვერ შეიძენდა მოპასუხეთაგან მიღებული თანხის გარეშე. ამ უკანასკნელებმა კი, თავის მხრივ, უსაფუძვლოდ, ვალდებულების გარეშე გადაიხადეს თანხა, რადგან მოსარჩელისათვის გადაცემული ფულის სანაცვლოდ, მათ არ მოუპოვებიათ საკუთრების უფლება უძრავი ქონების ნაწილზე.

სასამართლომ მოპასუხეთა მოთხოვნა ფულად ვალზე პროცენტის გადახდის (სკ-ის 981.2-ე მუხლი) დაკისრების ნაწილში კანონიერად მიიჩნია და დააკმაყოფილა.

სკ-ის 981-ე მუხლის მეორე ნაწილის („თუ მიმღები არ იღებს სარგებელს, რომელიც მას შეეძლო მიეღო მეურნეობის სათანადოდ გაძლოის შედეგად, მაშინ ანაზღაურების მოვალეობა ეკისრება იმ შემთხვევაში, თუ მას ბრალი მიუძღვის. ფულად ვალზე გადახდილ უნდა იქნეს პროცენტი. საგნიდან მიღებული შემოსავალი უნდა დაბრუნდეს“) თანახმად, სასამართლომ განმარტა, რომ მხარეთა შორის განსაზღვრული გარემოებების მტკიცების ტვირთის განაწილების, ასევე, იმის გათვალისწინებით, რომ საბაზრო ეკონომიკის პირობებში, ფული განიხილება, როგორც ყველაზე ბრუნვანარიანი საგანი და მისი ფლობა უპირობოდ ქმნის შემოსავლის მიღების პრეზუმფციას, გონივრულ და სამართლიან ანაზღაურებას, ასევე, სავარაუდო ზიანს წარმოადგენს გადასახდელი თანხის – 4500 აშშ დოლარის წლიური 4%, რომლის ათვლა უნდა დაიწყოს სარჩელის აღძვრიდან და გაგრძელდეს ამ თანხის გადახდამდე, ამასთან, თანხის ოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს შეგებებული სარჩელის ავტორების მიერ მოთხოვნილ ოდენობას.⁸³

ერთ-ერთი საქმის⁸⁴ მასალების მიხედვით, მოსარჩელემ მოპასუხეს მოთხოვა მოძრავი ნივთებისა და თანხის დაბრუნება შემდეგი საფუძვლებით: მოსარჩელის მიმართ სისხლის სამართლის საქმეზე გამამტყუნებელი განაჩენის საფუძველზე მოსარჩელეს აღეკვეთა თავისუფლება. პატიმრობის პერიოდში მან კუთვნილი ძვირ-

⁸³ შეადარე, შნიტგერი 3, შატბერაშვილი ლ, უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმათა კომენტარი, ველი 106-107, 62-63., GCCC.GE, 27.06.2018.

⁸⁴ სუს განჩინება, ას-325-580-08, 20 ოქტომბერი, 2008.

ფასეულობა მიაბარა მოპასუხეს. სასჯელის მოხდის შემდეგ მოსარჩელემ მოპასუხეს მიბარებული ნივთების დაბრუნება მოსთხოვა. მოპასუხის თხოვნით, ხსენებული ნივთები შეტანილ იქნა ბანკში სესხის მისაღებად. მითითებული სესხი და მასზე დარიცხული პროცენტი მოსარჩელემ დაფარა, მოპასუხეს კი არც აღნიშნული თანხა და არც ძვირფასეულობა არ დაუბრუნებია. სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილებით სარჩელი ნაწილობრივ დაკმაყოფილდა, მოპასუხეს დაეკისრა სარჩელით მოთხოვილი თანხის ნაწილის გადახდა მოსარჩელის სასარგებლოდ, ასევე, მოსარჩელის კუთვნილი ოქროს ნივთების დაბრუნება. სააპელაციო პალატამ იხელმძღვანელა სკ-ის 102-ე მუხლის მესამე ნაწილით, მე-4, 103-ე მუხლებით და ჩათვალა, რომ, ვინაიდან მოპასუხეს მოსარჩელისათვის მის სახლში ნაპოვნი ძვირფასეულობის კუთვნილების, ასევე, მოპასუხის კრედიტის დაფარვის მიზნით გადახდილი თანხის დაბრუნების დამადასტურებელი მტკიცებულება არ წარუდგენია, **სკ-ის 976-ე და 172-ე მუხლების შესაბამისად, სასარჩელო მოთხოვნა მოპასუხის უკანონო მფლობელობიდან ძვირფასეულის გამოთხოვის, ბანკში გადახდილი თანხის ანაზღაურების თაობაზე საფუძვლიანია.**^{85 86}

⁸⁵ უსაფუძვლო გამდიდრების მარეგულირებელი ნორმების გამოყენებისას, საჭიროა გადანყვეტა, თუ რამდენად გამოიყენება 976-ე და შემდგომი მუხლების ნორმები ვინდიკაციაზე. მესაკუთრის მოთხოვნები უკანონო მფლობელის მიმართ (163-ე და 164-ე მუხ.) ანესრიგებს კანონისმიერი ვალდებულების ურთიერთობის ფარგლებში ნივთის ნაყოფისა და მასზე განეული ხარჯების ანაზღაურების მოთხოვნებს. უსაფუძვლო გამდიდრებიდან წარმოშობილი მოთხოვნები სარგებლის დაბრუნებისა და ნივთზე განეული ხარჯების კომპენსაციის შესახებ, დამოუკიდებელი მოთხოვნების სახით შესაძლებელია არსებობდეს ვინდიკაციის მოთხოვნის პარალელურად, თუმცა იმისათვის, რომ თავიდან იქნეს აცილებული კოლიზია, უნდა მოხდეს ნორმების ჰარმონიზაცია მათი გამოყენებისას. ხელშეკრულების ბათილობისას კი, სანივთო სამართლის (ვინდიკაცია 172-ე მუხ.) და/ან უსაფუძვლო გამდიდრების მომწესრიგებელი ნორმების მიხედვით. მაგალითად, თუ შესრულების საგანს წარმოადგენს არამატერიალური სარგებელი (მომსახურება) ან ფული, მისი უკან გამოთხოვა შესაძლებელია მხოლოდ შესრულების კონდიქციით, ხოლო ნივთიერი შესრულებისას ორივე მოთხოვნით – ვინდიკაციითა და კონდიქციით. მითითებულია შნიტგერი 3, შატბერაშვილი დ., უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმათა კომენტარი, მე-16-17 ველი, 9., GCCC.GE, 27.06.2018.

⁸⁶ ვინდიკაციისა და შესრულების კონდიქციის მოთხოვნებს შორის კონკურენციის საკითხისთვის იხილეთ რუსიაშვილი გ., უსაფუძვლო გამდიდრების სამართალი: შესრულების კონდიქცია, თბ., 2017, 106.

თავი III

ხელყოფის კონდიცია (მუხ. 982-985)⁸⁷

საკასაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ სააპელაციო სასამართლომ არასწორად განმარტა და გამოიყენა სკ-ის 984.1. მუხლი.

კონკრეტულ დავაში⁸⁸ მოსარჩელემ მოპასუხისათვის მის საკუთრებაში არსებული უძრავი ქონების არამართლზომიერი სარგებლობისათვის და გამოთავისუფლებული ქონების გადაცემამდე, ყოველდღიურად გარკვეული თანხის დაკისრება მოითხოვა. საქმის ფაბულის მიხედვით, მოპასუხეს 1984 წლიდან ყოველგვარი სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე ჰქონდა დაკავებული სადავო უძრავი ქონება, რომელიც 2009 წლის თებერვლიდან მოსარჩელის საკუთრებად ირიცხებოდა. სააპელაციო სასამართლოს ახალი გადაწყვეტილებით სასარჩელო მოთხოვნა ნაწილობრივ დაკმაყოფილდა, მოპასუხეს 107.48 ლარის გადახდა დაეკისრა მოსარჩელის სასარგებლოდ.

სააპელაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ მხარეთა შორის კერძო სამართლებრივი ურთიერთობა უნდა მოწესრიგებულიყო სკ-ის კა-

⁸⁷ ხელყოფის შედეგად წარმოშობილი მოთხოვნის უფლებისას უსაფუძვლოდ გამდიდრებული პირი თავად ხელყოფს „გამდიდრებულის“ უფლებებს, რომლებიც, როგორც წესი, აბსოლუტურ უფლებებს წარმოადგენს, ესაა პარალელი დელიქტურ სამართალთან. მაშინაც კი, თუ ხელყოფისას არ იკვეთება პირის ბრალეულობა და ამგვარად დაზარალებულს არ აქვს ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება, მაინც ხომ სამართლიანი იქნებოდა, რომ ხელმყოფს ის მაინც დაებრუნებინა, რაც მან ხელყოფის შედეგად მიიღო (გამდიდრება). აქაც მხედველობის მიღმა არ უნდა დარჩეს პარალელები დელიქტურ სამართალთან, სწორედ მაშინ, როდესაც იკვეთება გამდიდრებული პირის მიერ ბრალეულობის გარეშე განხორციელებული ხელყოფა, გაუმართლებელია, თუ ის უსაფუძვლო გამდიდრების შედეგად უფრო მეტს გადაუხდის კონდიქციის კრედიტორს, ვიდრე ეს იქნებოდა დაზარალებულის მხრიდან ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლების განხორციელების შემთხვევაში, რადგან ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლების არსებობა უკვე გულისხმობს დელიქტის ჩამდენი პირის ბრალეულობას და, შესაბამისად არსებობს იმის მოლოდინი, რომ ასანაზღაურებელი ზიანის ოდენობა უფრო მაღალი იქნება, ვიდრე მიღებული დაბრუნების მოთხოვნის ოდენობა ბრალეულობის გარეშე უსაფუძვლო გამდიდრების შემთხვევაში. მითითებულია შნიტგერი 3, შატბერაშვილი ლ, უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმათა კომენტარი, მე-7 ველი, 4, იქვე 67-85., GCCC.GE, 27.06.2018.

⁸⁸ სუს გადაწყვეტილება 30 მაისი, 2017, №ას-197-186-2017.

ნონისმიერი ვალდებულებითი ურთიერთობისათვის დადგენილი წესებიდან – უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმებით და არა საჯარო სამართლებრივი ნორმებით, რასაც „სახელმწიფო ქონების შესახებ“ საქართველოს კანონი ითვალისწინებდა;

სასამართლომ იმის გათვალისწინებით, რომ მოპასუხემ 2014 წლის 13 მაისამდე არ იცოდა სადავო ქონებაზე მოსარჩელის საკუთრების წარმოშობისა და თავისი უფლებამოსილების ხარვეზის თაობაზე, ამ დრომდე ფართის სარგებლობის საფასურის გადახდის მოთხოვნა, სკ-ის 984.1 მუხლის მიხედვით, არ დააკმაყოფილა;

საკასაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ მოსარჩელემ სააპელაციო სასამართლოს მიერ მატერიალურსამართლებრივი ნორმის არასწორად გამოყენებისა და განმარტების კუთხით დასაშვები და დასაბუთებული პრეტენზია წარადგინა და მიუთითა, რომ იმ სამართლებრივი შედეგის გათვალისწინებით, რისი მიღწევაც მოსარჩელეს სურს, მოპასუხის მხრიდან სადავო უძრავი ქონების საკუთრების უფლებაში არამართლზომიერი ჩარევის შედეგად მიღებული სარგებლის ანაზღაურების მოთხოვნა, სკ-ის 982-ე და 408-ე მუხლის პირველი ნაწილის („პირი, რომელიც ხელყოფს მეორე პირის სამართლებრივ სიკეთეს მისი თანხმობის გარეშე განკარგვის, დახარჯვის, სარგებლობის, შეერთების, შერევის, გადაშუშავების ან სხვა საშუალებით, მოვალეა აუნაზღაუროს უფლებამოსილ პირს ამით მიყენებული ზიანი“, იმ პირმა, რომელიც ვალდებულია აანაზღაუროს ზიანი, უნდა აღადგინოს ის მდგომარეობა, რომელიც იარსებებდა, რომ არ დამდგარიყო ანაზღაურების მავალდებულელებელი გარემოება“) დანაწესიდან გამომდინარეობს.

საკასაციო სასამართლოს აზრით, სააპელაციო სასამართლომ სწორად დაადგინა მოთხოვნის დამფუძნებელი ნორმებით გათვალისწინებული სამართლებრივი შედეგის განმაპირობებელი ფაქტობრივი გარემოებები (სამართლებრივი წინაპირობები), კერძოდ: მხარეთა შორის სახელშეკრულებო ურთიერთობა არ არსებობს; მოსარჩელე 2009 წლის თებერვლიდან სადავო უძრავი ქონების რეგისტრირებული მესაკუთრეა; ამ ქონებით 2014 წლის 19 სექტემბრამდე სარგებლობდა მოპასუხე; ის სამენარმეო დანიშნულებით იყენებდა მოსარჩელის ქონებას, ისე რომ მას არც მესაკუთრისაგან და არც კანონის საფუძველზე არ ჰქონდა მინიჭებული შესაბამისი უფლებამოსილება; მან დაზოგა საკუთარი ფულადი სახსრები, რადგანაც არ იხდიდა ფართით სარგებლობის საფასურს, ანუ

გამდიდრდა მოსარჩელის ხარჯზე; მოპასუხემ ხელყო მოსარჩელის უფლება, ესარგებლა თავისი ქონებით, რითაც ამ უკანასკნელს მიადგა ზიანი.

სკ-ის 982-ე მუხლის მიზანთან დაკავშირებით, საკასაციო პალატამ უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკაზე⁸⁹ დაყრდნობით განმარტა, რომ „**განსახილველი ნორმით გათვალისწინებული „ზიანი“ არა ზიანის ანაზღაურების შემთხვევა, არამედ, გამდიდრების გათანაბრებაა.** ამ შემთხვევაში ყურადსაღებია, რომ ხსენებული ნორმა მოცემულია უსაფუძვლო გამდიდრების ინსტიტუტით, რაც მიგვითითებს ამ ნორმით გათვალისწინებული ზიანის გათანაბრებაზე უსაფუძვლო გამდიდრებასთან, ანუ, როგორც ხელყოფის კონდიქციისათვის არის დამახასიათებელი, ამ ნორმით გათვალისწინებული იურიდიული შედეგი არის ის, რომ ხელმყოფმა უნდა გაუთანაბროს უფლების მქონე პირს საკუთარ უფლებაში ჩარევა. აქედან გამომდინარე, ზემოხსენებულ ნორმაში მითითებულ ზიანში იგულისხმება, მიღებულის დაბრუნების შეუძლებლობის შემთხვევაში, მისი ღირებულების ანაზღაურება, ანუ ესაა არა ზიანის ანაზღაურება, არამედ გამდიდრების გათანაბრების შემთხვევა“.

საკასაციო სასამართლომ არ გაიზიარა სააპელაციო სასამართლოს შეფასება, მოცემულ შემთხვევაში, სკ-ის 984-ე მუხლის პირველი ნაწილის დანაწესის (თუ ხელმყოფმა არ იცოდა უფლებამოსილების ხარვეზი, ვარდა უხეში გაუფრთხილებლობისა, იგი პასუხისმგებლობისაგან თავისუფლდება, თუ ანაზღაურების მოთხოვნის სასამართლოში განხილვის მომენტისათვის აღარ არსებობს გამდიდრების ნიშნები) გამოყენებისა და, შესაბამისად, ხელყოფის მოპასუხის მიერ რეგისტრირებული მესაკუთრის შესახებ შეტყობის მომენტიდან ათვლის თაობაზე. სასამართლოს აზრით, სკ-ის 984.1. მუხლი კეთილსინდისიერ პირს აძლევს უფლებას, დაეყრდნოს გამდიდრების საფუძვლის მოსპობას. კეთილსინდისიერება გამოირიცხება უხეში გაუფრთხილებლობით არცოდნის შემთხვევაში. ვინაიდან, მოცემულ შემთხვევაში, მოპასუხეს საერთოდ არ გააჩნდა ნივთით სარგებლობის უფლებამოსილება (არაუფლებამოსილი, არაკეთილსინდისიერი მფლობელი), ამ ნორმის გამოყენების საფუძველიც არ არსებობდა.

⁸⁹ სუს გადაწყვეტილება 05.12.2013, №ას-472-448-2013. (ნიშანდობლივია, რომ აღნიშნულ გადაწყვეტილებას საკასაციო სასამართლო სკ-ის 982-ე მუხლის განმარტება-გამოყენებასთან დაკავშირებით ხშირად ეყრდნობა.)

დადგენილი ფაქტია, რომ მოპასუხე გამდიდრდა და მისი უსაფუძვლო გამდიდრება, სადავო ქონების მოსარჩელის საკუთრებად აღრიცხვის დღიდან (2009 წლის 11 თებერვლიდან) დაიწყო. ამდენად, მოპასუხემ დაზოგა თანხა, რასაც ის ამხელა ფართის ქირობის შემთხვევაში გადაიხდიდა.

საბოლოოდ, საკასაციო პალატამ ახალი გადანყვეტილებით სარჩელი სრულად დააკმაყოფილა და მოპასუხეს დააკისრა მის მიერ 2009 წლის 11 თებერვლიდან 2014 წლის 19 სექტემბრამდე პერიოდზე ნივთის სარგებლობისათვის დაზოგილი ქირა-2193.48 ლარი.

ერთ-ერთ საქმეში⁹⁰ მოსარჩელემ მოპასუხეთა უკანონო მფლობელობიდან მის სახელზე საკუთრების უფლებით რეგისტრირებული უძრავი ნივთების გამოთხოვა, გათავისუფლებული ბინების გადაცემა და მიუღებელი შემოსავლის სახით მიყენებული ზიანის ანაზღაურება მოითხოვა. თბილისის საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიის დაუსწრებელი გადანყვეტილებით, რომელიც უცვლელად დატოვა სააპელაციო სასამართლომ, სარჩელი დაკმაყოფილდა. მოპასუხეთა უკანონო მფლობელობიდან გამოთხოვილ იქნა მოსარჩელის საკუთრებაში არსებული უძრავი ქონება და გამოთავისუფლებული გადაეცა მოსარჩელეს. მოპასუხეებს დაეკისრათ ფიქსირებული თანხა და სარჩელის აღძვრიდან გადანყვეტილების აღსრულებამდე ყოველთვიურად გარკვეული თანხა (თითოეული ბინის ქირის ოდენობით). ორივე ინსტანციის სასამართლომ მოთხოვნა იურიდიულად გამართლებულად მიიჩნია და გადანყვეტილების სამართლებრივ საფუძველად მიუთითა საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის (შემდგომში: სსკ-ის) 230-ე და სკ-ის 172.1 და 411-ე მუხლებზე.

საკასაციო პალატამ დაუშვებლად ცნო მოპასუხეთა საკასაციო საჩივრები. გაიზიარა სააპელაციო სასამართლოს მსჯელობა იმის შესახებ, რომ, მოცემულ შემთხვევაში, არ არსებობდა სსკ-ის 233-ე მუხლით გათვალისწინებული დაუსწრებელი გადანყვეტილების გამოტანის დამაბრკოლებელი გარემოებები და სკ-ის 172.1 მუხლის საფუძველზე, მოსარჩელის პირველი მოთხოვნა მოპასუხეთა უკანონო მფლობელობიდან ნივთის გამოთხოვის თაობაზე იურიდიულად გამართლებულად მიიჩნია.

⁹⁰ სუს განჩინება, 16 დეკემბერი, 2016, №ას-678-649-2016.

საკასაციო პალატა არ დაეთანხმა სააპელაციო სასამართლოს მოსაზრებას იმის შესახებ, რომ მოსარჩელის მეორე მოთხოვნის სამართლებრივი საფუძველია სკ-ის 411-ე მუხლი და აღნიშნა, რომ სარჩელში მითითებული და დამტკიცებულად ცნობილი ფაქტობრივი გარემოებები, მოცემულ შემთხვევაში, მოსარჩელის მეორე მოთხოვნას იურიდიულად ამართლებს სკ-ის 982-ე მუხლის საფუძველზე. პალატის აზრით, სკ-ის 411-ე მუხლი არ ქმნის მოთხოვნის დამოუკიდებელ საფუძველს. ეს მუხლი აზუსტებს სკ-ის 408-ე მუხლში მოცემულ ზიანის ანაზღაურების პრინციპს იმის შესახებ, რომ ზიანი უნდა ანაზღაურდეს სრულად. თავის მხრივ, სკ-ის 408-ე მუხლის გამოყენება უკავშირდება მოვალის მიერ ვალდებულების დარღვევას. სწორედ მოვალის მიერ ვალდებულების დარღვევა ანიჭებს უფლებას კრედიტორს, მოითხოვოს ვალდებულების დარღვევით გამოწვეული ზიანის ანაზღაურება სკ-ის 394.1 მუხლის საფუძველზე.

პალატის განმარტებით, მოცემულ შემთხვევაში, მხარეები ერთმანეთთან სახელშეკრულებო ურთიერთობაში არ იმყოფებიან, ამიტომ მოსარჩელის მოთხოვნა ფულადი ანაზღაურების თაობაზე სახელშეკრულებო ნორმებს ვერ დაეფუძნება. საკასაციო პალატის მოსაზრებით, არც დელიქტიდან წარმოშობილი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება იკვეთება (სკ-ის 992-ე მუხლი), ვინაიდან უძრავი ქონების უკანონო მფლობელობით მოპასუხეებს მოსარჩელისათვის ფაქტობრივი ქონებრივი დანაკლისის სახით რაიმე ზიანი არ მიუყენებიათ. პალატამ დადგინილი ფაქტობრივი გარემოებების გათვალისწინებით, მოსარჩელის ფულადი ანაზღაურების მოთხოვნაზე გაავრცელა ხელყოფის კონდიქციის სპეციალური წესი, რომელიც მოცემულია სკ-ის 982-ე მუხლით (*პირი, რომელიც ხელყოფს მეორე პირის სამართლებრივ სიკეთეს მისი თანხმობის გარეშე განკარგვის, დახარჯვის, სარგებლობის, შეერთების, შერევის, გადამუშავების ან სხვა საშუალებით, მოვალეა, აუნაზღაუროს უფლებამოსილ პირს ამით მიყენებული ზიანი*). საკასაციო პალატამ სკ-ის 982-ე მუხლი განმარტა მსგავსი ფაქტობრივი გარემოებების მქონე ერთ-ერთ საქმეზე საკასაციო სასამართლოს გადაწყვეტილებაზე დაყრდნობით (**სუსგ, 05.12.2013წ., საქმე #ას-472-448-2013**).

სხვა საქმის⁹¹ ფაბულის მიხედვით, მოსარჩელე წლების განმავლო-

⁹¹ სუს განჩინება, 6 ივნისი, 2016, №ას-543-515-2016.

ბაში მოპასუხის ნებართვის გარეშე ცხოვრობდა ამ უკანასკნელის სახელზე რიცხულ ბინაში. მოსარჩელემ მის მიერ საცხოვრებელ ბინაში განეული სარემონტო ხარჯების ანაზღაურება, ხოლო მოპასუხემ შეგებებული სარჩელით მიყენებული ზიანის ანაზღაურება მოითხოვა. სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილებით, ორივე სარჩელი ნაწილობრივ დაკმაყოფილდა. სააპელაციო სასამართლოს განმარტებით, იმ გარემოების გათვალისწინებით, რომ **მესაკუთრის (შეგებებული სარჩელის ავტორის) მოთხოვნა უკავშირდება მოსარჩელის მიერ სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე მფლობელობას, სადავო შემთხვევაზე უნდა გავრცელდეს ხელყოფის კონდიქციის სპეციალური წესი, რომელიც მოცემულია სკ-ის 982-ე მუხლით.**

პალატამ განმარტა ზიანი სკ-ის 982-ე მუხლის მიხედვით.⁹²

სასამართლოს დასკვნით, კონკრეტულ საქმეზე სადავო ფაქტობრივი სიტუაცია არ ითვალისწინებს ზიანის ინსტიტუტს სკ-ის 992-ე მუხლის მიხედვით.

სასამართლოს მითითებით, იმ გარემოების გათვალისწინებით, რომ მოსარჩელის მიერ მოპასუხის (მესაკუთრის) საკუთრებაში არსებული ბინის უკანონო მფლობელობის გამო, ამ უკანასკნელმა დაკარგა გარკვეული სიკეთის მიღების შესაძლებლობა, მას უფლებას აძლევს, ამოიღოს ეს ქონება ხელმყოფისაგან. აღნიშნული ქონებრივი ნონასწორობის აღდგენას ემსახურება სკ-ის 982-ე მუხლი, რომლის თანახმად, ხელმყოფმა უნდა გაუთანაბროს უფლების მქონე პირს მის უფლებაში ჩარევა.

სააპელაციო სასამართლომ მნიშვნელოვნად მიიჩნია გათანაბრების ოდენობის განსაზღვრის საკითხი და ამ მხრივ ყურადღება მი-

⁹² მოთხოვნილი „ზიანი“ არა ზიანის ანაზღაურების შემთხვევა, არამედ გამდიდრების გათანაბრებაა. ამ შემთხვევაში მნიშვნელოვანია, რომ განსახილველი ნორმა მოცემულია უსაფუძვლო გამდიდრების ინსტიტუტით, რაც მიუთითებს ამ ნორმით გათვალისწინებული ზიანის გათანაბრებაზე უსაფუძვლო გამდიდრებასთან, ანუ, როგორც ხელყოფის კონდიქციისათვის არის დამახასიათებელი, ამ ნორმით გათვალისწინებული იურიდიული შედეგი არის ის, რომ ხელმყოფმა უნდა გაუთანაბროს უფლების მქონე პირს საკუთარ უფლებაში ჩარევა.

აღნიშნულ ნორმაში მითითებულ ზიანში იგულისხმება, მიღებულის დაბრუნების შეუძლებლობის შემთხვევაში, მისი ღირებულების ანაზღაურება, ანუ ზიანი კი არ უნდა ანაზღაურდეს, არამედ გამდიდრება გათანაბრდეს.

აქცია შესრულების კონდიქციის რეგულირების მექანიზმს, კერძოდ, სკ-ის 979-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, უკან დაბრუნების მოთხოვნა ვრცელდება შექცენილზე, მიღებულ სარგებელზე, ასევე, სხვა ყველაფერზე, რაც მიმღებმა შეიძინა მიღებული საგნის განადგურების, დაზიანების ან ჩამორთმევის სანაცვლო ანაზღაურების სახით. იმის გათვალისწინებით, რომ „შესრულების დაბრუნება“ შეუძლებელია, ზემოთითთებული ნორმის მე-2 ნაწილის თანახმად, უფლების მქონე პირმა შეიძლება, გამოიყენოს ღირებულების ანაზღაურების მოთხოვნა, **რაც შეიძლება, დადგინდეს მსგავსი ბინის ქირის ოდენობით.**

სააპელაციო პალატამ გაიზიარა მოპასუხის (მესაკუთრის) სააპელაციო საჩივრის მოთხოვნა იმ ნაწილში, რომლითაც იგი მიიჩნევს, რომ პირველი ინსტანციის სასამართლომ მისი მოთხოვნა არასწორად დააკმაყოფილა მხოლოდ ბოლო სამი წლის პერიოდის მიუღებელი ქირის ფარგლებში.

იმ მოსაზრების გათვალისწინებით, რომ ამ ურთიერთობაზე ვრცელდება არა დელიქტური ვალდებულებების, არამედ უსაფუძვლო გამდიდრების ინსტიტუტი, პალატამ მიიჩნია, რომ სასარჩელო მოთხოვნაზე უნდა გავრცელებულიყო ხანდაზმულობის საერთო ვადა – 10 წელი. სასამართლომ იხელმძღვანელა სკ-ის 128-ე მუხლის მე-3 ნაწილით და მიუთითა, რომ მოსარჩელის (მფლობელის) მიერ მესაკუთრის საკუთრებაში არსებულ ბინაში ცხოვრებით მესაკუთრეს არ მიუღია ფაქტობრივი ქონებრივი დანაკლისი, შესაბამისად, ამ ურთიერთობაზე არ ვრცელდება სკ-ის 992-1008-ე მუხლები.

პალატამ განმარტა, რომ მესაკუთრის მიერ თავისი საკუთრების, როგორც აბსოლუტური უფლების დაცვაზე, ხანდაზმულობის ინსტიტუტი არ ვრცელდება, **ხოლო მიუღებელი სარგებლის თაობაზე მოთხოვნის წარმოშობა და მოცულობა განპირობებულია საკუთრების უკანონო ხელშეშლის ხანგრძლივობით.** ხანდაზმულობა წარმოადგენს ვადას, რომლის განმავლობაში უფლებადარღვეულ პირს ეძლევა შესაძლებლობა, მოითხოვოს თავისი უფლების იძულებითი განხორციელება ან დაცვა (კონკრეტულ დავაში ხელმყოფისაგან უფლების მქონე პირისათვის მის უფლებაში ჩარევის გათანაბრების მოთხოვნა).

პალატის მოსაზრებით, მფლობელის მიერ განეული სამუშაოების ღირებულების მოთხოვნისას მესაკუთრის მიმართ გამოიყენება სკ-

ის 164-ე მუხლი, თუ მფლობელი არაუფლებამოსილი და არაკეთილ-სინდისიერია და ამავე კოდექსის 163-ე მუხლი, თუ არაუფლებამოსილი და კეთილსინდისიერია. განსახილველი ურთიერთობის გათვალისწინებით კი, სასამართლომ მიიჩნია, რომ **მოსარჩელის (არაუფლებამოსილი მფლობელის) მოთხოვნის სამართლებრივ საფუძველს წარმოადგენს არა სკ-ის 987-ე მუხლი, არამედ 164-ე მუხლი. უსაფუძვლო გამდიდრების ინსტიტუტი სუბსიდიური ხასიათისაა, რაც მიუთითებს იმაზე, რომ ამ ინსტიტუტის გამოყენება შესაძლებელია იმ შემთხვევაში, თუ არ არსებობს ურთიერთობის სპეციალური მომწესრიგებელი ნორმა, როდესაც იკვეთება უსაფუძვლო გამდიდრების ინსტიტუტის გამოყენების უპირატესობა.**

უსაფუძვლო გამდიდრების ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ელემენტს წარმოადგენს მოპასუხის გამდიდრება. ამასთან, სკ-ის 991-ე მუხლი ითვალისწინებს უსაფუძვლო გამდიდრების გენერალურ დათქმას, რაც გულისხმობს, პირის მიერ იმ სიკეთის სხვისთვის დაბრუნებას, რომლითაც იგი უსაფუძვლოდ გამდიდრდება. ამდენად, პირის გამდიდრებას იწვევს სხვისი ქონების გამოყენება, გამდიდრებული პირი სარგებლობს სხვა პირის ქონებით, რითაც არღვევს სხვა პირის უფლებებსა და კანონით დაცულ ინტერესებს.

უსაფუძვლო გამდიდრების სამართლებრივი ინსტიტუტის მიზანი არის უსაფუძვლოდ და გაუმართებლად შექმნილი ქონების ამოღება და ამგვარად ქონებრივი წონასწორობის აღდგენა. ამ მიზნით ქონებრივი შეღავათი იმ პირს უნდა დაუბრუნდეს, რომლის ხარჯზეც გაიზარდა სხვა პირის ქონება, ანუ უსაფუძვლოდ გამდიდრდა. ამ ინსტიტუტის უმთავრესი დანიშნულება პირის თავდაპირველ ქონებრივ-სამართლებრივ მდგომარეობაში აღდგენა, ანუ გამდიდრების გათანაბრებაა.

სააპელაციო სასამართლომ მიუთითა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2013 წლის 5 დეკემბრის გადაწყვეტილებაზე საქმეზე №ას-472-448-2013 და აღნიშნა, რომ **მოსარჩელის (არაუფლებამოსილი მფლობელის) მოთხოვნასთან მიმართებით, იკვეთება სანივთო-სამართლებრივი ინსტიტუტის გამოყენების საჭიროება და მფლობელის მოთხოვნა სკ-ის 164-ე მუხლის საფუძველზე დააკმაყოფილა.** საკასაციო სასამართლომ გაიზიარა სააპელაციო სასამართლოს დასკვნები და სამართლებრივი მოსაზრებები და გასაჩივრებული გადაწყვეტილება უცვლელად დატოვა.

ერთ-ერთ საქმეზე მიღებული გადაწყვეტილებების⁹³ მიხედვით, რომელიც მსგავსი ტიპის დავებზე მყარი სასამართლო პრაქტიკის საფუძველი გახდა, მოსარჩელე (არაუფლებამოსილი მფლობელი) მოპასუხის (მესაკუთრე) ბინაში წლების მანძილზე ცხოვრობდა. მესაკუთრემ შეგებებული სარჩელით მფლობელისაგან სადავო უძრავი ნივთის მფლობელობის პერიოდში მისი კუთვნილი უძრავი ქონებით სარგებლობის შეუძლებლობით მიყენებული ზიანის ანაზღაურება მოითხოვა, იმ საფუძველით, რომ მოსარჩელე უკანონოდ ფლობდა მის საკუთრებას, რითაც მოესპო ქონებით შემოსავლის მიღება-გაქირავების შესაძლებლობა. ფაქტობრივად, მესაკუთრემ მოითხოვა ზიანის ანაზღაურება არაუფლებამოსილი მფლობელის მიერ ფართში ცხოვრების გამო. საკასაციო სასამართლომ არ გაიზიარა სააპელაციო სასამართლოს მოსაზრება იმის თაობაზე, რომ **მესაკუთრის** შეგებებული სარჩელის მოთხოვნა დელიქტური ხასიათისაა სკ-ის 992-ე მუხლის მიხედვით. საკასაციო პალატამ მიიჩნია, რომ განსახილველ შემთხვევაზე არ ვრცელდება დელიქტური ვალდებულებების ინსტიტუტი, რადგან უკანონო მფლობელობის პერიოდში ბინის გამოყენებას მესაკუთრისათვის ფაქტობრივი ქონებრივი დანაკლისის სახით რაიმე ზიანი არ მიუყენებია. ამ შემთხვევაში მნიშვნელობა ენიჭება იმას, რომ უკანონო მფლობელობით ამ უკანასკნელის ქონება არ შემცირებულა, რასაც გულისხმობს სკ-ის 992-ე მუხლი, კერძოდ, პირი, რომელიც სხვა პირს მართლსაწინააღმდეგო, განზრახი ან გაუფრთხილებელი მოქმედებით მიაყენებს ზიანს, ვალდებულია, აუნაზღაუროს მას ეს ზიანი, შესაბამისად, მესაკუთრეს მოსარჩელის სადავო ბინაში სამართლებრივი საფუძველის გარეშე ცხოვრებით ფაქტობრივი ქონებრივი დანაკლისი არ მიუღია.

საკასაციო პალატის მოსაზრებით, იმის გამო, რომ მოსარჩელის მოთხოვნა უკავშირდება მოპასუხის მიერ სამართლებრივი საფუძველის გარეშე მფლობელობას, სადავო შემთხვევაზე უნდა გავრცელდეს ხელყოფის კონდიქციის სპეციალური წესი, რომელიც მოცემულია სკ-ის 982-ე მუხლით, კერძოდ, განსახილველი მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, პირი, რომელიც ხელყოფს მეორე პირის სამართლებრივ სიკეთეს მისი თანხმობის გარეშე განკარგვის, დახარჯვის, სარგებლობის, შეერთების, შერევის, გადამუშავების ან სხვა საშუალებით, მოვალეა, აუნაზღაუროს უფლებამოსილ პირს

⁹³ სუს გადაწყვეტილება 05.12.2013, №ას-472-448-2013 .

ამით მიყენებული ზიანი. პალატის დასკვნით, **როგორც ზემოთ აღინიშნა**, განსახილველი ნორმით გათვალისწინებული „ზიანი“ არა ზიანის ანაზღაურების შემთხვევა, არამედ, გამდიდრების გათანაბრებაა. ამ შემთხვევაში ყურადსაღებია, რომ განსახილველი ნორმა მოცემულია უსაფუძვლო გამდიდრების ინსტიტუტით, რაც მიუთითებს ამ ნორმით გათვალისწინებული ზიანის გათანაბრებაზე უსაფუძვლო გამდიდრებასთან, ანუ, როგორც ხელყოფის კონდიქციისათვის არის დამახასიათებელი, ამ ნორმით გათვალისწინებული იურიდიული შედეგი არის ის, რომ ხელმყოფმა უნდა გაუთანაბროს უფლების მქონე პირს მის უფლებაში ჩარევა. ნორმაში **მითითებული ზიანში, იგულისხმება მიღებულის დაბრუნების შეუძლებლობის შემთხვევაში მისი ღირებულების ანაზღაურება, ანუ არა ზიანის ანაზღაურება, არამედ გამდიდრების გათანაბრება**. ამდენად, სადავო ფაქტობრივი სიტუაცია არ ითვალისწინებს ზიანის ინსტიტუტს სკ-ის 992-ე მუხლის მიხედვით.

იმის გათვალისწინებით, რომ ბინის უკანონო მფლობელობის გამო, მესაკუთრემ დაკარგა გარკვეული სიკეთის მიღების შესაძლებლობა, მას უფლებას აძლევს, ამოიღოს ეს ქონება ხელმყოფისაგან. აღნიშნული ქონებრივი წონასწორობის აღდგენას ემსახურება სკ-ის 982-ე მუხლი, რომლის თანახმად, ხელმყოფმა უნდა გაუთანაბროს უფლების მქონე პირს მის უფლებაში ჩარევა. პალატამ გათანაბრების ოდენობის განსაზღვრის საკითხთან მნიშვნელოვნად მიიჩნია შესრულების კონდიქციის რეგულირების მექანიზმი, კერძოდ, სკ-ის 979-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, უკან დაბრუნების მოთხოვნა ვრცელდება შექნილზე, მიღებულ სარგებელზე, ასევე სხვა ყველაფერზე, რაც მიმღებმა შეიძინა მიღებული საგნის განადგურების, დაზიანების ან ჩამორთმევის სანაცვლო ანაზღაურების სახით. იმის გათვალისწინებით, რომ „შესრულების დაბრუნება“ (არაუფლებამოსილი მფლობელის მიერ უკანონო სარგებლობით მიღებული სიკეთე) შეუძლებელია, ზემომითითებული ნორმის მე-2 ნაწილის თანახმად, **უფლების მქონე პირს (მესაკუთრეს) შეუძლება, გამოიყენოს ღირებულების ანაზღაურების მოთხოვნა, რაც შეიძლება დადგინდეს მსგავსი ბინის ქირის ოდენობით**.

ზემომითითებული ფაქტობრივი გარემოებების სამართლებრივი შეფასებისას, ინტერესს იწვევს სკ-ის 164-ე მუხლი, რომლის თანახმად, არაკეთილსინდისიერმა მფლობელმა უფლებამოსილ პირს უნდა დაუბრუნოს, როგორც ნივთი, ასევე, მიღებული სარგებელი,

ნივთის ან უფლების ნაყოფი. საკასაციო პალატამ აღნიშნა, რომ მესაკუთრის მოთხოვნასთან მიმართებით, არ იკვეთება სკ-ის 164-ე მუხლის გამოყენების უპირატესობა, რადგან „მიღებული სარგებლის“ დაბრუნება შეუძლებელია, რადგან ამ შემთხვევაში „მიღებულ სარგებელს“ წარმოადგენს ამ ფართით სარგებლობა, რაც შესაძლებელია გამდიდრების გათანაბრების ოდენობასთან დაკავშირებული სამართლებრივი დანაწესების გამოყენებით.

საკასაციო პალატა არ დაეთანხმა სააპელაციო სასამართლოს მოსაზრებას, რომ მესაკუთრის შეგებებულ სარჩელზე, რომლითაც ეს უკანასკნელი ითხოვს ზიანის ანაზღაურებას მიუღებელი შემოსავლის სახით, უნდა გავრცელდეს სკ-ის 1008-ე მუხლით გათვალისწინებული სამწლიანი ვადა და და შეგებებული სარჩელი უნდა დაკმაყოფილდეს მხოლოდ სამი წლის ნაწილში.

პალატამ მიუთითა, რომ, ვინაიდან განსახილველ საქმეში არსებულ ურთიერთობაზე ვრცელდება არა დელიქტური ვალდებულებების, არამედ – უსაფუძვლო გამდიდრების ინსტიტუტი, გამოყენებულ უნდა იქნეს ხანდაზმულობის საერთო ვადა – 10 წელი სკ-ის 128-ე მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად. ეს ვადა დადგენილია ყველა იმ ურთიერთობებისათვის, რომელიც არ ითვალისწინებს სპეციალურ ვადას, მაგალითად, უსაფუძვლო გამდიდრების ინსტიტუტი. საკასაციო პალატის ვარაუდით, სააპელაციო სასამართლო ითვალისწინებდა პერიოდულად შესასრულებელი ვალდებულების ხანდაზმულობის ინსტიტუტს.

პალატამ აღნიშნა, რომ მესაკუთრის უფლების დარღვევა გრძელდებოდა არაუფლებამოსილი მფლობელის გამოსახლებამდე. ამ შემთხვევაში მნიშვნელობა ენიჭება არა მარტო იმას თუ, როდის შეიტყო მესაკუთრემ თავისი უფლების დარღვევის თაობაზე, არამედ, ასევე იმას, თუ როდის დასრულდა მისი უფლების დარღვევა, რამაც შემდეგ განაპირობა ამით დაკარგული სარგებლის მოთხოვნის დაყენება.

პალატის აზრით, ვინაიდან მესაკუთრის მოთხოვნა უკავშირდება მის მოთხოვნას-უკანონო მფლობელობიდან ნივთის გამოთხოვას, შესაბამისად, მესაკუთრის მიერ თავისი საკუთრების, როგორც აბსოლუტური უფლების დაცვაზე ხანდაზმულობის ინსტიტუტი არ ვრცელდება. ხოლო მიუღებელი სარგებლის თაობაზე

მოთხოვნის წარმოშობა და მოცულობა განპირობებულია საკუთრების უკანონო ხელშეშლის ხანგრძლივობით. ხანდაზმულობა წარმოადგენს ვადას, რომლის განმავლობაში უფლებადარღვეულ პირს ეძლევა, შესაძლებლობა მოითხოვოს თავისი უფლების იძულებით განხორციელება ან დაცვა (კონკრეტულ დავაში ხელმყოფისაგან უფლების მქონე პირისათვის მის უფლებაში ჩარევის გათანაბრების მოთხოვნა). შესაბამისად, **სხვისი საკუთრების უკანონო ხელშეშლის ფაქტის გამო წარმოშობილი ვალდებულება არ შეიძლება, შეფასდეს, როგორც პერიოდულად შესასრულებელი ვალდებულება** (პერიოდულად შესასრულებელ ვალდებულებას წარმოდგენს ვალდებულება, რომელიც კანონით ან ხელშეკრულებით გარკვეული დროის მონაკვეთში უნდა შესრულდეს განსაზღვრული პერიოდულობით, რა დროსაც თითოეული დარღვევა ცალ-ცალკე წარმოშობს მოთხოვნის უფლებას). განსახილველ სადავო ურთიერთობის გათვალისწინებით **საკუთრების უფლების ხელყოფის შედეგად დაკარგულმა სიკეთემ წარმოშვა არა პერიოდულად შესასრულებელი, არამედ ერთიანი ვალდებულება, ხოლო მიუღებელი ქირა მოთხოვნის ოდენობის განსაზღვრის კრიტერიუმი.** საკასაციო პალატამ მიიჩნია, რომ არაუფლებამოსილ მფლობელს აქვს მესაკუთრისგან სადავო ბინაზე განუული დანახარჯების მოთხოვნის უფლება. მოთხოვნის სამართლებრივი საფუძვლების შემოწმებასთან მიმართებით წარმოიშობა სკ-ის 987-ე და 164-ე მუხლებს შორის კონკურენცია.

სააპელაციო სასამართლომ გამოიყენა სკ-ის 987-ე მუხლის პირველი ნაწილი, რომლის თანახმად, პირს, რომელმაც შეგნებულად ან შეცდომით ხარჯები განია მეორე პირის ქონებაზე, შეუძლია, მისგან მოითხოვოს თავისი დანახარჯების ანაზღაურება, თუ მეორე პირი ამით გამდიდრდა.

პალატის აზრით, განსახილველი ნორმა წარმოადგენს ე.წ დანახარჯების კონდიქციას, რომლითაც განისაზღვრება იმ პირის უფლებები, ვინც სხვის ქონებაზე განია ხარჯები, მაგრამ ამ ნორმის გამოყენებისას მნიშვნელობა ენიჭება განსახილველ ფაქტობრივ სიტუაციას, რომლის თანახმად, მფლობელმა არა მარტო შეგნებულად თუ შეცდომით განია ხარჯი სხვის ქონებაზე, არამედ თავის მხრივ, ნივთის უკანონო მფლობელობით სარგებელი მიიღო. ამ ფაქტობრივ სიტუაციაზე **სკ-ის 987-ე მუხლის პირველი ნაწილის გამოყენებას გამორიცხავს ამავე კოდექსის 984-ე მუხლის მე-2 ნა-**

წილი, რომლის თანახმად, ხელმყოფი პირის მიერ გამოყენებული სიკეთის მიმართ განეული ხარჯები არ ამცირებს მისი გამდიდრების ოდენობას. ჩარევის კონდიქციის განსახილველი ნორმიდან გამომდინარე, თუ ხელმყოფი პირი გამდიდრდა გამოყენებული სიკეთით, ამ გამდიდრების ოდენობა ვერ შემცირდება მის (ხელმყოფი პირი) მიერ გამოყენებული სიკეთის მიმართ განეული ხარჯებით, ანუ განსახილველი ნორმა ითვალისწინებს არა მარტო იმ შემთხვევას, როდესაც სხვისი სიკეთის მიმართ იღებენ ხარჯებს, არამედ, როდესაც ამით ხელმყოფი პირი მდიდრდება.

საკაცაციო პალატის დასკვნით, განსახილველი ურთიერთობის გათვალისწინებით მფლობელის მოთხოვნის სამართლებრივ საფუძველს წარმოადგენს არა სკ-ის 987-ე, არამედ 164-ე მუხლი.

პალატამ მიუთითა, რა უსაფუძვლო გამდიდრების ინსტიტუტის სუბსიდიურ ხასიათზე,⁹⁴ აღნიშნა, რომ არაუფლებამოსილი მფლობელის მოთხოვნასთან მიმართებით გამოყენებულ უნდა იქნეს სანივთოსამართლებრივი ინსტიტუტი, კერძოდ, სკ-ის 164-ე მუხლი, რომლის თანახმად, არაკეთილსინდისიერმა მფლობელმა უფლებამოსილ პირს უნდა დაუბრუნოს როგორც ნივთი, ასევე, მიღებული სარგებელი, ნივთის ან უფლების ნაყოფი. მფლობელი ვალდებულია, აანაზღაუროს ის ნაყოფი, რომელიც მან ბრალეულად არ მიიღო. **ნივთზე განეული ხარჯები და გაუმჯობესებანი მას შეუძლია, მხოლოდ მაშინ მოითხოვოს, თუ ნივთის უკან დაბრუნების მომენტისათვის უფლებამოსილი პირი გამდიდრდა.** სხვა მოთხოვნები არაკეთილსინდისიერი მფლობელის მიმართ უცვლელად რჩება.

განსახილველი ნორმის გამოყენების წინაპირობას წარმოადგენს ის, რომ ნივთის მფლობელი, რომელმაც განია ხარჯები და გაუმჯობესებანი, უნდა იყოს არაუფლებამოსილი და არაკეთილსინდისიერი ნივთის მფლობელობის მიმართ (არაუფლებამოსილი, მაგრამ კეთილსინდისიერი მფლობელის მიმართ გამოიყენება 163-ე მუხლი, რაც 164-ე მუხლისაგან განსხვავებულ წესებს ითვალისწინებს).

საქმის ფაბულის მიხედვით, მოსარჩელე წარმოადგენს არაკეთილსინდისიერ მფლობელს სკ-ის 164-ე მუხლის მიხედვით. განსახილ-

⁹⁴ იხ. 54-ე სქოლიო.

ველი ნორმის თანახმად, უფლებამოსილი პირისაგან ნივთზე განეუ-
ლი ხარჯები და გაუმჯობესებანი არაკეთილსინდისიერ მფლობელს
შეუძლია, მხოლოდ მაშინ მოითხოვოს, თუ ნივთის უკან დაბრუნე-
ბის მომენტი სათავის უფლებამოსილი პირი გამდიდრდა.

მფლობელის მოთხოვნა სხვის საკუთრებაზე განეული სარემონტო
ხარჯის ანაზღაურებაა. მესაკუთრემ გაუმჯობესებული ფართი მი-
იღო, რაც მის გამდიდრებაზე მიუთითებს.

საკასაციო პალატამ არ გაიზიარა მესაკუთრის მოსაზრება იმის თა-
ობაზე, რომ მფლობელის მიერ ნივთის გაუმჯობესება შეესაბამე-
ბოდა ზნეობრივ ნორმებს და ამდენად, მისი უკან დაბრუნება გა-
მორიცხებულია სკ-ის 976-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტის
საფუძველზე.

საკასაციო სასამართლოს განმარტებით, განსახილველი სიტუაცია
(მფლობელის მოთხოვნასთან დაკავშირებით) არ შეიძლება, შეფას-
დეს, უსაფუძვლო გამდიდრების ინსტიტუტით. როგორც ზემოთ უკ-
ვე აღინიშნა, **უსაფუძვლო გამდიდრების ხელყოფის კონდიქცი-
ასა და სანივთოსამართლებრივი ურთიერთობის მომწესრიგე-
ბელ ნორმებს შორის კონკურენციისას, საკასაციო პალატამ სა-
დავო ურთიერთობაზე გაავრცელა ეს უკანასკნელი ინსტიტუ-
ტი.** რაც შეეხება მესაკუთრის მიერ მითითებულ ნორმას, იგი წარ-
მოადგენს შესრულების კონდიქციას, რომელიც მიუთითებს შეგ-
ნებულად და მიზანმიმართულად განხორციელებულ მოქმედებას,
რაც ინვესტის შესრულების მიმდინაობის „ვითომ კრედიტორის“ მიერ ქო-
ნებრივი შეღავათის მიღებას (გამდიდრებას). იმ შემთხვევაში, თუ
ეს მოქმედებები არ არის გააზრებული და მიზანმიმართული (ანუ,
როდესაც ეს მოქმედებები შეგნებულად და მიზანმიმართულად არ
ხორციელდება „ვითომ კრედიტორის“ მიმართ), მაშინ შესრულე-
ბის კონდიქცია არ იარსებებს და, ამდენად, არ გამოიყენება მითი-
თებული ნორმა. მოცემულ შემთხვევაში, მფლობელმა ხარჯი განა
არა მესაკუთრისთვის, არამედ სათავისოდ, რაც გამორიცხავს შეს-
რულების კონდიქციის ინსტიტუტს, შესაბამისად, სკ-ის 976-ე მუხ-
ლის მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტის გამოყენებას. ზუსტად ამიტომ,
ნორმათა შორის კონკურენცია წარმოიშვა არა შესრულების, არა-
მედ ხელყოფის კონდიქციის (სკ-ის 987-ე მუხლი) და სანივთოსა-
მართლებრივ (სკ-ის 164-ე მუხლი) ნორმებს შორის.

სარჩელის უარყოფას საფუძვლად დაედო ის გარემოება, რომ

მოსარჩელებმა ვერ დაადასტურეს მოპასუხის მიერ ქონების დაზოგვის და, შესაბამისად, მისი გამდიდრების ფაქტი.

სამოქალაქო დავაში⁹⁵ მოსარჩელებმა (სადავო ქონების მესაკუთრეებმა) მოითხოვეს მოპასუხისათვის თანხის დაკისრება, იმ საფუძვლით, რომ მოპასუხე სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე ფლობდა რა წლების მანძილზე უძრავ ნივთს, ამით დაზოგა თავისი ქონება. საკასაციო სასამართლომ უცვლელად დატოვა სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება, რომლითაც სარჩელი უარყოფილ იქნა. სააპელაციო სასამართლომ მიუთითა სკ-ის 976-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტზე და აღნიშნა, რომ, ვინაიდან „სადავო ქონება“ მოპასუხის ფლობა-სარგებლობაში აღმოჩნდა ბათილი გარიგების საფუძველზე, მოსარჩელე უფლებამოსილი იყო, მოეთხოვა და მიეღო (დაებრუნებინა) „სადავო ქონება“ მოპასუხისგან, რაც განხორციელდა კიდევ, მოსარჩელის მოთხოვნით სადავო ქონებაზე მოპასუხის მფლობელობის შეწყვეტისას. განსახილველი სარჩელით კი, მოთხოვნილია იმ ზიანის ანაზღაურებაც, რაც „სადავო ქონებით“ უსაფუძვლო სარგებლობით მიიღო მოპასუხემ, ამით გამდიდრდა და, შესაბამისად – დააზარალა მოსარჩელენი.

სააპელაციო სასამართლოს განმარტებით, უსაფუძვლო გამდიდრების შედეგად წარმოშობილი ვალდებულებების უპირველესი ფუნქციაა კრედიტორის ადრინდელ ქონებრივ მდგომარეობაში აღდგენის სამართლებრივი უზრუნველყოფა. ქონების უსაფუძვლოდ შექმნა ნიშნავს შემქმნის ქონების გაზრდას სხვა პირის ხარჯზე, კანონით ან ხელშეკრულებით გათვალისწინებული საფუძვლების გარეშე. **პირს სხვა პირის ხარჯზე მიღებული სარგებლის (რაც შეიძლება გამოიხატოს ქონების დაზოგვაში) უკან დაბრუნების ვალდებულება წარმოეშობა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ეს პირი ამით გამდიდრდა. თუ გამდიდრების ფაქტი ვლინდება, მაშინ მხოლოდ ქონების დაზოგვა არ წარმოშობს კონდიქციურ ვალდებულებას.**

სასამართლომ დავის გადასაწყვეტად გამოიყენა სკ-ის 982-ე მუხლის პირველი ნაწილი, რომლის თანახმად, პირი, რომელიც ხელყოფს მეორე პირის სამართლებრივ სიკეთეს მისი თანხმობის გარეშე განკარგვის, დახარჯვის, სარგებლობის, შეერთების, შერევის, გადამუშავების ან სხვა საშუალებით, მოვალეა, აუნაზღაუ-

⁹⁵ სუს განჩინება, 8 დეკემბერი, 2015, №ას-220-207-2015.

როს უფლებამოსილ პირს ამით მიყენებული ზიანი, თუმცა, სააპელაციო სასამართლოს მოსაზრებით, საქმის განხილვის შედეგად, არ დამტკიცებულა, რომ 1998 წლის 25 სექტემბრიდან მოპასუხე, სადავო ქონებას დაეუფლა ქონების მესაკუთრის თანხმობის გარეშე; ქონების მომავალმა მესაკუთრეებმა (პოტენციურმა მემკვიდრეებმა) მიიღეს გარკვეული თანხა, როგორც ნასყიდობის ფასი და დაუთმეს ქონება მოპასუხეს. პრეტენზია ქონების უსაფუძვლო ფლობასთან დაკავშირებით მოსარჩელემ მოპასუხეს წაუყენა მხოლოდ 2011 წელს. მთელი ამ ხანგრძლივი პერიოდის მანძილზე, ფლობდა „სადავო ქონებას“, იმ განზრახვით, რომ მასში ფულის გადახდის შედეგად, ადრე თუ გვიან, მოიპოვებდა საკუთრების უფლებას მასზე, ე.ი. მოპასუხის ნება თანხის გადახდის დროს მიმართული იყო არა ქირავნობის, არამედ – უძრავი ქონების ნასყიდობის ხელშეკრულების დადებისაკენ.

ამდენად, სააპელაციო პალატის აზრით, მოპასუხის მიზანს წარმოადგენდა „სადავო ქონების“ შექმნა, რის გამოც უსაფუძვლო იყო მოსარჩელეთა მითითება, რომ მოპასუხემ „სადავო ქონების“ ფლობა-სარგებლობით დაზოგა ქირა. ამასთან, მიუხედავად იმისა, რომ შემძენზე საკუთრების უფლება ვერ გადავიდა, მოსარჩელეებს მიღებული ნასყიდობის ფასი უკან ნებაყოფლობით არ დაუბრუნებიათ მოპასუხისათვის და საამისოდ აუცილებელი გახდა სასამართლოში დავის დაწყება.

სკ-ის 979-ე მუხლზე მითითებით, სააპელაციო სასამართლომ აღნიშნა, რომ მოსარჩელეებმა, სსკ-ის 102-ე მუხლის პირველი და მე-3 ნაწილებით დადგენილი წესით, ვერ წარადგინეს სათანადო მტკიცებულებები იმ გარემოების დასადასტურებლად, რომ მათ ჰქონდათ კონკრეტული ოფერტი მესამე პირისაგან „სადავო ქონების“ სარგებლობაში გადაცემასთან დაკავშირებით, რის შედეგადაც ისინი მართლაც მიიღებდნენ გარკვეულ შემოსავალს ქირის სახით. მოპასუხის მიერ სადავო ქონების გაქირავების ფაქტობრივი გარემოება არ არის დამტკიცებული საქმეში წარდგენილი, კანონიერ ძალაში შესული სასამართლო გადაწყვეტილებებითაც. ამდენად, არ მტკიცდება მოპასუხის მიერ „სადავო ქონებით“ სარგებლობისაგან რაიმე სარგებლის მიღებისა და გამდიდრების ფაქტი.

საქმის ფაბულის მიხედვით,⁹⁶ მოსარჩელეები (მეუღლეები-იძულე-

⁹⁶ სუს გადაწყვეტილება, 22 აპრილი, 2015, №ას-445-420-2014.

ბით გადაადგილებული პირები) ცხოვრობდნენ მოპასუხის საკუთრებაში არსებულ საცხოვრებელ სახლში. მათ დაკავებულ ბინაში ჩატარებული სარემონტო სამუშაოების ანაზღაურება მოითხოვეს, ხოლო მოპასუხემ (მესაკუთრემ) შეგებებული სარჩელით მოსარჩელეთათვის იმ მიუღებელი შემოსავლის დაკისრება მოითხოვა, რასაც სადავო ფართის გაქირავების შედეგად მიიღებდა. სააპელაციო სასამართლოს გადანყვეტილებით, სარჩელი ნაწილობრივ დაკმაყოფილდა, ხოლო შეგებებული სარჩელი არ დაკმაყოფილდა. შეგებებულ სარჩელზე უარის თქმის საფუძველად სასამართლომ მიიჩნია ის გარემოება, რომ მესაკუთრემ ვერ დაადასტურა ფაქტი, რომ აპირებდა სადავო ბინის გაქირავებას და ასევე ვერ დაადასტურა ზიანის არსებობა, ვინაიდან ბინის პირდაპირი დანიშნულებაა საცხოვრებლად გამოყენება, მასში ბინადრობა და იგი ყოველთვის არ არის გამიზნული იმისათვის, რომ მესაკუთრეს გაქირავებით რაიმე შემოსავალი/მოგება მოუტანოს.

ქვემდგომი სასამართლოს მოსაზრებით, ვინაიდან მესაკუთრის სარჩელო მოთხოვნას წარმოადგენდა მიუღებელი შემოსავლის სახით ზიანის ანაზღაურება, სასამართლო არ იყო უფლებამოსილი, ემსჯელა მოსარჩელების სამოქალაქო პასუხისმგებლობაზე კონდიქციური ვალდებულებიდან გამომდინარე, უსაფუძვლოდ მიღებულის ან დაზოგილის ფარგლებში – ბინის ქირის ოდენობით.

საკასაციო სასამართლომ დააკმაყოფილა მესაკუთრის საკასაციო საჩივარი, მიიღო ახალი გადანყვეტილება და დააკმაყოფილა მესაკუთრის შეგებებული სარჩელი. მოსარჩელებს (სადავო ბინის მფლობელებს) დააკისრა მესაკუთრის მიერ მოთხოვნილი თანხა. საკასაციო პალატის მოსაზრებით, მოცემულ შემთხვევაში, სააპელაციო სასამართლომ მოთხოვნის სამართლებრივ საფუძველად არასწორად გამოიყენა სკ-ის 992-ე და 411-ე მუხლები, რადგან მოსარჩელეთა მიერ უკანონო მფლობელობის პერიოდში ბინის გამოყენებას მესაკუთრისათვის ფაქტობრივი ქონებრივი დანაკლისის სახით რაიმე ზიანი არ მიუყენებია. ამ შემთხვევაში მნიშვნელობა ენიჭება იმას, რომ უკანონო მფლობელობით ამ უკანასკნელის ქონება არ შემცირებულა, რასაც გულისხმობს სკ-ის 992-ე მუხლი, სადავო ბინაში სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე ცხოვრებით ფაქტობრივი ქონებრივი დანაკლისი მესაკუთრეს არ მიუღია.

საკასაციო სასამართლომ მიუთითა, რომ, ვინაიდან მესაკუთ-

რის მოთხოვნა უკავშირდება მოსარჩელეთა მიერ სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე მფლობელობას, სადავო შემთხვევაზე უნდა გავრცელდეს ხელყოფის კონდიქციის სპეციალური წესი, რომელიც მოცემულია სკ-ის 982-ე მუხლით.

საკასაციო სასამართლომ განმარტა რა სკ-ის 982-ე მუხლში მითითებული ზიანი⁹⁷ აღნიშნა, რომ, სადავო ფაქტობრივი სიტუაცია არ ითვალისწინებს ზიანის ინსტიტუტს სკ-ის 411-ე მუხლის მიხედვით.

იმის გათვალისწინებით, რომ არაუფლებამოსილი მფლობელების მიერ განხორციელებული ფლობით მესაკუთრემ დაკარგა გარკვეული სიკეთის მიღების შესაძლებლობა, მას უფლება ეძლევა, ამოიღოს ეს ქონება ხელმყოფისაგან. რადგან „შესრულების დაბრუნება“ (მოსარჩელების მიერ უკანონო სარგებლობით მიღებული სიკეთე) შეუძლებელია, სკ-ის 979-ე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, უფლების მქონე პირმა (მესაკუთრემ) შეიძლება, გამოიყენოს ღირებულების ანაზღაურების მოთხოვნა, რაც დგინდება მსგავსი ბინის ქირის ოდენობით.

საკასაციო სასამართლომ, როგორც ზემოთ არაერთგზის აღინიშნა, მიუთითა, რომ მესაკუთრის მოთხოვნასთან მიმართებით არ იკვეთება სკ-ის 164-ე მუხლის გამოყენების უპირატესობა, რადგან „მიღებული სარგებლის“ დაბრუნება შეუძლებელია, ამ შემთხვევაში „მიღებულ სარგებელს“ წარმოადგენს ფართით სარგებლობა, რაც შესაძლებელია გამდიდრების გათანაბრების ოდენობასთან დაკავშირებული სამართლებრივი დანაწესების გამოყენებით.

მსგავს საქმეში⁹⁸ მოსარჩელემ (მესაკუთრემ) მოითხოვა მოპასუხისათვის (არაუფლებამოსილი მფლობელისათვის) ამ უკანასკნელის მიერ ფართით უკანონოდ სარგებლობისათვის ზიანის ანაზღაურება 2002 წლის 1 იანვრიდან 2012 წლის 1 ივნისამდე, ყოველთვიურად 300 აშშ დოლარის, მთლიანობაში 37500 აშშ დოლარის ოდენობით. თბილისის საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიის 2009 წლის 29 ოქტომბრის კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილებით დაკმაყოფილდა მესაკუთრის სარჩელი და მოპა-

⁹⁷ იხ. 92-ე სქოლიო.

⁹⁸ სუს გადაწყვეტილება, 25 მაისი, 2015, №ას-838-796-2013.

სუხის (არაუფლებამოსილი მფლობელის) უკანონო მფლობელობიდან გამოთხოვილ იქნა მოსარჩელის საკუთრებაში არსებული 50 კვ.მ საერთო ფართის ნაწილი – 21 კვ.მ დამხმარე ფართი (ანტრესოლით). ამავე გადაწყვეტილებით მოპასუხეს მოსარჩელის სასარგებლოდ დაეკისრა 10800 აშშ დოლარის ანაზღაურება. ზემომითითებული გადაწყვეტილება კანონიერ ძალაში შევიდა და გაიცა სააღსრულებო ფურცელი;

მიუხედავად სასამართლო გადაწყვეტილებისა და სააღსრულებო ბიუროში წარდგენილი სააღსრულებო ფურცლისა, მოპასუხე აგრძელებდა მოსარჩელის ფართით უკანონოდ სარგებლობას.

თბილისის საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიის გადაწყვეტილებით, მოპასუხეს მოსარჩელის სასარგებლოდ დაეკისრა 2002 წლის 1 იანვრიდან 2012 წლის 1 ივნისამდე (ანუ 10 წლისა და 5 თვის განმავლობაში) მოსარჩელის ფართით სარგებლობისათვის ზიანის ანაზღაურება, ყოველთვიურად 300 აშშ დოლარის, ჯამში 37500 აშშ დოლარის გადახდა.

თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის გადაწყვეტილებით მესაკუთრის სარჩელი ნაწილობრივ დაკმაყოფილდა.

მოპასუხეს მოსარჩელის სასარგებლოდ დაეკისრა ზიანის ანაზღაურება 2009 წლის 29 ოქტომბრიდან 2012 წლის 1 ივნისამდე, თვეში 300 აშშ დოლარის გადახდა. **დავის გადაწყვეტისას, სააპელაციო სასამართლომ იხელმძღვანელა სკ-ის 164-ე მუხლით, 317-ე მუხლის პირველი ნაწილით, 992-ე, 408-ე, 411-412-ე მუხლებით.**

სააპელაციო სასამართლომ მიუთითა სკ-ის 144-ე მუხლზე, რომლის თანახმად, ხანდაზმულობის ვადის გასვლის შემდეგ ვალდებული პირი უფლებამოსილია, უარი თქვას მოქმედების შესრულებაზე. ვინაიდან სარჩელის ავტორი ითხოვდა განგრძობად ზიანს 2002 წლიდან 2012 წლის 1 ივნისამდე, ანუ 10 წლისა და 5 თვის განმავლობაში, **სააპელაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ სარჩელი შეიძლებოდა, დაკმაყოფილებულიყო მხოლოდ 3-წლიანი ხანდაზმულობის ნაწილში.**

საკასაციო სასამართლომ დააკმაყოფილა მესაკუთრის საკასაციო საჩივარი და ახალი გადაწყვეტილებით მოპასუხეს (არაუფლებამოსილ მფლობელს) დააკისრა 115 თვის ქირა მესაკუთ-

რის სასარგებლოდ. მეორე კასატორის (არაუფლებამოსილი მფლობელის) საკასაციო საჩივარი არ დაკმაყოფილდა.

საკასაციო სასამართლოს მოსაზრებით, სააპელაციო სასამართლომ მართებულად გამოიყენა სკ-ის 166-ე მუხლი (რომლის მიხედვით, თუ პირი ნივთს ფლობდა დროის გარკვეული მონაკვეთის დასაწყისში და ბოლოს, ივარაუდება, რომ იგი ფლობდა ამ ნივთს დროის შუა პერიოდშიც) და სწორად დაადგინა, რომ, ვინაიდან მოპასუხე სადავო უძრავ ნივთს ფლობდა დროის გარკვეული მონაკვეთის დასაწყისში – 1998-2001 წლებში და ბოლოს – 2012 წლის 7 ივნისს, მოსარჩელის სასარგებლოდ მოქმედებს ნივთის ფლობის უწყვეტობის ვარაუდი, რაც იმას ნიშნავს, რომ მოპასუხე სადავო უძრავ ქონებას ფლობდა 1998 წლიდან 2012 წლის 7 ივნისამდე. აღნიშნული ვარაუდის გაქარწყლების ტვირთი ეკისრებოდა მოპასუხეს, შესაბამისად, სააპელაციო სასამართლომ სწორად დააკისრა მას იმ გარემოების დამტკიცების ტვირთი, რომ სადავო პერიოდში იგი მოსარჩელის კუთვნილ უძრავ ქონებას არ ფლობდა.

საკასაციო სასამართლომ გაიზიარა სააპელაციო სასამართლოს მოტივაცია და კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილებით დადგენილი ფაქტი იმის თაობაზე, რომ 1998-2001 წლებში სადავო კომერციული ფართის გაქირავება შესაძლებელი იყო თვეში 300 აშშ დოლარად, სკ-ის 106-ე მუხლის „ბ“ ქვეპუნქტის შესაბამისად, პრეიუდიციულ ფაქტად მიიჩნია. საკასაციო პალატის აზრით, მითითებული პრეიუდიციული ფაქტი იძლევა იმ ვარაუდის დაშვების შესაძლებლობას, რომ სადავო ფართი 2001 წლის შემდეგაც სულ ცოტა 300 აშშ დოლარად გაქირავდებოდა, ვინაიდან, კომერციული ფართების გაქირავების ფასი, როგორც წესი, ყოველწლიურად იზრდება. ამ საერთო წესიდან შესაძლებელია, არსებობდეს გარკვეული გამონაკლისებიც, რომლებიც გამონვეულია ეკონომიკური ხანიათის რყევებით და სხვა ობიექტური გარემოებებით, მაგრამ მათი არსებობის დამტკიცების ტვირთიც მოპასუხეს ეკისრება. ეს უკანასკნელი კი ვერ უთითებს ისეთ გარემოებებზე, რაც, მოცემულ შემთხვევაში, გამონაკლისის არსებობას დაადასტურებდა.

საკასაციო სასამართლომ არ გაიზიარა კასატორის (მფლობელის) მოსაზრება იმის თაობაზე, რომ მოპასუხის წინააღმდეგ 2001 წელს ზიანის ანაზღაურების თაობაზე სარჩელის შეტანით შეწყდა იმ მოთხოვნის ხანდაზმულობის ვადის დენა, რომელიც განსახილველი დავის საგანს წარმოადგენს. საკასაციო სასამართლომ განმარ-

ტა, რომ სარჩელის შეტანით ხანდაზმულობის ვადის დენის შეწყვეტის ინსტიტუტი გამოიყენება იმავე სარჩელის მიმართ. სარჩელი კი იმ შემთხვევაში იგივე, თუ იგივეა: ა. სასარჩელო მოთხოვნა (სარჩელის საგანი). ბ. სარჩელის საფუძველი (ფაქტობრივი გარემოებები, რომელზედაც მოსარჩელე ამყარებს თავის მოთხოვნას) და გ. მხარეები. ამასთან, სამივე ეს ელემენტი ერთდროულად უნდა არსებობდეს, წინააღმდეგ შემთხვევაში, იგივე სარჩელი არ გვექნება. განსახილველ დავაში სარჩელის საგანი განსხვავდება იმ სარჩელის საგნისაგან, რომელზედაც უკვე არსებობს კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილება, შესაბამისად, მოცემულ შემთხვევაზე ვერ გავრცელდება სკ-ის 138-ე მუხლის დანაწესი.

საკასაციო სასამართლომ არ გაიზიარა სააპელაციო სასამართლოს მოსაზრება დავის სამართლებრივ კვალიფიკაციასთან დაკავშირებით და განსახილველი ურთიერთობის მიმართ გამოიყენა უსაფუძვლო გამდიდრების ინსტიტუტი და, შესაბამისად, სკ-ის 128-ე მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული ხანდაზმულობის საერთო (10-წლიანი) ვადა.

საკასაციო სასამართლომ აღნიშნა, რომ, ვინაიდან მოსარჩელის მოთხოვნას 2002 წლის 1 იანვრიდან 2012 წლის 1 ივნისამდე პერიოდში მისი კუთვნილი უძრავი ქონებით სარგებლობის შეუძლებლობით მოპასუხის მიერ მიყენებული ზიანის ანაზღაურება წარმოადგენს, ხოლო მოთხოვნის საფუძვლად დასახელებულია ის გარემოება, რომ სადავო პერიოდში მოპასუხე უკანონოდ ფლობდა მის საკუთრებას და ამით მას მოესპო ქონების გაქირავებით შემოსავლის მიღების შესაძლებლობა, არ შეიძლება გაზიარებულ იქნეს სააპელაციო სასამართლოს მოსაზრება იმის თაობაზე, რომ მოსარჩელის მოთხოვნა დელიქტური ხასიათისაა სკ-ის 992-ე მუხლის მიხედვით. საკასაციო პალატამ მიიჩნია, რომ განსახილველ შემთხვევაზე არ ვრცელდება დელიქტური ვალდებულებების ინსტიტუტი, რადგან სადავო უძრავი ქონების უკანონო მფლობელობით მოპასუხეს მოსარჩელისათვის ფაქტობრივი ქონებრივი დანაკლისის სახით რაიმე ზიანი არ მიუყენებია.⁹⁹

⁹⁹ აღნიშნულთან დაკავშირებით, საკასაციო სასამართლო ავითარებს იმავე მსჯელობას, რაც მითითებულია სუს 2015 წლის 22 აპრილის №ას-445-420-2014 გადაწყვეტილებაში.

საკასაციო პალატის მსჯელობით, არასწორია მოსაზრება, რომ მოსარჩელის მოთხოვნაზე უნდა გავრცელდეს ხანდაზმულობის სამწლიანი ვადა და სარჩელი უნდა დაკმაყოფილდეს მხოლოდ სამი წლის ნაწილში, რადგან მოსარჩელე ითხოვს ზიანს მიუღებელი შემოსავლის სახით, ვინაიდან განსახილველ ურთიერთობაზე ვრცელდება არა დელიქტური ვალდებულებების, არამედ – უსაფუძვლო გამდიდრების ინსტიტუტი. ამდენად, ამ ურთიერთობის მიმართ გამოყენებულ უნდა იქნეს ხანდაზმულობის საერთო ვადა – 10 წელი სკ-ის 128-ე მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად.

საკასაციო სასამართლოს დასკვნით, ვინაიდან სარჩელი შეტანილია 2012 წლის 29 ოქტომბერს, მოსარჩელის მოთხოვნა ხანდაზმული არაა 2002 წლის 29 ოქტომბრიდან 2012 წლის 1 ივნისამდე, რაც შეადგენს 115 თვეს. შესაბამისად, მოპასუხეს მოსარჩელის სასარგებლოდ უნდა დაეკისროს 34500 (115x300) აშშ დოლარის გადახდა.

ერთ-ერთი საქმის ფაბულის მიხედვით,¹⁰⁰ მხარეებს შორის შორის არსებობდა ზეპირი შეთანხმება, რომლის თანახმადაც, მოსარჩელე (მფლობელი) შეიძენდა მოპასუხის (მესაკუთრის) კუთვნილ ორ ოთახს. მოსარჩელე (მფლობელი) მოითხოვდა მესაკუთრისათვის 24000 აშშ დოლარის დაკისრებას, ხოლო მესაკუთრე შეგებებული სარჩელით-მფლობელისათვის საცხოვრებელი სახლით სარგებლობის შედეგად დაზოგილი თანხის (9750 ლარის) დაკისრებას.

თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის გადაწყვეტილებით, როგორც სარჩელი, ასევე, შეგებებული სარჩელი ნაწილობრივ დაკმაყოფილდა. მესაკუთრეს დაეკისრა 23232 ლარის გადახდა მფლობელის სასარგებლოდ, ხოლო მფლობელს – 9750 ლარის გადახდა მესაკუთრის სასარგებლოდ. საბოლოოდ, მხარეთათვის დაკისრებული ვალდებულებების გაქვითვის შედეგად, მესაკუთრეს დაეკისრა 13482 ლარის გადახდა მფლობელის სასარგებლოდ.

მხარეთა შორის დადებული გარიგებების, აგრეთვე, თავად მესაკუთრის მიერ წარდგენილი ხელწერილის ერთობლივი ანალიზის შედეგად სააპელაციო სასამართლომ დადგენილად მიიჩნია, რომ მესაკუთრე მფლობელისგან პერიოდულად გარკვეულ თანხებს იღებ-

¹⁰⁰ სუს განჩინება, 10 მარტი, 2015, №ას-1022-980-2014.

და. აღნიშნულმა თანხებმა, ერთობლივად, 12000 აშშ დოლარი შეადგინა. მესაკუთრის აღიარება დამატებით 12000 აშშ დოლარის დაბრუნების თაობაზე, სააპელაციო სასამართლომ, ვალდებულების შესრულების უზრუნველყოფის საშუალებად – პირგასამტეხლოდ მიიჩნია. შესაბამისად, სააპელაციო სასამართლომ აღნიშნა, რომ მესაკუთრეს უნდა დაჰკისრებოდა ფორმალური გარიგების საფუძველზე მიღებული თანხის, 12000 აშშ დოლარის, **როგორც უსაფუძვლოდ მიღებულის, დაბრუნება**, ხოლო, რაც შეეხება პირგასამტეხლოს 12000 აშშ დოლარის ოდენობით, პირგასამტეხლოს ბუნებისა და დანიშნულების გათვალისწინებით, ასევე, მესაკუთრის ასაკის, ჯანმრთელობისა და ფინანსური მდგომარეობის გათვალისწინებით, უნდა მიჩნეულიყო შეუსაბამოდ მაღალ პირგასამტეხლოდ და შემცირებულიყო 1200 აშშ დოლარამდე.

სააპელაციო სასამართლომ გადაწყვეტილების სამართლებრივი დასაბუთებისას გამოიყენა სკ-ის 59-ე, 976-ე მუხლის პირველი ნაწილი „ა“ ქვეპუნქტი და 982-ე მუხლები. სააპელაციო სასამართლოს შეფასებით, იმის გათვალისწინებით, რომ მესაკუთრის ბინის შესაბამისი სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე მფლობელობის გამო, ამ უკანასკნელმა დაკარგა გარკვეული სიკეთის (ბინის ქირის) მიღების შესაძლებლობა, მას უფლებას აძლევს, ამოიღოს ეს ქონება ხელმყოფისაგან სკ-ის 982-ე მუხლის საფუძველზე, რომლის თანახმად, ხელმყოფმა უნდა გაუთანაბროს უფლების მქონე პირს მის უფლებაში ჩარევა.

სხვა საქმის ფაბულის მიხედვით,¹⁰¹ მოსარჩელე მის საკუთრებაში არსებული უძრავი ნივთის (საცხოვრებელი ბინის) გასხვისების შემდეგ 12 წელი ცხოვრობდა იმავე ბინაში. მოგვიანებით, მან სარჩელი აღძრა მოპასუხის (მესაკუთრის) მიმართ და მოითხოვა ბინაში ჩატარებული სარემონტო სამუშაოების ანაზღაურება. **ქვემდგომი ინსტანციის სასამართლოებმა სარჩელი არ დააკმაყოფილეს, იმ მოტივით, რომ მოპასუხე არ გამდიდრებულა.** სააპელაციო სასამართლომ განმარტა, რომ უსაფუძვლო გამდიდრების დროს მოსარჩელეს არა აქვს უფლება, მოითხოვოს მისი შესრულების სრული ანაზღაურება. ამ შემთხვევაში, ძირითადი კრიტერიუმია, თუ რამდენად გაუმჯობესდა მოპასუხის მდგომარეობა. შესაბამისად, მნიშვნელოვანია ბინაში სარემონტო სამუშაოების შესახებ არსებული ტექნიკური მონაცემები ნასყიდობის ხელშეკრულებამდე და

¹⁰¹ სუს განჩინება, 5 მაისი, 2014, №ას-860-818-2013.

ბინის მესაკუთრისათვის დაბრუნების მომენტში. სასამართლომ მიუთითა, რომ, მოცემულ შემთხვევაში, დადგენილია ბინაში სარემონტო სამუშაოების შესახებ არსებული ტექნიკური მონაცემები მესაკუთრისათვის ქონების დაბრუნების მომენტში. ამასთან, მოსარჩელის მიერ არ არის წარდგენილი ნასყიდობის ხელშეკრულებაში არსებული მდგომარეობის ამსახველი მტკიცებულებები, რასაც დავის გადანყვეტისათვის, კერძოდ, უსაფუძვლო გამდიდრების ფაქტის დადგენის მიზნებისათვის, არსებითი მნიშვნელობა აქვს.

მოცემულ შემთხვევაში, სასამართლომ დადგენილად მიიჩნია მოპასუხის მიერ მოსარჩელის ქონებრივ უფლებებში, საკუთრების უფლებაში ჩარევის ფაქტი, რაც გამოიხატება მოპასუხის მხრიდან მოსარჩელის ბინაში უნებართვო ცხოვრებით. სასამართლომ განმარტა, რომ უსაფუძვლო გამდიდრების სამართლებრივი ინსტიტუტის მიზანია უსაფუძვლოდ და გაუმართლებლად შექმნილი ქონების ამოღება და ამგვარად, ქონებრივი მიმოქცევის წონასწორობისა და სამართლიანობის აღდგენა. ამ მიზნით ქონებრივი შეღავათი იმ პირს უნდა დაუბრუნდეს, რომლის ხარჯზეც გაიზარდა სხვა პირის ქონება, ანუ უსაფუძვლოდ გამდიდრდა. ამ ინსტიტუტის უმთავრესი დანიშნულება არის არა ქონებრივი დანაკლისის შევსება, მაგ. ზიანის ანაზღაურება, არამედ ქონებრივი ნამატის ამოღება, პირის თავდაპირველი ქონებრივი და სამართლებრივი ვითარების აღდგენა, ანუ გამდიდრების გათანაბრება. **ვალდებულების ამ ორი სახის განსხვავება პირველ რიგში ისაა, რომ ისინი სხვადასხვა საფუძვლებიდან წარმოიშობიან.** ზიანის მიყენებით წარმოშობილი ვალდებულებების საფუძველი, როგორც წესი, დელიქტია (სამართალდარღვევა). გამდიდრების უსაფუძვლობა კი, შეიძლება, ემყარებოდეს სხვადასხვა გარემოებებს, მათ შორის, – მართლზომიერ ქმედებებსაც. ამასთან დაკავშირებით, კანონში მითითებული გამონაკლისების გარდა, ზიანის მიყენების შედეგად ვალდებულება მხოლოდ იმ შემთხვევაში წარმოიშობა, როცა არსებობს ზიანის მიმყენებლის ბრალეული ქმედება.

უსაფუძვლო გამდიდრების დროს კი, მნიშვნელობა არა აქვს ბრალს, ამ შემთხვევაში მნიშვნელოვანია ერთი პირის ქონების გადასვლის ფაქტი მეორე პირის საკუთრებაში სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე. **განსახილველ ვალდებულებათა სახეებს შორის განსხვავებაა ასევე მათ შინაარსშიც.** ზიანის მიყენებიდან წარმოშობილი ვალდებულება უზრუნველყოფს დაზარალებულის ქონებრივი სფე-

როს აღდგენას სრულად. ამ შემთხვევაში ანაზღაურება მიყენებული ზიანის ტოლია. უსაფუძვლო გამდიდრების დროს კი, ასეთი ტოლობა შეიძლება, არ გვქონდეს. ასეთ შემთხვევაში დაზარალებულს ზიანი აუნაზღაურდება იმდენით რამდენითაც მიმღები გამდიდრდა. **ამ ვალდებულებებში განსხვავებულია პასუხისმგებლობის იურიდიული ბუნებაც.** ზიანის ანაზღაურება დელიქტურ ვალდებულებებში ეს არის სამოქალაქო სამართლის პასუხისმგებლობის სახე, ანუ მოვალის ქონებრივი სფერო მცირდება და იზრდება კრედიტორის ქონებრივი სფერო. უსაფუძვლო გამდიდრების დროს კი, ასეთი შემცირება-გაზრდა არ ხდება. შესაბამისად, უსაფუძვლო გამდიდრებიდან გამომდინარე, პირის თავდაპირველი ქონებრივი და სამართლებრივი ვითარების აღდგენა და გამდიდრების გათანაბრება არ არის სამოქალაქო სამართლებრივი პასუხისმგებლობის სახე.

სკ-ის 985-ე მუხლის იურიდიული შედეგი არის სწორედ ის, რომ ხელმყოფმა უნდა გაუთანაბროს უფლების მქონე პირს მის უფლებაში ჩარევა. გათანაბრების მოთხოვნის მოცულობის დადგენისას უნდა გამოვიყენოთ სკ-ის 979-ე მუხლის პირველი ნაწილი, ანუ მიღებული სარგებელი უნდა დაბრუნდეს. შესაბამისად, აღნიშნული მუხლის მიხედვით, ხელმყოფმა უნდა აანაზღაუროს საერთო ღირებულება, რაც, მოცემულ შემთხვევაში, ადგილის შესაბამისად მსგავსი ბინის ქირის ოდენობით უნდა განისაზღვროს.

ერთ-ერთ საქმეში¹⁰² სარჩელი საიჯარო ქირის ასანაზღაურებელი თანხისა და მიუღებელი შემოსავლის სახით მიყენებული ზიანის დაკისრების შესახებ დაკმაყოფილებულია.

საიჯარო ქირის სახით ასანაზღაურებელი თანხის (3500 ლარი) დაკისრების ნაწილში სააპელაციო სასამართლოს მსჯელობა იმ გარემოებებსა და სამართლებრივ შეფასებაზეა დაფუძნებული, რომ მოსარჩელეს იჯარის ხელშეკრულების საფუძველზე ორი წლის ვადით სარგებლობაში გადაეცა უძრავი ქონება (ფართი), საიჯარო ქირის – თვეში 500 ლარის გადახდის პირობით. მოიჯარე 2013 წლის თებერვლიდან 2014 წლის მაისის ჩათვლით იხდიდა საიჯარო ქირას. დადგენილია, რომ გარკვეული პერიოდის განმავლობაში, მოპასუხის მიერ საიჯარო ფართის თვითნებურად დაკავების გამო, მოსარჩელეს არ უსარგებლია საიჯარო ფართით.

¹⁰² სუს გადაწყვეტილება, 12 იანვარი, 2018, №ას-1006-927-2017.

საკასაციო პალატამ გაიზიარა საიჯარო ქირის სახის გადახდილი თანხის მოპასუხისათვის დაკისრების ნაწილში, დადგენილი ფაქტობრივი გარემოებების (სსკ-ის 407-ე მუხლის მე-2 ნაწილი) სამართლებრივი შეფასება, გამომდინარე იქიდან, რომ იჯარის ხელშეკრულების მოქმედების პერიოდში მოსარჩელის უფლება საიჯარო ფართზე დაცული იყო სსკ-ის 159-ე-161-ე მუხლების სამართლებრივი საფუძვლით, ხოლო საიჯარო ქირის სახით გადახდილი თანხის უკუმოთხოვნის ნაწილზე სწორად გავრცელდა ხელყოფის კონდიქციის 982-ე მუხლით გათვალისწინებული სპეციალური წესი.

საკასაციო პალატამ უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკაზე დაყრდნობით,¹⁰³ მიუთითა, რომ სსკ-ის 982-ე მუხლში მითითებული ზიანი გულისხმობს მიღებულის დაბრუნების შეუძლებლობის შემთხვევაში მისი ღირებულების ანაზღაურებას და მაშასადამე, გამდიდრების გათანაბრებას.

საკასაციო პალატამ მიიჩნია, რომ მოცემულ საქმეზე დადგენილი ფაქტობრივი გარემოებიდან გამომდინარე, აშკარაა, რომ მოსარჩელე იჯარის ხელშეკრულებიდან გამომდინარე, 2013 წლის თებერვლიდან 2014 წლის მაისის ჩათვლით იხდიდა საიჯარო ქირას თვეში 500 ლარს. ამასთან, მოსარჩელეს 2013 წლის ნოემბრიდან არ უსარგებლია საიჯარო ქონებით. მოპასუხემ კი, უკანონოდ დაზოგა თანხა, რისი გადახდაც მოუწევდა, როგორც კეთილსინდისიერ მფლობელს და რაც მოსარჩელემ გადაიხადა. შესაბამისად, სარჩელის მოთხოვნა, საიჯარო ქირის სახით გადახდილი 3500 ლარის მოპასუხისათვის დაკისრების ნაწილში, სწორად დაკმაყოფილდა, მის საპირისპიროდ კი, კასატორს დასაბუთებული და დასაშვები საკასაციო შედავება (პრეტენზია) არ წარუდგენია.

განსახილველი დავის ფაბულის მიხედვით,¹⁰⁴ მოსარჩელე მოპასუხეებთან ერთად საცხოვრებელი სახლის თანამესაკუთრეა. მან მოთხოვნის ფაქტობრივ საფუძვლად მიუთითა იმ გარემოებაზე, რომ წლების მანძილზე მოპასუხეები უკანონოდ ფლობენ მის საკუთრებას, რის გამოც მოსარჩელე ვერ აქირავებს თავის ქონებას და, შესაბამისად, ვერ იღებს შემოსავალს. შესაბამისად, მოითხოვა 10 წლის განმავლობაში მისი კუთვნილი უძრავი ქონებით სარგებლობის შეუძლებლობით მოპასუხეთა მიერ მიყენებული ზიანის

¹⁰³ მითითებულია სუს განჩინება, 05 დეკემბერი, 2013, №ას-472-448-2013.

¹⁰⁴ სუს განჩინება, 22 დეკემბერი, 2017, №ას-685-639-2017.

ანაზღაურება. სააპელაციო სასამართლომ ახალი გადაწყვეტილებით სარჩელი არ დააკმაყოფილა. სასამართლომ დაადგინა, რომ მოპასუხეები ფლობენ მთლიან სადავო უძრავ ქონებას და, შესაბამისად, მოსარჩელის კუთვნილ ფართს. სააპელაციო სასამართლოს დასკვნა იმ გარემოებას ემყარება, რომ, რადგან გამიჯნული არ არის მხარეთა იდეალური წილები, შესაბამისად, იდეალურ წილში არსებული ქონების გაქირავებით მიღებული შემოსავალი, მიუღებელი შემოსავლის კონტექსტში, ზიანად ვერ განიხილება, რადგან მოსარჩელე ვერ გააქირავებდა სადავო უძრავ ქონებას მოპასუხეთა, როგორც საზიარო საგნის თანამესაკუთრეთა, თანხმობის გარეშე. სააპელაციო სასამართლომ თავისი პოზიცია სკ-ის 172.2.-ე, 173.2.-ე, 408-ე, 411-ე, 412-ე, 531-ე, 956-ე მუხლებზე დააფუძნა.

საკასაციო სასამართლომ გააუქმა გასაჩივრებული გადაწყვეტილება და საქმე ხელახლა განსახილველად დააბრუნა სააპელაციო სასამართლოში შესაბამისი მითითებებით.

სასამართლოს აზრით, იმის გათვალისწინებით, რომ მოსარჩელე ითხოვს მოპასუხეთა მიერ სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე მოსარჩელის ქონების ფლობის გამო, საკუთრების განკარგვის შეუძლებლობით მიყენებულ ზიანს, უნდა დადგინდეს არსებობს თუ არა სკ-ის 982-ე მუხლის შესაბამისი ფაქტობრივი წინაპირობები. საკასაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ სააპელაციო სასამართლომ დამატებით უნდა იმსჯელოს იმაზე, რომ, თუკი მოსარჩელემ საკუთრებაში არსებული უძრავი ქონების უკანონო მფლობელობის გამო დაკარგა გარკვეული სიკეთის მიღების შესაძლებლობა, მას უფლება აქვს, ამოიღოს ეს ქონება ხელმყოფისაგან. სწორედ აღნიშნული ქონებრივი წონასწორობის აღდგენას ემსახურება სკ-ის 982-ე მუხლი, რომლის თანახმად, ხელმყოფმა უნდა გაუთანაბროს უფლების მქონე პირს მის უფლებაში ჩარევა.

სხვა საქმეში¹⁰⁵, სასამართლომ დავა არა 982-ე მუხლით, არამედ სკ-ის 992-ე მუხლით გადაწყვიტა. საქმეში დადგენილი ფაქტობრივი გარემოებების მიხედვით, მოსარჩელემ 2003 წელს შეიძინა 115 კვ.მ უძრავი ქონება. 2004 წლის 18 თებერვალს მისმა დეიდაშვილმა აღნიშნული ფართის ნაწილი – 68 კვ.მ, ყალბი მინდობილობის საფუძველზე, მიჰყიდა მოპასუხეებს. მოსარჩელემ მიმართა სასამართლოს და მოითხოვა ნასყიდობის ხელშეკრულების ბა-

¹⁰⁵ სუს განჩინება, 29 ნოემბერი 2017, №ას-1247-1167-2017.

თილად ცნობა. თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის განაჩენით მოსარჩელის დეიდაშვილის მიმართ გამამტყუნებელი განაჩენი გამოიტანეს.

2008 წლის 28 მაისს მოპასუხებმა, რომლებიც ზემოაღნიშნულ სისხლის სამართლის საქმეში მონაწილეობდნენ, ჩაიბარეს სამოქალაქო დავაზე სასამართლო გზავნილი და 2008 წლის 30 მაისს გაასხვისეს სადავო ფართი. მოსარჩელემ კი, წარადგინა გაზრდილი სასარჩელო მოთხოვნა 2008 წლის 30 მაისს მოპასუხეებსა და მესამე პირს შორის გაფორმებული ნასყიდობის ხელშეკრულების ბათილად ცნობის შესახებ.

სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილებით, 2004 წლის 18 თებერვალს სანოტარო წესით გაფორმებული ნასყიდობის ხელშეკრულება მოსარჩელის კუთვნილ 68 კვ.მ-ზე, ცნობილ იქნა ბათილად. აღნიშნულის მიუხედავად, მოსარჩელეს კუთვნილი ფართი არ დაბრუნებია, რადგან შემძენი სასამართლომ კეთილსინდისიერად ცნო.

მოსარჩელის განმარტებით, მან კუთვნილი უძრავი ნივთი ვერ დაიბრუნა, ხოლო მოპასუხეები სხვისი ქონების ხარჯზე 103 000 აშშ დოლარით გამდიდრდნენ.

მოსარჩელის მითითებით, მან ვერ მიიღო შემოსავალი წლიურად 103 000 აშშ დოლარის 11%, რომელსაც იგი მიიღებდა, თუ 2008 წლის 30 მაისს საკუთარი ბინის რეალიზაციის შედეგად მოპასუხეების მიერ უკანონოდ მითვისებულ თანხას – 103 000 აშშ დოლარის ეკვივალენტს ლარს შეიტანდა ბანკში.

სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილებით, მოპასუხეებს სოლიდარულად დაეკისრათ 88 400 აშშ დოლარის ეკვივალენტი ლარის გადახდა მოსარჩელის სასარგებლოდ. სააპელაციო პალატამ მიიჩნია, რომ მოპასუხეებმა იცოდნენ მათი საკუთების უფლების (საჯარო რეესტრის ჩანაწერების) ხარვეზიანობის შესახებ, თუმცა გაასხვისეს უძრავი ნივთი, შესაბამისად, პალატის აზრით, ისინი მოქმედებდნენ არა მხოლოდ არაკეთილსინდისიერად, ასევე მართლსაწინააღმდეგოდ და მესამე პირზე სადავო ქონების გაყიდვით მოსარჩელეს ჩამოართვეს საკუთრების დაბრუნების შესაძლებლობა, რითაც ამ უკანასკნელს მიაყენეს მნიშვნელოვანი ზიანი.

სააპელაციო პალატამ განმარტა, რომ მოსარჩელეს მხოლოდ იმი-

ტომ არ დაუბრუნდა საკუთრება, რომ შემძენი კეთილსინდისიერად იქნა მიჩნეული. შესაბამისად, სააპელაციო პალატამ მიიჩნია, რომ მოცემული დავა სკ-ის 992-ე მუხლით უნდა გადაწყვეტილიყო.

სააპელაციო პალატამ გაიზიარა პირველი ინსტანციის სასამართლოს დასკვნა უსაფუძვლო გამდიდრების მომწესრიგებელი ნორმების განმარტებასთან დაკავშირებით და მიუთითა, რომ უსაფუძვლო გამდიდრების 982-ე მუხლით დადგენილი წინაპირობებისათვის არ არის აუცილებელი ბრალი. ხელყოფის კონდიქცია ჰგავს დელიქტური ვალდებულებიდან წარმოშობილი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნას, მაგრამ იგი წინაპირობად არ აყენებს ბრალეულობას.

სასამართლოს აზრით, ხელყოფის მოთხოვნის წამოყენების საფუძველი ხელყოფის არამართლზომიერებაში მდგომარეობს, რადგან თავად მოქმედება აკრძალული არ არის (ამ შემთხვევაში იქნებოდა დელიქტი და ზარალის ანაზღაურების მოთხოვნა), არამედ გადამწყვეტი გარემოება არის ის, რომ მოპოვებული ქონებრივი შეღავათი სხვას ეკუთვნოდა. ასეთ შემთხვევაში, მოთხოვნის კრედიტორი არის უფლებამოსილი პირი, ე.ი. განკარგვის უფლების მქონე (მესაკუთრე, კეთილსინდისიერი მფლობელი), მოთხოვნის მოპასუხე არის არაუფლებამოსილი პირი, ე.ი. პირი, რომელსაც არა აქვს განკარგვის უფლება (იგი არც უფლების მესაკუთრეა და არც განკარგვაზე უფლებამოსილი). მოპასუხე განკარგავს საგანს ანუ დებს სამართლებრივ გარიგებას, რის შედეგადაც მესაკუთრის საკუთრების უფლება იზღუდება ან სრულად იკარგება. სასყიდლიანი განკარგვის შემთხვევაში, ხდება კონდიქცია განმკარგველის მიმართ. აღნიშნული განპირობებულობა იმ მოსაზრებით, რომ კეთილსინდისიერი სასყიდლიანი შემძენი დაცული უნდა იყოს სამართლებრივი ბრუნვის სტაბილურობის უზრუნველყოფის მიზნით. ამასთან, სასამართლომ ყურადღება გააამახვილა, სკ-ის 982-ე მუხლით გათვალისწინებული „ზიანის“ ბუნებაზე, რაზეც ზემოთ არაერთხელ აღინიშნა.¹⁰⁶

სააპელაციო სასამართლოს მითითებით, უსაფუძვლო გამდიდრებიდან გამომდინარე ვალდებულებითსამართლებრივ ურთიერთობებში კრედიტორს წარმოადგენს დაზარალებული, ხოლო მოვალეს

¹⁰⁶ იხ. 92-ე სქოლიო.

– ქონებრივი შეღავათის მიმღები პირი, რომელმაც უსაფუძვლოდ შეიძინა ან შეინარჩუნა ქონება. უსაფუძვლო გამდიდრებიდან წარმოშობილი ვალდებულებების ძირითადი დანიშნულება სწორედ დაზარალებულის ხარჯზე უსაფუძვლოდ გამდიდრებული ან ქონებადაზოგილი შემქმნის მიერ დაზარალებულისათვის ქონებრივი დანაკარგის ანაზღაურების უზრუნველყოფაა. უსაფუძვლო გამდიდრებიდან გამომდინარე ვალდებულებებიც წარმოადგენს ერთიან დამოუკიდებელ არასახელმეკრულებო ინსტიტუტს, რომელიც ემსახურება საკუთრების უფლებისა და სხვა ქონებრივი უფლებების დაცვას. ამ სახის ვალდებულების წარმოშობისათვის მნიშვნელოვანია თვით უსაფუძვლო გამდიდრების ფაქტი და არა კონკრეტული საფუძველი, რასაც მოჰყვა გამდიდრება. ასეთ ფაქტად შეიძლება მივიჩნიოთ გამდიდრებული პირის, როგორც მართლზომიერი, ისე არამართლზომიერი მოქმედება, ასევე, დაზარალებულისა და მესამე პირთა იმავე სახის მოქმედებები.

სააპელაციო პალატამ განმარტა, რომ სკ-ის 982-ე მუხლის გამოყენებისათვის აუცილებელი წინაპირობაა გამდიდრება, განსხვავებით 992-ე მუხლისაგან. ისეთ პირობებში როდესაც, მხარემ იყიდა უძრავი ქონება, ხოლო მოგვიანებით გაყიდა იგი, ამასთან, არც ერთმა და არც მეორემ მხარემ ნასყიდობის დადებისას არ იცოდა მისი საკუთრების ხარვეზიანობის შესახებ (რომ გამყიდველი, ვისგანაც იყიდა უძრავი ნივთი არ იყო მესაკუთრე), ასეთი გამყიდველი არ შეიძლება, მივიჩნიოთ უსაფუძვლოდ გამდიდრებულად და მის წინააღმდეგ მოთხოვნა ზიანის ანაზღაურებაზე არ უნდა დაკმაყოფილდეს, ვინაიდან ორივე მხარე გარიგების დადებისას მოქმედებდა კეთილსინდისიერად, მართლზომიერად და არ გამდიდრებულა, რადგან იყიდა და მოგვიანებით გაყიდა მის საკუთრებაში არსებული და, მისი აზრით, ნამდვილი გარიგებით შექმნილი უძრავი ქონება. პალატამ განმარტა, რომ მოცემული დავის შეფასებისას გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს მოპასუხეების, გამყიდველების სუბიექტურ დამოკიდებულებას და სოციალურ კეთილსინდისიერებას გარიგების დადებისას. როგორც პალატამ აღნიშნა, მოპასუხეებმა მართლსაწინააღმდეგოდ გაყიდეს სადავო უძრავი ქონება, რის გამოც მოსარჩელეს მიაყენეს ზიანი, შესაბამისად, სკ-ის 408-ე მუხლის თანახმად, მათ უნდა აანაზღაურონ მიყენებული ზიანი, აღადგინონ პირვანდელი მდგომარეობა და, ნივთის დაბრუნების შეუძლებლობის გამო (კეთილსინდისიერი შემქმნისგან მისი გამოთხოვა შეუძლებელია), სკ-ის 409-ე მუხლის თანახმად, მოპასუხეებს დაე-

კისრათ ფულადი კომპენსაცია.

სხვა სამოქალაქო საქმის¹⁰⁷ ფაბულის მიხედვით, მოსარჩელე (შვილი) დავობს მოპასუხის (მამის) წინააღმდეგ სამკვიდროს წილის კომპენსაციის სახით თანხის გადახდის მოთხოვნით. მოსარჩელის განმარტებით, მამკვიდრებლის (მოსარჩელის ბებია და მოპასუხის დედა) ანდერძით მოსარჩელეს და მოპასუხეს ეანდერძათ მამკვიდრებლის საცხოვრებელი ბინა. კერძოდ, მოსარჩელეს ეანდერძა ბინის ერთი ოთახი, ხოლო მოპასუხეს ორი ოთახი. მოსარჩელემ ნაანდერძები ბინა საჯარო რეესტრში თავის სახელზე დაარეგისტრირა და გაასხვისა. სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილებით სარჩელი დაკმაყოფილდა. მოპასუხეს მოსარჩელის სასარგებლოდ დაეკისრა მამკვიდრებლის ნაანდერძები ბინის 1/3-ის ღირებულება.

სასამართლოს მოსაზრებით, ვინაიდან მამკვიდრებელმა, რომელიც ბინათმშენებლობის კოოპერატივის მეშვეობით იყო და 1992 წლის 1 თებერვალს სადავო ბინის ღირებულება მთლიანად გადახდილი ჰქონდა, მოიპოვა მასზე საკუთრების უფლება.

სასამართლომ აღნიშნა, რომ, მიუხედავად იმისა, რომ მამკვიდრებელს სიცოცხლეში სადავო ბინაზე საკუთრების უფლება არ დაურეგისტრირებია, საქართველოს რესპუბლიკის მინისტრთა კაბინეტის 1992 წლის 1 თებერვლის¹⁰⁷ დადგენილების მე-10 პუნქტის საფუძველზე, მამკვიდრებელს მოპოვებული ჰქონდა მასზე საკუთრების უფლება და ნებისმიერ დროს შეეძლო ამ უფლების დაურეგისტრირება საჯარო რეესტრში, შესაბამისად, გარდაცვალების შემდეგ ეს უფლება შევიდა მის სამკვიდროში აქტივის სახით. ბუნებრივია, სიცოცხლეში მამკვიდრებელი უფლებამოსილი იყო, ამ ბინაზე მოპოვებული უფლება განეკარგა ანდერძით, რაც მან განახორციელა კიდევ.

საქმის მასალებით პალატამ დადგენილად ჩათვალა ის ფაქტი, რომ მოპასუხემ სადავო სამკვიდრო აქტივის სრულად განკარგვით ხელყო მოსარჩელის სამართლებრივი სიკეთე (სამკვიდროში კუთვნილი წილი), რითაც ამ უკანასკნელს ზიანი მიაყენა.

სასამართლომ გადაწყვეტილების სამართლებრივ საფუძვლად გამოიყენა სკ-ის 316-ე და 317-ე მუხლების პირველი ნაწილები და სკ-

¹⁰⁷ სუს განჩინება, 14 აპრილი, 2014, №ას-1169-1115-2013.

ის 982-ე მუხლი. სკ-ის 982-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, პალატამ მიუთითა, რომ, ვინაიდან სადავო უძრავი ნივთის ღირებულება შეადგენს 57 050 ლარს, რომლის 1/3 არის 19 000 ლარი, მოსარჩელე კი ითხოვს მოპასუხისთვის 14 115 ლარის დაკისრებას. მოთხოვნა სკ-ის 248-ე მუხლის გათვალისწინებით ექვემდებარება დაკმაყოფილებას.

ერთ-ერთ საქმეში¹⁰⁸ მოსარჩელე მოპასუხე, ყოფილი მეუღლისგან მოითხოვდა მეუღლეთა თანასაკუთრებაში არსებული ქონების გასხვისებით მიყენებული ზიანის ანაზღაურებას. საქალაქო სასამართლოს გადაწყვეტილებით, რომელიც უცვლელად დატოვა სააპელაციო სასამართლომ, სარჩელი დაკმაყოფილდა, კერძოდ, მოპასუხეს დაეკისრა მეუღლეთა თანასაკუთრებაში არსებული ქონების განკარგვით მიყენებული ზიანის ანაზღაურება სარჩელში მოთხოვნილი თანხის (255 000 ლარის) ოდენობით მოსარჩელის სასარგებლოდ.

სააპელაციო სასამართლომ დადგინა, რომ, მიუხედავად იმისა, რომ უძრავი ნივთები სკ-ის 1158-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, წარმოადგენდა მოსარჩელისა და მოპასუხის თანასაკუთრებას, როგორც მეუღლეთა მიერ ქორწინების განმავლობაში შექმნილი ქონება, მოპასუხემ ისინი დამოუკიდებლად, თანამესაკუთრესთან შეუთანხმებლად განკარგა.

სააპელაციო პალატამ ყურადღება გაამახვილა იმ გარემოებაზე, რომ საქმეში წარდგენილი აუდიტორული დასკვნების თანახმად, გასხვისებული სადავო უძრავი ნივთების საბაზრო ღირებულება განისაზღვრა 133 000 (32000 + 64 000 + 37000) აშშ დოლარითა და 289 500 ლარით. ამასთან, სააპელაციო სასამართლომ აღნიშნა, რომ მითითებულ გარემოებათა საპირისპირო მტკიცებულება, მოპასუხეს არ წარუდგენია, შესაბამისად, უძრავი ქონების განკარგვით მიყენებული ზიანი უნდა განისაზღვროს სადავო ქონების მოსარჩელის კუთვნილი 1/2 წილის შესაბამისად – 255 000 ლარით.

სააპელაციო სასამართლომ განჩინების სამართლებრივ საფუძვლად მიუთითა სკ-ის 982-ე მუხლზე.

საკასაციო პალატამ მიიჩნია, რომ სააპელაციო სასამართლოს მი-

¹⁰⁸ სუს განჩინება, 11 თებერვალი, 2013, №ას-1136-1067-2012.

ერ დადგენილი ფაქტობრივი გარემოებები არ არის საკმარისი სასამართლოს მიერ მიღებული სამართლებრივი დასკვნებისათვის. საკასაციო პალატამ გააუქმა გასაჩივრებული გადაწყვეტილება, საქმე ხელახლა განსახილველად დააბრუნა სააპელაციო სასამართლოში და მიუთითა, რომ **დასაზუსტებელია, რას ითხოვს მოსარჩელე ქონების განკარგვით მიღებულ სარგებელს თუ მიყენებულ ზიანს.** საკასაციო სასამართლომ განმარტა, რომ იმ შემთხვევაშიც, თუ მოსარჩელე ითხოვს არა სარგებელს, არამედ – ქონების განკარგვით მიყენებული ზიანის ანაზღაურებას, სააპელაციო სასამართლოს სამართლებრივი მსჯელობა უკავშირდება სარგებლის დაბრუნების დასაბუთებას და, შესაბამისად, ყურადღებას არ ამახვილებს, ზიანის შესაბამისი მატერიალურსამართლებრივი ნორმების საფუძველზე, ზიანთან დაკავშირებულ ფაქტობრივ გარემოებებზე.

საკასაციო სასამართლომ განმარტა და გამიჯნა სარგებელი (სკ-ის 1160.3 მუხლი) და ზიანი (სკ-ის 982 მუხლი). საკასაციო პალატის აზრით, ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის პირობებში, ზიანს წარმოადგენს აქტივის შემცირება და პასივის გაზრდა. კონკრეტული ვითარების გათვალისწინებით, გამოვლინდა მეუღლის მიერ ურთიერთშეთანხმების პრინციპის დარღვევით მიყენებული ზიანის ანაზღაურება.

საკასაციო პალატამ აღნიშნა, რომ სამოქალაქო კოდექსი იცნობს სხვადასხვა სახის ზიანის ინსტიტუტს, მათ შორის, რეალურ ზიანსა და მიუღებელ შემოსავალს, კერძოდ, სკ-ის 411-ე მუხლი, მიუხედავად იმისა, რომ უკავშირდება მიუღებელი შემოსავლის ანაზღაურების ინსტიტუტს, მიუთითებს იმაზე, რომ ზიანი შეიძლება, წარმოადგენდეს ფაქტობრივ ქონებრივ დანაკლისსა და მიუღებელ შემოსავალს. კონკრეტული სადავო ურთიერთობის ფარგლებში განმარტებას მოითხოვს ზიანი, როგორც ფაქტობრივად მიღებული ქონებრივი დანაკლისი, რადგან საკითხი უკავშირდება მეუღლეთა თანასაკუთრებაში არსებული ქონების არასამართლზომიერი განკარგვით მიყენებულ ზიანს.

ფაქტობრივი ქონებრივი დანაკლისი დადებითი, ანუ მატერიალურ ზეგულ ზიანია, რაც ხელყოფის, ვალდებულებების შეუსრულებლობის ან არაჯეროვანი შესრულების (და ა.შ.) შედეგია.

პალატის დასკვნით, თუ გასათვალისწინებელია **ქონების განკარ-**

გვით მიღებული თანხა, მაშინ ეს არა ზიანი, არამედ – **სარგებელია**. თუ საყურადღებოა მეუღლის მიერ თანასაკუთრებაში არსებული ქონების ისეთი განკარგვა, რომლის სარგებელი არის იმაზე ნაკლები, ვიდრე ქონების რეალური ღირებულება, მაშინ ეს შესაძლებელია იყოს ზიანი, მაგრამ ამ უკანასკნელ შემთხვევაშიც კვლევას მოითხოვს ისეთი ფაქტები, როგორიცაა: გასხვისების დროს არსებული ქონების ღირებულება; შემცირებული ღირებულების განმარტებული გარემოებები და ა.შ.

სააპელაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ სადავო ურთიერთობაზე, სკ-ის 1160-ე მუხლის მე-3 ნაწილის ნაცვლად, უნდა გამოყენებულიყო ამავე კოდექსის 982-ე მუხლის პირველი ნაწილი, 408-ე, 409-ე და 412-ე მუხლები.

საკასაციო პალატამ აღნიშნა, რომ, სკ-ის 1160-ე მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად, მეუღლეს, როგორც თანამესაკუთრეს, უფლება აქვს, მოითხოვოს ქონების განკარგვით მიღებული სარგებელი. აღნიშნული ნორმა უშუალოდ უკავშირდება ამავე მუხლის პირველ და მეორე ნაწილებს, ე.ი. იმ შემთხვევაში, თუ არ არსებობს მეუღლეთა თანასაკუთრებაში არსებული ქონების განკარგვასთან დაკავშირებით ქონების დაბრუნების წინაპირობები, მეუღლეს შეუძლია, მოითხოვოს ქონების განკარგვით მიღებული სარგებელი, რაც, კონკრეტულ შემთხვევაში, იმ თანხის ნახევარია (მეუღლეთა თანასაკუთრებაში არსებული ქონების თავისი წილის ღირებულება), რაც ქონების განკარგვით მიიღო მოპასუხემ.

სკ-ის 982-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, პირი, რომელიც ხელყოფს მეორე პირის სამართლებრივ სიკეთეს მისი თანხმობის გარეშე განკარგვის, დახარჯვის, სარგებლობის, შეერთების, შერევის, გადამუშავების ან სხვა საშუალებით, მოვალეა, აუნაზღაუროს უფლებამოსილ პირს ამით მიყენებული ზიანი, ანუ ხელმყოფმა უნდა გაუთანაბროს უფლების მქონე პირს მის უფლებაში ჩარევა. მსგავსად შესრულების კონდიქციისა, გათანაბრების მოთხოვნის ოდენობის დადგენისას გამოყენებულ უნდა იქნეს ამავე კოდექსის 979-ე მუხლის პირველი და მე-2 ნაწილები, რომლის ანალიზის თანახმად, მიღებული სარგებლის დაბრუნების შეუძლებლობის შემთხვევაში (სარგებელი „გახარჯულია“ მეუღლეთა თანასაკუთრებაში არსებული ქონების განსხვისებით), მიმღებმა უნდა დააბრუნოს მისი ღირებულება (ამ შემთხვევაში მიღებული თანხის ნახევარი).

აღნიშნულიდან გამომდინარე, სკ-ის 1160-ე მუხლის მე-3 ნაწილი იმავე სამართლებრივ შედეგს ითვალისწინებს, რადგან ამ ნორმის კონტექსტში „სარგებელს“ წარმოადგენს არა უშუალოდ გასხვისებული ქონების დაბრუნება, არამედ გასხვისების შედეგად მიღებული სიკეთე. შესაბამისად, სკ-ის 982-ე მუხლის პირველ ნაწილში მითითებულ ზიანში იგულისხმება მისი ღირებულების ანაზღაურება მიღებულის დაბრუნების შეუძლებლობის შემთხვევაში.

უსაფუძვლო გამდიდრების ინსტიტუტის გათვალისწინებით, კრედიტორს შეუძლია, მოითხოვოს მოგება, რომელიც აღემატება ქონებრივ დანაკლისს ამავე კოდექსის 985-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, კერძოდ, თუ ხელმყოფმა განზრახ არ გაითვალისწინა სხვა პირის უფლებამოსილება, მაშინ ამ უკანასკნელს შეუძლია, მოითხოვოს ის მოგება, რომელიც აღემატება ქონებრივ დანაკლისს, მაგრამ, კონკრეტულ შემთხვევაში, გასაჩივრებული გადანაცვეტილების თანახმად, ხელყოფის განზრახვის ფორმა არ არსებობს. ამასთან ერთად გასათვალისწინებელია, რომ განსხვავებით 985-ე მუხლისაგან სკ-ის 411-ე მუხლი ზიანის ანაზღაურებას აკისრებს მოვალეს, მიუხედავად იმისა, ეს უკანასკნელი კეთილსინდისიერი იყო თუ არა.

საკასაციო პალატის განმარტებით, სარგებლის დაბრუნების მოთხოვნასა და ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნას აქვს სხვადასხვა საფუძვლები. სკ-ის 1160-ე მუხლის მე-3 ნაწილი, როგორც აღინიშნა, უფლებას აძლევს დაზარალებულ მეუღლეს, მოითხოვოს მეუღლეთა თანასაკუთრებაში არსებული ქონების განკარგვით მიღებული სარგებელი, იმ პირობებში, როდესაც შეუძლებელია პირვანდელი მდგომარეობის აღდგენა. სარგებელს წარმოადგენს ის აქტივი, რაც მიიღო მეუღლემ (მოპასუხემ) და რომლის ნახევრის მიღების უფლება აქვს მეორე მეუღლეს, მაგრამ იმ შემთხვევაში, თუ მეორე მეუღლემ ამით მიიღო ზიანი (გაეზარდა პასივი), მას, ასევე შეუძლია, მოითხოვოს ზიანის ანაზღაურება, რაზედაც უნდა დამატებით მიუთითებდნენ შესაბამისი ფაქტები.

საკასაციო პალატამ გაიზიარა კასატორის მოსაზრება იმასთან დაკავშირებით, რომ სააპელაციო სასამართლომ არ შეაფასა საქმეში არსებული იმავე მხარეებს შორის გამოტანილი კანონიერ ძალაში შესული გადანაცვეტილება, კერძოდ, ამ გადანაცვეტილების თანახმად, უდავო ფაქტობრივ გარემოებას წარმოადგენდა ის, რომ 2009 წლის სხვადასხვა რიცხვებში მოპასუხემ გაასხვისა მეუღლეთა თა-

ნასაკუთრებაში არსებული ქონება, რომლის საერთო ღირებულება შეადგენდა 68 500 ლარს.

საკასაციო პალატამ იმსჯელა პრეიუდიციული მნიშვნელობის ფაქტებზე და აღნიშნა, რომ, სსკ-ის 106-ე მუხლის „ბ“ ქვეპუნქტის თანახმად, ფაქტები, რომლებიც დადგენილია ერთ სამოქალაქო საქმეზე სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილებით, თუ სხვა სამოქალაქო საქმეების განხილვისას იგივე მხარეები მონაწილეობენ, არ საჭიროებს დამტკიცებას.

ამ ფაქტების პრეიუდიციულ მნიშვნელობას განსაზღვრავს კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილება, რომელიც გამოტანილია იმავე მხარეების მიმართ. აღნიშნულ ფაქტებში იგულისხმება ისეთი იურიდიულად მნიშვნელოვანი ფაქტობრივი გარემოებები, რომლითაც განსაზღვრულია მხარეთა მატერიალურსამართლებრივი ურთიერთობით გათვალისწინებული უფლებები და ვალდებულებები, რაც საფუძვლად დაედო გადაწყვეტილების გამოტანას.

ამდენად, განსახილველი ნორმის თანახმად, ფაქტების პრეიუდიციული მნიშვნელობის შემოწმების დროს მნიშვნელობა ენიჭება არა მარტო იმ პროცესუალურსამართლებრივ კრიტერიუმებს, რომლითაც განისაზღვრება კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილების ფორმალური მოთხოვნები (კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილებით დადგენილი ფაქტობრივი გარემოება თუ სხვა სამოქალაქო საქმეების განხილვისას იგივე მხარეები მონაწილეობენ), არამედ ამ გადაწყვეტილებით დადგენილ ფაქტობრივი გარემოების შინაარსს (რომელი ფაქტობრივი გარემოებების საფუძველზეც იქნა მიღებული გადაწყვეტილება). კონკრეტულ შემთხვევაში, კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილებიდან ვლინდება, რომ უდავოდ დადგენილ ფაქტობრივ გარემოებას წარმოადგენს გასხვისებული ქონების ღირებულება.

კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილებით დადგენილ ამ ფაქტებს მნიშვნელობა აქვს არა მარტო სარგებლის, არამედ ზიანის მოთხოვნის საფუძველების შესამოწმებლად. იმ შემთხვევაში, თუ სასამართლო მიიჩნევს, რომ მოსარჩელე ითხოვს არა სარგებელს, არამედ ზიანის ანაზღაურებას, მაშინ შესაბამის შეფასებას მოითხოვს როგორც ზემომითითებული გადაწყვეტილება, ასევე, საქმეში წარდგენილი აუდიტორული დასკვნები, კერძოდ, სააპელაციო სასამართლოს განჩინებიდან არ ირკვევა აუდიტორული დასკვნე-

ბის მიხედვით გასხვისებული ქონების ღირებულების შეფასების პერიოდი, ანუ დროის რომელ პერიოდს მოიცავს ქონების ღირებულება.

სხვა საქმეში¹⁰⁹ მოსარჩელემ (მფლობელმა) მოითხოვა მოპასუხის (მესაკუთრის) უძრავი ნივთისათვის განეული ხარჯების ანაზღაურება, ხოლო მოპასუხემ შეგებებული სარჩელით მოსარჩელისათვის უძრავი ნივთით სარგებლობით მიყენებული ზიანის ანაზღაურება მოითხოვა.

სასამართლომ დადგენილად მიიჩნია მესაკუთრის სახელზე რეგისტრირებული უძრავი ქონების მოსარჩელის მიერ ფლობისა და ამ უკანასკნელის მიერ სადავო უძრავ ქონებაზე მიშენებისა და სარემონტო სამუშაოების განხორციელების ფაქტი, რასაც შედეგად უფლებამოსილი პირის გამდიდრება მოჰყვა.

სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილებით ორივე სარჩელი ნაწილობრივ დაკმაყოფილდა. **საყურადღებოა, რომ სასამართლომ გადაწყვეტილება სარჩელის დაკმაყოფილების თაობაზე დააფუძნა როგორც სკ-ის 164, ისე 976-991-ე, 987-ე მუხლებს**, ხოლო მესაკუთრის, მოპასუხის შეგებებული სარჩელის დაკმაყოფილებისას გამოიყენა სკ-ის 982-ე მუხლი.

კონკრეტულ დავაში¹¹⁰ მოსარჩელემ მოითხოვა მოპასუხე შპს-სათვის პატენტის უკანონო გამოყენების გამო გარკვეული თანხის დაკისრება იმ საფუძველით, რომ მოპასუხე 2007 წლის იანვრიდან აგრძელებს და იყენებს 3369 პატენტს და აწარმოებს ე.წ. „სპეცპროდუქტს“, თუმცა, სანაცვლოდ, მოსარჩელეს ანაზღაურებას არ უხდის. სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილებით, სარჩელი ნაწილობრივ დაკმაყოფილდა. საქართველოს „საპატენტო კანონის“ პირველი მუხლის, მეორე მუხლის „ვ“ პუნქტის, 68¹-ე მუხლის პირველი პუნქტის, 48-ე მუხლის, **სკ-ის 982-ე მუხლის თანახმად, სასამართლომ მიიჩნია, რომ მოპასუხე მოსარჩელის თანხმობის გარეშე, სარგებლობდა მოსარჩელის ინტელექტუალური სიკეთით – პატენტმფლობელის გამოგონებით, №3469 პატენტით, შესაბამისად, იგი მოვალეა, აუნაზღაუროს მას ამ სიკეთით (პატენტით) სარგებლობით მიყენებული ზიანი, რომელიც უნდა გა-**

¹⁰⁹ სუს განჩინება, 14 ნოემბერი, 2011, №ას-1308-1328-2011.

¹¹⁰ სუს განჩინება, 27 ოქტომბერი, 2011, №ას-1340-1358-2011.

მოანგარიშდეს არა რეალიზებული, არამედ წარმოებული სპეცპროდუქტის ოდენობით.

ერთ-ერთ¹¹¹ საქმეში მოსარჩელემ მოპასუხისათვის მისი უძრავი ქონებით სარგებლობისათვის უსაფუძვლოდ მიღებული თანხის – 3700 ლარის ანაზღაურება მოითხოვა. საქმის მასალების მიხედვით, მოსარჩელეს საკუთრების უფლებით, რეგისტრირებული აქვს 12 კვ.მ მიწის ნაკვეთი. მოპასუხესთან გაფორმებული იჯარის ხელშეკრულების საფუძველზე, მოსარჩელის კუთვნილ ტერიტორიაზე ჩადგმულ ჯიხურში სამენარმეო საქმიანობას ახორციელებდა მოიჯარე (მესამე პირი), რომელმაც ჯიხურის ჩადგმაზე ნებართვა მიიღო მოპასუხისაგან.

სასამართლომ დავის გადასაწყვეტად გამოიყენა სკ-ის 983-ე მუხლი. სასამართლოს განმარტებით, აღნიშნული მუხლის დანაწესიდან გამომდინარეობს უფლებამოსილი პირის უფლება იმ პირის მიმართ, რომელმაც სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე მიიღო ფული ან გვაროვნული ნივთი, მოითხოვოს ამ სიკეთის კრედიტორისათვის დაბრუნება, ასევე არაუფლებამოსილი პირის ვალდებულება, დააბრუნოს ყველაფერი, რაც უსაფუძვლოდ მიიღო. კანონმდებელი აღნიშნული ნორმის გამოყენებისათვის სავალდებულოდ მიიჩნევს შესრულების მიღების ნამდვილობის დადგენას, რადგანაც კანონისმიერი ამ ვალდებულებითი ურთიერთობის ძირითად საფუძველს არაუფლებამოსილი პირის მიერ შესრულების მიღება წარმოადგენს, რაც ვინდიკაციური სარჩელის მსგავსად, არაუფლებამოსილი პირის მიერ მიღებული შესრულების უფლებამოსილი პირისათვის დაბრუნების უალტერნატივო წინაპირობაა. წინააღმდეგ შემთხვევაში, თუ მითითებული გარემოება უტყუარად არ იქნება დადგენილი, სამართლებრივი ურთიერთობის უსაფუძვლო გამდიდრებად კვალიფიკაციის წინაპირობა არ იარსებებს.

საკასაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ სააპელაციო სასამართლოს მიერ სრულყოფილად არ იყო გარკვეული საქმის არსებითად გადაწყვეტისთვის მნიშვნელობის მქონე-იჯარის ხელშეკრულების შეწყვეტის, შესაბამისად, მისი ხანგრძლივობის ფაქტი, რის გამოც, სსკ-ის 412-ე მუხლის შესაბამისად, საქმე ხელახლა განსახილველად დააბრუნა.

¹¹¹ სუს განჩინება, 3 ოქტომბერი, 2011, №ას-348-331-2011.

თავი IV

განუხილვითი ხარჯების კონდიციის (მუხ. 986-987)¹¹²

ერთ-ერთი საქმის¹¹³ ფაბულის მიხედვით, მოდავე მხარეები ერთობლივი საქმიანობის ხელშეკრულების მონაწილეები არიან. ხელშეკრულების საფუძველზე, მოსარჩელებმა სრულად შეასრულეს საკუთარი ვალდებულება, რომლის სანაცვლოდ უნდა მიეღოთ კონკრეტული უძრავი ქონება, თუმცა, შეუძლებელი აღმოჩნდა, რადგან ამხანაგობის ინვესტორმა წევრმა (მოპასუხემ) არ შეასრულა საკუთარი ვალდებულება.

ამხანაგობის გამგეობის გადანყვეტილებით მშენებლობის დასრულებისა და დაგროვებული დავალიანებების გასტუმრების მიზნით, ამხანაგობის წევრებმა (მოსარჩელებმა) ივალდებულეს ამხანაგობაში დამატებითი შენატანების შეტანა. გამგეობის გადანყვეტილებითვე მოპასუხეს დაევალა ამხანაგობაში შენატანის განხორციელება. საბოლოოდ, ამხანაგობის წევრთაგან (მოსარჩეულთაგან) დამატებით მოზიდული სახსრებით, მოხერხდა შენობის ექსპლუატაციაში მიღება და მოსარჩელებისათვის კონკრეტული ფართების გადანაწილება.

მოსარჩელებმა მათთან გაფორმებული ამხანაგობის ხელშეკრულების საფუძველზე ნაკისრი თანხის გადახდის ვალდებულება, რომლის სანაცვლოდაც უნდა გადასცემოდათ ფართები, ჯეროვ-

¹¹² განუხილვითი ხარჯების კონდიციის შემთხვევაში საქმე უკავშირდება ხარჯების გამწვანებს, რომელიც თავად წევს ხარჯებს უცხო ქონების გასაუმჯობესებლად და ამგვარად ხელს უწყობს ამ ქონების ღირებულების მატებას. თუმცა, ამ განუხილვითი ხარჯებით, მას არ სურს ვალდებულებითსამართლებრივი ვალდებულების შესრულება (აქედან გამომდინარე, საქმე არ უკავშირდება შესრულების კონდიციას). ის უფრო სხვა საფუძვლების გამო მოქმედებს იმ სამართლებრივ წრეში, რომელიც ობიექტურად იმ პირს მიენერება, რომელიც გამდიდრდა, თუმცა მოთხოვნის უფლება, რომელიც გამომდინარეობს დავალების გარეშე სხვისი საქმის წარმოებიდან, შეიძლება მაინც არ არსებობდეს იმიტომ, რომ პირმა არ იცოდა, რომ სხვისი ქონება იყო (მუხ. 975, საკუთარი საქმის შესრულების ვარაუდი). ის კიდევ იმიტომაც შეიძლება არ არსებობდეს, თუ უფლებამოსილების გარეშე მიმდინარეობდა საქმის წარმოება (974-ე მუხლი), შესაბამისად, მსგავს შემთხვევებში შესაძლებელია არსებობდეს უსაფუძვლო გამდიდრებიდან წარმოშობილი მოთხოვნის უფლება. შნიტგერი ჰ., შატბერაშვილი ლ., უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმათა კომენტარი, მე-7 ველი 4., იქვე 85-97., GCCC.GE, 27.06.2018.

¹¹³ სუს განჩინება, 16 იანვარი, 2017, №ას-762-730-2016.

ნად და კეთილსინდისიერად შეასრულეს.

შენობის დასრულებისა და ექსპლუატაციაში მიღების შემდეგ ამხანაგობის ინვესტორი წევრის მიმართ აღძრული სარჩელით მოსარჩელებმა მოითხოვეს მათ მიერ მოპასუხისთვის ნასესხები თანხის დაბრუნება.

საქალაქო სასამართლოს გადაწყვეტილებით სარჩელი დაკმაყოფილდა, მოპასუხეს დაეკისრა თითოეული მოსარჩელის მიერ შენობის დასრულებისთვის გადახდილი თანხა და მიუღებელი შემოსავალი თითოეული მოსარჩელის სასარგებლოდ დაკისრებული თანხის წლიური 8%-ის ოდენობით. სასამართლომ სარჩელის დაკმაყოფილების სამართლებრივ საფუძვლად მიუთითა სკ-ის 930-ე-940-ე, 394.1.-ე, 130-ე, 411-ე მუხლებით.

სააპელაციო სასამართლომ უცვლელად დატოვა საქალაქო სასამართლოს გადაწყვეტილება, გაიზიარა საქალაქო სასამართლოს მიერ დადგენილი ფაქტობრივი გარემოებები, მხოლოდ შეცვალა გადაწყვეტილების სამართლებრივი დასაბუთება. სააპელაციო სასამართლომ იმსჯელა მოსარჩელეთა მოთხოვნაზე, სკ-ის 935-ე მუხლის მეორე ნაწილზე („თითოეულ მონაწილეს უფლება აქვს, მოთხოვოს ყოველ მონაწილეს ერთობლივი საქმიანობიდან გამომდინარე მოვალეობათა კეთილსინდისიერი შესრულება“) და 937-ე მუხლის პირველ ნაწილზე („ხელშეკრულების მონაწილეები ერთობლივი საქმიანობიდან წარმოშობილი ვალებისათვის პასუხს აგებენ სოლიდარულად. ერთმანეთთან ურთიერთობაში პასუხისმგებლობის ოდენობა განისაზღვრება მონაწილეთა წილის შესაბამისად, თუ ხელშეკრულება სხვა რამეს არ ითვალისწინებს“), მითითებით განმარტა, რომ, განსახილველ შემთხვევაში, დადგინდა ხელშეკრულების ერთი მონაწილის მხრიდან ვალდებულების დარღვევა, მის ნაცვლად ხელშეკრულების სხვა მონაწილეების მიერ ვალდებულების გარეშე შესრულება და ვლინდება ასეთი შესრულების უკუმოთხოვნა. შესაბამისად, ამხანაგობის წევრებს შორის ისეთი სამართალურთიერთობაა, რა დროსაც ამხანაგობის წევრები ერთმანეთის მიმართ გვევლინებიან, როგორც მოვალეები და კრედიტორები. მოსარჩელები მოთხოვნის საფუძვლად მიუთითებენ იმ გარემოებაზე, რომ პროექტის განხორციელებისთვის ფინანსური რესურსების გაღების ვალდებულება მოპასუხეს (ინვესტორ წევრს) ეკისრებოდა, რაც მან არ განახორციელა და საბოლოოდ პროექტი მოსარჩელეთა მიერ, დამატებით შეტანილი თანხებით დასრულდა, დაფი-

ნანსებაზე პასუხისმგებელმა პირმა კი, მათი შენატანით პროექტის დასრულების შემდეგ ცხრა ერთეული უძრავი ქონება მიიღო, შესაბამისად, ამ უკანასკნელმა პროექტის დასაფინანსებლად საჭირო ფინანსური რესურსი მათ ხარჯზე დაზოგა, რითაც უსაფუძვლოდ გამდიდრდა. სააპელაციო სასამართლომ ყურადღება გაამახვილა მოპასუხის საკუთრებად რიცხულ ქონებაზე და აღნიშნა, რომ მშენებლობის განხორციელებისთვის საჭირო თანხები, რომლის გაღების ვალდებულებაც მოპასუხეს ეკისრებოდა, მოსარჩელეთა ხარჯზე დაზოგა, შესაბამისად, იგი უსაფუძვლოდ გამდიდრდა.

სააპელაციო სასამართლომ, მიუთითა სკ-ის 385-ე მუხლზე: „ის, რაც ვალდებულების გარეშე გადახდილი, შეიძლება უსაფუძვლო გამდიდრების შესახებ წესების მიხედვით უკან იქნეს მოთხოვილი“, ასევე, 976-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტზე: „პირს, რომელმაც სხვას ვალდებულების შესასრულებლად რაიმე გადასცა, შეუძლია, მოსთხოვოს ვითომ კრედიტორს მისი უკან დაბრუნება, თუ ვალდებულება გარიგების ბათილობის ან სხვა საფუძვლის გამო არ არსებობს, არ წარმოიშობა ან შეწყდა შემდგომში“ და დაასკვნა, რომ აღნიშნული ნორმის დანაწესიდან გამომდინარე, ვალდებულების წარმოშობისათვის აუცილებელია, რომ ერთი პირი გამდიდრდეს მეორის ხარჯზე და ასეთი გამდიდრება მოკლებული იყოს იურიდიულ საფუძველს, რომელიც ან თავიდანვე არ არსებობს, ან შემდგომში წყდება. ამასთან, არავითარი მნიშვნელობა არ აქვს იმ გარემოებას, თუ რისი შედეგია უსაფუძვლო გამდიდრების ფაქტი – თავად დაზარალებულის მოქმედების, გამდიდრებულის მოქმედებისა თუ მესამე პირთა მოქმედების, ან განხორციელდა იგი მათი ნების საწინააღმდეგოდ, ასევე, არ აქვს მნიშვნელობა ამ სამართალურთიერთობაში მონაწილე სუბიექტთა ბრალეულობას, კეთილსინდისიერებასა და მათი მოქმედებების მართლზომიერებასა თუ მართლწინააღმდეგობას. სარჩელის დასაკმაყოფილებლად მნიშვნელოვანია მხოლოდ ობიექტური შედეგი – ერთი პირის მიერ მეორე პირის ხარჯზე რაიმე სამართლებრივი სიკეთის შექმნა (დაზოგვა) შესაბამისი სამართლებრივი საფუძვლის არსებობის გარეშე. აუცილებელია, გამდიდრება სხვის ხარჯზე, რის შედეგადაც ერთი პირის ქონება გაიზარდა მეორე პირის ქონების შესაბამისი შემცირების შედეგად. უსაფუძვლო გამდიდრების ფაქტის არსებობის შემთხვევაში, იგულისხმება, რომ პირმა ქონება მიიღო (შეიძინა) შესაბამისი იურიდიული საფუძვლის გარეშე, რის გამოც აღნიშნული შე-

ნაძენი უფლებამოსილი პირისათვის დაბრუნებას ექვემდებარება, ანუ უსაფუძვლო გამდიდრების ინსტიტუტის ნორმები აღჭურვილია დაცვითი ფუნქციით, უზრუნველყოფს რა არაუფლებამოსილი სუბიექტისაგან უსაფუძვლოდ მიღებული ქონების ამოღებას და მისი უფლებამოსილი პირისათვის გადაცემას. შედეგობრივი თვალსაზრისით, სამართლისათვის აბსოლუტურად არავითარი მნიშვნელობა არ აქვს, თუ რა საშუალებით გამდიდრდა პირი – მიიღო თუ დაზოგა ქონება. ფაქტი ერთია ვითომ კრედიტორის ქონებრივ სფეროში აღმოჩნდა ქონება, რომელსაც იქ არსებობის იურიდიული საფუძველი არ გააჩნია და, აქედან გამომდინარე, ექვემდებარება უფლებამოსილი პირისათვის დაბრუნებას.

საკასაციო სასამართლომ დაუშვებლად ცნო მოპასუხის საკასაციო საჩივარი და აღნიშნა, რომ, განსახილველ შემთხვევაში, მოსარჩელეთა მოთხოვნის სამართლებრივი საფუძველი გამომდინარეობს სკ-ის 986-ე მუხლიდან: **„პირს, რომელიც შეგნებულად ან შეცდომით სხვის ვალებს ისტუმრებს, შეუძლია, ამ პირს მოსთხოვოს თავისი ხარჯების ანაზღაურება“**.

მოხმობილი ნორმის მიხედვით, სხვისი ვალის გადახდა კონდიქციური ვალდებულების საფუძველი გახდა იმის გამო, რომ უსაფუძვლოდ დაიზოგა სხვისი ქონება. იგულისხმება, რომ პირი შეგნებულად ან შეცდომით აკეთებს ამას. ორივე შემთხვევაში, ვალის გადახდას უფლება აქვს, მოითხოვოს უსაფუძვლოდ დაზოგილის უკან დაბრუნება. **მოსარჩელებმა შეგნებულად გაისტუმრეს სხვისი, ანუ ინვესტორი წევრის (მოპასუხის) ვალდებულება. სკ-ის 986-ე მუხლით გათვალისწინებული სამართლებრივი შედეგის მისაღებად აუცილებელია, დადგინდეს, რომ არსებობს სხვისი ვალი და იგი არა მოვალემ, არამედ მესამე პირმა გაისტუმრა. ამ შემთხვევაში არსებობდა ინვესტორი წევრის, ანუ სხვისი დავალიანება ამხანაგობისადმი, რაც არა მოვალემ, არამედ მესამე პირებმა, ანუ მოსარჩელებმა შეგნებულად გაისტუმრეს მშენებლობის დასასრულებლად.**

მოსარჩელებმა მოითხოვეს თანხის ანაზღაურება საცხოვრებელ ფართზე ნივთის გაუმჯობესების შედეგად მისი ღირებულების გაზრდის ოდენობით.¹¹⁴ სააპელაციო პალატამ უცვლელად დატოვა საქალაქო სასამართლოს გადაწყვეტილება სარჩელის დაკმაყოფილე-

¹¹⁴ სუს განჩინება, 10 ივნისი, 2016, №ას-348-333-2016.

ბის თაობაზე. სასამართლომ საქმეში წარდგენილი მტკიცებულებებით დადასტურებულად მიიჩნია, რომ მოსარჩელები მათ მიერ დაკავებულ ფართს მიიჩნევდნენ საკუთარ ქონებად და, საყოფაცხოვრებო პირობების გაუმჯობესების მიზნით, ჩაატარეს სამშენებლო-სარემონტო სამუშაოები. ამდენად, უდავოა, რომ მათ ეს ხარჯები შეცდომით განიეს მეორე პირის – მოპასუხის ქონებაზე, ამ ქონების დაბრუნებამ კი, გამოიწვია მიმღების უსაფუძვლო გამდიდრება. სააპელაციო სასამართლომ იხელმძღვანელა **სკ-ის 163-ე მუხლის პირველი და მე-2 ნაწილებით, 164-ე მუხლითა და 987-ე მუხლის პირველი ნაწილით** და განმარტა, რომ, როგორც კეთილსინდისიერი, ისე არაკეთილსინდისიერი მფლობელის მიერ ნივთის გაუმჯობესების ხარჯები შეიძლება ანაზღაურდეს მხოლოდ მაშინ, როდესაც ნივთის უკან დაბრუნება უფლებამოსილი პირის უსაფუძვლო გამდიდრებას იწვევს. სკ-ის 987-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად კი, სხვა პირის ქონებაზე შეცდომით განუყლი ხარჯების ანაზღაურების ვალდებულება წარმოიშობა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ეს პირი ამით გამდიდრდა (5.04.2012, №ას-268-259-2012).

სხვა საქმეში¹¹⁵ მოსარჩელემ მოითხოვა მოპასუხისათვის ამ უკანასკნელის საცხოვრებელი ბინის რემონტისათვის დახარჯული თანხის დაკისრება. სააპელაციო სასამართლომ სარჩელი არ დააკმაყოფილა. საკასაციო პალატამ უცვლელად დატოვა გასაჩივრებული გადაწყვეტილება და გაიზიარა სააპელაციო სასამართლოს დასკვნები და მოსაზრებანი საქმის ფაქტობრივ გარემოებებსა და სამართლებრივ საფუძვლებზე. სკ-ის 316-ე და 317-ე მუხლების პირველი ნაწილების საფუძველზე პალატამ მიუთითა უსაფუძვლო გამდიდრების სუბსიდიურ ხასიათსა¹¹⁶ და ამ საფუძველით მოთხოვნის დაკმაყოფილების კუმულაციურ წინაპირობებზე.¹¹⁷ რომელიმე ამ პირობის არარსებობა გამოორიცხავს უსაფუძვლო გამდიდრების წესების შესაბამისად, პირის მოთხოვნის დაკმაყოფილებას. თუ გაირკვა, რომ სასარჩელო მოთხოვნის დაკმაყოფილების სახელშეკრულებო ან სხვა კანონისმიერი საფუძველი არ არსებობს, თითოეული მათგანის არსებობა ერთობლივად უნდა დადგინდეს.

სასამართლომ განმარტა, რომ სკ-ის 987-ე მუხლის პირველი ნაწი-

¹¹⁵ სუს განჩინება, 10 სექტემბერი, 2015, №ას-542-514-2015.

¹¹⁶ იხ. 54-ე სქოლიო.

¹¹⁷ იხ. 59-ე სქოლიო.

ლი წარმოადგენს ე.წ დანახარჯების კონდიციას, რომლითაც განისაზღვრება იმ პირის უფლებები, ვინც სხვის ქონებაზე განიხარჯები. ამ ნორმის უმთავრესი დებულება არის ის, რომ სხვა პირის ქონებაზე შეგნებულად ან შეცდომით განეული ხარჯების ანაზღაურების ვალდებულება წარმოიშობა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ეს პირი ამით გამდიდრდა, ხოლო, თუ გამდიდრების ფაქტი არ არსებობს, მაშინ მხოლოდ ხარჯების განევა არ წარმოშობს კონდიციურ ვალდებულებას. კანონი ითვალისწინებს ისეთ კონკრეტულ გარემოებებს, რომელთა არსებობა გამორიცხავს სხვის ქონებაზე განეული ხარჯების მოთხოვნის უფლებას, კერძოდ, სკ-ის 987-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „ბ“ და „გ“ ქვეპუნქტების შესაბამისად, მოთხოვნა გამორიცხულია, თუ პრეტენზიის წარმდგენმა პირმა ბრალეულად დააყოვნა შეტყობინება ხარჯების მოთხოვნის შესახებ, ანდა პირმა, რომელსაც წაეყენება პრეტენზია, სადავო გახადა ხარჯები მათ განხორციელებამდე.

სასამართლოს დასკვნით, სკ-ის 987-ე მუხლის მე-3 ნაწილის შესაბამისად, არ არსებობს სარჩელის დაკმაყოფილების წინაპირობები შემდეგ გარემოებათა გამო: სასამართლომ აღნიშნა, რომ საქმის მასალების მიხედვით, ნივთის ღირებულება გაიზარდა მასში ჩატარებული სარემონტო სამუშაოების შედეგად, თუმცა მნიშვნელოვანი იყო, თუ როდის წარუდგინა მესაკუთრემ მფლობელს პრეტენზია ნივთის ფლობასთან დაკავშირებით. მოსარჩელე სადავო ბინას ფლობდა 2001 წლის აპრილიდან. უკანონო მფლობელობიდან ნივთის გამოთხოვის შესახებ სარჩელით მოპასუხემ სასამართლოს მიმართა 2002 წლის სექტემბერში. სარჩელის აღძვრამდე მოსარჩელის მეუღლისათვის ცნობილი იყო ბინის მესაკუთრის ვინაობა და მისი პრეტენზია ბინის უკანონო ფლობასთან დაკავშირებით. საქმის მასალებით არ დგინდება, რომ სარემონტო სამუშაოებისათვის ხარჯი განეულ იქნა 2002 წლის სექტემბრამდე, უკანონო მფლობელობიდან ნივთის გამოთხოვის შესახებ სარჩელის წარდგენამდე. ამდენად, მესაკუთრე შეეცადა, გამოეთხოვა უკანონო მფლობელობიდან ნივთი, რაც განხორციელდა 2013 წლის 31 მარტს, იძულებითი აღსრულების გზით. შესაბამისად, **მოსარჩელის ქმედება ნივთზე განეულ დანახარჯებთან დაკავშირებით, ემსახურებოდა მისივე ინტერესებს, რომ დროებით უზრუნველყო ნივთის საყოფაცხოვრებო დანიშნულებით გამოყენება.** საქმის მასალებით არ დგინდება მოპასუხის განზრახი მოქმედება (უმოქმედობა), რომელიც ხელს შეუწყობდა მის სასარგებლოდ ქონე-

ბის შექმნას ან დაზოგვას. პრეტენზიის წარდგენის პირობებში, სარემონტო სამუშაოების ჩატარება ვერ განიხილება მესაკუთრის ინტერესების შესაბამის მოქმედებად და ნივთზე განეული ხარჯები, პალატის შეფასებით, უნდა შეფასდეს, როგორც მესაკუთრისათვის თავს მოხვეული გამდიდრება.

ერთ-ერთ საქმეში¹¹⁸ მოსარჩელე მოითხოვდა მის საკუთრებად არასწორად რეგისტრირებულ ფართზე განეული ხარჯების ანაზღაურებას, იმ საფუძველით, რომ მოპასუხე უსაფუძველოდ გამდიდრდა. კონკრეტულ შემთხვევაში, სააპელაციო პალატამ ჩათვალა, რომ სხვის ქონებაზე განეულ ხარჯებზე მოსარჩელის მოთხოვნის შესაძლო დაკმაყოფილების საფუძველს ქმნის სკ-ის 987-ე მუხლით გათვალისწინებული კონდიქციური ვალდებულება რომლითაც განსაზღვრულია პირის მიერ შეგნებულად ან შეცდომით, მაგრამ სამართლებრივი საფუძველის გარეშე, სხვის ქონებაზე განეული ხარჯის ანაზღაურების მოთხოვნის სტანდარტი, კერძოდ, სკ-ის 987-ე მუხლის პირველი ნაწილის ანალიზი ცხადყოფს, რომ ასეთი ხარჯის ანაზღაურების განსაზღვრისას უტყუარად უნდა დადგინდეს მიმღების გამდიდრების ფაქტი. ამავდროულად, გამდიდრების ოდენობა უნდა განისაზღვროს იმ მომენტისათვის, როცა უფლებამოსილ პირს უბრუნდება ნივთი.

ამ ტიპის დავებზე სასამართლომ უნდა დაადგინოს, მოსარჩელემ კონკრეტულად რა სახის ხარჯები გაიღო, რამდენად აუცილებელი იყო ამ ხარჯის განევა და ამით გაუმჯობესდა თუ არა სადავო ნივთი, თუ იგი მხოლოდ მოსარჩელის, როგორც ნივთის მოსარგებლის სპეციალური ინტერესებიდან გამომდინარე იქნა განეული. სააპელაციო პალატამ აღნიშნა, რომ, სსკ-ის 102-ე მუხლიდან გამომდინარე, სწორედ მოსარჩელემ უნდა ამტკიცოს, რა სახის ხარჯები გაიღო მოპასუხის უძრავ ნივთზე და ამ დანახარჯების შედეგად კონკრეტულად რამდენით გამდიდრდა მოპასუხე. პალატამ მიიჩნია, რომ მოცემულ საქმეზე მოსარჩელემ ვერ შეძლო თავისი წილი მტკიცების ტვირთის რეალიზება, რის გამოც სარჩელი არ დააკმაყოფილა.

სანივთო და უსაფუძველო გამდიდრების სამართლის ნორმათა კონკურენციის საკითხის გადაწყვეტის თვალსაზრისით საინტერესოა, უზენაესი სასამართლოს განჩინება,¹¹⁹ რომლის მიხედვით მოსარ-

¹¹⁸ სუს განჩინება, 21 ივლისი, 2014, №ას-305-287-2014.

¹¹⁹ სუს განჩინება, 31 იანვარი, 2012, №ას-1245-1265-2011.

ჩელესა და მოპასუხეს შორის შედგა უძრავი ნივთების (საცხოვრებელი ბინების) გაცვლის ზეპირი ხელშეკრულება. ფაქტობრივად შესრულებული ნასყიდობის ხელშეკრულება (გაცვლა) საჯარო რეესტრში არ დარეგისტრირებულა. მხარეთა შორის წარმოშობილი დავის შედეგად მოსარჩელემ მოითხოვა მის მიერ სადავო ბინის ფლობის პერიოდში განეული დანახარჯების (სარემონტო სამუშაოების ღირებულების) დაკისრება მოპასუხისათვის. მოპასუხემ უარი განაცხადა სარჩელის დაკმაყოფილებაზე, იმ მოტივით, რომ თანახმაა, ბინა ჩაიბაროს პირვანდელი სახით. ქვედა ინსტანციის სამართლოებმა სარჩელი დააკმაყოფილეს. უზენაესმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ, მიუხედავად იმისა, რომ არსებობს მხარეთა მიერ ორი ურთიერთმფარავი ნების გამოვლენა, რომელიც მიმართული იყო საცხოვრებელი სახლის გაცვლის ხელშეკრულების დასადებად და მათ მიერ გამოხატული ნება სადავო არ გამხდარა, გაცვლის ხელშეკრულებას შესაბამისი სამართლებრივი შედეგები არ მოჰყოლია – მხარეები მიღებული ფართების შესაკუთრებები არ გამხდარან, რადგან არ ყოფილა დაცული არსებული გარიგების ნამდვილობისათვის კანონით დადგენილი სავალდებულო ფორმა. გარიგების ნამდვილობა, მოცემულ შემთხვევაში, კანონის იმპერატიულ ნებას ეფუძნება და არა მხარეთა შეთანხმებას. მიუხედავად იმისა, რომ მოსარჩელე არაერთგან მიუთითებს, რომ კეთილსინდისიერად დაეუფლა სადავო ფართს და მიიერთა იგი, სანაცვლოდ კი, მოპასუხეს ოროთახიანი ბინა გადასცა, საკასაციო პალატამ იგი კეთილსინდისიერ მფლობელად არ მიიჩნია.

პალატამ განმარტა, რომ, სკ-ის მე-3 მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, ყოველი პირი მიიჩნევა კანონის მცოდნედ. შესაბამისად, არასწორი სამართლებრივი შეფასების რისკი მთლიანად მხარეზეა გადატანილი, მით უმეტეს განსახილველ შემთხვევაში, რადგანაც უძრავ ნივთზე საკუთრების უფლებაზე მსჯელობისას ვარაუდის დაშვება შეუძლებელია: საკუთრება პირდაპირ ვლინდება საჯარო რეესტრისა თუ ტექნიკური ინვენტარიზაციის ბიუროს ჩანაწერებიდან. აქედან გამომდინარე, მიიჩნევა, რომ მოსარჩელე მოქმედებდა უხეში გაუფრთხილებლობის ფარგლებში, იგი თავისი ქმედებით არღვევდა აუცილებელი ყურადღებანიობის მოთხოვნებს მაღალი ხარისხით, რის გამოც მის მიერ დაშვებულ სამართლებრივ შეცდომას საპატიოდ ვერ მივიჩნევთ. პირის მიერ კანონის ცოდნის პრეზუმფციის გამო, მიიჩნევა, რომ მოსარჩელეს უნდა სცოდნოდა მის მიერ სადავო ფართის მფლობელობის საფუძვლის ხარვეზის არსე-

ბობის შესახებ, შესაბამისად, სკ-ის 159-ე მუხლიდან გამომდინარე, რომელიც კეთილსინდისიერი მფლობელის ლეგალურ დეფინიციას გვანვდის, მოსარჩელე არაკეთილსინდისიერი მფლობელია, რადგან არ შეიძლება, უფლებამოსილ პირად იქნეს მიჩნეული ურთიერთობების საჭირო გულმოდგინე შემოწმების საფუძველზე.

პალატამ ასევე განმარტა, რომ მფლობელობის მართლზომიერება ობიექტური, ნორმატიული შეფასების საგანია, ხოლო მფლობელის კეთილსინდისიერება კი-სუბიექტური. ამ უკანასკნელში ვლინდება პირის დამოკიდებულება ნივთის ფლობის სამართლებრივი საფუძვლის, მართლზომიერების მიმართ. განსახილველ შემთხვევაში, მოსარჩელე, ერთი მხრივ, უშვებდა არასაპატიო სამართლებრივ შეცდომას და მიაჩნდა, რომ ის მართლზომიერი მფლობელია, მაგრამ მისი მართლზომიერ, კეთილსინდისიერ მფლობელად განხილვა შეუძლებელია, რადგან მას, კანონის ცოდნის პრეზუმფციიდან გამომდინარე, უნდა სცოდნოდა მფლობელობითი უფლებამოსილების ნაკლის შესახებ. არაკეთილსინდისიერი მფლობელობიდან ნივთის გამოთხოვის სამართლებრივ შედეგებს სკ-ის 164-ე მუხლი არეგულირებს, შესაბამისად, მოსარჩელეთა მოთხოვნის სამართლებრივ საფუძველად აღნიშნულიც განიხილება. ამავდროულად, მოცემულ შემთხვევაში, მოსარჩელის მოთხოვნა სხვის ნივთზე განეულები ხარჯის ანაზღაურებაზე, მოტივირებულია მოპასუხის უსაფუძვლო გამდიდრებით. ამდენად, არსებობს უსაფუძვლოდ განეულები ხარჯებზე მოსარჩელეთა მოთხოვნის შესაძლო დაკმაყოფილების ორი სამართლებრივი საფუძველი (მოთხოვნათა კონკურენცია): სანივთო-სამართლებრივი (სკ-ის 164-ე მუხლი) და კონდიქციურვალდებულებითი (სკ-ის 987-ე მუხლის პირველი ნაწილი).

სასამართლომ მიუთითა უსაფუძვლო გამდიდრების სუბსიდიურ ხასიათსა და მოთხოვნის კუმულაციურ საფუძველებზე.¹²⁰

სკ-ის 164-ე მუხლის თანახმად, არაკეთილსინდისიერმა მფლობელმა უფლებამოსილ პირს უნდა დაუბრუნოს როგორც ნივთი, ასევე, მიღებული სარგებელი, ნივთის ან უფლების ნაყოფი. მფლობელი ვალდებულია, აანაზღაუროს ის ნაყოფი, რომელიც მან ბრალეულად არ მიიღო. ნივთზე განეულები ხარჯები და გაუმჯობესებანი მას შეუძლია, მხოლოდ მაშინ მოითხოვოს, თუ ნივთის უკან დაბრუნების მომენტისათვის უფლებამოსილი პირი გამდიდრდა. სხვა მოთ-

¹²⁰ იხ. 54-ე და 59-ე სქოლიო.

ხოვნები არაკეთილსინდისიერი მფლობელის მიმართ უცვლელად რჩება.

მითითებული ნორმით განსაზღვრული მოთხოვნის დაკმაყოფილებისათვის აუცილებელია ამ ნორმით გათვალისწინებული აუცილებელი წინაპირობები, კერძოდ, 1. უფლებამოსილი პირის გამდიდრების ფაქტის არსებობა, რაც ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში უტყუარად უნდა დადგინდეს, 2. უფლებამოსილი პირი უნდა გამდიდრდეს არაკეთილსინდისიერი მფლობელის მიერ ნივთზე განეული ხარჯებისა და გაუმჯობესების შედეგად, 3. ნივთზე განეული ხარჯები და გაუმჯობესება მიმართული უნდა იყოს არსებულიდან უკეთესისაკენ და იგი უნდა ზრდიდეს ნივთის ღირებულებას. მხოლოდ ამ გარემოებათა დადასტურებისას შეიძლება არაკეთილსინდისიერი მფლობელის მოთხოვნის დაკმაყოფილება.

ურთიერთობის მსგავს, მაგრამ უფრო დაზუსტებულ რეგულაციას ადგენს უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმები, რომლითაც განსაზღვრულია პირის მიერ შეგნებულად ან შეცდომით საკუთარი ინტერესებით, მაგრამ სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე სხვის ქონებაზე განეული ხარჯის ანაზღაურების მოთხოვნის ფარგლები, კერძოდ, სკ-ის 987-ე მუხლის პირველი ნაწილით, პირს, რომელმაც შეგნებულად ან შეცდომით ხარჯები გასწია მეორე პირის ქონებაზე, შეუძლია, მისგან მოითხოვოს თავისი დანახარჯების ანაზღაურება, თუ მეორე პირი ამით გამდიდრდა. ამასთან, ამავე მუხლის მეორე ნაწილით, გამდიდრების არსებობა განისაზღვრება იმ მომენტიტ, როცა მოვალეს უბრუნდება თავისი ნივთი ან იგი ღირებულების გაზრდის შედეგად სხვაგვარად იღებს სარგებელს.

აღნიშნული ნორმის ანალიზი ცხადყოფს, რომ სხვის ქონებაზე განეული ხარჯის ანაზღაურების განსაზღვრისას, უტყუარად უნდა დადგინდეს მიმღების გამდიდრების ფაქტი. ამავდროულად, გამდიდრების ოდენობა უნდა განისაზღვროს იმ მომენტიტისათვის, როცა უფლებამოსილი პირს უბრუნდება ნივთი.

პალატის აზრით, მოცემულ შემთხვევაში, ვინაიდან სკ-ის 164-ე მუხლი უფრო ზოგადი ხასიათისაა, ვიდრე სკ-ის 987-ე მუხლი, რომელიც კონკრეტულად მიუთითებს არაკეთილსინდისიერი მფლობელისაგან ნივთის გამოთხოვის სამართლებრივ შედეგებზე, უპირატესობა უნდა მიენიჭოს სკ-ის 987-ე მუხლს.

საბოლოოდ, უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პა-

ლატამ საქმე დააბრუნა რა ხელახლა განსახილველად, მიუთითა, რომ უნდა გაირკვეს საკითხები, რომელთა გარეშეც უფლებამოსილი პირის გამდიდრების ფაქტის დადგენა და დავის კანონიერი გადანყევტა შეუძლებელია, კერძოდ: სკ-ის 987-ე მუხლის დანაწესიდან გამომდინარე, სააპელაციო სასამართლომ უნდა შეამოწმოს, მოსარჩელეთა მიერ რა სახის ხარჯები იქნა განუული კონკრეტულად, რამდენად აუცილებელი იყო ამ ხარჯის განევა და ამით სადავო ნივთი გაუმჯობესდა, თუ იგი მხოლოდ მოსარჩელეთა, როგორც ნივთის მოსარგებლეთა სპეციალური ინტერესებიდან გამომდინარე გაიღეს. გამოსაკვლევი და შესაფასებელი ის გარემოებაც, რომ შესაძლებელია, ზოგ შემთხვევაში, აუცილებელი საჭიროების გამო, ნივთზე განუული ხარჯები უფლებამოსილი პირის ინტერესში ყოფილიყო და, ბუნებრივია, მას მესაკუთრის გამდიდრება მოჰყოლოდა.

პალატის მოსაზრებით, მოცემული დავის რეგულაცია სკ-ის 980-ე მუხლის ნორმის საფუძველზე დაუშვებელია, რადგან ამ ნორმით თუ მიძღებმა განია ხარჯები ან მას წარმოეშვა ქონებრივი დანაკლისი იმასთან დაკავშირებით, რომ საგანი სამუდამოდ შექენილად მიაჩნდა, მაშინ იგი მოვალეა, დააბრუნოს საგანი ხარჯებისა და დანაკლისის ანაზღაურების პირობით. ეს წესი არ გამოიყენება, როცა გადაცემული საგანი არ ქმნის სამუდამოდ შექენილად მიჩნევის საფუძველს. ამავე ნორმის შინაარსიდან და საქმის მასალებიდან გამომდინარე, უძრავი ნივთი არ იძლევა იმის ობიექტურ შესაძლებლობას, რომ პირს იგი სამუდამოდ შექენილად მიაჩნდეს, თუკი ასეთ ჩანანერს არ გვანვდის საჯარო რეესტრი.¹²¹

ერთ-ერთ საქმეზე¹²² სასამართლომ სარჩელი საცხოვრებელ ბინაში განუული ხარჯების დაკმაყოფილების შესახებ არ დააკმაყოფილა, იმ საფუძველით, რომ ბინაში გარკვეული სახის სარემონტო-სამშენებლო სამუშაოები ჩატარდა უფრო ადრე, ვიდრე უძრავი

¹²¹ სუს 2012 წლის 2 ოქტომბრის №ას-1055-989-2012 განჩინებით აღნიშნულ დავაზე მოპასუხის საკასაციო საჩივარი დარჩა განუხილველი დაუშვებლობის გამო. შედეგად, ძალაში შევიდა სააპელაციო სასამართლოს გადანყევტილება, რომლითაც სარჩელი უზენაესი სასამართლოს მითითების შესაბამისად, სკ-ის 987-ე მუხლის საფუძველზე დაკმაყოფილდა.

¹²² სუს განჩინება, 1 აპრილი, 2014, №ას-1166-1112-2013.

ვი ქონება ნასყიდობის ხელშეკრულების საფუძველზე მოპასუხის საკუთრებაში გადავიდოდა. მოთხოვნის სამართლებრივი კვალი-ფიკაციის მიზნებისათვის სააპელაციო სასამართლომ მიუთითა, რომ, სკ-ის 976-991-ე მუხლებიდან გამომდინარე, პირის ქონების გაზრდა ან დაზოგვა სხვა პირის ხარჯზე კანონით ან ხელშეკრულებით გათვალისწინებული საფუძვლის გარეშე, წარმოადგენს უსაფუძვლო გამდიდრებას და წარმოშობს უსაფუძვლოდ შექენილის ან დაზოგილი ქონების უფლებამოსილი პირისათვის გადაცემის ვალდებულებას. ამასთან, მოცემულ ნორმათა ძირითადი დებულება სწორედ ისაა, რომ სხვა პირის ხარჯზე მიღებული სარგებლის (რაც შეიძლება გამოიხატოს ქონების დაზოგვაშიც) უკან დაბრუნების ვალდებულება წარმოიშობა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ეს პირი ამით გამდიდრდა. ამავე კოდექსის 987-ე მუხლის სამართლებრივი ანალიზი ცხადყოფს, რომ დანახარჯების ანაზღაურების უფლება პირს წარმოეშობა მხოლოდ გარკვეული გარემოებების არსებობის შემთხვევაში, კერძოდ, თუ სხვის ქონებაზე ხარჯები გაიღო. დანახარჯების შედეგად ნივთის ღირებულება უნდა გაიზარდოს. ამასთან, გაზრდილი ღირებულება უნდა არსებობდეს ნივთის დაბრუნების მომენტისათვის. ე.ი. გამდიდრების ფაქტის დადგენისას, გამდიდრების ოდენობა უნდა განისაზღვროს იმ მომენტისათვის, როცა უფლებამოსილ პირს უბრუნდება თავისი ნივთი, ანუ, მოცემულ შემთხვევაში, გადაამწყვეტია იმის დადგენა, გაზრდილია თუ არა ღირებულება ნივთის დაბრუნების მომენტისათვის.

სასამართლომ აღნიშნა, რომ ქონების ამჟამინდელი მესაკუთრე ვერ მიიჩნევა ვალდებულ პირად, ანაზღაუროს ბინის სარემონტო სამუშაოების ღირებულება, იმ თვალსაზრისით, რომ მხოლოდ სარემონტო სამუშაოების ჩატარება არ წარმოშობს მისი ღირებულების, უსაფუძვლო გამდიდრების წესებიდან გამომდინარე, ანაზღაურების ვალდებულებას, არამედ, ასევე მნიშვნელოვანია იმის დადგენა, გამოიწვია თუ არა უფლებამოსილი პირის გამდიდრება განუქმდებელი დანახარჯმა. საქმეზე დადგენილი გარემოება კი იმის შესახებ, რომ ბინის სარემონტო სამუშაოები ჩატარდა მოპასუხის საკუთრების უფლების წარმოშობამდე, ცალსახად გამორიცხავს მის ვალდებულებას, ანაზღაუროს სარემონტო სამუშაოების ხარჯები.

იგივე გადაწყვეტილება მიიღო სასამართლომ მსგავსი ფაბულის საქმეზე.¹²³ სასამართლოს განმარტებით, სამოქალაქო კოდექსის

¹²³ სუს განჩინება, 1 აპრილი, 2013, №ას-1669-1565-2012.

უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმების მიზანია, გაათანაბროს ისეთი ქონებრივი მოძრაობა, რომელიც სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე მოხდა, ისე, რომ არსებული ქონებრივი მდგომარეობა კეთილსინდისიერების პრინციპის დებულებებს შეესაბამებოდეს. ვინაიდან მოპასუხისათვის უძრავი ქონების გადაცემისას არსებობდა სამართლებრივი საფუძველი – ნასყიდობის ურთიერთობა, ამასთან, მოსარჩელის მიერ შესრულებული **სარემონტო სამუშაოები წინ უსწრებდა ამ ქონებაზე მოპასუხის საკუთრების უფლების წარმოშობას**, სასამართლომ მიიჩნია, რომ არ არსებობდა სკ-ის 981-ე მუხლით გათვალისწინებული სარჩელის დაკმაყოფილების საფუძველი. **სასამართლოს განმარტებით, მოსარჩელის მიერ განეული ხარჯები, მხოლოდ იმ შემთხვევაში წარმოშობდა მოპასუხის მიმართ კონდიქციურ ვალდებულებას, თუკი ხარჯები განეული იქნებოდა მოპასუხის საკუთრებაში ქონების აღრიცხვის შემდგომ.**

სხვა საქმის¹²⁴ ფაბულის მიხედვით, მოსარჩელის (რძლის) სასარჩელო მოთხოვნა მოპასუხისათვის (დედამთილისათვის) ამ უკანასკნელის საცხოვრებელ სახლზე განეული ხარჯების დაკისრებაა, რისი სამართლებრივი საფუძველი უსაფუძვლო გამდიდრების ინსტიტუტით გათვალისწინებული სკ-ის 976-ე და 987-ე მუხლებია. სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის განჩინებით საქმეზე დაინიშნა ექსპერტიზა იმ ფაქტობრივი გარემოებების დასადასტურებლად, საცხოვრებელი სახლის რემონტის შედეგად რა სარგებელი მიიღო მოპასუხემ და რამდენით გამდიდრდა. დასახელებული სამოქალაქო საქმე დაბრუნდა ექსპერტის დასკვნის გარეშე იმ საფუძველით, რომ მოსარჩელემ არ დაფარა ექსპერტიზის ხარჯები.

საქმეზე კანონშესაბამის მტკიცებულებათა არარსებობის გამო, პალატამ დაუდასტურებლად მიიჩნია ფაქტობრივი გარემოება, რომ მოსარჩელის მიერ გაღებული რემონტის ხარჯების შედეგად მოპასუხე გამდიდრდა და, შესაბამისად, სარჩელი არ დააკმაყოფილა.

სააპელაციო პალატამ მიიჩნია, რომ განსახილველი დავა უსაფუძვლო გამდიდრებით დადგენილი სამართლებრივი ნორმებით უნდა მოწესრიგდეს.

¹²⁴ სუს განჩინება, 17 მარტი, 2014, №ას-877-835-2013.

სკ-ის 976-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტისა და 987-ე მუხლის თანახმად, სასამართლომ მიუთითა უსაფუძვლო გამდიდრების სუბსიდიურ ხასიათსა და მოთხოვნის კუმულაციურ წინაპირობებზე.¹²⁵ პალატამ მიიჩნია, რომ სამი პირობიდან, რომელიმე პირობის არარსებობა გამორიცხავს უსაფუძვლო გამდიდრების საფუძველზე პირის მოთხოვნის დაკმაყოფილებას. სწორედ ამიტომ, თუ დადგინდება, რომ სასარჩელო მოთხოვნის დაკმაყოფილების სახელშეკრულებო ან სხვა კანონისმიერი საფუძველი არ არსებობს, თითოეული ამ პირობის არსებობა ერთობლივად უნდა დადგინდეს, ანუ სხვა პირის ქონებაზე შეგნებულად ან შეცდომით განეული ხარჯების ანაზღაურების ვალდებულება წარმოიშობა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ეს პირი ამით გამდიდრდა. თუ გამდიდრების ფაქტი არ არსებობს, მაშინ მხოლოდ ხარჯის განევა არ წარმოშობს კონდიციურ ვალდებულებას.

სააპელაციო პალატამ დანიშნა ექსპერტიზა იმ ფაქტობრივი გარემოების დასადგენად, გაუმჯობესებული ქონების მიმღები გამდიდრდა თუ არა და, დადებით შემთხვევაში, რამდენით, თუმცა ექსპერტიზის ჩატარებას ხელი მოსარჩელემ შეუშალა, რადგან თანხა არ გადაიხადა. მიუხედავად სასამართლოს კანონიერ ფარგლებში მოქცეული მცდელობისა, მხარეს ესარგებლა სამართლიანი სასამართლოს უფლებით, რაც გამოიხატა, სსკ-ის 103-ე მუხლის მეორე ნაწილის თანახმად, სასამართლოს მიერ ექსპერტიზის დანიშვნაში, მოსარჩელემ სრულიად შეგნებულად დააბრკოლა და ხელი შეუშალა მისთვის მეტად საჭირო და აუცილებელი მტკიცებულების, ექსპერტიზის დასკვნის მოპოვებას იმ მოსაზრებით, რომ საქმეში იყო საკმარისი მტკიცებულებები სარჩელის დაკმაყოფილებისათვის.

სააპელაციო პალატამ აღნიშნა, რომ, კონსტიტუციის 85-ე მუხლის მე-3 ნაწილის, მე-4, 102-ე, 105-ე მუხლების თანახმად, მოსარჩელეს სასამართლოსათვის არ წარუდგენია სანდო და უტყუარი მტკიცებულება, რაც დაადასტურებდა ფაქტობრივ გარემოებას იმის შესახებ, რომ მოპასუხე ნამდვილად გამდიდრდა კონკრეტული თანხით.

სხვა საქმეზე¹²⁶ სასამართლომ დაადგინა, რომ მოსარჩელებსა (მეუღლეები) და მოპასუხეებს (მეუღლეები) შორის წერილობით გა-

¹²⁵ იხ. 54-ე და 92-ე სქოლიო.

¹²⁶ სუს განჩინება, 7 თებერვალი, 2013, №ას-1084-1015-2012.

ფორმდა შეთანხმება, რომლითაც მოპასუხეები მოსარჩელების ოჯახს პირად საკუთრებაში გადასცემდნენ საცხოვრებელ ბინას 2002 წლის 1 მაისამდე 1 800 აშშ დოლარის გადახდის სანაცვლოდ. მოპასუხეებს 2001 წლის 1 მაისის შეთანხმების საფუძველზე, 23.05.2011 წელს მიღებული აქვთ 110 აშშ დოლარი და 30 ლარი. მოსარჩელები ცხოვრობდნენ სადავო ბინაში მოპასუხეთა მიერ მათ გამოსახლებამდე, რა დროსაც თვითნებურად მიაშენეს, თუმცა შეთანხმებით გათვალისწინებული თანხა მესაკუთრისათვის არ გადაუხდიათ. არსებული უკანონო მიშენების დემონტაჟის თაობაზე შიდა ქართლის რეგიონული არქმშენისსპექციის სარჩელზე შეწყდა წარმოება გორის რაიონული სასამართლოს 2008 წლის 4 ივნისის განჩინებით, მოსარჩელის მიერ სარჩელზე უარის თქმის გამო. აღნიშნული განჩინებითვე დადგინდა, რომ „პროექტის შემთანხმებელი და მშენებლობის ნებართვის გამცემი ორგანოს მიერ უნებართვოდ ან/და პროექტის დარღვევით აშენებული ობიექტებისათვის, ან მათი ნაწილების ლეგალიზების შესახებ გადაწყვეტილების მიღების წესის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს პრეზიდენტის 2007 წლის 24 ნოემბრის №660 ბრძანებულებით განისაზღვრა უნებართვო მშენებლობების დაკანონების წესები და პროცედურა, რის გამოც გორის რაიონულმა სასამართლომ მიიჩნია, რომ არქმშენისსპექციის უარი სარჩელზე არ ეწინააღმდეგებოდა მოქმედ კანონმდებლობას. მთავარი არქმშენისსპექციის დადგენილება მესაკუთრის 2000 ლარით დაჯარიმების თაობაზე არ აღსრულებულა. **მიშენების გამო მოპასუხის ოჯახი ნაცვლად საკუთრებად რეგისტრირებული 33,71 კვ.მ ფართისა, 53,25 კვ.მ ფართით სარგებლობს. მოსარჩელებმა მოითხოვეს მოპასუხეებისათვის სადავო ბინის გასაუმჯობესებლად განეული ხარჯის დაკისრება. განხორციელებული გაუმჯობესების-განეული ხარჯების ანაზღაურება. სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილებით სასარჩელო მოთხოვნა მოპასუხეთა კუთვნილი ნივთის გასაუმჯობესებლად განეული ხარჯების ანაზღაურების თაობაზე დაკმაყოფილდა.**

საკასაციო სასამართლომ უცვლელად დატოვა სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება სკ-ის 987-ე მუხლის საფუძველზე (პირს, რომელმაც შეგნებულად ან შეცდომით ხარჯები განია მეორე პირის ქონებაზე, შეუძლია, მისგან მოითხოვოს თავისი დანახარჯების ანაზღაურება, თუ მეორე პირი ამით გამდიდრდა; გამდიდრების არსებობა განისაზღვრება იმ მომენტით, როცა მოვალეს უბრუნდება თავისი ნივთი, ან იგი ღირებულების გაზრდის შე-

დეგად სხვაგვარად იღებს სარგებელს) და გაიზიარა სააპელაციო სასამართლოს დასკვნა, რომ საქმეზე დადგენილი გარემოებები მოპასუხეთა გამდიდრებას ადასტურებს და მოსარჩელის მხრიდან დანახარჯის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლებას წარმოშობს.

საკასაციო სასამართლომ მიუთითა, რომ სადავო ბინის მესაკუთრეები მოპასუხეები არიან, ხოლო საქართველოს მოქმედი კანონმდებლობით, მათ შეუძლიათ უნებართვოდ მიშენებული ფართის დაკანონება. აღნიშნული შესაძლებლობით სარგებლობა მათ ნებაზე დამოკიდებული. სადავო მიშენება, რომლის დაკანონებისა და საკუთარი სურვილის შესაბამისად განკარგვის პერსპექტივაც მოპასუხეებს აქვთ, აშენებულია მოსარჩელის მიერ, შესაბამისად, ის გარემოება, რომ ადმინისტრაციული საქმისწარმოებისას მესაკუთრე მხარედ ჩაბმული არ ყოფილა, განსახილველი სამოქალაქო დავის გადაწყვეტაზე გავლენას ვერ მოახდენს, ვინაიდან, მოპასუხეები კვლავ სარგებლობენ სადავო მიშენებით და მათ არ ესპობათ ამ მიშენების დაკანონების შესაძლებლობა.

საკასაციო სასამართლომ აღნიშნა, რომ ვინაიდან მოსარჩელემ 2001 წლის 1 მაისის შეთანხმებით ნაკისრი ვალდებულება არ შეასრულა, მოპასუხემ იგი ბინიდან გამოასახლა. ხელშეკრულებით ნაკისრი პირველადი ვალდებულების შეუსრულებლობა ამ ხელშეკრულებაზე უარის თქმის საფუძველია და არ გამოორიცხავს შემდგომის მიერ ნივთის გასაუმჯობესებლად გაღებული ხარჯების ანაზღაურების შესაძლებლობას, ამდენად, მიშენების ხარჯების ანაზღაურების მოთხოვნის თვალსაზრისით, უსაფუძვლოა მოპასუხის არგუმენტი, რომ მოსარჩელე ბინაში წლების მანძილზე ცხოვრობდა და ნასყიდობის ფასი არ გადაუხდია.

ერთ-ერთ საქმეში¹²⁷ მოსარჩელები (შეგებებულ სარჩელში) მოითხოვდნენ ნივთზე განეული დანახარჯების ანაზღაურებას. საქმე რამდენჯერმე იყო სააპელაციო და უზენაესი სასამართლოების მსჯელობის საგანი. საბოლოოდ, სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილებით (რომელიც უცვლელად დარჩა უზენაესი სასამართლოს განჩინებით, საკასაციო საჩივრის დაუშვებლად ცნობის გამო), შეგებებული სარჩელი დაკმაყოფილდა. მოპასუხეს (შეგებებულ სარჩელში) დაეკისრა ამ უკანასკნელის საცხოვრებელ სახლზე შეგებებული სარჩელის მოსარჩელეთა მიერ შესრულებული

¹²⁷ სუს განჩინება, 19 აპრილი, 2012, №ას-206-199-2012.

სამშენებლო-სარემონტო სამუშაოების ღირებულება. სასამართლომ იხელმძღვანელა სკ-ის 164-ე მუხლით, 987-ე მუხლის პირველი ნაწილით და მიუთითა, რომ, მოცემულ შემთხვევაში, საქმეში წარდგენილი მტკიცებულებებით უდავოდ დასტურდება მონინა-ალმდეგე მხარეების მიერ დაკავებული ფართის საკუთარ ქონებად მიჩნევის ფაქტი. ისინი სამშენებლო-სარემონტო სამუშაოებს ასრულებდნენ საყოფაცხოვრებო პირობების გაუმჯობესების მიზნით. ამდენად, უდავოა, რომ მათ ეს ხარჯები შეცდომით განიეს მეორე პირის – მოსარჩელის ქონებაზე და სადავო ურთიერთობა დავალების გარეშე სხვისი საქმეების შესრულებად ვერ ჩაითვლება. ამასთან, ამ ქონების დაბრუნება იწვევს მოსარჩელის უსაფუძვლო გამდიდრებას.

სხვა საქმეზე¹²⁸ მოსარჩელემ მოითხოვა მოპასუხეთათვის ამ უკანასკნელთა უძრავ ქონებაზე შეცდომით განეული ხარჯების დაკისრება სოლიდარულად.

ქვემდგომმა სასამართლოებმა სარჩელი ნაწილობრივ დააკმაყოფილეს. სააპელაციო სასამართლომ დავის გადანყვეტილსა გამოიყენა სკ-ის 987-ე, 991-ე მუხლები, 979-ე მუხლების მე-2 და მე-3 ნაწილები. საქმის მასალების მიხედვით, მხარეთა შორის დაიღო ზეპირი გარიგება მოპასუხეთა კუთვნილ მიწის ნაკვეთზე, მოსარჩელეს 40 კვ.მ-ზე უნდა დაესრულებინა აფთიაქისათვის განკუთვნილი შენობა. მოსარჩელემ შეასრულა არაერთი სამუშაო (სადავო მათი ღირებულება) და გარკვეული პერიოდის განმავლობაში (დაახლოებით 4 თვე) ეწეოდა აფთიაქის ექსპლოატაციას, რის შემდგომაც მხარეთა შორის შეწყდა სახელშეკრულებო ურთიერთობა.

ერთ-ერთ საქმეში¹²⁹ მოსარჩელეებმა მოითხოვეს მოპასუხეს მათ სასარგებლოდ დაჰკისრებოდა უძრავი ქონების ნასყიდობის ბათილი ხელშეკრულების შედეგად უსაფუძვლოდ მიღებული თანხის დაბრუნება და ნივთის გაუმჯობესების ღირებულების ანაზღაურება. იმავე მხარეებს შორის კანონიერ ძალაში შესული გადანყვეტილებით, უძრავი ნივთის ნასყიდობის ხელშეკრულება ბათილად იქნა ცნობილი და მოსარჩელეები საბოლოოდ გამოსახლდნენ სადავო ბინიდან. ქვემდგომი სასამართლოების გადანყვეტილებით, სარჩელი უძრავი ნივთის ნასყიდობის საფასურის დაკისრების ნა-

¹²⁸ სუს განჩინება, 30 იანვარი, 2012, №ას-1810-1784-2011.

¹²⁹ სუს განჩინება, 1 ნოემბერი, 2011, №ას-1345-1363-2011.

წილში სრულად დაკმაყოფილდა, ხოლო ნივთზე განეული დანახარჯების ნაწილში ნაწილობრივ. სასამართლომ გადაწყვეტილება დააფუძნა სკ-ის (1964 წლის რედაქციით) 48-ე და სკ-ის 987-ე მუხლებზე.

მოსარჩელებმა მოპასუხეთა მიმართ აღძრული სარჩელით¹³⁰ სადავო საცხოვრებელ სახლზე თანაზიარი წილის უფლებით თანამესაკუთრედ ცნობა, უკანონო მფლობელობიდან კუთვნილი წილის გამოთხოვა, ჩუქების ხელშეკრულების ბათილად ცნობა და თანხის დაკისრება მოითხოვეს. სააპელაციო პალატამ გაუმჯობესების ანაზღაურების ნაწილში მოთხოვნა საფუძველიანად მიიჩნია და იგი ნაწილობრივ დააკმაყოფილა სკ-ის 987-ე მუხლის საფუძველზე.

¹³⁰ სუს განჩინება, 18 ოქტომბერი, 2011, №ას-1020-1051-2011.

თავი V

სამი პირის ურთიერთობები (მუხ. 988-990)¹³¹

ერთ-ერთი საქმის¹³² ფაბულის მიხედვით, სადავო უძრავი ნივთის თავდაპირველი მესაკუთრე იყო სახელმწიფო. ამ ნივთზე აღიარებული იქნა მოპასუხის საკუთრების უფლება სპეციალური კანონის („ფიზიკური და კერძო სამართლის იურიდიული პირების მფლობელობაში (სარგებლობაში) არსებულ მიწის ნაკვეთებზე საკუთრების უფლების აღიარების შესახებ“) საფუძველზე და 2009 წლის 18 მარტიდან საჯარო რეესტრში მესაკუთრედ მოპასუხე აღირიცხა. 2009 წლის 20 მარტს მან უძრავი ნივთი აჩუქა მესამე პირს, რომელმაც 2009 წლის 5 აგვისტოს ეს ნივთი 21 000 ლარად მიჰყიდა შემძენს, ამ უკანასკნელმა კი, მოგვიანებით, 2011 წლის 14 ნოემბერს, ნივთი გაასხვისა მუხ-ზე 165 000 ლარად. რაიონული სასამართლოს 2009 წლის 8 ოქტომბრის გადაწყვეტილებით, ბათილად იქნა ცნობილი მესაკუთრის სახელზე ზემოაღნიშნული საკუთრების უფლების მონაბობა, ასევე, მისი გაცემის საფუძველად არსებული საკუთრების უფლების აღიარების კომისიის გადაწყვეტილებაც. მოსარჩელემ (ქონების მართვის სააგენტომ) მოპასუხისათვის 165 000 ლარის დაკისრების ფაქტობრივ და სამართლებრივ საფუძველად მიუთითა უსაფუძვლო გამდიდრების (კონდიქცია) ნორმებზე. პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილებით, მოპასუხეს 20000 ლარი დაეკისრა მოსარჩელის სასარგებლოდ. აღნიშნული გადაწყვეტილება უცვლელად დატოვა სააპელაციო სასამართლომ. საკასაციო სასამართლომ ახალი გადაწყვეტილებით გააუქმა გასაჩივრებული გადაწყვეტილება და სარჩელი არ დააკმაყოფილა. საკასაციო სასამართლოს მოსაზრებით, ყველა სახის კონდიქციური

¹³¹ პრაქტიკაში მსგავსი შემთხვევები ითვლება ყველაზე რთულ შემთხვევებად. სამოქალაქო კოდექსმა ზოგიერთ საკვანძო შემთხვევასთან დაკავშირებით, რომელიც უკავშირდება მესამე პირებთან ურთიერთობებს, პირდაპირი რეგულაციები შემოიღო. მაგალითად, ვითომ კრედიტორი ავალებს მოვალეს მესამე პირისთვის გადახდას (988-ე მუხ. პირველი ნაწილი) ან, როდესაც ვითომ კრედიტორმა დათმო მოთხოვნა და მოვალე უხდის ახალ ვითომ კრედიტორს (988-ე მუხ. მე-2 ნაწ.) მითითებულია Rusiashvili, Georgian Law on Unjust Enrichment and Koenig's Draft Law, in: South Caucasus Law Journal, 7/2016, 220 / 61 (ინგლისურ და რუსულ ენებზე), შნიტგერი 3, შატბერაშვილი ლ, უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმათა კომენტარი, მე-9 ველი, ნ., იქვე 980-110., GCCC.GE, 27.06.2018.

¹³² სუს გადაწყვეტილება, 31 მაისი, 2016, №ას-1193-1122-2015.

მოთხოვნის, მათ შორის, შესრულების კონდიქციის დროს (სკ-ის 976-981-ე მუხლები) მოპასუხე (მოვალე) აუცილებლად უნდა იღებდეს ქონებრივ სარგებელს, ანუ მდიდრდებოდეს. ამ წინაპირობის არარსებობა კი, იმთავითვე გამორიცხავს მოთხოვნას. საკასაციო სასამართლომ არაერთხელ აღნიშნა, რომ: „უსაფუძვლო გამდიდრების მიზანი არის სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე შექმნილი ქონების (რომელშიც უნდა ვიგულისხმოთ უფლებების ან გარკვეული შეღავათის, უპირატესობის) ამოღება, რითაც უნდა უზრუნველყოფილ იქნეს სამართლიანობის აღდგენა ანუ იმ მდგომარეობის აღდგენა, რომელიც იარსებებდა არაუფლებამოსილი პირის მიერ დაზარალებულის ხარჯზე გარკვეული შეღავათის, უფლების, უპირატესობის მიღებამდე“ ... უსაფუძვლო გამდიდრების ინსტიტუტის ნორმები აღჭურვილია დაცვითი ფუნქციით, უზრუნველყოფს რა არაუფლებამოსილი სუბიექტისაგან უსაფუძვლოდ მიღებული ქონების ამოღებას და მისი უფლებამოსილი პირისათვის გადაცემას. შედეგობრივი თვალსაზრისით, სამართლისათვის არავითარი მნიშვნელობა არ აქვს, თუ რა საშუალებით გამდიდრდა პირი – მიიღო, თუ დაზოგა ქონება. ფაქტი ერთია – ვითომ კრედიტორის ქონებრივ სფეროში აღმოჩნდა ქონება, რომელსაც იქ არსებობის სამართლებრივი საფუძველი არ გააჩნია და, აქედან გამომდინარე, ექვემდებარება უფლებამოსილი პირისათვის დაბრუნებას“. (სუსგ. №ას-74-71-2016, 225-215-2016 25.05.2016, №ას-184-171-2015, 20.05.2016).

სასამართლოს განმარტებით, ვინაიდან მოპასუხეს სახელმწიფომ სპეციალური კანონის საფუძველზე ქონება საკუთრებაში გადასცა მიზანმიმართულად (შესრულების კონდიქცია) და მხოლოდ მოგვიანებით, ისიც მესამე პირის და არა სახელმწიფოს მოთხოვნით, გამოეცალა ამ შესრულებას სამართლებრივი საფუძველი, რაც შეიძლებოდა, საფუძველად დასდებოდა მოსარჩელის (შემსრულებლის) მხრიდან შესრულებულის უკან დაბრუნების მოთხოვნას სკ-ის 976-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტისა და 979-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, თუმცა იმის გამო, რომ მიმღებმა მიღებული უსასყიდლოდ გადასცა (აჩუქა) მესამე პირს, ხოლო ამ უკანასკნელმა კი, მოგვიანებით გაყიდა მიღებული, **მოპასუხე არ წარმოადგენს იმ პირს, რომელმაც პასუხი უნდა აგოს სარჩელზე** (სკ-ის 85-ე მუხლი). მოპასუხის სათანადოობა უკავშირდება სადავო მატერიალურსამართლებრივ ურთიერთობას, მისგან გამომდინარე მოთხოვნების ნამდვილობის წინაპირობებს და ამ წინაპი-

რობების განხორციელების სამართლებრივ შედეგებს. მხოლოდ იმის დადგენა, რომ ქონებრივი გადაადგილება განხორციელდა სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე, არ არის საკმარისი პასუხისმგებლობის დასაკისრებლად. აუცილებელია იმის დადგენაც, ამის შედეგად გამდიდრდა თუ არა მოპასუხე, ანუ ამ გადაადგილებით გაიზარდა თუ არა მისი ქონება.

საკასაციო პალატის დასკვნით, სააპელაციო სასამართლომ უსაფუძვლოდ გაიზიარა ქვედა ინსტანციის სასამართლოს დასკვნა, რომ მოპასუხემ მესამე პირზე ქონების გაჩუქებით დაზოგა მისი ქონება 20 000 ლარით. **ამ შემთხვევაში ქონება არ გადაცემულა ვალდებულების შესრულების სანაცვლოდ (სკ-ის 525-ე მუხლის მესამე ნაწილი) და არც დასაჩუქრებულს წარმოშობია რაიმე სახის საპასუხო ვალდებულება, შესაბამისად, არც მისი ქონება არ გაზრდილა. სასამართლოს უნდა ეხელმძღვანელა სკ-ის 989-ე მუხლის დანაწესით, რომლის მიხედვითაც: „თუ 976-ე და 988-ე მუხლებით გათვალისწინებულ შემთხვევებში მიმღები, რომელიც მოვალეა დააბრუნოს მიღებული, უსასყიდლოდ გადასცემს მას მესამე პირს, მაშინ მესამე პირი ასევე მოვალეა, დააბრუნოს მიღებული ისე, თითქოს მას კრედიტორისაგან კანონიერი საფუძვლის გარეშე მიეღოს რაიმე, თუკი მიმღებისაგან დაკმაყოფილება შეუძლებელია. ზიანის ანაზღაურების მიმართ შესაბამისად გამოიყენება 979-981-ე მუხლების მოთხოვნები“** და, აქედან გამომდინარე, მოპასუხის არასათანადოობის გამო უარეყო სარჩელი.

საკასაციო სასამართლომ უარყო მოსარჩელის (მეორე კასატორის) პრეტენზია იმასთან დაკავშირებით, რომ მოპასუხე თავიდანვე არაკეთილსინდისიერად მოქმედებდა და მან მიწის ნაკვეთზე დადო რამდენიმე მოჩვენებითი გარიგება, რათა შემდეგ მიწის საბოლოო შემძენისგან საკუთრებაში მიეღო 8 საცხოვრებელი ბინა. სასამართლოს მოსაზრებით, დასაბუთებისა და მტკიცების ტვირთის მქონე მოსარჩელემ გასაგებად ვერ დაადასტურა, რომ მოპასუხე ამ გზით გამდიდრდა. პალატამ საქმის მასალებით დადგენილად მიიჩინა, რომ მოპასუხემ მიწის ნაკვეთზე საკუთრება მოიპოვა ადმინისტრაციული ორგანოს – საკუთრების უფლების ალიარების კომისიის გადაწყვეტილების საფუძველზე. კომისია თავის ფუნქციებს ახორციელებდა საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის VIII თავით განსაზღვრული ფორმალური ადმინისტრაციული წარმოებისა და სპეციალური კანონით დადგენილი წესის მიხედვით. სასამართლომ ასევე დადგენილად მიიჩნია, რომ მიწის ნაკ-

ვეთი, რომელიც კომისიამ საკუთრებაში გადასცა მოპასუხეს, მდებარეობდა ურბანული განვითარების სტრატეგიულ ზონაში. ამ გარემოების გათვალისწინება კი, კომისიას ევალებოდა და არა მოპასუხეს. საქმეში არ არის წარდგენილი იმის დამადასტურებელი მტკიცებულება, რომ 2009 წლის 20 მარტის და 5 აგვისტოს, ასევე, 2011 წლის 14 ნოემბრის გარიგებები მოსაჩვენებლად დაიდო და ამის შედეგად მოპასუხემ რაიმე სახის სარგებელი მიიღო. პალატამ აღნიშნა, რომ ჯერ კიდევ სადავო მიწის ნაკვეთზე საკუთრების უფლების მოპოვებამდე, 2007 წლის 28 დეკემბერს, უძრავი ქონების ნასყიდობის საფუძველზე წარმოეშვა შპს-ს ვალდებულება, საკუთრებაში გადაცემული 700 კვ. მიწის ნაკვეთის სანაცვლოდ, მოპასუხისათვის გადაეხადა 350 000 ლარი სამი წლის განმავლობაში. მოგვიანებით, 2011 წლის 14 ნოემბრის მხარეთა შეთანხმებით კი, ფულადი შესრულება შეიცვალა სხვა შესრულებით, ანუ შპს-ს მიერ აშენებულ მრავალბინიან საცხოვრებელ სახლში 8 ბინის საკუთრებაში გადაცემით (სკ-ის 428-ე მუხლი). **საკასაციო სასამართლოს დასკვნით, მოპასუხის გამდიდრების ფაქტის არარსებობა გამორიცხავს სარჩელის საფუძვლიანობას – არა მარტო შესრულების, არამედ ხელყოფის კონდიქციიდან გამომდინარე მოთხოვნასაც (სკ-ის 982-ე მუხლი).**

დავის შინაარსის მიხედვით, ავტომანქანის მესაკუთრე-მფლობელი, ფიზიკური პირი (მოსარჩელე) სადაზღვევო კომპანიისგან (მოპასუხე) მოითხოვდა სადაზღვევო შემთხვევის გამო (ავტომანქანის დაზიანება) მიყენებული ზიანის ანაზღაურებას.¹³³ მოპასუხემ სარჩელი ნაწილობრივ ცნო. მხარეთა შორის გაფორმებული ხელშეკრულების მიხედვით, თუ ავტომობილის ასაკი აღემატებოდა სამ წელს და სადაზღვევო შემთხვევის შედეგად დაზიანებული ნაწილები არ ექვემდებარებოდა აღდგენას, სადაზღვევო კომპანია ანაზღაურებდა აღნიშნული ნაწილების მეორეული ნაწილებით ჩანაცვლების ღირებულებას. საქმის მასალებით დადგენილია, რომ დაზღვეული ავტომანქანის მეორეული ნაწილები ბაზარზე არ იყიდება, ხოლო დაზღვეული ავტომობილის აღსადგენად საჭიროა სარჩელით მოთხოვნილი თანხა.

სადაზღვევო კომპანია მიიჩნევდა, რომ ზიანის მოთხოვნილი სახით ანაზღაურება გამოიწვევს არა პირვანდელი მდგომარე-

¹³³ სუს განჩინება, 20 ოქტომბერი, 2014, №ას-698-668-2014.

ობის აღდგენას, არამედ მოსარჩელის უსაფუძვლო გამდიდრებას. სააპელაციო პალატის შეფასებით, ხელშეკრულების შინაარსიდან გამომდინარე, მხარეებს არ გაუთვალისწინებიათ ისეთი შემთხვევა, როდესაც დაზიანებული ავტომანქანა პნელზე მეტი ხნისაა და არ არსებობს მისი მეორეული ნაწილებით ჩანაცვლების შესაძლებლობა. ზოგადად, ხელშეკრულებით და მათ შორის, მოცემული ხელშეკრულებითაც, მხარეებმა განსაზღვრეს სამართლებრივი მოქმედების ფარგლები, თუმცა ფაქტია, რომ ისეთი საკითხი, რამაც მოცემული დავა წარმოშვა, კონტრაქტით არ წესრიგდებოდა.

პალატამ მიუთითა ხელშეკრულების დადების დროს მხარეთა ნების ავტონომიის მნიშვნელობაზე და აღნიშნა, რომ ხელშეკრულების ტექსტით ბოჭვის მიუხედავად, სადავო საკითხი უნდა შეფასებულიყო და გადანყვეტილიყო კეთილსინდისიერების პრინციპით. სამოქალაქო კოდექსის ნორმები, მაგალითად: მე-8 მუხლის მე-3 ნაწილი, 325-ე მუხლი შესაძლებლობას იძლევა, სასამართლომ გაითვალისწინოს როგორც კანონით, ისე მხარეთა შორის დადებული ხელშეკრულებით გაუთვალისწინებელი შეფასება თუ ფასეულობა. სამოქალაქო კოდექსის დედააზრიდან გამომდინარე, რაც ასევე წარმოადგენს საქართველოს საჯარო წესრიგს, ხელშეკრულების დადების თავისუფლების პრინციპის, გვერდით დგას კეთილსინდისიერებისა და სახელშეკრულებო სამართლიანობის პრინციპი, რომელთა საფუძველზეც შესაძლებელია ახალი ქცევების წესისა თუ სტანდარტების ჩამოყალიბება.

მოცემული შემთხვევა უკავშირდება მზღვეველი კომპანიისაგან თავისი ვალდებულების შესრულებას იმგვარად, რაც, კონკრეტულ შემთხვევაში, არ უზრუნველყოფდა მოსარჩელის ინტერესის დაკმაყოფილებას. მოპასუხე მიუთითებდა იმ სახელშეკრულებო დათქმაზე, რომელიც მხოლოდ მეორეული ავტონაწილების ღირებულების ანაზღაურების შესაძლებლობას იძლეოდა. პალატის შეფასებით, კითხვაზე – უზრუნველყოფდა თუ არა ამგვარი ანაზღაურება მოსარჩელის რეალურ დაკმაყოფილებას, პასუხი უარყოფითი იყო, იმდენად, **რამდენადაც დაზიანებული ავტომანქანის აღდგენა მეორეული ნაწილებით შეუძლებელი იყო, ვინაიდან მეორეული ნაწილები ბაზარზე არ იყიდებოდა.** ხელშეკრულებით კი, ზუსტად იყო მოწესრიგებული ამგვარი შემთხვევა. მაშასადამე, სავალდებულო იყო სახელშეკრულებო შეთანხმებების განმარტების წინაპირობა, რაც, სკ-ის 325-ე მუხლის პირველი ნაწილისა

და მე-8 მუხლის მე-3 ნაწილის საფუძველზე, უნდა განხორციელდებულყო – სამართლებრივი ურთიერთობის მონაწილენი ვალდებული არიან კეთილსინდისიერად განახორციელონ თავიანთი უფლებები და მოვალეობანი.

პალატამ მიუთითა სკ-ის 325-ე მუხლზე და აღნიშნა, რომ ხელშეკრულების პირობების შემთავაზებელ მხარეს წარმოადგენდა მოპასუხე სადაზღვევო კომპანია, რა დროსაც სავალდებულო იყო ამ პირობათა სამართლიანობის პრინციპით განსაზღვრა, რათა დაცულიყო ე.წ. „სუსტი მხარე“ – მოსარჩელე, რომელსაც ნაკლები შესაძლებლობა ჰქონდა, გავლენა მოეხდინა ხელშეკრულების პირობების შემუშავებასა თუ მოდიფიცირებაზე. სასამართლოს შეფასებით, სუსტ და ძლიერ მხარეთა შორის სოციალური სამართლიანობის უზრუნველყოფას ემსახურებოდა ზემოაღნიშნული ნორმის დისპოზიცია, რომლის ანალიზიდანაც გამომდინარეობდა შემდეგი: ხელშეკრულების ტექსტით ბოჭვის მიუხედავად, სახელშეკრულებო პირობა სამართლიანობის საფუძველზე უნდა განიმარტოს.

მოცემულ შემთხვევაში, სადაზღვევო კომპანია მხარეს სთავაზობდა არასამართლიან შესრულებას, ანუ იმგვარ შესრულებას, რაც მოსარჩელის უფლების აღდგენას არ იწვევდა, ხოლო თავის დაცვას მთავარ ვალდებულებაზე, ზიანის ანაზღაურებაზე უარის თქმისას, სადაზღვევო კომპანია ცდილობდა ხელშეკრულებაზე მითითებით, რაც როგორც სამართლიანობის, ისე კეთილსინდისიერი ქცევის სტანდარტს ეწინააღმდეგებოდა.

სამართალი პირთა სამართლიანობის შეგრძნებით ნაკარნახევი პრინციპები და წესებია, ამიტომ, ნებისმიერი პირი თავისი უფლება-მოვალეობების განხორციელებისას უნდა მოქმედებდეს ამ პრინციპების შესაბამისად. კეთილსინდისიერების პრინციპი კი, პირის მოქმედებას სამართლიანობის კრიტერიუმთან ურთიერთკავშირით განიხილავს. ამ პრინციპის შესაბამისად, სამართლებრივი ურთიერთობის მონაწილე ვალდებულია, გამიჯნოს სამართლიანი უსამართლოსგან და თავისი ქცევა სამართლიანობის კრიტერიუმს შეუსაბამოს. ამდენად, სააპელაციო პალატამ მიიჩნია, რომ სადაზღვევო კომპანია არ სთავაზობდა მოსარჩელეს შესაბამის ზიანის ანაზღაურებას, მისი პირობით დაზიანებული ავტომანქანა არ უნდა აღდგენილიყო. ის გარემოება, რომ მეორეული ავტონაწილები ბაზარზე არ იყიდებოდა, არ შეიძლება, მოსარჩელის სანაწილმდეგო არგუმენტად ყოფილიყო გამოყენებული. ამ-

გვარი ავტომანქანის დაზღვევის მომენტიდან ამ რისკის მატარებელი თავად დასაზღვევო კომპანია ხდებოდა.

სასამართლომ იხელმძღვანელა სკ-ის 799-ე მუხლის პირველი ნაწილით, რომლითაც განმარტებულია მზღვეველის ვალდებულება, აუნაზღაუროს დამზღვევეს სადაზღვევო შემთხვევით გამოწვეული ზიანი და არ გაიზიარა აპელანტის განმარტება მოსარჩელის უსაფუძვლო გამდიდრების შესახებ. სკ-ის 991-ე მუხლის თანახმად, ქონებრივი წონასწორობის აღდგენისათვის საკმარისია შედეგის – სხვისი ქონების შექენის, „მოხვეჭის“ ფაქტის არსებობა. ნორმის თანახმად, ქონების გამრავლება მიმღების მხარეს არა გამიზნულად, არამედ სხვა გზით ხდება. ამ ნორმის გამოყენების წინაპირობისათვის მნიშვნელოვანია არა უცხო პირთა უფლებებში ჩარევის ფაქტი და მართლწესრიგი კრძალავს თუ არა ასეთ ჩარევას, არამედ ის, რომ მიღებულ უპირატესობას მართლწესრიგი სხვა პირს მიაკუთვნებს. ზემოთ განხილულ შემთხვევაში, სასამართლომ მიიჩნია, რომ მოსარჩელის გამდიდრება გამოირიცხებოდა, რადგანაც ზიანის ანაზღაურება ახალი ავტონაწილების ღირებულებით, წარმოადგენდა ავტომანქანის აღდგენის ერთადერთ საშუალებას. შესაბამისად, ვლინდებოდა არა მოსარჩელის ქონებრივი უპირატესობა, არამედ პირვანდელი მდგომარეობის აღდგენა, თანახმად მხარეთა სახელშეკრულებო მოვალეობის ჯეროვანი შესრულებისა.

ერთ-ერთი საქმის ფაბულის მიხედვით,¹³⁴ მოსარჩელემ, რომელიც შპს-ს პარტნიორი და დირექტორია, სარჩელი აღძრა საწარმოს პარტნიორებისა და საწარმოს მიმართ და უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმებზე მითითებით მოითხოვა მის მიერ გადარიცხული თანხის დაკისრება, მიუღებელი სარგებლისა და ზიანის ანაზღაურება. სააპელაციო სასამართლოს მიერ დადგენილია, რომ პარტნიორთა კრების გადაწყვეტილებით, მოსარჩელემ დანარჩენი პარტნიორების წინაშე იკისრა 188 392 აშშ დოლარის გადახდის ვალდებულება, ასევე, მის მიერ 2000 წლის 5 ივლისიდან 12 დეკემბრის ჩათვლით განხორციელებულია ზემოაღნიშნული 5 გადარიცხვა.

მოსარჩელის აზრით, ვინაიდან მას შპს-ს წინაშე ვალდებულება არ უკისრია, მის მიერ საზოგადოებისათვის გადარიცხული თანხებიც უსაფუძვლოდ გადარიცხულად უნდა იქნეს მიჩნეული.

¹³⁴ სუს განჩინება, 17 სექტემბერი, 2008, №ას-232-493-08.

საკასაციო სასამართლომ აღნიშნა, რომ მოსაწესრიგებელი ურთიერთობის თავისებურება ვლინდება იმაში, რომ ამ ურთიერთობის მონაწილეს წარმოადგენს რამდენიმე პირი, ერთი მხრივ, მოსარჩელე, მეორე მხრივ, პარტნიორები და, მესამე მხრივ – შპს.

სკ-ის 988-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, პირს, რომელიც, 976-ე მუხლის თანახმად, რაიმეს გადასცემს მესამე პირს ვითომ-კრედიტორზე მითითებით, შეუძლია, შესრულებულის გამოთხოვა ვითომ კრედიტორისაგან ისე, თითქოს, მისთვის გადაეცეს რაიმე, თუ ვითომ კრედიტორის მითითება საეჭვოა, მაშინ უკან დაბრუნების მოთხოვნა შეიძლება, გამოყენებულ იქნეს მხოლოდ მესამე პირის მიმართ.

იმისათვის, რომ სამართლებრივად სწორად შეფასდეს განსახილველი ურთიერთობა, უპირველეს ყოვლისა, უნდა განისაზღვროს პასუხისმგებლობის წარმოშობის თავისებურება უსაფუძვლო გამდიდრების ინსტიტუტის თანახმად და ამ პასუხისმგებლობისათვის დამახასიათებელი „უშუალობის პრინციპი“.

იბადება კითხვა, რა აუცილებელი ელემენტები ახასიათებს განსახილველ ნორმას, რითაც შესაძლებელია ამ პასუხისმგებლობის ზემოაღნიშნული თავისებურებების ამოხსნა.

განსახილველი ნორმის თანახმად, უნდა არსებობდეს საკონდიქციო შემთხვევა, საკონდიქციო მოთხოვნის კრედიტორი და მოვალე. ამასთან ერთად ორზე მეტ პირს შორის წარმოშობილი ურთიერთობა.

სკ-ის 976-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტის თანახმად, პირს, რომელმაც სხვას ვალდებულების შესასრულებლად რაიმე გადასცა, შეუძლია, მოსთხოვოს ვითომ-კრედიტორს (მიმღებს) მისი უკან დაბრუნება, თუ ვალდებულება, გარიგების ბათილობის ან სხვა საფუძვლის გამო, არ არსებობს, არ წარმოიშობა ან შეწყდა შემდგომში; ხოლო „ბ“ ქვეპუნქტის თანახმად, ვალდებულების საწინააღმდეგოდ ისეთი შესაგებელი იქნა წარდგენილი, რომ ხანგრძლივი დროის განმავლობაში გამორიცხულია მოთხოვნის წარდგენა.

სკ-ის 988-ე მუხლის პირველი ნაწილის კონტექსტის გათვალისწინებით, საკონდიქციო მოთხოვნის კრედიტორს წარმოადგენს პირი, რომელიც, 976-ე მუხლის თანახმად, რაიმეს გადასცემს მესამე

პირს ვითომ კრედიტორზე მითითებით, კერძოდ, განსახილველი ნორმის მიხედვით, უნდა არსებობდეს ვალდებულების შესასრულებლად რაიმეს გადაცემის ფაქტი და ამ ვალდებულების ბათილობის ან სხვა საფუძვლის გამო, არარსებობის ან შემდგომში შეწყვეტის ფაქტი.

უშუალოდ თვით ვალდებულების შესასრულებლად განხორციელებული მოქმედებები, აღნიშნული ნორმის თანახმად, იმ თავისებურებებით ხასიათდება, როდესაც პირი (კონდიქციური კრედიტორი, ვის ხარჯზეც გამდიდრდა) ვითომ კრედიტორის მითითებით ვალდებულებას ასრულებს მესამე პირის წინაშე, ხოლო მოთხოვნას უყენებს, ერთ შემთხვევაში, ვითომ კრედიტორს, ხოლო მეორე შემთხვევაში კი, მესამე პირს. პირველ შემთხვევაში, 976-ე მუხლიდან გამომდინარე, არ უნდა არსებობდეს სამართლებრივი საფუძველი კონდიქციურ კრედიტორსა და ვითომ კრედიტორს შორის. ამ შემთხვევაში, სკ-ის 988-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, მოთხოვნა მიმართული იქნება ვითომ-კრედიტორთან, თითქოს, მისთვის გადაეცეს რაიმე კონდიქციურ კრედიტორს, ხოლო, თუ ვითომ კრედიტორის მითითება საეჭვოა (აქ იგულისხმება ის შემთხვევა, როდესაც ვითომ კრედიტორის მითითება არ არსებობდა, ბათილია ან სხვა საფუძვლებიდან გამომდინარე შემდგომ შეწყდა), მაშინ უკან დაბრუნების მოთხოვნა შეიძლება გამოყენებულ იქნეს მხოლოდ მესამე პირის მიმართ.

საკაცაციო პალატამ მიუთითა, რომ სააპელაციო სასამართლო არ მსჯელობს და სრულად არ იკვლევს ამ ურთიერთობის კონკრეტული მომწესრიგებელი ნორმით გათვალისწინებულ ფაქტობრივ გარემოებებს და ამ გარემოებების დასადასტურებლად თუ გასაქარწყლებლად საქმეში წარმოდგენილ მტკიცებულებებს, კერძოდ, სააპელაციო სასამართლო გადაწყვეტილებაში უთითებს, მაგრამ არ აფასებს და არ იკვლევს მოსარჩელის ახსნა-განმარტებას იმის შესახებ, რომ ამ თანხებს იგი რიცხავდა პარტნიორების მიერ მითითებულ ანგარიშებზე. სკ-ის 988-ე მუხლით გათვალისწინებულ ვითომ კრედიტორზე მითითება წარმოდგენს გარიგებას, აქედან გამომდინარე, სააპელაციო სასამართლომ უნდა იმსჯელოს, ხომ არ უთითებდნენ პარტნიორები პარტნიორთა კრების გადაწყვეტილების შესასრულებლად მათ მიერ დასახელებულ ანგარიშებზე განსახორციელებელ გადარიცხვებზე.

სკ-ის 988-ე მუხლის შესაბამისად, იმისათვის, რომ მოსარჩელე მიჩ-

ნეულ იქნეს საკონდიქციო მოთხოვნის კრედიტორად, აუცილებელია, არ არსებობდეს სამართლებრივი ურთიერთობა მოსარჩელესა და პარტნიორებს შორის (სკ-ის 976-ე მუხლის შესაბამისად), ანდა, ასევე, პარტნიორების მითითება უნდა იყოს საეჭვო (ვითომ კრედიტორის მითითება არ არსებობდა, ბათილია ან სხვა საფუძველებიდან გამომდინარე შემდგომ შეწყდა).

საკასაციო საჩივარში კასატორი (მოსარჩელე) სადავოდ არ ხდის ამ გადარიცხვების საფუძველს (პარტნიორთა კრების ოქმის კანონიერებას) და უთითებს, რომ მას აღნიშნული თანხა უნდა გადაერიცხა არა შპს-სთვის, არამედ პარტნიორებისათვის. აქედან გამომდინარე, სააპელაციო სასამართლომ უნდა დაადგინოს, **თუ ვის მიმართ შესაძლებელია, აღიძრას აღნიშნული მოთხოვნა. სკ-ის 988-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, სასარჩელო მოთხოვნა შეიძლება, აღიძრას, ერთ შემთხვევაში, ვითომ კრედიტორის მიმართ (პარტნიორების მიმართ), როდესაც არ არსებობს სამართლებრივი საფუძველი კონდიქციურ კრედიტორსა და ვითომ კრედიტორს შორის, ხოლო, მეორე შემთხვევაში, მესამე პირის მიმართ (შპს), როდესაც ვითომ კრედიტორის მითითება საეჭვოა (აქ იგულისხმება ის შემთხვევა, როდესაც ვითომ კრედიტორის მითითება არ არსებობდა, ბათილია ან სხვა საფუძველებიდან გამომდინარე შემდგომ შეწყდა).**

იმ შემთხვევაში, თუ მოსარჩელე გადარიცხავდა პარტნიორთა კრების გადაწყვეტილებით დანარჩენი პარტნიორების წინაშე ვალდებულების შესასრულებლად და მათი მითითებით, იმის იმედით, რომ მისი წილი სანესდებო კაპიტალში შენარჩუნდებოდა (ანუ დანარჩენ პარტნიორების მიერ ვალდებულების შესრულების იმედი ჰქონდა, რაც გამოიხატებოდა სანესდებო კაპიტალში მისი წილის შენარჩუნებაში), რაც არ შესრულდა, **ამ შემთხვევაში შესაძლებელია გამოიკვეთოს გარიგებით ნაკისრი ვალდებულების შეუსრულებლობა და არა უსაფუძვლო გამდიდრება.**

საკასაციო პალატის აზრით, დაუსაბუთებელია სააპელაციო სასამართლოს მოსაზრება იმის შესახებ, რომ მოსარჩელე ზემოაღნიშნული გადარიცხვების დროს მოქმედებდა, როგორც საზოგადოების წარმომადგენელი, რადგან მხოლოდ შპს-ს წარმომადგენლობითი უფლებამოსილების არსებობა-არარსებობის საკითხი არ გამოორიცხავს უსაფუძვლო გამდიდრების ინსტიტუტს. ამ შემთხვევაში აღნიშნულ უფლებამოსილებასთან ერთად მეტად დიდი მნიშ-

ვნელობა აქვს შპს-ს ვალდებულების არსებობას (გარიგება ან სხვა საფუძვლიდან წარმოშობილი ვალდებულება), რომლის შესასრულებლად მოქმედებდა მოსარჩელე და რაც გამორიცხავს უსაფუძვლო გამდიდრების ინსტიტუტით მოთხოვნის საფუძველს (ანუ უნდა შემოწმდეს განსახილველი ნორმით გათვალისწინებული ფაქტობრივი გარემოებების არსებობა-არარსებობის საკითხი). პალატის მითითებით, გასარკვევია, რომელი ვალდებულების შესასრულებლად გახდა აუცილებელი, შპს-ს (თუ მოსარჩელე იყო მისი წარმომადგენელი) გადაერიცხა თანხები შპს-ში და რამდენად შესაძლებელია ასეთი გარიგების არსებობა.

თავი VI

გენერალური დათქმა (მუხ. 991)¹³⁵

საქმის ფაბულის მიხედვით,¹³⁶ მოსარჩელის ბინა სააღსრულებო ბიუროს მიერ გასხვისდა ელექტრონულ აუქციონზე. მოსარჩელემ აუქციონზე ბინის შემძენის (მოპასუხის) მიმართ აღძრული სარჩელით მოითხოვა ამ უკანასკნელისათვის თანხის დაკისრება იმ საფუძვლით, რომ მოპასუხემ შეიძინა უფრო დიდი ფართის საცხოვრებელი ბინა, ვიდრე თანხა გადაიხადა, რამაც მისი უსაფუძვლო გამდიდრება გამოიწვია. მოსარჩელის მოსაზრებით, მოპასუხემ სკ-ის 991-ე მუხლის საფუძველზე ნამეტი ფართის ღირებულება უნდა გადაუხადოს მოსარჩელეს.

სააპელაციო სასამართლომ არ დააკმაყოფილა სარჩელი შემდეგი მოტივაციით: სასამართლომ აღნიშნა, რომ მოსარჩელის საკუთრებაში რიცხული სადავო უძრავი ქონების საჯარო აუქციონის წესით რეალიზაციამდე, მის საკუთრებად საჯარო რეესტრში აღრიცხული იყო 31 კვ.მ საცხოვრებელი ბინა, ხოლო, ბინის ნაწილი – აივანი და სარდაფი, რომლებიც არსებითად ზრდიდა სადავო უძრავი ნივთის ფართს, საჯარო აუქციონის ჩატარების მომენტისათვის არ იყო რეგისტრირებული საჯარო რეესტრში.

სააპელაციო სასამართლოს მითითებით, სადავო არ იყო ის გარემოება, რომ სადავო ბინა, იყო ერთიანი, მოქცეული იყო ერთ ჭერქვეშ და იყო ერთი მთლიანი. საჯარო რეესტრში დაურეგისტრირებული ფართი – აივანი და სარდაფი, საჯარო აუქციონის ჩატარების მომენტისათვის გამოცალკევებული სახით არ არსებობდა და იგი წარმოადგენდა რეალიზებული უძრავი ქონების შემადგენელ ნაწილს. ამდენად, მოსარჩელის საკუთრებაში რიცხული უძრავი ქონების, რეალიზაციის შედეგად, ასევე, რეალიზებულ იქნა საჯარო რეესტრში აღურიცხავი სადავო ფართიც. სააპელაციო სასამართლოს მოსაზრებით, პირველი ინსტანციის სასამართლომ სკ-ის 148-ე, 149-ე და

¹³⁵ გენერალური დათქმა წარმოადგენს შეკრებით ნორმას ისეთი შემთხვევებისათვის, რომლებიც პირდაპირ არ არის გათვალისწინებული უსაფუძვლო გამდიდრების მომწესრიგებელ ნორმებში და, შესაბამისად, გამოყენებული უნდა იქნეს მხოლოდ ამ ფუნქციით. მითითებულია: შნიტგერი 3, შატბერაშვილი ლ, უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმათა კომენტარი, მე-7 ველი, 4., იქვე 11-113, GCCC.GE, 27.06.2018.

¹³⁶ სუს განჩინება, 25 თებერვალი, 2013, №ას-3-3-2013.

150-ე მუხლებზე მითითებით, სწორად მიიჩნია, რომ საქმეში წერილობითი მტკიცებულების სახით წარდგენილი საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს აღსრულების ეროვნული ბიუროს მიერ გაცემული ცნობის, ასევე, აუქციონის ჩატარების თაობაზე ინტერნეტგანცხადების მიხედვით, საჯარო აუქციონზე სარეალიზაციოდ გატანილ იქნა არა ბინის ნაწილი, არამედ მთლიანი ნივთი და მართებულად აღნიშნა, რომ, მიუხედავად იმ გარემოებისა, რომ სარეალიზაციოდ მიქცეული ნივთის ფართი, ზემოაღნიშნული მტკიცებულებების მიხედვით, შეადგენდა 31 კვ.მ-ს (ვინაიდან გასხვისდა მთლიანი ნივთი), შემდგენმა საკუთრების უფლება მოიპოვა არა მხოლოდ მის ნაწილზე, ე.ი. 31 კვ.მ-ზე, არამედ მის ყველა არსებით შემადგენელ ნაწილზე, მათ შორის, იმ ფართზეც, რაც საჯარო აუქციონის ჩატარების მომენტიდან არ იყო რეგისტრირებული საჯარო რეესტრში. საჯარო რეესტრის მონაცემებისა და ინტერნეტაუქციონში აღმასრულებლის მიერ გამოქვეყნებული განცხადების უცყუარობის პრეზუმფციიდან გამომდინარე, სააპელაციო სამართლომ უდავოდ დადასტურებულად მიიჩნია მოპასუხის კეთილსინდისიერება იმ ფაქტის მიმართ, რომ მან არ იცოდა, სადავო ბინის 31 კვ.მ-ზე მეტი მოცულობის შესახებ. სასამართლომ უსაფუძვლოდ ჩათვალა მოსარჩელის მოსაზრება მოთხოვნის სამართლებრივ საფუძვლად სკ-ის 991-ე მუხლის გამოყენების შესაძლებლობაზე და მიუთითა უსაფუძვლო გამდიდრების სუბსიდიურ ხასიათზე. ამასთან, განმარტა, რომ სკ-ის 991-ე მუხლით ქონებრივი წონასწორობის აღდგენისათვის საკმარისია არაა მხოლოდ შედეგის _ სხვისი ქონების შექენის, „მოხვეჭის“ ფაქტის არსებობა. ისეთ პირობებში, როდესაც მიღებულ ქონებაზე სამართლებრივი ხარვეზის შესახებ პირს წინასწარ აქვს ინფორმაცია, ან ეს ხარვეზი მიმღებისთვის ცნობილი არ არის მისივე უხეში გაუფრთხილებლობის გამო, შესაძლებელია, დადგეს ამ უკანასკნელის მიმართ ზიანის ანაზღაურების საკითხი. აღნიშნულ მსჯელობას განაპირობებს სკ-ის 981-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი, რომლის მიხედვითაც, თუ მიმღებმა მიღებისას იცოდა ან, უხეში გაუფრთხილებლობის გამო მისთვის უცნობი იყო სამართლებრივი საფუძვლის ხარვეზის არსებობა და მოგვიანებით შეიტყობს, ან გადაცემის თაობაზე მოთხოვნა მიღებულია სასამართლო წარმოებაში, მაშინ მიმღებს ეკისრება პასუხისმგებლობა ხარვეზის შესახებ ცნობების მიღების, ან სასამართლო წარმოებაში გადაცემის დროიდან – 779-ე მუხლის პირველი და მე-2 ნაწილების, 980-ე მუხლის, ასევე, ქვემოთ მოყვანილი წესების საფუძველზე. მოხმობილი ნორმა განსაზღვრავს ზიანის

ანაზღაურების შემდეგ წინაპირობებს: ქონების მიმღებმა პირმა წინასწარ ან მისივე უხეში გაუფრთხილებლობით უნდა იცოდეს უფლების ხარვეზის არსებობა გადაცემულ ქონებაზე. მხოლოდ ამ გარემოებათა შემთხვევაში დგება მიმღების ქონებრივი პასუხისმგებლობის საკითხი, ანუ ქონება არაუფლებამოსილი მიმღების ხელში განზრახ ან უხეში გაუფრთხილებლობით უნდა გადადიოდეს. შედეგად, ასეთ შემთხვევაში უფლების აღდგენის გზას წარმოადგენს გამათანაბრებელი სამართლიანობის პრინციპი – ის, რაც სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე შექმნილი, უნდა დაბრუნდეს.

სააპელაციო სასამართლომ აღნიშნა, რომ, რამდენადაც მოპასუხისათვის წინასწარ და მისი უხეში გაუფრთხილებლობის გარეშე უცნობი იყო სადავო ქონებაზე სამართლებრივი ხარვეზის არსებობა, კერძოდ, ვერ დადგინდა, მოპასუხის მხრიდან სადავო (ე.წ. ნამეტი ფართის) უკანონო შექმნის ფაქტი, გამოირიცხება მისთვის თანხის დაკისრების ვალდებულება.

საქმის ფაბულით,¹³⁷ მოსარჩელემ მოითხოვა მოპასუხისათვის მოსარჩელის მიერ აშენებული საცხოვრებელი სახლის საბაზრო ღირებულების – 14760 აშშ დოლარის დაკისრება. მხარეთა შორის სადავო არ არის, რომ საცხოვრებელი სახლი, რომლის ღირებულების ანაზღაურებასაც ითხოვს მოსარჩელე, მდებარეობს მოპასუხის სახელზე საკუთრების უფლებით აღრიცხულ მიწის ნაკვეთზე და აშენებულია მოსარჩელის მიერ. სასამართლომ დაადგინა, რომ მოპასუხის საკუთრებაში აღრიცხული უძრავი ქონების (მიწის ნაკვეთის) ღირებულება მოსარჩელის მიერ მასზე საცხოვრებელი სახლის აშენების შემდგომ გაიზარდა 14 760 აშშ დოლარით (საცხოვრებელი სახლის ღირებულება).

სარჩელში მოთხოვნის სამართლებრივ საფუძვლად მითითებულია „საცხოვრებელი სადგომით სარგებლობისას წარმოშობილი ურთიერთობების შესახებ“ კანონი და სამოქალაქო კოდექსის ნორმები უსაფუძვლო გამდიდრების შესახებ. ამდენად, მოსარჩელე სარჩელის საფუძვლად უთითებდა უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმებსაც. საგულისხმოა, რომ მოსარჩელის მოთხოვნას წარმოადგენდა საცხოვრებელი სახლის საბაზრო ღირებულების 100%-ის ანაზღაურება და არა საცხოვრებელი სახლის ღირებულების გარკვეული ნაწილის გადახდა, როგორც ამას „საცხოვრებელი სადგომით სარ-

¹³⁷ სუს განჩინება, 19 აპრილი, 2012, №ას-348-333-2012.

გებლობისას წარმოშობილი ურთიერთობების შესახებ“ საქართველოს კანონი ითვალისწინებს.

სააპელაციო პალატამ მიიჩნია, რომ სარჩელის საფუძვლიანობა უნდა შემოწმდეს სკ-ის 976-ე-991-ე მუხლების შესაბამისადაც.

სასამართლომ ჩათვალა, რომ განსახილველი სარჩელი კონდიქციური ხასიათისაა და მისი სამართლებრივი საფუძველი განსაზღვრა სკ-ის 991-ე მუხლით, რომელიც ადგენს კონდიქციური ვალდებულების არსებობას ყველა იმ შემთხვევაში, როცა ერთი პირი მდიდრდება მეორის ხარჯზე. მითითებული მუხლი ითვალისწინებს მიღებულის დაბრუნებას, რაც ნიშნავს, რომ, თუ გაუმჯობესება თავისი ბუნებით შესაძლებელს ხდის უშუალოდ მის დაბრუნებას, იგი უნდა გამოცალკევდეს და გადაეცეს პირს, ვის ხარჯზეც გამდიდრდნენ. ამავე კოდექსის 979-ე მუხლი ადგენს უკან დაბრუნების მოთხოვნის ზოგად ფარგლებს. აღნიშნული მუხლის მე-2 ნაწილით, თუ გაუმჯობესების გამოცალკეება შეუძლებელია, პირს უნდა დაუბრუნდეს მისი ის ღირებულება, რაც გაუმჯობესებისას ჰქონდა ანაზღაურების მოთხოვნის უფლების წარმოშობის დროის მიხედვით. 979-ე მუხლის მე-3 ნაწილით, არ არსებობს ანაზღაურების მოვალეობა, თუ, მიმღები საგნის მოხმარების, სხვისთვის გადაცემის, დაღუპვის, გაუარესების ან სხვა საფუძვლების გამო, არც საგნით და არც მისი ღირებულებით არ გამდიდრებულა.

სასამართლომ აღნიშნა, რომ, ვინაიდან მოპასუხის კუთვნილი სადავო უძრავი ქონების ღირებულება მოსარჩელის მიერ მასზე საცხოვრებელი სახლის აშენების შემდგომ გაიზარდა 14 760 აშშ დოლარით, მოსარჩელის მოთხოვნა მოპასუხისათვის აღნიშნული ოდენობით თანხის დაკისრების თაობაზე საფუძვლიანია. შესაბამისად, სარჩელი სრულად დაკმაყოფილდა.

ერთ-ერთ საქმეზე¹³⁸ მოსარჩელე ითხოვს უსაფუძვლო გამდიდრების სამართლებრივი შედეგებიდან გამომდინარე, მოპასუხისათვის 15320 ლარის დაკისრებას, რომელიც მოპასუხემ დაზოგა 1998-2010 წლებში მოსარჩელის ქონებით უსაფუძვლო სარგებლობით, რითაც გამდიდრდა. ქვედა ინსტანციის სასამართლოთა მიერ სარჩელი არ დაკმაყოფილდა. სააპელაციო სასამართლომ იხელმძღვანელა სკ-ის 991-ე მუხლით და მიიჩნია, რომ მოსარჩელის კუთვნილ

¹³⁸ სუს განჩინება, 4 აპრილი, 2012, №ას-1249-1269-2011.

ბინაში მოპასუხის ცხოვრებას ამ უკანასკნელის ქონების დაზოგვა და უსაფუძვლო გამდიდრება არ მოჰყოლია.

საკასაციო სასამართლომ დააკმაყოფილა მოსარჩელის საკასაციო საჩივარი, გააუქმა სააპელაციო სასამართლოს გასაჩივრებული გადაწყვეტილება და საქმე ხელახლა განსახილველად დააბრუნა იმავე სასამართლოში.

საკასაციო სასამართლომ, საქმის მასალებით მიხედვით, დადგინილად მიიჩნია, რომ 1998 წლიდან 2002 წლამდე მოპასუხე სადავო ბინას ფლობდა მხარეთა შორის არსებული სახელშეკრულებო ურთიერთობის საფუძველზე, ხოლო 2002 წლიდან 2010 წლამდე მოსარჩელის ბინას ფლობდა სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე, ვინაიდან მხარეთა შორის დაიდო უძრავი ქონების ნასყიდობის ფორმალური ხელშეკრულება (ბათილი გარიგება). საკასაციო სასამართლომ გაიზიარა სააპელაციო სასამართლოს შეფასება, რომ მოპასუხე სადავო ბინის კეთილსინდისიერ, თუმცა არაუფლებამოსილ მფლობელს წარმოადგენდა შესაბამისად, სკ-ის 163-ე მუხლის დანაწესიდან გამომდინარე, აღნიშნა, რომ **გასაჩივრებულ გადანყვეტილებაში არ უმსჯელიათ იმის შესახებ, ანაზღაურდა თუ არა კეთილსინდისიერი მფლობელის მიერ სადავო ნივთზე გაწეული ხარჯები ამ ნივთის სარგებლობით.**

სააპელაციო სასამართლომ სასარჩელო მოთხოვნის დაკმაყოფილებაზე უარის თქმის მთავარ საფუძველად მიიჩნია ის გარემოება, რომ მოსარჩელე და მოპასუხე უსაფუძვლოდ სარგებლობდნენ ერთმანეთისთვის გადაცემული ქონებით, ამასთან, თითოეული ქონება თანაბარი ძალის იყო (საცხოვრებელი ბინა და ფული) მოეტანა მისი მფლობელისთვის შემოსავალი.

საკასაციო პალატამ აღნიშნა, რომ სააპელაციო სასამართლოს მოცემულ დასაბუთებას გაიზიარებდა იმ შემთხვევაში, თუკი დადგინდებოდა ფაქტობრივი გარემოებები იმის შესახებ, რამდენი დაზოგა მოპასუხემ 2002 წლიდან 2010 წლამდე პერიოდში ბინით სარგებლობით (ბინის სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე ფლობის პერიოდი) და იმავდროულად რა სარგებელი მიიღო მოსარჩელემ მოპასუხის თანხის სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე ფლობით, ასევე, ის ფაქტი, რომ თითოეული მხარის ქონებრივი სიკეთე და დანაკლისი თანაზომიერია. საკასაციო სასამართლომ მიუთითა, რომ სააპელაციო სასამართლომ საქმის ხელახლა განხილვისას უნდა გა-

მომარკვიოს მოსარჩელის საკუთრებაში არსებული უძრავი ქონების (ბინის) უსაფუძვლო (არამართლზომიერი) გამოყენებით, ერთი მხრივ, გამდიდრდა თუ არა მოპასუხე, ხოლო, მეორე მხრივ-იმავედროულად განიცადა თუ არა ზარალი მოსარჩელემ. ამასთან, უნდა გათვალისწინდეს, არა მხოლოდ არამართლზომიერი მფლობელის ინტერესები, როგორც ეს მოპასუხესთან მიმართებით დაადგინა სააპელაციო სასამართლომ, ასევე, ბინის მესაკუთრის ინტერესები.

თავი VII

სამართლებრივი დასკვნა

სამართალი პირთა სამართლიანობის შეგრძნებით ნაკარნახე-
ბი პრინციპები და წესებია, ამიტომ, ნებისმიერი პირი, თავისი
უფლება-მოვალეობების განხორციელებისას, უნდა მოქმედებ-
დეს ამ პრინციპების შესაბამისად. კეთილსინდისიერების პრინ-
ციპი კი, პირის მოქმედებას სამართლიანობის კრიტერიუმთან
ურთიერთკავშირში განიხილავს. ამ პრინციპის შესაბამისად, სა-
მართლებრივი ურთიერთობის მონაწილე ვალდებულია, გამიჯ-
ნოს სამართლიანი უსამართლოსგან და თავისი ქცევა სამარ-
თლიანობის კრიტერიუმს შეუსაბამოს.

უფლების აღდგენის გზა გამათანაბრებელი სამართლიანობის
პრინციპია – ის, რაც სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე შე-
ძენილი, უნდა დაბრუნდეს.

სასამართლოს მოსაზრებით, კანონმდებელი უსაფუძვლო გამ-
დიდრების ცნებას არ გვთავაზობს, მაგრამ თავად ამ ინსტიტუტის
მნიშვნელობისა და შინაარსის მიხედვით, უსაფუძვლო გამდიდრე-
ბა ანესრიგებს იმ ურთიერთობას, რომლებიც აღმოცენდება ერთი
პირის მიერ, იმ ქონების სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე შეძე-
ნის შედეგად, რომელიც სხვა პირის კუთვნილებაა.¹³⁹

საკასაციო პალატამ არაერთ გადაწყვეტილებაში განმარტა, რომ
კონდიქციური ვალდებულების წარმოშობისათვის უნდა ვლინდებ-
ოდეს ერთი პირის გამდიდრება მეორის ხარჯზე და ასეთი გამ-
დიდრება მოკლებული უნდა იყოს სამართლებრივ საფუძველს, რო-
მელიც ან თავიდანვე არ არსებობდა ან, შემდგომში მოიშალა. ამას-
თან, მნიშვნელობა არა აქვს იმ გარემოებას თუ, რისი შედეგია უსა-
ფუძვლო გამდიდრების ფაქტი – თავად დაზარალებულის მოქმე-
დების, გამდიდრებულის მოქმედებისა თუ მესამე პირთა მოქმე-
დების შედეგად ან განხორციელდა იგი მათი ნების საწინააღმდე-
გოდ, ასევე, არა აქვს მნიშვნელობა ამ სამართალურთიერთობაში
მონაწილე სუბიექტთა ბრალეულობას, კეთილსინდისიერებასა და
მათი მოქმედებების მართლზომიერებასა თუ მართლწინააღმდე-
გობას. კონდიქციური ვალდებულების არსებობის სამართლებრი-

¹³⁹ სუს განჩინება, 1 აპრილი, 2005, №ას-1441-1560-04.

ვი საფუძვლით, სარჩელის დასაკმაყოფილებლად მნიშვნელოვანია, დადგინდეს მხოლოდ ობიექტური შედეგი, რაც გულისხმობს ერთი პირის მიერ მეორე პირის ხარჯზე რაიმე სამართლებრივი სიკეთის შექმნას (დაზოგვას) შესაბამისი სამართლებრივი საფუძვლის არსებობის გარეშე. ასევე, აუცილებელია გამდიდრება სხვის ხარჯზე, რის შედეგადაც ერთი პირის ქონება იზრდება მეორე პირის ქონების შესაბამისი შემცირების ხარჯზე.

საკასაციო პალატის აზრით, უსაფუძვლო გამდიდრების ინსტიტუტის ნორმები აღჭურვილია დაცვითი ფუნქციით, უზრუნველყოფს რა არაუფლებამოსილი სუბიექტისაგან უსაფუძვლოდ მიღებული ქონების ამოღებას და მისი უფლებამოსილი პირისათვის გადაცემას. შედეგობრივი თვალსაზრისით, სამართლისათვის არავითარი მნიშვნელობა არ აქვს, თუ რა საშუალებით გამდიდრდა პირი – მიიღო თუ დაზოგა ქონება. ფაქტი ერთია – ვითომ კრედიტორის ქონებრივ სფეროში აღმოჩნდა ქონება, რომელსაც იქ არსებობის სამართლებრივი საფუძველი არ გააჩნია და, აქედან გამომდინარე, ექვემდებარება უფლებამოსილი პირისათვის დაბრუნებას.

საკასაციო პალატამ მიიჩნია, რომ უსაფუძვლო გამდიდრების მიზანი არის სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე შექმნილი ქონების (რომელშიც უნდა ვიგულისხმოთ უფლების ან გარკვეული შეღავათის, უპირატესობის) ამოღება, რითაც უზრუნველყოფილი უნდა იქნეს სამართლიანობის აღდგენა, ანუ იმ მდგომარეობის აღდგენა, რომელიც იარსებებდა არაუფლებამოსილი პირის მიერ დაზარალებულის ხარჯზე გარკვეული შეღავათის, უფლების, უპირატესობის მიღებამდე. შესაბამისად, შეცილების განხორციელების მომენტიდან, მოსარჩელის მიერ ნების გამოვლენა ითვლება ბათილად, რაც გულისხმობს იმ სამართლებრივი შედეგის გაუქმებას, რაც ამ გარიგებას მოჰყვა.

მნიშვნელოვანი და არაერთგვაროვანია უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკა იმ ურთიერთობების სამართლებრივი კვალიფიკაციის თაობაზე, რომელიც ჩუქების ან ნასყიდობის ხელშეკრულებათა საფუძველზე იძულებით გადაცემული ქონების დაბრუნებას უკავშირდება. აღნიშნულ დავებში მოსარჩელები (როგორც ფიზიკური, ისე იურიდიული პირები) მოპასუხისაგან იძულების გამო საჩუქრად გადაცემული ქონების დაბრუნებას და ზიანის ანაზღაურებას მოითხოვენ. საქმეთა ფაბულა მსგავსია და განხილვის შედეგი თითქმის ერთი და იგივე იმ თვალსაზრისით, რომ მოთხოვნა

დაკმაყოფილდა, კერძოდ, უსაფუძვლოდ გადაცემული ქონება დაუბრუნდა მოსარჩელებს, ხოლო ქონების დაბრუნების შეუძლებლობის შემთხვევაში, მოპასუხეს დაეკისრა მისი ღირებულება. მხოლოდ მოთხოვნათა სამართლებრივი კვალიფიკაცია განსხვავებულია. ზოგიერთ დავაში¹⁴⁰ სასამართლომ სადავო გარიგებები ბათილად მიიჩნია მხოლოდ სკ-ის 54-ე მუხლის ან სკ-ის 85-ე, 86-ე და სკ-ის 54-ე მუხლების ერთობლიობით, ხოლო მოთხოვნის დაფუძნებელ ნორმებზე გამოიყენა შესრულების კონდიქციის მარეგულირებელი დანაწესები, კერძოდ, სკ-ის 976.1. „ა“, 979.2.-ე, 978-ე მუხლები.

რეზონანსულ საქმეში, სადაც მოსარჩელეთა მოთხოვნას ტელეკომპანიის წილებზე იძულებით დადებული ნასყიდობის ხელშეკრულებების ბათილად ცნობა და საკუთრების უფლების აღდგენა/დაბრუნება წარმოადგენდა, დიდი პალატის გადაწყვეტილებით მოსარჩელეთა მითითებული მოთხოვნა დაკმაყოფილდა, სასამართლომ გააუქმა სადავო წილებზე მოპასუხეთა რეგისტრაცია და მათზე მესაკუთრედ მოსარჩელები ცნო. დიდმა პალატამ თავისი გადაწყვეტილებით შეცვალა ანალოგიურ დავებზე ადრე არსებული სასამართლო პრაქტიკა სადავო ურთიერთობის სამართლებრივი კვალიფიკაციის თვალსაზრისით.

მითითებულ დავაში სააპელაციო სასამართლომ სადავო გარიგება, სკ-ის 54-ე მუხლის საფუძველზე, ბათილად ცნო ამორალურობის მოტივით და მოსარჩელეთათვის იძულებით დადებული ნასყიდობის ხელშეკრულების საფუძველზე გადაცემული ქონება დააბრუნა (სადავო გარიგებებით მიღებული იურიდიული შედეგის უკუქცევა) უსაფუძვლო გამდიდრების (შესრულების კონდიქციის) ნორმებზე დაყრდნობით. უზენაესი სასამართლოს დიდმა პალატამ გადაწყვეტილების სამართლებრივ საფუძველად, მოთხოვნის სამართლებრივ საფუძველთა კონკურენციის პირობებში, სკ-ის 992-ე, 998-ე, 408-ე მუხლები გამოიყენა.

დიდმა პალატამ არ გაიზიარა სააპელაციო სასამართლოს განმარტება სკ-ის 54-ე მუხლთან დაკავშირებით და აღნიშნა, რომ

¹⁴⁰ სუს განჩინებები: 21 ივლისი, 2015, №ას-688-654-2015, 25 მაისი, 2016, №ას-225-215-2016, 31 იანვარი, 2017, №ას-761-729-2016, 28 აპრილი, 2017, №ას-224-213-2017.

ამ ნორმას ავტონომიური ფუნქცია არ გააჩნია, ის დეფინიციურია და კონკრეტულ სამართლებრივ შედეგს არ ითვალისწინებს.¹⁴¹

დიდი პალატის აზრით, მცდარია, სააპელაციო სასამართლოს შეფასება, რომ სკ-ის 54-ე მუხლი, ამორალურ გარიგებებთან მიმართებით, შეიცავს მხოლოდ იმ დათქმას, რომ იგი არის გარიგება, რომელიც არღვევს ზნეობის ნორმებს და გავლენის ბოროტად გამოყენების შედეგად ან იძულებით დადებული გარიგებებისაგან (სკ-ის 55-ე და 85-ე მუხლებისაგან) განსხვავებით, მისი ამორალურად მიჩნევისათვის აუცილებელი არ არის იმ გარემოებათა დადგენა-დადასტურება, რამაც განაპირობა მისი დადება. ასეთი განმარტება ეწინააღმდეგება ხელშეკრულების დადებისა და მისი შინაარსის განსაზღვრის თავისუფლების პრინციპს.

დიდმა პალატამ აღნიშნა, რომ მესაკუთრის მიერ ნივთზე საკუთრების (მფლობელობის) დაკარგვისას, მისი კანონით დაცული ინტერესების დაცვა შესაძლოა, როგორც სანივთო (სავინდიკაციო), ისე ვალდებულებით – სახელშეკრულებო და არასახელშეკრულებო (დელიქტური) ან კონდიქციური სარჩელებით (მოთხოვნის საფუძველთა კონკურენცია). მოთხოვნის საფუძველთა კონკურენციის დროს, მოთხოვნის სამართლებრივ საფუძველთაგან ერთ-ერთის გამოყენება სასამართლოს უფლებამოსილება და ვალდებულებაა.

დიდი პალატის აზრით,¹⁴² „თუკი იძულებისა და მოტყუების საფუძველზე, შემცილებელ პირს ადგება ზიანი, ასეთ შემთხვევაში, როგორც იძულება, ისე, მოტყუება უნდა განხილულ იქნეს არა მარტო, როგორც გარიგების ბათილობის სახელშეკრულებო გარემოებანი, არამედ, როგორც დაუშვებელი მოქმედებანიც...“, „იძულება იმდენად აშკარად და უხეშად ხელყოფს ნების თავისუფლების მდგომარეობას, რომ ზოგჯერ იგი დელიქტის სახესაც იღებს“, „...შესაბამისად, დიდმა პალატამ მოთხოვნის დამფუძნებელ ნორმებად სკ-ის 408-ე და 992-ე მუხლები გამოიყენა. ზიანის ანაზღაურება უნდა მოხდეს მისგან დამოუკი-

¹⁴¹ სუს დიდი პალატის გადაწყვეტილება, 2 მარტი, 2017, საქმე №ას-664-635-2016. &208.

¹⁴² სუს დიდი პალატის გადაწყვეტილება, 2 მარტი, 2017, საქმე №ას-664-635-2016. &202.

დებლად, ნების გამოვლენა შეცილებულია თუ არა. ამდენად, მოთხოვნა ზიანის ანაზღაურებაზე შეიძლება წარდგენილ იქნეს ერთნლიანი ვადის გასვლის შემდეგაც.¹⁴³

დიდმა პალატამ მიიჩნია, რომ კანონით დადგენილ ვადაში შეცილებების განუხორციელებლობის შემთხვევაშიც, თუკი იკვეთება პირის ნების თავისუფალ ფორმირებაში აშკარა და უხეში ჩარევა, დაზარალებულს უფლება აქვს, ზიანის ანაზღაურებაზე მოთხოვნა დააფუძნოს დელიქტურ ნორმებს.¹⁴⁴

სკ-ის 976-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტის დანაწესის კომენტარებისას უზენაესმა სასამართლომ არაერთ საქმეში აღნიშნა, რომ მითითებული ნორმით სამართლებრივი ურთიერთობის კვალიფიკაციისათვის აუცილებელი საფუძველია: მოპასუხის (მიმღების) გამდიდრება, ამის შესატყვისად მოსარჩელის (შემსრულებლის) ქონებრივი დანაკლისი და მატერიალურ სიკეთეთა ამგვარი გადანაცვლების უსაფუძვლობა. ასევე არაერთ საქმეში აღნიშნულია, რომ უსაფუძვლო გამდიდრების საფუძველით პირის მოთხოვნის დაკმაყოფილებისათვის უნდა ვლინდებოდეს გარკვეული კუმულაციური წინაპირობები, კერძოდ: მოპასუხე უნდა გამდიდრდეს, მოპასუხის გამდიდრება უნდა გამოიწვიოს მოსარჩელის ქმედებამ, – ქმედებასა და შედეგს შორის უნდა არსებობდეს მიზეზობრივი კავშირი, მოპასუხის გამდიდრება, როგორც შედეგი, უნდა იყოს უკანონო, ანუ მას არ უნდა ჰქონდეს კანონისმიერი შესაძლებლობა, კომპენსაციის გარეშე მიითვისოს აღნიშნული ქონება.

სასამართლოს განმარტებით, კონდიქციური ვალდებულებისას კვლევას არ საჭიროებს გარიგების ბათილად ცნობის საფუძველები ერთ-ერთი მხარის ბრალეული მოქმედების გამოვლენასთან მიმართებით, ვინაიდან, გარიგების ბათილად ცნობის პირობებში უფლებამოსილი პირის მოთხოვნის შემთხვევაში, მიღებული უპირობო დაბრუნებას ექვემდებარება.

შესრულების კონდიქციიდან გამომდინარე ვალდებულებისას, მოვალის პასუხისმგებლობისგან გათავისუფლების ან გამდიდრების კრედიტორის უფლების გამომრიცხველ გარემოებად კა-

¹⁴³ ზოიდე ბ., საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი პირველი, თბილისი, 2001, 246, 252.

¹⁴⁴ სუს დიდი პალატის გადაწყვეტილება, 2 მარტი, 2017, საქმე №ას-664-635-2016. &213.

ნონის არცერთი დანაწესი ამ ურთიერთობის სუბიექტთა დამოკიდებულებას არ აღგენს, უფრო კონკრეტულად, კონდიქციური ვალდებულების არსებობისას, არ გაითვალისწინება არც კონტრაქტის კეთილსინდისიერება და არც ბრალეულობა. ამ ვალდებულების მიზანი სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე გადანაცვლებულ მატერიალურ/არამატერიალურ ქონებრივ სიკეთეთა იმ სახით აღდგენაა, რომელიც იარსებებდა, რომ არ შექმნილიყო კონდიქციური ვალდებულების მახასიათებელი წინაპირობები. ქონებრივი წონასწორობის აღდგენის მიზნით, კანონი განსაზღვრავს უსაფუძვლოდ გადაცემულის დაბრუნებას, რათა ხელი შეეწყოს სტაბილურ სამოქალაქო ბრუნვას და ბრუნვის მონაწილე რომელიმე მხარე იმგვარ მდგომარეობაში არ აღმოჩნდეს, რომელსაც სამართლებრივი წინაპირობები გამდიდრების ეტაპზე არ გააჩნია.

საკასაციო პალატამ უსაფუძვლოდ მიიჩნია კომპენსაციის მოთხოვნა, მაშინ, როცა ნივთის გადაცემა ნატურით შესაძლებელია და განმარტა, რომ უსაფუძვლო გამდიდრების საკითხის მარეგულირებელი არცერთი ნორმა არ აღგენს კრედიტორის უფლებადამცავ იმგვარ დანაწესს, რომელიც ქონებრივი წონასწორობის აღდგენას კრედიტორის სუბიექტური ინტერესის შესაბამისად დაადგენდა (შესრულების კონდიქციის მიზანი უსაფუძვლოდ გადაცემულის დაბრუნებაა და კომპენსაცია მხოლოდ კანონით გათვალისწინებული ობიექტური წინაპირობების არსებობისასა დასაშვებია). კანონის ამგვარი ნება ემყარება სახელშეკრულებო თავისუფლების პრინციპს, რომლის ფარგლებშიც კონტრაქტის თავადაა განხორციელებული შესრულების ნეგატიური შედეგების რისკის მატარებელი. იმ შემთხვევაში, თუკი დადგინდება, რომ ვითომ კრედიტორს გადაცემული ქონებით არ უსარგებლია, ნივთი ობიექტურად არსებობს, რის გამოც შესაძლებელია მისი დაბრუნება, მაშინ კონდიქციური ვალდებულების არსის საპირისპიროდ, ნივთის ღირებულების დაკისრება არა უსაფუძვლო გამდიდრების გათანაბრებას, არამედ მოვალის მდგომარეობის გაუმართლებელ გაუარესებას გამოიწვევს. როცა შესრულების კონდიქციიდან გამომდინარე, გამდიდრების კრედიტორის მოთხოვნა უსაფუძვლოდ გადაცემულის უკან დაბრუნებაა, უპირველესად, უნდა შემოწმდეს რამდენადაა შესაძლებელია ამ ნივთის დაბრუნება (სკ-ის 976.1 მუხლის „ა“ ქვეპუნქტი და 979.1 მუხლი) და მისი ღირებუ-

ლების ანაზღაურებაზე მსჯელობა მხოლოდ მას შემდეგაა დასაშვები, თუ დამტკიცდება, რომ უკან დაბრუნება შეუძლებელია გადაცემული საგნის მდგომარეობის ან სხვა მიზეზის გამო (სკ-ის 979.2 მუხლი), ამდენად, შეიძლება ითქვას, რომ სკ-ის 979-ე მუხლის პირველი ნაწილი ადგენს კონდიციური ვალდებულების ფარგლებს, ხოლო მე-2 ნაწილით რეგულირებულია უსაფუძვლოდ გადაცემული ქონების კომპენსაციის გადახდის ვალდებულება თუკი თავად გადაცემული სიკეთის დაბრუნების შეუძლებლობა ვლინდება, ასეთ შემთხვევაში, კომპენსაციის ოდენობა განისაზღვრება ანაზღაურების მოთხოვნის უფლების წარმოშობის დროის მიხედვით.¹⁴⁵

სკ-ის 979-ე მუხლის პირველი და მე-2 ნაწილები ითვალისწინებს როგორც იურიდიული პასუხისმგებლობის უფლებააღდგენით (მათ შორის საკომპენსაციო), ასევე, „საჯარიმო“ ფუნქციებს. ამ შემთხვევაში აღნიშნული პასუხისმგებლობის დაკისრებისათვის, ზემოაღნიშნულის გარდა, უნდა არსებობდეს უსაფუძვლოდ მიღებული ქონებით შეძენილი, მიღებული სარგებელი, აგრეთვე, ყველა ის გარემოება, რაც მიუთითებს მიღებული საგნის განადგურებით, დაზიანებით ან ჩამორთმევით მიღებულ ანაზღაურებაზე, ასევე, იურიდიული ფაქტები, რომლებიც მიუთითებს გადაცემული საგნის დაბრუნების შეუძლებლობაზე.

სკ-ის 981-ე მუხლის მე-2 ნაწილი ითვალისწინებს იურიდიული პასუხისმგებლობის ე.წ. „საჯარიმო“ და უფლებააღდგენით (ამ შემთხვევაში საკომპენსაციო) ფუნქციასაც. აღნიშნული მუხლით გათვალისწინებული პასუხისმგებლობის უმთავრესი განსხვავება ისაა, რომ მისი რეალიზაციისას დაზარებულს უნდა აუნაზღაურდეს ის სარგებელი, რომელიც მიმღებმა ვერ მიიღო მეურნეობის არასათანადოდ გაძლოლის გამო და ამაში მიმღებს მიუძღვის ბრალი. კონკრეტულ შემთხვევაში გასათვალისწინებელია ის შემოსავალი, რომელიც უნდა მიღებულიყო სამოქალაქო ბრუნვის ნორმალური განვითარების შემთხვევაში. ამდენად, ყურადღება გამახვილებულია მიმღების ანუ უსაფუძვლოდ გამდიდრებული პირის შესაძლებლობებზე, კერძოდ, აღნიშნული ნორმის კვალიფიკაციისათვის უნდა არსებობდეს გარემოება, როდესაც ქონების მიმღებს მისი ნორმალური სამეურნეო გაძლოლის შემთხვევაში შეეძლო მიეღო სარგე-

¹⁴⁵ სუს განჩინება 9 სექტემბერი 2016, საქმე №ას-710-680-2016.

ბელი, მაგრამ ეს არ გააკეთა ბრალეული ქმედებით. ამ შემთხვევაში მტკიცების ტვირთის მატარებელია დაზარალებული, რომელმაც უნდა დაადასტუროს მიმღების ბრალი მიღებული ქონების არასათანადოდ გაძლოლისა და ამის შედეგად მოგების არმიღების შესახებ ფაქტობრივი გარემოებები სსკ-ის 102-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად.

ბრალის განმსაზღვრელი კრიტერიუმები, უპირველეს ყოვლისა, დაკავშირებულია თვით ამ ქონების თავისებურებებთან, მის ბრუნვა-უნარიანობასთან და „საშუალო“ მესაკუთრის მიერ ამ ქონების ჩვეულებრივი სამეურნეო მიზნებით მოხმარებასთან, ანუ ამ ქონების თავისებურებებიდან გამომდინარე, შესაძლებელი უნდა იყოს „საშუალო“ მესაკუთრის მიერ მისმა სათანადო სამეურნეო გაძლოლამ მას მოუტანოს სარგებელი. „საშუალო“ მესაკუთრეში ივარაუდება მესაკუთრე, რომელსაც შეუძლია, მიიღოს ამ ქონებიდან სარგებელი თავისი პირადი და განსაკუთრებული თვისებების გარეშე. სარგებელი, რომელიც შესაძლებელია მიღებულ იქნეს ამ ქონების ჩვეულებრივი მოხმარების შედეგად, მაგრამ განსხვავებული შემთხვევაა სკ-ის 981-ე მუხლის მე-2 ნაწილის მე-2 წინადადებით გათვალისწინებულ ფულად ვალზე პროცენტის გადახდის ვალდებულების წარმოშობის დროს.

საკასაციო პალატის განმარტებით, კანონის ნორმა („თუ მიმღები არ იღებს სარგებელს, რომელიც მას შეეძლო მიეღო მეურნეობის სათანადოდ გაძლოლის შედეგად, მაშინ ანაზღაურების მოვალეობა ეკისრება იმ შემთხვევაში, თუ მას ბრალი მიუძღვის. **ფულად ვალზე გადახდილ უნდა იქნეს პროცენტი.** საგნიდან მიღებული შემოსავალი უნდა დაბრუნდეს“) იმპერატიულად მოითხოვს, რომ ფულად ვალზე გადახდილ უნდა იქნეს პროცენტი. აღნიშნული იმპერატიულობა დაკავშირებულია ამ (ფულის) ქონების თავისებურებებთან, რაც უნდა განვასხვავოთ სხვა ქონებრივი ურთიერთობების ობიექტებისაგან, კერძოდ, როდესაც ყურადღებას ვამახვილებთ ფულად საშუალებებზე (ფულზე) უნდა გავითვალისწინოთ ამ ქონების უნიკალური თვისება, რაც ნიშნავს იმას, რომ ფულადი სახსრები, როგორც საყოველთაო ეკვივალენტი, შესაძლებელია გაცვლილ იქნეს ქონებრივი ურთიერთობების თითქმის ნებისმიერ ობიექტზე, რომლებიც სასყიდლიანია ანუ ფულადი სახსრების საშუალებით შეიძლება, დაიფაროს თითქმის ყველა ვალი. ზუსტად ამ ქონების უნიკალური თვისებიდან გამომდინარე, ივარაუდება, რომ ფულად საშუალებებს ყოველთვის შეუძლია მოუტანონ სარ-

გებელი მის მესაკუთრეს. ამდენად, ისეთი ქონების მიღების დროს, როგორც ანტიფულსი, უსაფუძვლო გამდიდრების ინსტიტუტის მიხედვით, მისმა მიმღებმა, სსკ-ის 102-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, უნდა დაადასტუროს, რომ ამ ქონებამ (ფულმა) მას სარგებელი არ მოუტანა, რაშიც მას ბრალი არ მიუძღვის, ანუ მისთვის შეუძლებელი იყო ამ ქონებიდან სარგებლის მიღება. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ივარაუდება, რომ შესაძლებელი იყო ფულად სახსრებს მოეტანა მიმღებისათვის სარგებელი, რაც მან ბრალეულად არ მიიღო მისი არასათანადოდ გაძლოლის შედეგად. ზუსტად ამ ქმედების შედეგად მიუღებელი შემოსავალი, რაც უნდა მიღებულიყო ფულადი სახსრებით სათანადო გაძლოლის გზით, წარმოადგენს მიყენებულ ზიანს. ამრიგად, **განსახილველი ნორმა განსხვავდება უსაფუძვლო გამდიდრების ინსტიტუტისათვის დამახასიათებელი საერთო მიზნისაგან. აღნიშნული ნორმა ითვალისწინებს ისეთ შემთხვევას, როდესაც უსაფუძვლოდ გამდიდრებულ პირს ეკისრება მიუღებელი ქონების ანაზღაურება.**

სკ-ის 981-ე მუხლის მეორე ნაწილის თანახმად, სასამართლომ ასევე განმარტა, რომ მხარეთა შორის განსაზღვრული გარემოებების მტკიცების ტვირთის განაწილების, ასევე, იმის გათვალისწინებით, რომ საბაზრო ეკონომიკის პირობებში, ფული განიხილება, როგორც ყველაზე ბრუნვაუნარიანი საგანი და **მისი ფლობა უპირობოდ ქმნის შემოსავლის მიღების პრეზუმფციას.** ყურადსაღებია, რომ, ერთ შემთხვევაში, სასამართლომ გონივრულ და სამართლიან ანაზღაურებად, ასევე, სავარაუდო ზიანად გადასახდელი თანხის – წლიური 4%, ხოლო, სხვა შემთხვევაში, გადაუხდელი თანხის წლიური 10% მიიჩნია.

სკ-ის 980-ე და 981-ე მუხლის პირველი ნაწილების თანახმად, პალატამ მიიჩნია, რომ, თუ მიმღებისათვის ცნობილი იყო სამართლებრივი საფუძვლის ხარვეზის არსებობა, მას ეზღუდება უფლება, მოითხოვოს ხარვეზისა და დანაკლისის ანაზღაურება – წესი, რომლის მიხედვითაც, მიმღები უფლებამოსილია, მოითხოვოს ხარვეზის ანაზღაურება, გამოიყენება მაშინ, თუ საგანი ქმნის სამუდამოდ შექცენილად მიჩნევის საფუძველს. თუმცა **სასამართლომ მიიჩნია, რომ სკ-ის 164-ე მუხლი, რომელიც არაკეთილსინდისიერ მფლობელს ანიჭებს უფლებას, მოითხოვოს ხარვეზის ანაზღაურება და ამავე კოდექსის 980-981-ე მუხლები ერთმანეთს არ გამორიცხავენ, არამედ – ავსებს. უფრო ზუსტად, სკ-ის 164-ე მუხლი პირს ანიჭებს მოთხოვნის უფლებას, ხოლო 980-ე და 981-**

ემუხლები განსაზღვრავს ამ მოთხოვნის ფარგლებს.¹⁴⁶

სკ-ის 980-ე მუხლის მიხედვით, სასამართლომ მოპასუხეს დააკისრა არა მარტო ნასყიდობის ხელშეკრულების დადებისას გადაცემული თანხა, არამედ-საბანკო კრედიტის პროცენტი, რომელიც აღნიშნული ქონების შესაძენად იყო აღებული.¹⁴⁷

სკ-ის 980-ე მუხლის მიხედვით, დანახარჯების ანაზღაურებისას სასამართლომ განმარტა, რომ სამართლებრივ სიკეთეთა უსაფუძვლო გადანაცვლების შედეგად ქონებრივი წონასწორობის აღდგენას კანონმდებელი უკავშირებს ფულად ანაზღაურებას, რომელიც განისაზღვრება არაუფლებამოსილი მფლობელის (დაზარალებულის) მიერ ფაქტობრივად განეული დანახარჯებით გამოწვეული გამდიდრებით და არა ამ დანახარჯების საფუძველზე განხორციელებული გაუმჯობესების საბაზრო ღირებულებით.¹⁴⁸

სასამართლო პრაქტიკაში მრავლადაა საქმეები, რომელსაც პირობითად მესაკუთრე-მფლობელს შორის დავებად მოიხსენიებენ. ამ საქმეთა ფაბულის მიხედვით, მესაკუთრე, როგორც წესი, სავინდიკაციო სარჩელით მოითხოვს მის უძრავ ნივთზე არამართლზომიერი (არაუფლებამოსილი) მფლობელის მფლობელობის შეწყვეტას და ნივთის დაბრუნებას, ამასთან, ნივთის არამართლზომიერი მფლობელობის განმავლობაში (უკანონო სარგებლობის გამო მიუღებელი ქირის სახით) მიყენებული ზიანის ანაზღაურებას, ხოლო არაუფლებამოსილი მფლობელი ნივთზე განეული ხარჯების ანაზღაურებას.

ბოლო წლების სასამართლო პრაქტიკა ზოგიერთი გამონაკლისის გარდა, ამ მხრივ, თითქმის სტაბილური და თანმიმდევრულია, რაც შემდეგში გამოიხატება: სასამართლო მესაკუთრის სავინდიკაციო სარჩელს, როგორც წესი, სკ-ის 172-ე მუხლით, ხოლო მის მოთხოვნას მიყენებული ზიანის ანაზღაურების თაობაზე სკ-ის 982-ე მუხლით აკვალიფიცირებს, რაც შეეხება არაუფლებამოსილი მფლობელის სარჩელს სასამართლო მის გადა-

¹⁴⁶ სუს განჩინება, 29 დეკემბერი, 2011, №ას-1075-1105-2011.

¹⁴⁷ სუსგ, 12 დეკემბერი, 2011, №ას-1590-1588-2011.

¹⁴⁸ სუსგ, 30 ოქტომბერი, 2015, №ას-303-285-2014.

სანყვეტად სკ-ის 163-ე, 164-ე მუხლებს იყენებს.

საკასაციო სასამართლო არ იზიარებს ქვემდგომი სასამართლოს მოსაზრებას მოთხოვნის სამართლებრივ საფუძვლად ზიანის მაკვალიფიცირებელი ნორმების გამოყენების თაობაზე.

პალატის აზრით, სკ-ის 411-ე მუხლი არ წარმოადგენს მოთხოვნის დამოუკიდებელ საფუძველს. ეს მუხლი აზუსტებს სკ-ის 408-ე მუხლში მოცემული ზიანის ანაზღაურების პრინციპს იმის შესახებ, რომ ზიანი უნდა ანაზღაურდეს სრულად. თავის მხრივ, სკ-ის 408-ე მუხლის გამოყენება უკავშირდება მოვალის მიერ ვალდებულების დარღვევას. სწორედ მოვალის მიერ ვალდებულების დარღვევა ანიჭებს უფლებას კრედიტორს, მოითხოვოს ვალდებულების დარღვევით გამოწვეული ზიანის ანაზღაურება სკ-ის 394.1 მუხლის საფუძველზე.

პალატის განმარტებით, მოცემულ შემთხვევაში, მხარეები ერთმანეთთან

სახელშეკრულებო ურთიერთობაში არ იმყოფებიან, ამიტომ მოსარჩელის მოთხოვნა ფულადი ანაზღაურების თაობაზე სახელშეკრულებო ნორმებს ვერ დაეფუძნება. საკასაციო პალატის მოსაზრებით, არც დელიქტიდან წარმოშობილი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება ვლინდება (სკ-ის 992-ე მუხლი), ვინაიდან უძრავი ქონების უკანონო მფლობელობით არაუფლებამოსილ მფლობელებს მესაკუთრისათვის ფაქტობრივი ქონებრივი დანაკლისის სახით რაიმე ზიანი არ მიუყენებიათ. ამ შემთხვევაში მნიშვნელობა ენიჭება იმას, რომ უკანონო მფლობელობით ამ უკანასკნელის ქონება არ შემცირებულა, რასაც გულისხმობს სკ-ის 992-ე მუხლი, სადავო ბინაში სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე ცხოვრებით მესაკუთრეს ფაქტობრივი ქონებრივი დანაკლისი არ მიუღია.

პალატამ მესაკუთრის ფულადი ანაზღაურების მოთხოვნაზე გაავრცელა ხელყოფის კონდიქციის სპეციალური წესი, რომელიც მოცემულია სკ-ის 982-ე მუხლით (პირი, რომელიც ხელყოფს მეორე პირის სამართლებრივ სიკეთეს მისი თანხმობის გარეშე განკარგვის, დახარჯვის, სარგებლობის, შეერთების, შერევის, გადამუშავების ან სხვა საშუალებით, მოვალეა, აუნაზღაუროს უფლებამოსილ პირს ამით მიყენებული ზიანი). სკ-ის 982-ე მუხლის მიზანთან დაკავშირებით, საკასაციო პალატამ

უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკაზე¹⁴⁹ დაყრდნობით განმარტა, რომ „განსახილველი ნორმით გათვალისწინებული „ზიანი“ არა ზიანის ანაზღაურების შემთხვევა, არამედ, გამდიდრების გათანაბრებაა. ამ შემთხვევაში, ყურადსაღებია, რომ ხსენებული ნორმა მოცემულია უსაფუძვლო გამდიდრების ინსტიტუტით, რაც მიგვიბრუნებს ამ ნორმით გათვალისწინებული ზიანის გათანაბრებაზე უსაფუძვლო გამდიდრებასთან, ანუ, როგორც ხელყოფის კონდიქციისათვის არის დამახასიათებელი, ამ ნორმით გათვალისწინებული იურიდიული შედეგი არის ის, რომ ხელმყოფმა უნდა გაუთანაბროს უფლების მქონე პირს უფლებაში ჩარევა. აქედან გამომდინარე, ზემოხსენებულ ნორმაში მითითებულ ზიანში იგულისხმება, მიღებული დაბრუნების შეუძლებლობის შემთხვევაში, მისი ღირებულების ანაზღაურება, ანუ ესაა არა ზიანის ანაზღაურება, არამედ გამდიდრების გათანაბრების შემთხვევა“.¹⁵⁰

ამავე მუხლის განმარტებისას, სასამართლომ ასევე აღნიშნა, რომ უსაფუძვლო გამდიდრების სამართლებრივი ინსტიტუტის მიზანია უსაფუძვლოდ და გაუმართლებლად შექმნილი ქონების ამოღება და ამგვარად ქონებრივი მიმოქცევის წონასწორობისა და სამართლიანობის აღდგენა. ამ მიზნით ქონებრივი შეღავათი იმ პირს უნდა დაუბრუნდეს, რომლის ხარჯზეც გაიზარდა სხვა პირის ქონება ანუ უსაფუძვლოდ გამდიდრდა. ამ ინსტიტუტის უმთავრესი დანიშნულება არის არა ქონებრივი დანაკლისის შევსება, მაგ. ზიანის ანაზღაურება, არამედ ქონებრივი ნამატის ამოღება, პირის თავდაპირველი ქონებრივი და სამართლებრივი ვითარების აღდგენა, ანუ გამდიდრების გათანაბრება. ვალდებულების ამ ორი სახის განსხვავება, პირველ რიგში, ისაა, რომ ისინი სხვადასხვა საფუძვლებიდან წარმოიშობა. ზიანის მიყენებით წარმოშობილი ვალდებულებ

¹⁴⁹ სუს გადაწყვეტილება, 05.12.2013., №ას-472-448-2013 (ნიშანდობლივია, რომ აღნიშნულ გადაწყვეტილებას საკასაციო სასამართლო სკ-ის 982-ე მუხლის განმარტება-გამოყენებასთან დაკავშირებით ხშირად ეყრდნობა).

¹⁵⁰ დელიქტური ქმედებიდან გამომდინარე მოთხოვნის უფლებები და ხელყოფის კონდიქცია... ხშირად ერთმანეთის პარალელურად არსებობს. დელიქტიდან წარმოშობილი მოთხოვნის უფლება, რომელიც ბრალის არსებობის წინაპირობას აყენებს, ხშირად უფრო ფართოა, რადგან უნდა ანაზღაურდეს მთლიანი ზიანი, რომელიც დაზარალებულს მიადგა. ზოგ შემთხვევაში კი, პირიქით, უსაფუძვლო გამდიდრებიდან წარმოშობილი მოთხოვნა უფრო მოცულობითი შეიძლება იყოს, ვიდრე ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა. მითითებულია: შნიტგერი ჰ., შატბერაშვილი ლ., უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმათა კომენტარი, მე-15 ველი, 7., GCCC.GE, 27.06.2018.

ბების საფუძველი, როგორც წესი, დელიქტია (სამართალდარღვევა). გამდიდრების უსაფუძვლობა კი, შეიძლება ემყარებოდეს სხვადასხვა გარემოებებს, მათ შორის, – მართლზომიერ ქმედებებსაც. ამასთან დაკავშირებით კანონში მითითებული გამოწვევების გარდა, ზიანის მიყენების შედეგად ვალდებულია მხოლოდ იმ შემთხვევაში წარმოიშობა, როცა არსებობს ზიანის მიმყენებლის ბრალეული ქმედება.

უსაფუძვლო გამდიდრების დროს კი, მნიშვნელობა არა აქვს ბრალს, ამ შემთხვევაში მნიშვნელოვანია ერთი პირის ქონების გადასვლის ფაქტი მეორე პირის საკუთრებაში სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე. განსახილველ ვალდებულებათა სახეებს შორის განსხვავებაა შინაარსშიც. ზიანის მიყენებიდან წარმოშობილი ვალდებულება უზრუნველყოფს დაზარალებულის ქონებრივი სფეროს აღდგენას სრულად. ამ შემთხვევაში, ანაზღაურება მიყენებული ზიანის ტოლია. უსაფუძვლო გამდიდრების დროს კი, ასეთი ტოლობა შეიძლება, არ გვექნდეს. ასეთ შემთხვევაში დაზარალებულს აუნაზღაურდება ზიანი იმ ოდენობით, რომლითაც მიმღები გამდიდრდა. ამ ვალდებულებებში განსხვავებულია პასუხისმგებლობის იურიდიული ბუნებაც. ზიანის ანაზღაურება დელიქტურ ვალდებულებებში ეს არის სამოქალაქო სამართლის პასუხისმგებლობის სახე, ანუ მოვალის ქონებრივი სფერო მცირდება და იზრდება კრედიტორის ქონებრივი სფერო. უსაფუძვლო გამდიდრების დროს კი, ასეთი შემცირება-გაზრდა არ ხდება. შესაბამისად, უსაფუძვლო გამდიდრებიდან გამომდინარე, პირის თავდაპირველი ქონებრივ-სამართლებრივი ვითარების აღდგენა და გამდიდრების გათანაბრება არ არის სამოქალაქო სამართლებრივი პასუხისმგებლობის სახე.

იმ გარემოების გათვალისწინებით, რომ არაუფლებამოსილი მფლობელის მიერ უკანონო მფლობელობის გამო შესაკუთრემ დაკარგა მისი ქონებისგან გარკვეული სიკეთის მიღების შესაძლებლობა, მას უფლებას აძლევს, ამოიღოს ეს ქონება ხელმყოფისაგან.

სასამართლომ გათანაბრების ოდენობის განსაზღვრის საკითხი სკის 979-ე მუხლის პირველი ნაწილის (უკან დაბრუნების მოთხოვნა ვრცელდება შექმნილზე, მიღებულ სარგებელზე, ასევე სხვა ყველაფერზე, რაც მიმღებმა შეიძინა მიღებული საგნის განადგურების, დაზიანების ან ჩამორთმევის სანაცვლო ანაზღაურების სახით). საფუძველზე გადაწყვიტა. იმის გათვალისწინებით, რომ „შესრუ-

ლების დაბრუნება“ შეუძლებელია, ზემომითითებული ნორმის მე-2 ნაწილის თანახმად, უფლების მქონე პირმა შეიძლება, გამოიყენოს ღირებულების ანაზღაურების მოთხოვნა, რაც შეიძლება, დადგინდეს მსგავსი ბინის ქირის ოდენობით.

საკასაციო სასამართლომ არაერთგზის აღნიშნა, რომ მესაკუთრის მოთხოვნასთან მიმართებით არ იკვეთება სკ-ის 164-ე მუხლის გამოყენების უპირატესობა, რადგან „მიღებული სარგებლის“ დაბრუნება შეუძლებელია, ამ შემთხვევაში „მიღებულ სარგებელს“ წარმოადგენს ფართით სარგებლობა, რაც შესაძლებელია გამდიდრების გათანაბრების ოდენობასთან დაკავშირებული სამართლებრივი დანაწესების გამოყენებით.

უზენაესი სასამართლოს სტაბილური პრაქტიკის მიხედვით, უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმები გამოიყენება მოთხოვნის სხვა საფუძვლებთან სუბსიდიურად, რაც იმას ნიშნავს, რომ თუ არსებობს სასარჩილო მოთხოვნის შესაძლო დაკმაყოფილების სახელმეკრულებო ან სხვა კანონისმიერი საფუძველი (მოთხოვნათა კონკურენცია), უსაფუძვლო გამდიდრების სამართლის ნორმების, როგორც მოთხოვნის საფუძვლის გამოყენება, ბოლოს უნდა განხორციელდეს, ანუ მას შემდეგ, რაც გამოირიცხება მოთხოვნის დაკმაყოფილება სახელმეკრულებო ან სხვა კანონისმიერი საფუძვლებიდან.¹⁵¹

შესაბამისად, სასამართლოს დასკვნით, არაუფლებამოსილი მფლობელის მოთხოვნის სამართლებრივ საფუძველს წარმოადგენს არა სკ-ის 987-ე, არამედ 164-ე მუხლი.

აღნიშნულის საწინააღმდეგოდ, სხვა საქმეში სასამართლომ საწინვით და კონდიქციურ ნორმათა კონკურენციისას, სასამართლომ იმსჯელა რა არაუფლებამოსილი მფლობელის მიერ განეული ხარჯების ანაზღაურების მოთხოვნაზე, უპირატესობა კონდიქციურ ნორმას მიანიჭა და აღნიშნა, რომ, ვინაიდან სკ-

¹⁵¹ თუმცა ეს არ ნიშნავს, რომ უსაფუძვლო გამდიდრების მომწესრიგებელი ნორმები, რომელთა მიმართაც სხვა ნორმებს უპირატესობა აქვთ, იმ გაგებით არის სუბსიდიური, რომ მათი გამოყენება მხოლოდ მაშინ არის შესაძლებელი, თუ არ არსებობს სხვა მოთხოვნის უფლება. უსაფუძვლო გამდიდრებიდან წარმოშობილი მოთხოვნის უფლება შეიძლება აგრეთვე სახეზე იყოს სხვა მოთხოვნის უფლებების პარალელურად. მითითებულია: შნიტგერი 3, შატბერაშვილი ლ, უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმათა კომენტარი, მე-11-12 ველი, 6., GCCC.GE, 27.06.2018.

ის 164-ე მუხლი უფრო ზოგადი ხასიათისაა, ვიდრე სკ-ის 987-ე მუხლი, რომელიც კონკრეტულად მიუთითებს არაკეთილსინდისიერი მფლობელისაგან ნივთის გამოთხოვის სამართლებრივ შედეგებზე, უპირატესობა სკ-ის 987-ე მუხლს უნდა მიენიჭოს.

საყურადღებოა, რომ რამდენიმე საქმეში სასამართლომ არაუფლებამოსილი მფლობელის მოთხოვნა მესაკუთრის მიმართ ნივთზე განეული ხარჯების ანაზღაურების თაობაზე დააფუძნა, როგორც სანივთოსამართლებრივ, ისე ვალდებულებითსამართლებრივ (კონდიქციურ) ნორმებზე,¹⁵² ე.ი. როგორც სკ-ის 164, ისე-976-991-ე, 987-ე მუხლებზე.¹⁵³

სასამართლოს აზრით, სკ-ის 984.1. მუხლი კეთილსინდისიერ პირს აძლევს უფლებას, დაეყრდნოს გამდიდრების საფუძვლის მოსპობას. კეთილსინდისიერება გამოირიცხება უხეში გაუფრთხილებლობით არცოდნის შემთხვევაში. ვინაიდან არაუფლებამოსილ, არაკეთილსინდისიერ მფლობელს საერთოდ არ გააჩნია ნივთით სარგებლობის უფლებამოსილება, ამ ნორმის გამოყენების საფუძველიც არ არსებობს.¹⁵⁴

საკასაციო სასამართლომ განმარტა და გამიჯნა სარგებელი (სკ-ის 1160.3 მუხლი) და ზიანი (სკ-ის 982 მუხლი). საკასაციო პალატის აზრით, ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის პირობებში, ზიანს წარმოადგენს აქტივის შემცირება და პასივის გაზრდა. კონკრეტული სიტუაციის გათვალისწინებით, ანაზღაურება მეუღლის მიერ ურთიერთშეთანხმების პრინციპის დარღვევით მიყენებული ზიანი.

პალატის დასკვნით, ქონების განკარგვით მიღებული თანხა, არა ზიანი, არამედ – სარგებელია, ხოლო მეუღლის მიერ თანასაკუთრებაში არსებული ქონების ისეთი განკარგვა, რომლის სარგებელი ქონების რეალურ ღირებულებაზე ნაკლებია შესაძ-

¹⁵² აღსანიშნავია დოქტრინაში მსგავსი კვალიფიკაცია, იხ. ბერეკაშვილი დ., თოდუა მ., ჩაჩავა ს., ძლიერიშვილი ზ., კაზუსის ამოხსნის მეთოდოლოგია სამოქალაქო სამართალში, თბილისი, 2015, 62. ასევე, შნიტგერი ჰ., შატბერაშვილი ლ., უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმათა კომენტარი, მუხლი 987. 8. მე-12 კელი, GCCC.GE, 27.06.2018.

¹⁵³ სუს განჩინება, 14 ნოემბერი, 2011, №ას-1308-1328-2011.

¹⁵⁴ სუს გადაწყვეტილება, 05.12.2013., №ას-472-448-2013.

ლებელია ზიანი იყოს, მაგრამ ამ უკანასკნელ შემთხვევაშიც კვლევას მოითხოვს ისეთი ფაქტები, როგორიცაა: გასხვისების დროს არსებული ქონების ღირებულება, შემცირებული ღირებულების განმაპირობებელი გარემოებები და ა.შ.

სასამართლომ სკ-ის 982-ე მუხლის საფუძველზე მიიჩნია, რომ მოპასუხე მოსარჩელის თანხმობის გარეშე სარგებლობდა რა მოსარჩელის ინტელექტუალური სიკეთით – პატენტმფლობელის გამოგონებით, პატენტით, მოვალეა, აუნაზღაუროს მას ამ სიკეთით (პატენტით) სარგებლობით მიყენებული ზიანი, რომელიც უნდა გამოანგარიშდეს არა რეალიზებული, არამედ წარმოებული სპეცპროდუქტის ოდენობით.

შეცილებისა და ხანდაზმულობის ვადები განსხვავებული სამართლებრივი ცნებებია. არც სკ-ის 54-ე მუხლით გათვალისწინებული უცილოდ ბათილი გარიგების ბათილად ცნობას, არც უსაფუძვლო გამდიდრებიდან გამომდინარე უკუმოთხოვნას არ გააჩნია სამოქალაქო კოდექსის სახელმწიფოებო, უძრავ ნივთებთან დაკავშირებული ან სხვა რაიმე სპეციალური ხანდაზმულობის ვადები. შესაბამისად, მათ მიმართ მოქმედებს ხანდაზმულობის საერთო – 10-წლიანი ვადა.

უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმები მტკიცების ტვირთის განაწილების სპეციალურ წესს არ გვთავაზობს, შესაბამისად, მტკიცების ტვირთი მხარეთა შორის სსკ-ის 102-ე მუხლით დადგენილი ზოგადი წესით ნაწილდება.

უსაფუძვლო გამდიდრების თემატიკით დაინტერესება თვალსაჩინოა ბოლო წლების ქართულ იურიდიულ სამეცნიერო ლიტერატურაში. შეიქმნა და გამოიცა რამდენიმე ახალი მონოგრაფია, დისერტაცია, სტატია, კვლევა, კომენტარი, რითაც ადრე ნაკლებად იყო „განებივრებული“ იურიდიული საზოგადოება. წინამდებარე კვლევა (უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკის განზოგადება), ბუნებრივია, არ მოიცავს მათ შედარებით (ჩვეულებრივ ან მით უმეტეს კრიტიკულ) ანალიზს კვლევის მიზნიდან და დანიშნულებიდან გამომდინარე, არამედ აჩვენებს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ბოლო წლების პრაქტიკის ძირითად ტენდენციებს და სამართლებრივი ვითარების დინამიკას უსაფუძვლო გამდიდრების მომწესრიგებელ ნორმათა გამოყენება-განმარტების თვალსაზრისით. მოსაზრებათა და შეფასებათა არაერთგვაროვნება, რაც აკადემიურ წრე-

ებში უსაფუძვლო გამდიდრების ინსტიტუტთან დაკავშირებით ამ-
კარად შეიმჩნევა, ზოგადად, საჭირო და აუცილებელი ტენდენცი-
აა, რაც მომავალში უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმების პრაქტი-
კაში უფრო მეტად დამკვიდრებასა და სწორი, ერთგვაროვანი სა-
სამართლო პრაქტიკის ჩამოყალიბებას უზრუნველყოფს.

საქართველოს უზენაესი სასამართლო
თბილისი 0110, ძმები ზუბალაშვილების ქ. №32
ტელ.: (995 32) 299 04 18
www.supremecourt.ge